๚ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส๚

ขุทฺทกนิกาเย

เถราปทานปาฬิ

(ทุติโย ภาโค)

๔๓. สกึสมฺมชฺชกวโคฺค

๑. สกึสมฺมชฺชกเตฺถรอปทานํ

๑. “วิปสฺสิโน ภควโต, ปาฏลึ โพธิมุตฺตมํ;
ทิสฺวาว ตํ ปาทปคฺคํ, ตตฺถ จิตฺตํ ปสาทยึ๚

๒. “สมฺมชฺชนึ คเหตฺวาน, โพธึ สมฺมชฺชิ ตาวเท;
สมฺมชฺชิตฺวาน ตํ โพธึ, อวนฺทึ ปาฏลึ อหํ๚

๓. “ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
นมสฺสมาโน ตํ โพธึ, คญฺฉึ ปฏิกุฏึ อหํ๚

๔. “ตาทิมเคฺคน คจฺฉามิ, สรนฺโต โพธิมุตฺตมํ;
อชคโร มํ ปีเฬสิ, โฆรรูโป มหพฺพโล๚

๕. “อาสเนฺน เม กตํ กมฺมํ, ผเลน โตสยี มมํ;
กเฬวรํ เม คิลติ, เทวโลเก รมามหํ๚

๖. “อนาวิลํ มม จิตฺตํ, วิสุทฺธํ ปณฺฑรํ สทา;
โสกสลฺลํ น ชานามิ, จิตฺตสนฺตาปนํ มม๚

๗. “กุฏฺฐํ คโณฺฑ กิลาโส จ, อปมาโร วิตจฺฉิกา;
ททฺทุ กณฺฑุ จ เม นตฺถิ, ผลํ สมฺมชฺชนายิทํ [สมฺมชฺชเน อิทํ (สี.)]๚

๘. “โสโก จ ปริเทโว จ, หทเย เม น วิชฺชติ;
อภนฺตํ อุชุกํ จิตฺตํ, ผลํ สมฺมชฺชนายิทํ๚

๙. “สมาธีสุ น มชฺชามิ [สมาธีสุ น สชฺชามิ (สี.), สมาธึ ปุน ปชฺชามิ (สฺยา)], วิสทํ
โหติ มานสํ;
ยํ ยํ สมาธิมิจฺฉามิ, โส โส สมฺปชฺชเต มมํ๚

๑๐. “รชนีเย น รชฺชามิ, อโถ ทุสฺสนิเยสุ [โทสนิเยสุ (สี. สฺยา. ก.)] จ;
โมหนีเย น มุยฺหามิ, ผลํ สมฺมชฺชนายิทํ๚

๑๑. “เอกนวุติโต [เอกนวุเต อิโต (สี. สฺยา.)] กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;

ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลํ สมฺมชฺชนายิทํฯ

๑๒. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๓. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สกึสมฺมชฺชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สกึสมฺมชฺชกตฺเถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เอกทุสฺสทายกตฺเถรอปทานํ

๑๕. ‘‘นคเร หํสวติยา, อโหสึ ติณหารโก;
ติณหาเรน ชีวามิ, เตน โปเสมิ ทารเกฯ

๑๖. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
ตมนฺธการํ นาเสตฺวา, อุปฺปชฺชิ โลกนายโกฯ

๑๗. ‘‘สเก ฆเร นิสีทิตฺวา, เอวํ จินฺเตสิ ตาวเท;
‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, เทยฺยธโมฺม น วิชฺชติฯ

๑๘. ‘‘‘อิทํ เม สาฏกํ เอกํ, นตฺถิ เม โกจิ ทายโก;
ทุโกฺข นิรยสมฺผโสฺส, โรปยิสฺสามิ ทกฺขิณํ’ฯ

๑๙. ‘‘เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, สกํ จิตฺตํ ปสาทยึ;
เอกํ ทุสฺสํ คเหตฺวาน, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํฯ

๒๐. ‘‘เอกํ ทุสฺสํ ททิตฺวาน, อุกฺกุฏฺฐึ สมฺปวตฺตยึ;
‘ยทิ พุโทฺธ ตุวํ วีร, ตาเรหิ มํ มหามุนิ’ฯ

๒๑. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มม ทานํ ปกิเตฺตโนฺต, อกา เม อนุโมทนํฯ

๒๒. ‘‘‘อิมินา เอกทุเสฺสน, เจตนาปณิธีหิ จ;
กปฺปสตสหสฺสานิ, วินิปาตํ น คจฺฉสิฯ

๒๓. ‘‘‘ฉตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสสิ;
เตตฺตึสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี [จกฺกวตฺติ (สฺยา.)] ภวิสฺสสิฯ

๒๔. ‘‘‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ [อสงฺกยํ (สฺยา. ก.) เอวมุปริปิ];

เทวโลเก มนุเสฺส วา, สํสรนฺโต ตุวํ ภเวฯ

๒๕. “‘รูปวา คุณสมฺปนฺโน, อนวกฺกนฺตเทหวา [อนฺวตฺตนฺต… (สฺยา)];
อโกฺขภํ อมิตํ ทุสฺสํ, ลภิสฺสสิ ยทิจฺฉกํ’ฯ

๒๖. “อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ชลชุตฺตมนามโก;
นภํ อพฺภุคฺคมี วีโร [ธีโร (สี. สฺยา.)], หํสราชาว อมฺพเรฯ

๒๗. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, เอกทุสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๒๘. “ปทุทฺธาเร ปทุทฺธาเร, ทุสฺสํ นิพฺพตฺตเต มมํ;
เหฏฺฐา ทุสฺสมฺหิ ติฏฺฐามิ, อุปริจฺฉทนํ มมฯ

๒๙. “จกฺกวาฬํ อุปาทาย, สกานนํ สปพฺพตํ;
อิจฺฉมาโน จหํ อชฺช, ทุเสฺสหจฺฉาทเยยฺย ตํฯ

๓๐. “เตเนว เอกทุเสฺสน, สํสรนฺโต ภวาภเว;
สุวณฺณวโณฺณ หุตฺวาน, สํสรามิ ภวาภเวฯ

๓๑. “วิปากํ วิเอกทุสฺสสฺส, นาชฺฌคํ กตฺถจิกฺขยํ;
อยํ เม อนฺติมา ชาติ, วิปจฺจติ อิธาปิ เมฯ

๓๒. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ทุสฺสมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, เอกทุสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๓๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกทุสฺสทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

เอกทุสฺสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. เอกาสนทายกเตฺถรอปทานํ

๓๖. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , โคสิโต นาม ปพฺพโต;
อสฺสโม สุกโต มยฺหํ, ปณฺณสาลา สุมาปิตาฯ

๓๗. “นารโท นาม นาเมน, กสฺสโป อิติ มํ วิทู;
สุทฺธิมคฺคํ คเวสโนฺต, วสามิ โคสิเต ตทาฯ

๓๘. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
วิเวกกาโม สมฺพุโทฺธ, อคญฺฉิ อนิลญฺชสาฯ

๓๙. “วนเคฺค คจฺฉมานสฺส, ทิสฺวา รํสิํ มเหสิโน;
กฏฺฐมญฺจํ ปญฺญาเปตฺวา, อชินญฺจ อปตฺถริํฯ

๔๐. ‘‘อาสนํ ปญฺญาเปตฺวาน, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
โสมนสฺสํ ปเวทิตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๔๑. ‘‘‘สลฺลกตฺโต มหาวีร, อาตุรานํ ติกิจฺฉโก;
มมํ โรคปเรตสฺส [ราค… (สฺยา.)], ติกิจฺฉํ เทหิ นายกฯ

๔๒. ‘‘‘กลฺลตฺถิกา เย ปสฺสนฺติ, พุทฺธเสฏฺฐ ตุวํ มุเน;
ธุวตฺถสิทฺธึ ปปฺโปนฺติ, เอเตสํ อชโร [ชชฺชโร (สี. ปี. ก.)] ภเวฯ

๔๓. ‘‘‘น เม เทยฺยธมฺโมตฺถิ, ปวตฺตผลโภชิหํ;
อิทํ เม อาสนํ อตฺถิ [น เม เทยฺยํ ตว อตฺถิ (สี. สฺยา.)], นิสีท กฏฺฐมญฺจเก’ฯ

๔๔. ‘‘นิสีทิ ตตฺถ ภควา, อสมฺภีโตว [อจฺฉมฺภิโตว (สฺยา. ก.)] เกสรี;
มุหุตฺตํ วีตินาเมตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๔๕. ‘‘‘วิสโฏฺฐ [วิสฺสโตฺถ (สี. ปี), วิสฺสโฏฺฐ (สฺยา. ก.)] โหหิ มา ภายิ, ลโทฺธ โชติรโส ตยา;
ยํ ตุยฺหํ ปตฺถิตํ สพฺพํ, ปริปูริสฺสตินาคเต [ปริปูริสฺสตาสนํ (สฺยา. ก.)]ฯ

๔๖. ‘‘‘น โมฆํ ตํ กตํ ตุยฺหํ, ปุญฺญเกฺขเตฺต อนุตฺตเร;
สกฺกา อุทฺธริตุํ อตฺตา, ยสฺส จิตฺตํ ปณีหิตํ [สุนีหิตํ (สฺยา.)]ฯ

๔๗. ‘‘‘อิมินาสนทาเนน, เจตนาปณิธีหิ จ;
กปฺปสตสหสฺสานิ, วินิปาตํ น คจฺฉสิฯ

๔๘. ‘‘‘ปญฺญาสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสสิ;
อสีติกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสสิฯ

๔๙. ‘‘‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
สพฺพตฺถ สุขิโต หุตฺวา, สํสาเร สํสริสฺสสิ’ฯ

๕๐. ‘‘อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ชลชุตฺตมนามโก;
นภํ อพฺภุคฺคมี วีโร, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๕๑. ‘‘หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, สรถํ สนฺทมานิกํ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๕๒. ‘‘กานนํ ปวิสิตฺวาปิ, ยทา อิจฺฉามิ อาสนํ;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปลฺลโงฺก อุปติฏฺฐติฯ

๕๓. ‘‘วาริมชฺฌคโต สโนฺต, ยทา อิจฺฉามิ อาสนํ;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปลฺลโงฺก อุปติฏฺฐติฯ

๕๔. ‘‘ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
ปลฺลงฺกสตสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๕๕. ‘‘ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;

ทุเว กุเล ปชายามิ, ขตฺติเย อถ พฺราหฺมเณฯ

๕๖. “เอกาสนํ ททิตฺวาน, ปุญฺญเกฺขตฺต อนุตฺตเร;
ธมฺมปลฺลงฺกมาทาย [ธมฺมปลฺลงฺกมญฺญาย (สฺยา. ก.)], วิหรามิ อนาสโวฯ

๕๗.“สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๕๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๐. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกาสนทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

เอกาสนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. สตฺตกทมฺพปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๖๑. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, กุกฺกุโฐ [กทโมฺพ (สี. สฺยา. ปี.)] นาม ปพฺพโต;
ตมฺหิ ปพฺพตปาทมฺหิ, สตฺต พุทฺธา วสิํสุ เตฯ

๖๒. “กทมฺพํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, ปคฺคเหตฺวาน อญฺชลิํ;
สตฺต มาลา คเหตฺวาน, ปุญฺญจิเตฺตน [ปุณฺณจิเตฺตน (ก.)] โอกิริํฯ

๖๓. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๖๔. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๖๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๗.“ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สตฺตกทมฺพปุปฺผิโย เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สตฺตกทมฺพปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. โกรณฺฑปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๖๘. “วนกมฺมิโก ปุเร อาสิํ, ปิตุมาตุมเตนหํ [ปิตุปิตามเหนหํ (สี. สฺยา. ปี.)];
ปสุมาเรน ชีวามิ, กุสลํ เม น วิชฺชติฯ

๖๙. “มม อาสยสามนฺตา, ติโสฺส โลกคฺคนายโก;
ปทานิ ตีณิ ทเสฺสสิ, อนุกมฺปาย จกฺขุมาฯ

๗๐. ‘‘อกฺกเนฺต จ ปเท ทิสฺวา, ติสฺสนามสฺส สตฺถุโน;
หโฏฺฐ หฏฺเฐน จิตฺเตน, ปเท จิตฺตํ ปสาทยิํฯ

๗๑. ‘‘โกรณฺฑํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, ปาทปํ ธรณีรุหํ;
สโกสกํ คเหตฺวาน, ปทเสฏฺฐมปูชยิํฯ

๗๒. ‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๗๓. ‘‘ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
โกรณฺฑวณฺณโกเยว, สุปฺปภาโส ภวามหํฯ

๗๔. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปทปูชายิทํ ผลํฯ

๗๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โกรณฺฑปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

โกรณฺฑปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ฆตมณฺฑทายกเตฺถรอปทานํ

๗๘. ‘‘สุจินฺติตํ ภควนฺตํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํ;
อุปวิฏฺฐํ มหารญฺญํ, วาตาพาเธน ปีฬิตํฯ

๗๙. ‘‘ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ฆตมณฺฑมุปานยิํ;
กตตฺตา อาจิตตฺตา จ, คงฺคา ภาคีรถี อยํฯ

๘๐. ‘‘มหาสมุทฺทา จตฺตาโร, ฆตํ สมฺปชฺชเร มม;
อยญฺจ ปถวี โฆรา, อปฺปมาณา อสงฺขิยาฯ

๘๑. ‘‘มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ภวเต มธุสกฺกรา;
จาตุทฺทีปา [จตุทฺทิสา (สฺยา.)] อิเม รุกฺขา, ปาทปา ธรณีรุหาฯ

๘๒. ‘‘มม สงฺกปฺปมญฺญาย, กปฺปรุกฺขา ภวนฺติ เต;
ปญฺญาสกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชมการยิํฯ

๘๓. ‘‘เอกปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๘๔. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ฆตมณฺฑสฺสิทํ ผลํฯ

๘๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๘๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๘๗.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ฆตมณฺฑทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ฆตมณฺฑทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. เอกธมฺมสฺสวนิยเตฺถรอปทานํ

๘๘. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
จตุสจฺจํ ปกาเสนฺโต, สนฺตาเรสิ พหุํ ชนํฯ

๘๙. “อหํ เตน สมเยน, ชฏิโล อุคฺคตาปโน;
ธุนนฺโต วากจีรานิ, คจฺฉามิ อมฺพเร ตทาฯ

๙๐. “พุทฺธเสฏฺฐสฺส อุปริ, คนฺตุํ น วิสหามหํ;
ปกฺขีว เสลมาสชฺช, คมนํ น ลภามหํฯ

๙๑. “อุทเก โวกฺกมิตฺวาน, เอวํ คจฺฉามิ อมฺพเร;
น เม อิทํ ภูตปุพฺพํ, อิริยาปถวิโกปนํฯ

๙๒. “หนฺท เมตํ คเวสิสฺสํ, อเปฺปวตฺถํ ลเภยฺยหํ;
โอโรหนฺโต อนฺตลิกฺขา, สทฺทมโสฺสสิ สตฺถุโนฯ

๙๓. “สเรน รชนีเยน, สวนีเยน วคฺคุนา;
อนิจฺจตํ กเถนฺตสฺส, ตเญฺญว อุคฺคหิํ ตทา;

อนิจฺจสญฺญมุคฺคยฺห , อคมาสิํ มมสฺสมํฯ

๙๔. “ยาวตายุํ วสิตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํ;
จริเม วตฺตมานมฺหิ, สทฺธมฺมสฺสวนํ สริํฯ

๙๕. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๙๖. “ติํสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิํ อหํ;
เอกปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ , เทวรชฺชมการยิํฯ

๙๗.“เอกวีสติกฺขตฺตุญฺจ [เอกติํสติ... (สฺยา.)], จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๙๘. “อนุโภมิ สกํ ปุญฺญํ, สุขิโตหํ ภวาภเว;
อนุสฺสรามิ ตํ สญฺญํ, สํสรนฺโต ภวาภเว;
น โกฏิํ ปฏิวิชฺฌามิ, นิพฺพานํ อจฺจุตํ ปทํฯ

๙๙.“ปิตุเคเห นิสีทิตฺวา, สมโณ ภาวิตินฺทฺริโย;
กถํส [กถยํ (สี. ปี. ก.)] ปริทีเปนฺโต, อนิจฺจตมุทาหริฯ

๑๐๐.‘‘‘อนิจฺจา วต สงฺขารา, อุปฺปาทวยธมฺมิโน;
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ, เตสํ วูปสโม สุโข’ฯ

๑๐๑.‘‘สห คาถํ สุณิตฺวาน, ปุพฺพสญฺญมนุสฺสรึ;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๐๒.‘‘ชาติยา สตฺตวเสฺสน, อรหตฺตมปาปุณึ;
อุปสมฺปาทยี พุทฺโธ, ธมฺมสฺสวนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐๓.‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ธมฺมมสฺสุณึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธมฺมสฺสวนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐๔.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๐๕.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๐๖.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกธมฺมสฺสวนิโย เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกธมฺมสฺสวนิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สุจินฺติตเตฺถรอปทานํ

๑๐๗.‘‘นคเร หํสวติยา, อโหสึ กสฺสโก ตทา;
กสิกเมฺมน ชีวามิ, เตน โปเสมิ ทารเกฯ

๑๐๘.‘‘สุสมฺปนฺนํ ตทา เขตฺตํ, ธญฺญํ เม ผลินํ [ผลิตํ (สี. ปี.)] อหุ;
ปากกาเล จ สมฺปเตฺต, เอวํ จินฺเตสหํ ตทาฯ

๑๐๙.‘‘นจฺฉนฺนํ นปฺปติรูปํ, ชานนฺตสฺส คุณาคุณํ;
โยหํ สเงฺฆ อทตฺวาน, อคฺคํ ภุเญฺชยฺย เจ ตทา [มตฺตนา (สฺยา.)]ฯ

๑๑๐.‘‘อยํ พุทฺโธ อสมสโม, ทฺวตฺตึสวรลกฺขโณ;
ตโต ปภาวิโต สโงฺฆ, ปุญฺญเกฺขโตฺต อนุตฺตโรฯ

๑๑๑.‘‘ตตฺถ ทสฺสามหํ ทานํ, นวสสฺสํ ปุเร ปุเร;
เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, หโฏฺฐ ปีณิตมานโส [ปีติก… (สฺยา.)]ฯ

๑๑๒.‘‘เขตฺตโต ธญฺญมาหตฺวา, สมฺพุทฺธํ อุปสงฺกมึ;
อุปสงฺกมฺม สมฺพุทฺธํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํ;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๑๑๓.‘‘‘นวสสฺสญฺจ สมฺปนฺนํ, อายาโคสิ [อิธ โหสิ (สฺยา.)] จ ตฺวํ มุเน;
อนุกมฺปมุปาทาย , อธิวาเสหิ จกฺขุม’ฯ

๑๑๔.‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๑๑๕.“จตฺตาโร จ ปฏิปนฺนา, จตฺตาโร จ ผเล ฐิตา;
เอส สงฺโฆ อุชุภูโต, ปญฺญาสีลสมาหิโต;
ยชนฺตานํ มนุสฺสานํ, ปุญฺญเปกฺขาน ปาณินํฯ

๑๑๖.“‘กโรโตปธิกํ ปุญฺญํ, สเงฺฆ ทินฺนํ มหปฺผลํ;
ตสฺมึ สเงฺฆว [สํเฆ จ (สฺยา. ปี.)] ทาตพฺพํ, ตว สสฺสํ ตเถตรํฯ

๑๑๗.“สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวาน, ภิกฺขู เนตฺวาน สํฆรํ;
ปฏิยตฺตํ ฆเร สนฺตํ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส เทหิ ตฺวํ’ฯ

๑๑๘.‘สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวาน, ภิกฺขู เนตฺวาน สํฆรํ;
ยํ ฆเร ปฏิยตฺตํ เม, ภิกฺขุสงฺฆสฺสทาสหํฯ

๑๑๙.“เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๒๐.“ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, โสวณฺณํ สปฺปภสฺสรํ;
สฎฺฐิโยชนมุเพฺพธํ, ตึสโยชนวิตฺถตํฯ

เอกูนวีสติมํ ภาณวารํฯ

๑๒๑.“อากิณฺณํ ภวนํ มยฺหํ, นารีคณสมากุลํ;
ตตฺถ ภุตฺวา ปิวิตฺวา จ, วสามิ ติทเส อหํฯ

๑๒๒.“สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยึ;
สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๒๓.“ภวาภเว สํสรนฺโต, ลภามิ อมิตํ ธนํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, นวสสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๔.“หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, สิวิกํ สนฺทมานิกํ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ [สพฺพเมตมฺปิ (ก.)], นวสสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๕.“นววตฺถํ นวผลํ, นวคฺครสโภชนํ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, นวสสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๖.“โกเสยฺยกมฺพลิยานิ , โขมกปฺปาสิกานิ จ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, นวสสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๗.“ทาสีคณํ ทาสคณํ, นาริโย จ อลงฺกตา;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, นวสสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๘.“น มํ สีตํ วา อุณฺหํ วา, ปริฬาโห น วิชฺชติ;
อโถ เจตสิกํ ทุกฺขํ, หทเย เม น วิชฺชติฯ

๑๒๙.“อิทํ ขาท อิทํ ภุญฺช, อิมมฺหิ สยเน สย;

ลภามิ สพฺพเมเวตํ, นวสสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓๐. “อยํ ปจฺฉิมโก ทานิ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อชฺชาปิ เทยฺยธมฺมํ เม, ผลํ โตเสสิ สพฺพทาฯ

๑๓๑. “นวสสฺสํ ททิตฺวาน, สงฺฆ คณวรุตฺตเม;
อฏฺฐานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๓๒. “วณฺณวา ยสวา โหมิ, มหาโภโค อนีติโก;
มหาปโกฺข [มหาภโกฺข (สฺยา. ก.)] สทา โหมิ, อเภชฺชปริโส สทาฯ

๑๓๓. “สเพฺพ มํ อปจายนฺติ, เย เกจิ ปถวิสฺสิตา;
เทยฺยธมฺมา จ เย เกจิ, ปุเร ปุเร ลภามหํฯ

๑๓๔. ‘ภิกฺขุสงฺฆสฺส วา มเชฺฌ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สมฺมุขา;
สเพฺพปิ สมติกฺกมฺม, เทนฺติ มเมว ทายกาฯ

๑๓๕. ‘ปฐมํ นวสสฺสญฺหิ, ทตฺวา สงฺฆ คณุตฺตเม;
อิมานิสํเส อนุโภมิ, นวสสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓๖. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, นวสสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓๗. ‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโว;
๑๓๘. ‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๓๙. ‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุจินฺติโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุจินฺติตเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. โสวณฺณกิงฺกณิยเตฺถรอปทานํ

๑๔๐. “สทฺธาย อภินิกฺขมฺม, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
วากจีรธโร อาสึ, ตโปกมฺมมปสฺสิโตฯ

๑๔๑. “อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
อุปฺปชฺชิ ตมฺหิ สมเย, ตารยโนฺต มหาชนํฯ

๑๔๒. ‘พลญฺจ วต เม ขีณํ, พฺยาธินา ปรเมน ตํ;
พุทฺธเสฏฺฐํ สริตฺวาน, ปุลิเน ถูปมุตฺตมํฯ

๑๔๓. “กริตฺวา หฏฺฐจิโตฺตหํ, สหเตฺถน [ปสาเทน (ก.)] สโมกิรึ;
โสณฺณกิงฺกณิปุปฺผานิ, อุทคฺคมนโส อหํฯ

๑๔๔. ‘สมฺมุขา วิย สมฺพุทฺธํ, ถูปํ ปริจรึ อหํ;

เตน เจโตปสาเทน, อตฺถทสฺสิสฺส ตาทิโนฯ

๑๔๕. ‘‘เทวโลกํ คโต สนฺโต, ลภามิ วิปุลํ สุขํ;
สุวณฺณวโณฺณ ตตฺถาสิํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๔๖. ‘‘อสีติโกฏิโย มยฺหํ, นาริโย สมลงฺกตา;
สทา มยฺหํ อุปฏฺฐนฺติ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๔๗. ‘‘สฏฺฐิตุริยสหสฺสานิ [สฏฺฐิตูริย… (ก.)], เภริโย ปณวานิ จ;
สงฺขา จ ฑิณฺฑิมา ตตฺถ, วคฺคู วชฺชนฺติ [นทนฺติ (สี.), วทนฺติ (ปี.)] ทุนฺทุภีฯ

๑๔๘. ‘‘จุลฺลาสีติสหสฺสานิ , หตฺถิโน สมลงฺกตา;
ติธาปภินฺนมาตงฺคา, กุญฺชรา สฏฺฐิหายนาฯ

๑๔๙. ‘‘เหมชาลาภิสญฺฉนฺนา , อุปฏฺฐานํ กโรนฺติ เม;
พลกาเย คเช เจว, อูนตา เม น วิชฺชติฯ

๑๕๐. ‘‘โสณฺณกิงฺกณิปุปฺผานํ, วิปากํ อนุโภมหํ;
อฎฺฐปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยิํฯ

๑๕๑. ‘‘เอกสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปถพฺยา รชฺชํ เอกสตํ, มหิยา การยิํ อหํฯ

๑๕๒. ‘‘โส ทานิ อมตํ ปโตฺต, อสงฺขตํ สุทุทฺทสํ [คมฺภีรํ ทุทฺทสํ ปทํ (สฺยา.)];
สํโยชนปริกฺขีโณ, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๕๓. ‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๕๔. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๕๕. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๕๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โสวณฺณกิงฺกณิโย เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โสวณฺณกิงฺกณิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. โสณฺณโกนฺตริกเตฺถรอปทานํ

๑๕๗. ‘‘มโนภาวนิยํ พุทฺธํ, อตฺตทนฺตํ สมาหิตํ;
อิริยมานํ พฺรหฺมปเถ, จิตฺตวูปสเม รตํฯ

๑๕๘. ‘‘นิตฺติณฺณโอฆํ สมฺพุทฺธํ, ฌายิํ ฌานรตํ มุนิํ;
อุปวิตฺถํ สมาปนฺนํ, อินฺทีวรทลปฺปภํฯ

๑๕๙. ‘‘อลาพุโนทกํ คยฺห, พุทฺธเสฏฺฐํ อุปาคมิํ;

พุทฺธสฺส ปาเท โธวิตฺวา, อลาพุกมทาสหํฯ

๑๖๐. ‘‘อาณาเปสิ จ สมฺพุโทฺธ, ปทุมุตฺตรนามโก;
‘อิมินา ทกมาหตฺวา, ปาทมูเล ฐเปหิ เม’ฯ

๑๖๑. ‘‘สาธูติหํ ปฎิสฺสุตฺวา, สตฺถุคารวตาย จ;
ทกํ อลาพุนาหตฺวา, พุทฺธเสฎฺฐํ อุปาคมิํฯ

๑๖๒. ‘‘อนุโมทิ มหาวีโร, จิตฺตํ นิพฺพาปยํ มม;
‘อิมินาลาพุทาเนน, สงฺกโปฺป เต สมิชฺฌตุ’ฯ

๑๖๓. ‘‘ปนฺนรเสสุ กเปฺปสุ, เทวโลเก รมิํ อหํ;
ติํสติกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๑๖๔. ‘‘ทิวา วา ยทิ วา รตฺติํ, จงฺกมนฺตสฺส ติฎฺฐโต;
โสวณฺณํ โกนฺตรํ คยฺห, ติฎฺฐเต ปุรโต มมฯ

๑๖๕. ‘‘พุทฺธสฺส ทตฺวานลาพุํ, ลภามิ โสณฺณโกนฺตรํ;
อปฺปกมฺปิ กตํ การํ, วิปุลํ โหติ ตาทิสุฯ

๑๖๖. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํลาพุมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อลาพุสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๖๗. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๖๘. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖๙. ‘‘ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โสณฺณโกนฺตริโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โสณฺณโกนฺตริกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

สกิํสมฺมชฺชกวโคฺค เตจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สกิํสมฺมชฺชโก เถโร, เอกทุสฺสี เอกาสนี;
กทมฺพโกรณฺฑกโท, ฆตสฺสวนิโกปิ จฯ

สุจินฺติโก กิงฺกณิโก, โสณฺณโกนฺตริโกปิ จ;
เอกคาถาสตเญฺจตฺถ, เอกสตฺตติเมว จฯ

๔๔. เอกวิหาริวคฺค

๑. เอกวิหาริกเตฺถรอปทานํ

๑. “อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺเป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๒. “นิปฺปปโญฺจ นิราลโมฺพ, อากาสสมมานโส;
สุญฺญตาพหุโล ตาที, อนิมิตฺตรโต วสีฯ

๓. “อสงฺคจิโตฺต นิเกฺลโส [นิเลฺลโป (สฺยา. ก.)], อสํสโฏฺฐ กุเล คเณ;
มหาการุณิโก วีโร, วินโยปายโกวิโทฯ

๔. “อุยฺยุโตฺต ปรกิเจฺจสุ, วินยโนฺต สเทวเก;
นิพฺพานคมนํ มคฺคํ, คตึ ปงฺกวิโสสนํฯ

๕. “อมตํ ปรมสฺสาทํ, ชรามจฺจุนิวารณํ;
มหาปริสมเชฺฌ โส, นิสิโนฺน โลกตารโกฯ

๖. “กรวีกรุโต [กรวีกรุโท (สฺยา. ปี. ก.)] นาโถ, พฺรหฺมโฆโส ตถาคโต;
อุทฺธรโนฺต มหาทุคฺคา, วิปฺปนเฏฺฐ อนายเกฯ

๗. “เทเสโนฺต วิรชํ ธมฺมํ, ทิโฏฺฐ เม โลกนายโก;
ตสฺส ธมฺมํ สุณิตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๘. “ปพฺพชิตฺวา ตทาปาหํ, จิเนฺตโนฺต ชินสาสนํ;
เอกโกว วเน รเมฺม, วสึ สํสคฺคปีฬิโตฯ

๙. “สกฺกายวูปกาโส เม, เหตุภูโต มมาภวิ [มมาคมี (สฺยา. ปี.)];
มนโส วูปกาสสฺส, สํสคฺคภยทสฺสิโนฯ

๑๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกวิหาริโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

เอกวิหาริกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เอกสงฺขิยเตฺถรอปทานํ

๑๓. “วิปสฺสิโน ภควโต, มหาโพธิมโห อหุ;
มหาชนา สมาคมฺม, ปูเชนฺติ โพธิมุตฺตมํฯ

๑๔. “น หิ ตํ โอรกํ มเญฺญ, พุทฺธเสฏฺฐ ภวิสฺสติ;
ยสฺสายํ อีทิสา โพธิ, ปูชนียา [อีทิโส โพธิ, ปูชนีโย (สฺยา.)] จ สตฺถุโนฯ

๑๕. “ตโต สงฺขํ คเหตฺวาน, โพธิรุกฺขมุปฏฺฐหึ;
ธมนฺโต สพฺพทิวสํ, อวนฺทิํ โพธิมุตฺตมํฯ

๑๖. “อาสนฺนเก กตํ กมฺมํ, เทวโลกํ อปาปยิ;
กเฬวรํ เม ปติตํ, เทวโลเก รมามหํฯ

๑๗. “สฏฺฐิตุริยสหสฺสานิ , ตฺฏฺฐหฏฺฐา ปโมทิตา;
สทา มยฺหํ อุปฏฺฐนฺติ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๘. “เอกสตฺตติเม กปฺเป, ราชา อาสิํ สุทสฺสโน;
จาตุรนฺโต วิชิตาวี, ชมฺพุมณฺฑสฺส อิสฺสโรฯ

๑๙. “ตโต องฺคสตา ตุริยา [ตูรา (สี. ก.)], ปริวาเรนฺติ มํ สทา;
อนุโภมิ สกํ กมฺมํ, อุปฏฺฐานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๐. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
มาตุกุจฺฉิคตสฺสาปิ, วชฺชเร เภริโย สทาฯ

๒๑. “อุปฏฺฐิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, อนุภุตฺวาน สมฺปทา;
สิวํ สุเขมํ อมตํ, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๒๒. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกสงฺขิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

เอกสงฺขิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ปาฏิหีรสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๒๖. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
วสีสตสหเสฺสหิ, นครํ ปาวิสี ตทาฯ

๒๗. “นครํ ปวิสนฺตสฺส, อุปสนฺตสฺส ตาทิโน;

รตนานิ ปโชฺชตึสุ [ปนาทึสุ (ปี.)], นิโคฺฆโส อาสิ ตาวเทฯ

๒๘. “พุทฺธสฺส อานุภาเวน, เภรี วชฺชุมฆฏฺฏิตา;
สยํ วีณา ปวชฺชนฺติ, พุทฺธสฺส ปวิสโต ปุรํฯ

๒๙. “พุทฺธเสฏฺฐํ นมสฺสามิ [น ปสฺสามิ (สี.)], ปทุมุตฺตรมหามุนึ;
ปาฏิหีรญฺจ ปสฺสิตฺวา, ตตฺถ จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๓๐. “อโห พุทฺโธ อโห ธมฺโม, อโห โน สตฺถุสมฺปทา;
อเจตนาปิ ตุริยา, สยเมว ปวชฺชเรฯ

๓๑. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๓๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปาฏิหีรสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปาฏิหีรสญฺญกตฺเถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ญาณตฺถวิกตฺเถรอปทานํ

๓๕. “กณิการํว ชลิตํ, ทีปรุกฺขํว โชติตํ;
กญฺจนํว วิโรจนฺตํ, อทฺทสํ ทฺวิปทุตฺตมํฯ

๓๖. “กมณฺฑลุํ ฐเปตฺวาน, วากจีรญฺจ กุณฺฑิกํ;
เอกํสํ อชินํ กตฺวา, พุทฺธเสฏฺฐํ ถวึ อหํฯ

๓๗. “‘ตมนฺธการํ วิธมํ, โมหชาลสมากุลํ;
ญาณาโลกํ ทเสฺสตฺวาน, นิตฺติโณฺณสิ มหามุนิฯ

๓๘. “‘สมุทฺธรสิมํ โลกํ, สพฺพาวนฺตมนุตฺตรํ;
ญาเณ เต อุปมา นตฺถิ, ยาวตาชคโตคติ [ยาวตา จ คโตคติ (ปี. ก.)]ฯ

๓๙. “‘เตน ญาเณน สพฺพญฺญู, อิติ พุโทฺธ ปวุจฺจติ;
วนฺทามิ ตํ มหาวีรํ, สพฺพญฺญุตมนาวรํ’ฯ

๔๐. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, พุทฺธเสฏฺฐํ ถวึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ญาณตฺถวายิทํ ผลํ;

๔๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโว;
๔๒. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ญาณตฺถวิโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ญาณตฺถวิกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อุจฺฉุขณฺฑิกเตฺถรอปทานํ

๔๔. ‘‘นคเร พนฺธุมติยา, ทฺวารปาโล อโหสหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สพฺพธมฺมาน ปารคุํฯ

๔๕. ‘‘อุจฺฉุขณฺฑิกมาทาย, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, วิปสฺสิสฺส มเหสิโนฯ

๔๖. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ อุจฺฉุมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อุจฺฉุขณฺฑสฺสิทํ ผลํฯ

๔๗.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๘. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุจฺฉุขณฺฑิโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อุจฺฉุขณฺฑิกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. กฬมฺพทายกเตฺถรอปทานํ

๕๐. ‘‘โรมโส นาม สมฺพุโทฺธ, วสเต ปพฺพตนฺตเร;
กฬมฺพํ ตสฺส ปาทาสิํ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๕๑. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, กฬมฺพสฺส อิทํ ผลํฯ

๕๒. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๓. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กฬมฺพทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กฬมฺพทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อมฺพาฏกทายกเตฺถรอปทานํ

๕๕. ‘‘วิปิเน พุทฺธํ ทิสฺวาน, สยมฺภุํ อปราชิตํ;
อมฺพาฏกํ คเหตฺวาน, สยมฺภุสฺส อทาสหํฯ

๕๖. ‘‘เอกติํเส อิโต กปฺเป, ยํ ผลมททิํ ตทา;

ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อมฺพาฏกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อมฺพาฏกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. หรีตกทายกเตฺถรอปทานํ

๖๐. “หรีตกํ อามลกํ, อมฺพชมฺพุวิภีตกํ;
โกลํ ภลฺลาตกํ พิลฺลํ, สยเมว หรามหํฯ

๖๑. “ทิสฺวาน ปพฺภารคตํ, ฌายึ ฌานรตํ มุนึ;
อาพาเธน อาปีเฬนฺตํ, อทุตียํ มหามุนึฯ

๖๒. “หรีตกํ คเหตฺวาน, สยมฺภุสฺส อทาสหํ;
ขาทมตฺตมฺหิ เภสเชฺช, พฺยาธิ ปสฺสมฺภิ [ปสฺสทฺธิ (ก.)] ตาวเทฯ

๖๓. “ปหีนทรโถ พุโทฺธ, อนุโมทมกาสิ เม;
‘เภสชฺชทาเนนิมินา, พฺยาธิวูปสเมน จฯ

๖๔. “‘เทวภูโต มนุโสฺส วา, ชาโต วา อญฺญชาติยา;
สพฺพตฺถ สุขิโต โหตุ, มา จ เต พฺยาธิมาคมา’ฯ

๖๕. “อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, สยมฺภู อปราชิโต;
นภํ อพฺภุคฺคมี ธีโร, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๖๖. “ยโต หรีตกํ ทินฺนํ, สยมฺภุสฺส มเหสิโน;
อิมํ ชาตึ อุปาทาย, พฺยาธิ เม นุปฺปชฺชถฯ

๖๗. “อยํ ปจฺฉิมโก มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
ติโสฺส วิชฺชา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๖๘. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, เภสชฺชมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เภสชฺชสฺส อิทํ ผลํฯ

๖๙. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา หรีตกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

หรีตกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. อมฺพปิณฺฑิยเตฺถรอปทานํ

๗๒. “หตฺถิราชา ตทา อาสึ, อีสาทโนฺต อุรูฬฺหวา;
วิจรโนฺต พฺรหารเญฺญ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๗๓. “อมฺพปิณฺฑํ คเหตฺวาน, อทาสึ สตฺถุโน อหํ;
ปฏิคฺคณฺหิ มหาวีโร, สิทฺธโตฺถ โลกนายโกฯ

๗๔. “มม นิชฺฌายมานสฺส, ปริภุญฺชิ ตทา ชิโน;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตุสิตํ อุปปชฺชหํฯ

๗๕. “ตโต อหํ จวิตฺวาน, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
เอเตเนว อุปาเยน, อนุภุตฺวาน สมฺปทาฯ

๗๖. “ปธานปหิตโตฺตหํ, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๗๗. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๘๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อมฺพปิณฺฑิโย เถโร อิมา คาถาโย
อภาสิตฺถาติฯ

อมฺพปิณฺฑิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อมฺพผลิยเตฺถรอปทานํ

๘๑. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส , โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
ปิณฺฑาย วิจรนฺตสฺส, ธารโต อุตฺตมํ ยสํฯ

๘๒. “อคฺคผลํ คเหตฺวาน, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ทกฺขิเณยฺยสฺส วีรสฺส, อทาสึ สตฺถุโน อหํฯ

๘๓. “เตน กเมฺมน ทฺวิปทินฺท [ทิปทินฺท (สี. สฺยา. ปี.)], โลกเชฏฺฐ นราสภ;
ปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๘๔. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อคฺคทานสฺสิทํ ผลํฯ

๘๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๘๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๘๗.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อมฺพผลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

อมฺพผลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

เอกวิหาริวโคฺค จตุจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เถโร เอกวิหารี จ, สงฺขิโย ปาฏิหีรโก;
ถวิโก อุจฺฉุขณฺฑี จ, กฬมฺพอมฺพาฏกโทฯ

หรีตกมฺพปิณฺฑี จ, อมฺพโท ทสโม ยติ;
ฉฬาสีติ จ คาถาโย, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

๔๕. วิภีตกวโคฺค

๑. วิภีตกมิญฺชิยเตฺถรอปทานํ

๑. “กกุสโนฺธ มหาวีโร, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
คณมฺหา วูปกโฏฺฐ โส, อคมาสิ วนนฺตรํฯ

๒. “พีชมิญฺชํ คเหตฺวาน, ลตาย อาวุณึ อหํ;
ภควา ตมฺหิ สมเย, ฌายเต ปพฺพตนฺตเรฯ

๓. “ทิสฺวานหํ เทวเทวํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ทกฺขิเณยฺยสฺส วีรสฺส, พีชมิญฺชมทาสหํฯ

๔. “อิมสฺมิํเยว กปฺปมฺหิ, ยํ มิญฺชมททิํ [ผลมททิํ (สี. ปี.), พีชมททิํ (สฺยา.)] ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พีชมิญฺชสฺสิทํ ผลํฯ

๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วิภีตกมิญฺชิโย [วิเภทก… (สฺยา. ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วิภีตกมิญฺชิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. โกลทายกเตฺถรอปทานํ

๘. “อชิเนน นิวโตฺถหํ, วากจีรธโร ตทา;
ขาริยา ปูรยิตฺวาน, โกลํหาสิํ มมสฺสมํ [ขาริภารํ หริตฺวาน, โกลมาหริมสฺสมํ (สี. ปี.)]ฯ

๙. “ตมฺหิ กาเล สิขี พุโทฺธ, เอโก อทุติโย อหุ;
มมสฺสมํ อุปาคจฺฉิ, ชาตโนฺต สพฺพกาลิกํฯ

๑๐. “สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, วนฺทิตฺวาน จ สุพฺพตํ;
อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, โกลํ พุทฺธสฺสทาสหํฯ

๑๑. “เอกตฺติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, โกลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โกลทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

โกลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. พิลฺลิยเตฺถรอปทานํ

๑๕. “จนฺทภาคานทีตีเร , อสฺสโม สุกโต มม;
พิลฺลรุเกฺขหิ [เพลุวรุเกฺขหิ (สฺยา.)] อากิโณฺณ, นานาทุมนิเสวิโตฯ

๑๖. “สุคนฺธํ เพลุวํ ทิสฺวา, พุทฺธเสฏฺฐมนุสฺสรึ;
ขาริภารํ ปูรยิตฺวา, ตุโฏฺฐ สํวิคฺคมานโสฯ

๑๗. “กกุสนฺธํ อุปาคมฺม, พิลฺลปกฺกมทาสหํ;
ปุญฺญเกฺขตฺตสฺส วีรสฺส, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๑๘. “อิมสฺมิํเยว กปฺปสฺมิํ, ยํ ผลมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๙. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พิลฺลิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

พิลฺลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ภลฺลาตทายกเตฺถรอปทานํ

๒๒. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, ทฺวตฺติํสวรลกฺขณํ;
วิปินเคฺคน [ปวนเคฺคน (สี. สฺยา. ปี.)] คจฺฉนฺตํ, สาลราชํว ผุลฺลิตํฯ

๒๓. “ติณตฺถรํ ปญฺญาเปตฺวา, พุทฺธเสฏฺฐํ อยาจหํ;
‘อนุกมฺปตุ มํ พุโทฺธ, ภิกฺขํ อิจฺฉามิ ทาตเว’ฯ

๒๔. “อนุกมฺปโก การุณิโก, อตฺถทสฺสี มหายโส;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, โอรูหิ มม อสฺสเมฯ

๒๕. “โอโรหิตฺวาน สมฺพุโทฺธ, นิสีทิ ปณฺณสนฺถเร;
ภลฺลาตกํ คเหตฺวาน, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํฯ

๒๖. “มม นิชฺฌายมานสฺส, ปริภุญฺชิ ตทา ชิโน;

ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อภิวนฺทึ ตทา ชินํฯ

๒๗. ‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ ผลมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภลฺลาตทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ภลฺลาตทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อุตฺตลิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๑. ‘‘นิโคฺรเธ หริโตภาเส, สํวิรุฬฺหมฺหิ ปาทเป;
อุตฺตลิมาลํ [อุมฺมา มาลํ หิ (สฺยา.)] ปคฺคยฺห, โพธิยา อภิโรปยิํฯ

๓๒. ‘‘อิมสฺมิํเยว กปฺปมฺหิ, ยํ โพธิมภิปูชยิํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โพธิปูชายิทํ ผลํฯ

๓๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุตฺตลิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อุตฺตลิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อมฺพาฏกิยเตฺถรอปทานํ

๓๖. ‘‘สุปุปฺผิตํ สาลวนํ, โอคยฺห เวสฺสภู มุนิ;
นิสีทิ คิริทุเคฺคสุ, อภิชาโตว เกสรีฯ

๓๗. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อมฺพาฏกมปูชยิํ;
ปุญฺญเกฺขตฺตํ อนุตฺตรํ [มหาวีรํ (สี. สฺยา.)], ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๓๘. ‘‘เอกตฺติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๐. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อมฺพาฏกิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อมฺพาฎกิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. สีหาสนิกเตฺถรอปทานํ

๔๒. ‘‘ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต, สพฺพภูตหิเตสิโน;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สีหาสนมทาสหํฯ

๔๓. ‘‘เทวโลเก มนุเสฺส วา, ยตฺถ ยตฺถ วสามหํ;
ลภามิ วิปุลํ พฺยมฺหํ, สีหาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๔๔. ‘‘โสณฺณมยา รูปิมยา, โลหิตงฺคมยา [โลหิตงฺกมยา (สี. สฺยา. ปี.)] พหู;
มณิมยา จ ปลฺลงฺกา, นิพฺพตฺตนฺติ มมํ สทาฯ

๔๕. ‘‘โพธิยา อาสนํ กตฺวา, ชลชุตฺตมนามิโน;
อุเจฺจ กุเล ปชายามิ, อโห ธมฺมสุธมฺมตาฯ

๔๖. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, สีหาสนมกาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สีหาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๔๗.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๘. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สีหาสนิโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สีหาสนิกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ปาทปีฐิยเตฺถรอปทานํ

๕๐. ‘‘สุเมโธ นาม สมฺพุโทฺธ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
ตารยิตฺวา พหู สเตฺต, นิพฺพุโต โส มหายโสฯ

๕๑. ‘‘สีหาสนสฺส สามนฺตา, สุเมธสฺส มเหสิโน;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ปาทปีฐมการยิํฯ

๕๒. ‘‘กตฺวาน กุสลํ กมฺมํ, สุขปากํ สุขุทฺรยํ;
ปุญฺญกเมฺมน สํยุโตฺต, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๕๓. ‘‘ตตฺถ เม วสมานสฺส, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิโน;
ปาทานิ อุทฺธรนฺตสฺส, โสณฺณปีฐา ภวนฺติ เมฯ

๕๔. ‘‘ลาภา เตสํ สุลทฺธํ โว, เย ลภนฺติ อุปสฺสุติํ;
นิพฺพุเต การํ กตฺวาน, ลภนฺติ วิปุลํ สุขํฯ

๕๕. “มยาปิ สุกตํ กมฺมํ, วาณิชฺชํ สุปฺปโยชิตํ;
ปาทปีฐํ กริตฺวาน, โสณฺณปีฐํ ลภามหํฯ

๕๖. “ยํ ยํ ทิสํ ปกฺกมามิ, เกนจิ กิจฺจเยนหํ [ปจฺจเยนหํ (สี. ปี.)];
โสณฺณปีเฐ อกฺกมามิ [โสณฺณปีเฐน กมามิ (ก.)], ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๕๗. “ติํสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปาทปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

๕๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปาทปีฐิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ปาทปีฐิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. เวทิการกเตฺถรอปทานํ

๖๑. “ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต, โพธิยา ปาทปุตฺตเม;
เวทิกํ สุกตํ กตฺวา, สกํ จิตฺตํ ปสาทยิํฯ

๖๒. “อโตฬารานิ [อโถฬาราน (สี. ปี.), อโคฺคฬารานิ (สฺยา.)] ภณฺฑานิ, กตานิ อกตานิ จ;
อนฺตลิกฺขา ปวสฺสนฺติ, เวทิกาย อิทํ ผลํฯ

๖๓. “อุภโต พฺยูฬฺหสงฺคาเม, ปกฺขนฺทโนฺต ภยานเก;
ภยเภรวํ น ปสฺสามิ, เวทิกาย อิทํ ผลํฯ

๖๔. “มม สงฺกปฺปมญฺญาย, พฺยมฺหํ นิพฺพตฺตเต สุภํ;
สยนานิ มหคฺฆานิ, เวทิกาย อิทํ ผลํฯ

๖๕. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ เวทิกมการยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, เวทิกาย อิทํ ผลํฯ

๖๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เวทิการโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

เวทิการกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. โพธิฆรทายกเตฺถรอปทานํ

๖๙. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโน;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, โพธิฆรมการยึฯ

๗๐. “ตุสิตํ อุปปโนฺนมฺหิ, วสามิ รตเน ฆเร;
น เม สีตํ วา อุณฺหํ วา, วาโต คเตฺต น สมฺผุเสฯ

๗๑. “ปญฺจสฏฺฐิมฺหิโต กเปฺป, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
กาสิกํ นาม นครํ, วิสฺสกเมฺมน [วิสุกเมฺมน (สฺยา. ก.)] มาปิตํฯ

๗๒. “ทสโยชนอายามํ, อฏฺฐโยชนวิตฺถตํ;
น ตมฺหิ นคเร อตฺถิ, กฏฺฐํ วลฺลี จ มตฺติกาฯ

๗๓. “ติริยํ โยชนํ อาสิ, อฑฺฒโยชนวิตฺถตํ;
มงฺคโล นาม ปาสาโท, วิสฺสกเมฺมน มาปิโตฯ

๗๔. “จุลฺลาสีติสหสฺสานิ, ถมฺภา โสณฺณมยา อหุํ;
มณิมยา จ นิยฺยูหา, ฉทนํ รูปิยํ อหุฯ

๗๕. “สพฺพโสณฺณมยํ ฆรํ, วิสฺสกเมฺมน มาปิตํ;
อชฺฌาวุตฺถํ มยา เอตํ, ฆรทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๖. “เต สเพฺพ อนุโภตฺวาน, เทวมานุสเก ภเว;
อชฺฌปโตฺตมฺหิ นิพฺพานํ, สนฺติปทมนุตฺตรํฯ

๗๗. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, โพธิฆรมการยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ฆรทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๘๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โพธิฆรทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

โพธิฆรทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

วิภีตกวโคฺค ปญฺจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

วิภีตกี โกลผลี, พิลฺลภลฺลาตกปฺปโท;
อุตฺตลมฺพฏกี เจว, อาสนี ปาทปีฐโกฯ

เวทิโก โพธิฆริโก, คาถาโย คณิตาปิ จ;
เอกูนาสีติกา สพฺพา, อสฺมึ วเคฺค ปกิตฺติตาฯ

๔๖. ชคติทายกวโคฺค

๑. ชคติทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “ธมฺมทสฺสิสฺส มุนิโน, โพธิยา ปาทปุตฺตเม;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ชคตึ การยึ อหํฯ

๒. “ทริโต ปพฺพตโต วา, รุกฺขโต ปติโต อหํ;
จุโต ปติฏฺฐํ วินฺทามิ, ชคติยา อิทํ ผลํฯ

๓. “น เม โจรา วิเหสนฺติ, นาติมญฺญนฺติ ขตฺติยา [ปสหนฺติ, นาติมญฺญติ ขตฺติโย (สี. ปี.)];
สพฺพามิเตฺตติกฺกมามิ, ชคติยา อิทํ ผลํฯ

๔. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สพฺพตฺถ ปูชิโต โหมิ, ชคติยา อิทํ ผลํฯ

๕. “อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ชคตึ การยึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ชคติทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ชคติทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ชคติทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. โมรหตฺถิยเตฺถรอปทานํ

๙. “โมรหตฺถํ คเหตฺวาน, อุเปสึ โลกนายกํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, โมรหตฺถมทาสหํฯ

๑๐. “อิมินา โมรหเตฺถน, เจตนาปณิธีหิ จ;
นิพฺพายึสุ ตโย อคฺคี, ลภามิ วิปุลํ สุขํฯ

๑๑. “อโห พุโทฺธ อโห ธโมฺม, อโห โน สตฺถุสมฺปทา;
ทตฺวานหํ โมรหตฺถํ, ลภามิ วิปุลํ สุขํฯ

๑๒. “ติยคฺคี [ติธคฺคี (สฺยา. ก.), ติวคฺคี (ปี.)] นิพฺพุตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๓. “เอกตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โมรหตฺถสฺสิทํ ผลํฯ

๑๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โมรหตฺถิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

โมรหตฺถิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. สีหาสนพีชิยเตฺถรอปทานํ

๑๗. “ติสฺสสฺสาหํ ภควโต, โพธิรุกฺขมวนฺทิยํ;
ปคฺคยฺห พีชนึ ตตฺถ, สีหาสนมพีชหํ [มพีชยึ (สี.), มวิชฺชหํ (สฺยา.)]ฯ

๑๘. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, สีหาสนมพีชหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พีชนาย อิทํ ผลํฯ

๑๙. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สีหาสนพีชิโย เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สีหาสนพีชิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ติณุกฺกธาริยเตฺถรอปทานํ

๒๒. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส , โพธิยา ปาทปุตฺตเม;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ตโย อุเกฺก อธารยึฯ

๒๓. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, โสหํ อุกฺกมธารยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อุกฺกทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติณุกฺกธาริโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ติณฺกฺกธาริยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อกฺกมนทายกเตฺถรอปทานํ

๒๗. ‘‘กกุสนฺธสฺส มุนิโน, พฺราหฺมณสฺส วุสีมโต;
ทิวาวิหารํ วชโต, อกฺกมนมทาสหํฯ

๒๘. ‘‘อิมสฺมิํเยว กปฺปมฺหิ, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อกฺกมนสฺสิทํ ผลํฯ

๒๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๐. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อกฺกมนทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อกฺกมนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. วนโกรณฺฑิยเตฺถรอปทานํ

๓๒. ‘‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
วนโกรณฺฑมาทาย, พุทฺธสฺส อภิโรปยิํฯ

๓๓. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๔. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๕. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วนโกรณฺฑิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

วนโกรณฺฑิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

วีสติมํ ภาณวารํฯ

๗. เอกฉตฺติยเตฺถรอปทานํ

๓๗. ‘‘องฺคารชาตา ปถวี, กุกฺกุฬานุคตา มหี;
ปทุมุตฺตโร ภควา, อโพฺภกาสมฺหิ จงฺกมิฯ

๓๘. ‘‘ปณฺฑรํ ฉตฺตมาทาย, อทฺธานํ ปฏิปชฺชหํ;
ตตฺถ ทิสฺวาน สมฺพุทฺธํ, วิตฺติ เม อุปปชฺชถฯ

๓๙. ‘‘มรีจิโยตฺถฏา [มริจิโมผุนา (สฺยา.), มรีจิโวผุฏา (ปี.)] ภูมิ, องฺคาราว มหี อยํ;

อุปหนฺติ [อุปวายนฺติ (สี. ปี.)] มหาวาตา, สรีรสฺสาสุเขปนา [สรีรกายุเขปนา (สฺยา.)]ฯ

๔๐. “สีตํ อุณฺหํ วิหนนฺตํ [วิหนฺติ (สฺยา. ก.)], วาตาตปนิวารณํ;
ปฏิคฺคณฺห อิมํ ฉตฺตํ, ผสฺสยิสฺสามิ [ปสฺสยิสฺสามิ (ก.)] นิพฺพุตึฯ

๔๑. “อนุกมฺปโก การุณิโก, ปทุมุตฺตโร มหายโส;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปฏิคฺคณฺหิ ตทา ชิโนฯ

๔๒. “ตึสกปฺปานิ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยึ;
สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๔๓. “ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
อนุโภมิ สกํ กมฺมํ, ปุเพฺพ สุกตมตฺตโนฯ

๔๔. “อยํ เม ปจฺฉิมา ชาติ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อชฺชาปิ เสตจฺฉตฺตํ เม, สพฺพกาลํ ธรียติฯ

๔๕. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ฉตฺตมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ฉตฺตทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกฉตฺติโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

เอกฉตฺติยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ชาติปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๔๙. “ปรินิพฺพุเต ภควติ, ปทุมุตฺตเร มหายเส;
ปุปฺผวฏํสเก กตฺวา [ปุปฺผจโงฺกฏเก คเหตฺวา (สฺยา.)], สรีรมภิโรปยึฯ

๕๐. “ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, นิมฺมานํ อคมาสหํ;
เทวโลกคโต สโนฺต, ปุญฺญกมฺมํ สรามหํฯ

๕๑. “อมฺพรา ปุปฺผวโสฺส เม, สพฺพกาลํ ปวสฺสติ;
สํสรามิ มนุเสฺส เจ [เว (สฺยา.)], ราชา โหมิ มหายโสฯ

๕๒. “ตหึ กุสุมวโสฺส เม, อภิวสฺสติ สพฺพทา;
ตเสฺสว [กาเยสุ (สฺยา.), กาเยว (ปี.)] ปุปฺผปูชาย, วาหสา สพฺพทสฺสิโนฯ

๕๓. “อยํ ปจฺฉิมโก มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อชฺชาปิ ปุปฺผวโสฺส เม, อภิวสฺสติ สพฺพทาฯ

๕๔. “สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เทหปูชายิทํ ผลํฯ

๕๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๗. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ชาติปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ชาติปุปฺผิยตฺเถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ปฏฺฏิปุปฺผิยตฺเถรอปทานํ

๕๘. “นีหรนฺเต สรีรมฺหิ, วชฺชมานาสุ เภริสุ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, ปฏฺฏิปุปฺผมปูชยิํ [สตฺติ… (สฺยา. ปี.)]ฯ

๕๙. “สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เทหปูชายิทํ ผลํฯ

๖๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๒. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปฏฺฏิปุปฺผิโย [สตฺติปณฺณิโย (สฺยา. ปี.)] เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ปฏฺฏิปุปฺผิยตฺเถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. คนฺธปูชกตฺเถรอปทานํ

๖๓. “จิตาสุ กุรุมานาสุ [จิเตฺตสุ กยิรมาเนสุ (สี.)], นานาคนฺเธ สมาหเฏ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, คนฺธมุฏฺฐิมปูชยิํฯ

๖๔. “สตสหสฺสิโต กปฺป, จิตกํ ยมปูชยิํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, จิตปูชายิทํ ผลํฯ

๖๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๗. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คนฺธปูชโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

คนฺธปูชกตฺเถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ชคติทายกวคฺโค ฉจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ชคตี โมรหตฺถี จ, อาสนี อุกฺกธารโก;
อกฺกมิ วนโกรณฺฑิ, ฉตฺตโท ชาติปูชโกฯ

ปฎฺฐิปุปฺผิ จ โย เถโร, ทสโม คนฺธปูชโก;
สตฺตสฏฺฐิ จ คาถาโย, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

๔๗. สาลกุสุมิยวโคฺค

๑. สาลกุสุมิยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปรินิพฺพุเต ภควติ, ชลชุตฺตมนามเก;
อาโรปิตมฺหิ จิตเก, สาลปุปฺผมปูชยึฯ

๒. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ [ปุปฺผมภิปูชยึ (สฺยา.)];
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, จิตปูชายิทํ [พุทฺธปูชายิทํ (สฺยา.)] ผลํฯ

๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สาลกุสุมิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สาลกุสุมิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. จิตกปูชกเตฺถรอปทานํ

๖. “ฌายมานสฺส ภควโต, สิขิโน โลกพนฺธุโน;
อฏฺฐ จมฺปกปุปฺผานิ, จิตกํ อภิโรปยึฯ

๗. “เอกตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, จิตปูชายิทํ ผลํฯ

๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จิตกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

จิตกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. จิตกนิพฺพาปกเตฺถรอปทานํ

๑๑. “ทยฺหมาเน สรีรมฺหิ, เวสฺสภุสฺส มเหสิโน;
คโนฺธทกํ คเหตฺวาน, จิตํ นิพฺพาปยึ อหํฯ

๑๒. ‘‘เอกตึํเส อิโต กปฺป, จิตํ นิพฺพาปยึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, คโนฺธทกสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จิตกนิพฺพาปโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จิตกนิพฺพาปกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. เสตุทายกเตฺถรอปทานํ

๑๖. ‘‘วิปสฺสิโน ภควโต, จงฺกมนฺตสฺส สมฺมุขา;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, เสตุํ การาปยึ อหํฯ

๑๗. ‘‘เอกนวุติโต กปฺป, ยํ เสตุํ การยึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เสตุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เสตุทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เสตุทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. สุมนตาลวณฺฏิยเตฺถรอปทานํ

๒๑. ‘‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, ตาลวณฺฏมทาสหํ;
สุมเนหิ ปฏิจฺฉนฺนํ, ธารยามิ มหายสํฯ

๒๒. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺป, ตาลวณฺฏมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตาลวณฺฏสฺสิทํ ผลํฯ

๒๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุมนตาลวณฺฏิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุมนตาลวณฺฏิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อวฏผลิยเตฺถรอปทานํ

๒๖. “สตรํสี นาม ภควา, สยมฺภู อปราชิโต;
วิเวกกาโม สมฺพุทฺโธ, โคจรายาภินิกฺขมิฯ

๒๗. “ผลหตฺโถ อหํ ทิสฺวา, อุปคจฺฉึ นราสภํ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, อทาสึ อวฏํ ผลํฯ

๒๘. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๙. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อวฏผลิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อวฏผลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ลพุชผลทายกเตฺถรอปทานํ

๓๒. “นคเร พนฺธุมติยา, อารามิโก อหํ ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเสฯ

๓๓. “ลพุชํ ผลมาทาย, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
อากาเสว ฐิโต สนฺโต, ปฏิคฺคณฺหิ มหายโสฯ

๓๔. “วิตฺติสญฺชนโน มยฺหํ, ทิฏฺฐธมฺมสุขาวโห;
ผลํ พุทฺธสฺส ทตฺวาน, วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ

๓๕. “อธิคญฺฉึ ตทา ปีตึ, วิปุลํ สุขมุตฺตมํ;
อุปฺปชฺชเตว [อุปฺปชฺชเต เม (สฺยา.)] รตนํ, นิพฺพตฺตสฺส ตหึ ตหึฯ

๓๖. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ลพุชผลทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ลพุชผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ปิลกฺขผลทายกเตฺถรอปทานํ

๔๐. “วนนฺตเร พุทฺธํ ทิสฺวา [วนเนฺต พุทฺธํ ทิสฺวาน (สี. ปี.)], อตฺถทสฺสึ มหายสํ;

ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, ปิลกฺขสฺส [ปิลกฺขุสฺส (ปี.)] ผลํ อทาฯ

๔๑. ‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๓. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิลกฺขผลทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิลกฺขผลทายกตฺเถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. สยํปฏิภานิยตฺถรอปทานํ

๔๕. ‘‘กกุธํ วิลสนฺตํว, เทวเทวํ นราสภํ;
รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๔๖. ‘‘ตมนฺธการํ นาเสตฺวา, สนฺตาเรตฺวา พหุํ ชนํ;
ญาณาโลเกน โชตนฺตํ, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๔๗. ‘‘วสีสตสหสฺเสหิ, นียนฺตํ โลกนายกํ;
อุทฺธรนฺตํ พหู สตฺเต, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๔๘. ‘‘อาหนนฺตํ [อาหนิตฺวา (สฺยา. ก.)] ธมฺมเภรึ, มทฺทนฺตํ ติตฺถิเย คเณ;
สีหนาทํ วินทนฺตํ, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๔๙. ‘‘ยาวตา พฺรหฺมโลกโต, อาคนฺตฺวาน สพฺรหฺมกา;
ปุจฺฉนฺติ นิปุเณ ปเญฺห, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๕๐. ‘‘ยสฺสญฺชลึ กริตฺวาน, อายาจนฺติ สเทวกา;
เตน ปุญฺญํ อนุโภนฺติ, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๕๑. ‘‘สเพฺพ ชนา สมาคนฺตฺวา, สมฺปวาเรนฺติ จกฺขุมํ;
น วิกมฺปติ อชฺฌิโฏฺฐ, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๕๒. ‘‘นครํ ปวิสโต ยสฺส, รวนฺติ เภริโย พหู;
วินทนฺติ คชา มตฺตา, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๕๓. ‘‘วีถิยา [รถิยา (สี.)] คจฺฉโต ยสฺส, สพฺพาภา โชตเต สทา;
อพฺภุนฺนตา สมา โหนฺติ, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๕๔. ‘‘พฺยาหรนฺตสฺส พุทฺธสฺส, จกฺกวาฬมฺปิ สุยฺยติ;
สเพฺพ สเตฺต วิญฺญาเปติ, โก ทิสฺวา น ปสีทติฯ

๕๕. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ พุทฺธมภิกิตฺตยึ;

ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๕๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สยํปฏิภานิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สยํปฏิภานิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. นิมิตฺตพฺยากรณิยเตฺถรอปทานํ

๕๙. “อโชฺฌคาเหตฺวา หิมวํ, มเนฺต วาเจ มหํ ตทา;
จตุปญฺญาสสหสฺสานิ, สิสฺสา มยฺหํ อุปฏฺฐหุํฯ

๖๐. “อธิตา เวทคู สเพฺพ, ฉฬเงฺค ปารมึ คตา;
สกวิชฺชาหุปตฺถทฺธา, หิมวเนฺต วสนฺติ เตฯ

๖๑. “จวิตฺวา ตุสิตา กายา, เทวปุโตฺต มหายโส;
อุปฺปชฺชิ มาตุกุจฺฉิสฺมึ, สมฺปชาโน ปติสฺสโตฯ

๖๒. “สมฺพุเทฺธ อุปฺปชฺชเนฺต, ทสสหสฺสิ กมฺปถ;
อนฺธา จกฺขุํ อลภิํสุ, อุปฺปชฺชนฺตมฺหิ นายเกฯ

๖๓. “สพฺพาการํ ปกมฺปิตฺถ, เกวลา วสุธา อยํ;
นิโคฺฆสสทฺทํ สุตฺวาน, อุพฺพิชฺชิํสุ [วิมฺหยิํสุ (สฺยา. ก.)] มหาชนาฯ

๖๔. “สเพฺพ ชนา สมาคมฺม, อาคจฺฉุํ มม สนฺติกํ;
วสุธายํ ปกมฺปิตฺถ, กิํ วิปาโก ภวิสฺสติฯ

๖๕. “อวจาสิํ [วิทสฺสามิ (สฺยา.)] ตทา เตสํ, มา เภถ [มา โรท (ก.), มาภายิตฺถ (สฺยา.)] นตฺถิ โว ภยํ;
วิสฏฺฐา โหถ สเพฺพปิ, อุปฺปาโทยํ สุวตฺถิโก [สุขตฺถิโก (สฺยา.)]ฯ

๖๖. “อฏฺฐเหตูหิ สมฺผุสฺส [อฏฺฐเหตูหิ สมฺผสฺส (สฺยา. ปี.), อตฺถเหตุ นิสํสยํ (ก.)], วสุธายํ ปกมฺปติ;
ตถา นิมิตฺตา ทิสฺสนฺติ, โอภาโส วิปุโล มหาฯ

๖๗. “อสํสยํ พุทฺธเสโฏฺฐ, อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุมา;
สญฺญาเปตฺวาน ชนตํ, ปญฺจสีเล กเถสหํฯ

๖๘. “สุตฺวาน ปญฺจ สีลานิ, พุทฺธุปฺปาทญฺจ ทุลฺลภํ;
อุเพฺพคชาตา สุมนา, ตุฏฺฐหฏฺฐา อหํสุ เตฯ

๖๙. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ นิมิตฺตํ วิยากริํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พฺยากรณสฺสิทํ ผลํฯ

๗๐. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๑. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นิมิตฺตพฺยากรณิโย เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นิมิตฺตพฺยากรณิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

สาลกุสุมิยวโคฺค สตฺตจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สาลกุสุมิโย เถโร, ปูชา นิพฺพาปโกปิ จ;
เสตุโท ตาลวณฺฏี จ, อวฏลพฺชปฺปโทฯ

ปิลกฺขปฏิภานี จ, เวยฺยากรณิโย ทิโช;
เทฺวสตฺตติ จ คาถาโย, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

๔๘. นฬมาลิวโคฺค

๑. นฬมาลิยเตฺถรอปทานํ

๑. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
วิปินเคฺคน คจฺฉนฺตํ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๒. “นฬมาลํ คเหตฺวาน, นิกฺขมโนฺต จ ตาวเท;
ตตฺถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํฯ

๓. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, นฬมาลมปูชยึ;
ทกฺขิเณยฺยํ มหาวีรํ, สพฺพโลกานุกมฺปกํฯ

๔. “เอกตึเส อิโต กเปฺป, ยํ มาลมภิโรปยึ [ปุปฺผมภิโรปยึ (สี. สฺยา. ปี.)];
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นฬมาลิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

นฬมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. มณิปูชกเตฺถรอปทานํ

๘. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
วิเวกกาโม สมฺพุโทฺธ, คจฺฉเต อนิลญฺชเสฯ

๙. “อวิทูเร หิมวนฺตสฺส, มหาชาตสฺสโร อหุ;
ตตฺถ เม ภวนํ อาสิ, ปุญฺญกเมฺมน สํยุตํฯ

๑๐. “ภวนา อภินิกฺขมฺม, อทฺทสํ โลกนายกํ;
อินฺทีวรํว ชลิตํ, อาทิตฺตํว หุตาสนํฯ

๑๑. “วิจินํ นทฺทสํ ปุปฺผํ, ปูชยิสฺสนฺติ นายกํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อวนฺทึ สตฺถุโน อหํฯ

๑๒. “มม สีเส มณึ คยฺห, ปูชยึ โลกนายกํ;

อิมาย มณิปูชาย, วิปาโก โหตุ ภทฺทโกฯ

๑๓. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๑๔. ‘โส เต อิชฺฌตุ สงฺกโปฺป, ลภสฺสุ วิปุลํ สุขํ;
อิมาย มณิปูชาย, อนุโภหิ มหายสํ’ฯ

๑๕. “อิทํ วตฺวาน ภควา, ชลชุตฺตมนามโก;
อคมาสิ พุทฺธเสฏฺโฐ, ยตฺถ จิตฺตํ ปณีหิตํฯ

๑๖. “สฏฺฐิกปฺปานิ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยิํ;
อเนกสตกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๑๗. “ปุพฺพกมฺมํ สรนฺตสฺส, เทวภูตสฺส เม สโต;
มณิ นิพฺพตฺตเต มยฺหํ, อาโลกกรโณ มมํฯ

๑๘. “ฉฬสีติสหสฺสานิ, นาริโย เม ปริคฺคหา;
วิจิตฺตวตฺถาภรณา, อามุกฺกมณิกุณฺฑลา [อามุตฺตมณิกุณฺฑลา (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๑๙. “อฬารปมฺหา หสุลา, สุสญฺญา ตนุมชฺฌิมา;
ปริวาเรนฺติ มํ นิจฺจํ, มณิปูชายิทํ ผลํฯ

๒๐. “โสณฺณมยา มณิมยา, โลหิตงฺคมยา ตถา;
ภณฺฑา เม สุกตา โหนฺติ, ยทิจฺฉสิ [ยทิจฺฉาย (สี. ปี.)] ปิฬนฺธนาฯ

๒๑. “กูฏาคารา คหารมฺมา, สยนญฺจ มหารหํ;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, นิพฺพตฺตนฺติ ยทิจฺฉกํฯ

๒๒. “ลาภา เตสํ สุลทฺธญฺจ, เย ลภนฺติ อุปสฺสุติํ;
ปุญฺญเกฺขตฺตํ มนุสฺสานํ, โอสธํ สพฺพปาณินํฯ

๒๓. “มยฺหมฺปิ สุกตํ กมฺมํ, โยหํ อทกฺขิ นายกํ;
วินิปาตา ปมุตฺโตมฺหิ, ปตฺโตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๒๔. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
ทิวสเญฺจว รตฺติญฺจ [สมนฺตา สตฺตรตนา (สี. ปี. ก.)], อาโลโก โหติ เม สทาฯ

๒๕. “ตาเยว มณิปูชาย, อนุโภตฺวาน สมฺปทา;
ญาณาโลโก มยา ทิโฏฺฐ, ปตฺโตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๒๖. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ มณิํ อภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, มณิปูชายิทํ ผลํฯ

๒๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มณิปูชโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

มณิปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. อุกฺกาสติกเตฺถรอปทานํ

๓๐. “โกสิโก นาม ภควา, จิตฺตกูเฏ วสี ตทา;
ฌายี ฌานรโต พุโทฺธ, วิเวกาภิรโต มุนิฯ

๓๑. “อโชฺฌคาเหตฺวา [อโชฺฌคเหตฺวา (สี. สฺยา. ปี.)] หิมวนฺตํ, นารีคณปุรกฺขโต;
อทฺทสํ โกสิกํ พุทฺธํ, ปุณฺณมาเยว จนฺทิมํฯ

๓๒. “อุกฺกาสเต คเหตฺวาน, ปริวาเรสหํ ตทา;
สตฺตรตฺตินฺทิวํ ฐตฺวา [พุโทฺธ (สฺยา. ก.)], อฎฺฐเมน อคจฺฉหํฯ

๓๓. “วุฎฺฐิตํ โกสิกํ พุทฺธํ, สยมฺภุํ อปราชิตํ;
ปสนฺนจิโตฺต วนฺทิตฺวา, เอกํ ภิกฺขํ อทาสหํฯ

๓๔. “เตน กเมฺมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฎฺฐ นราสภ;
อุปฺปชฺชิํ ตุสิเต กาเย, เอกภิกฺขายิทํ ผลํฯ

๓๕. “ทิวสเญฺจว รตฺติญฺจ, อาโลโก โหติ เม สทา;
สมนฺตา โยชนสตํ, โอภาเสน ผรามหํฯ

๓๖. “ปญฺจปญฺญาสกปฺปมฺหิ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, ชมฺพุมณฺฑสฺส [ชมฺพุสณฺฑสฺส (ปี.)] อิสฺสโรฯ

๓๗. “ตทา เม นครํ อาสิ, อิทฺธํ ผีตํ สุนิมฺมิตํ;
ติํสโยชนมายามํ, วิตฺถาเรน จ วีสติฯ

๓๘. “โสภณํ นาม นครํ, วิสฺสกเมฺมน มาปิตํ;
ทสสทฺทาวิวิตฺตํ ตํ, สมฺมตาฬสมาหิตํฯ

๓๙. “น ตมฺหิ นคเร อตฺถิ, วลฺลิกฎฺฐญฺจ มตฺติกา;
สพฺพโสณฺณมยํเยว, โชตเต นิจฺจกาลิกํฯ

๔๐. “จตุปาการปริกฺขิตฺตํ, ตโย อาสุํ มณิมยา;
เวมเชฺฌ ตาลปนฺตี จ, วิสฺสกเมฺมน มาปิตาฯ

๔๑. “ทสสหสฺสโปกฺขรโญฺญ, ปทุมุปฺปลฉาทิตา;
ปุณฺฑรีเกหิ [ปุณฺฑรีกาทิ (สฺยา.)] สญฺฉนฺนา, นานาคนฺธสมีริตาฯ

๔๒. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ อุกฺกํ ธารยิํ อหํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อุกฺกธารสฺสิทํ ผลํฯ

๔๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุกฺกาสติโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อุกฺกาสติกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. สุมนพีชนิยเตฺถรอปทานํ

๔๖. ‘‘วิปสฺสิโน ภควโต, โพธิยา ปาทปุตฺตเม;
สุมโน พีชนิํ คยฺห, อพีชิํ โพธิมุตฺตมํฯ

๔๗. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, อพีชิํ โพธิมุตฺตมํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พีชนาย อิทํ ผลํฯ

๔๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุมนพีชนิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สุมนพีชนิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. กุมฺมาสทายกเตฺถรอปทานํ

๕๑. ‘‘เอสนาย จรนฺตสฺส, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
ริตฺตกํ ปตฺตํ ทิสฺวาน, กุมฺมาสํ ปูรยิํ อหํฯ

๕๒. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ภิกฺขํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, กุมฺมาสสฺส อิทํ ผลํฯ

๕๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุมฺมาสทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กุมฺมาสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. กุสฎฺฐกทายกเตฺถรอปทานํ

๕๖. ‘‘กสฺสปสฺส ภควโต, พฺราหฺมณสฺส วุสีมโต;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, กุสฎฺฐกมทาสหํฯ

๕๗. ‘‘อิมสฺมิํเยว กปฺปสฺมิํ, กุสฏฺฐกมทาสหํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, กุสฏฺฐกสฺสิทํ ผลํฯ

๕๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุสฏฺฐกทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กุสฏฺฐกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. คิริปุนฺนาคิยเตฺถรอปทานํ

๖๑. ‘‘โสภิโต นาม สมฺพุทฺโธ, จิตฺตกูเฏ วสี ตทา;
คเหตฺวา คิริปุนฺนาคํ, สยมฺภุํ อภิปูชยิํฯ

๖๒. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ พุทฺธมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๖๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คิริปุนฺนาคิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

คิริปุนฺนาคิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. วลฺลิการผลทายกเตฺถรอปทานํ

๖๖. ‘‘สุมโน นาม สมฺพุทฺโธ, ตกฺกรายํ วสี ตทา;
วลฺลิการผลํ คยฺห, สยมฺภุสฺส อทาสหํฯ

๖๗. ‘‘เอกติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วลฺลิการผลทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วลฺลิการผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ปานธิทายกเตฺถรอปทานํ

๗๑. ‘‘อโนมทสฺสี ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ทิวาวิหารา นิกฺขมฺม, ปฐมารุหิ [ปีติมารุยฺหิ (สฺยา.)] จกฺขุมาฯ

๗๒. ‘‘ปานธึ สุกตํ คยฺห, อทฺธานํ ปฏิปชฺชหํ;
ตตฺถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, ปตฺติกํ จารุทสฺสนํฯ

๗๓. ‘‘สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, นีหริตฺวาน ปานธึ;
ปาทมูเล ฐเปตฺวาน, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๗๔. ‘‘‘อภิรูห มหาวีร, สุคตินฺท วินายก;
อิโต ผลํ ลภิสฺสามิ, โส เม อตฺโถ สมิชฺฌตุ’ฯ

๗๕. ‘‘อโนมทสฺสี ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ปานธึ อภิรูหิตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๗๖. ‘‘‘โย ปานธึ เม อทาสิ, ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโต’ฯ

๗๗. ‘‘พุทฺธสฺส คิรมญฺญาย, สเพฺพ เทวา สมาคตา;
อุทคฺคจิตฺตา สุมนา, เวทชาตา กตญฺชลีฯ

๗๘. ‘‘ปานธีนํ ปทาเนน, สุขิโตยํ ภวิสฺสติ;
ปญฺจปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๗๙. ‘‘สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๘๐. ‘‘อปริเมยฺย อิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน [นาเมน (สพฺพตฺถ)], สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๘๑. ‘‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๘๒. ‘‘เทวโลเก มนุเสฺส วา, นิพฺพตฺติสฺสติ ปุญฺญวา;
เทวยานปฏิภาคํ, ยานํ ปฏิลภิสฺสติฯ

๘๓. ‘‘ปาสาทา สิวิกา วยฺหํ, หตฺถิโน สมลงฺกตา;
รถา วาชญฺญสํยุตฺตา, สทา ปาตุภวนฺติ เมฯ

๘๔. ‘‘อคารา นิกฺขมนฺเตปิ, รเถน นิกฺขมึ อหํ;
เกเสสุ ฉิชฺชมาเนสุ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๘๕. ‘‘ลาภา มยฺหํ สุลทฺธํ เม, วาณิชฺชํ สุปฺปโยชิตํ;
ทตฺวาน ปานธึ เอกํ, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๘๖. ‘‘อปริเมยฺย อิโต กเปฺป, ยํ ปานธิมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปานธิสฺส อิทํ ผลํฯ

๘๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๘๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๘๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปานธิทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ปานธิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปุลินจงฺกมิยเตฺถรอปทานํ

๙๐. “มิคลุทฺโท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
วาตมิคํ คเวสนฺโต, จงฺกมํ อทฺทสํ อหํฯ

๙๑. “อุจฺฉเงฺคน ปุลินํ [ปุฬินํ (สี. สฺยา. ปี. ก.)] คยฺห, จงฺกเม โอกิรึ อหํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สุคตสฺส สิรีมโตฯ

๙๒. “เอกตึเส อิโต กเปฺป, ปุลินํ โอกิรึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุลินสฺส อิทํ ผลํฯ

๙๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๙๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุลินจงฺกมิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ปุลินจงฺกมิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

นฬมาลิวโคฺค อฎฺฐจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

นฬมาลี มณิทโท, อุกฺกาสติกพีชนี;
กุมฺมาโส จ กุสโฎฺฐ จ, คิริปุนฺนาคิโยปิ จฯ

วลฺลิกาโร ปานธิโท, อโถ ปุลินจงฺกโม;
คาถาโย ปญฺจนวุติ, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

๔๙. ปํสุกูลวโคฺค

๑. ปํสุกูลสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑. “ติโสฺส นามาสิ ภควา, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
ปํสุกูลํ ฐเปตฺวาน, วิหารํ ปาวิสี ชิโนฯ

๒. “วินตํ [สชฺชิตํ (สฺยา.), ติยนฺตํ (ปี.)] ธนุมาทาย, ภกฺขตฺถาย จรึ อหํ;
มณฺฑลคฺคํ คเหตฺวาน, กานนํ ปาวิสึ อหํฯ

๓. “ตตฺถทฺทสํ ปํสุกูลํ, ทุมเคฺค ลคฺคิตํ ตทา;
จาปํ ตเตฺถว นิกฺขิปฺป, สิเร กตฺวาน อญฺชลึฯ

๔. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วิปุลาย จ ปีติยา;
พุทฺธเสฏฺฐํ สริตฺวาน, ปํสุกูลํ อวนฺทหํฯ

๕. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ปํสุกูลมวนฺทหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, วนฺทนาย อิทํ ผลํฯ

๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปํสุกูลสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปํสุกูลสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. พุทฺธสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๙. “อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
ลกฺขเณ อิติหาเส จ, สนิฆณฺฑุสเกฏุเภฯ

๑๐. “นทีโสตปฏิภาคา , สิสฺสา อายนฺติ เม ตทา;
เตสาหํ มเนฺต [มนฺตํ (สฺยา. ก.)] วาเจมิ, รตฺตินฺทิวมตนฺทิโตฯ

๑๑. “สิทฺธโตฺถ นาม สมฺพุโทฺธ, โลเก อุปฺปชฺชิ ตาวเท;
ตมนฺธการํ นาเสตฺวา, ญาณาโลกํ ปวตฺตยิฯ

๑๒. “มม อญฺญตโร สิโสฺส, สิสฺสานํ โส กเถสิ เม;

สุตฺวาน เต เอตมตฺถํ, อาโรเจสุํ มมํ ตทาฯ

๑๓. “พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, สพฺพญฺญู โลกนายโก;
ตสฺสานุวตฺตติ ชโน, ลาโภ อมฺหํ น วิชฺชติ [น เหสฺสติ (สี. ปี.)]ฯ

๑๔. “อธิจฺจุปฺปตฺติกา พุทฺธา, จกฺขุมโนฺต มหายสา;
ยํนูนาหํ พุทฺธเสฏฺฐํ, ปเสฺสยฺยํ โลกนายกํฯ

๑๕. “อชินํ เม คเหตฺวาน, วากจีรํ กมณฺฑลุํ;
อสฺสมา อภินิกฺขมฺม, สิเสฺส อามนฺตยิํ อหํฯ

๑๖. “โอทุมฺพริกปุปฺผํว, จนฺทมฺหิ สสกํ ยถา;
วายสานํ ยถา ขีรํ, ทุลฺลโภ โลกนายโก [ทุลฺลภา โลกนายกา (สี.), ทุลฺลภํ โลกนายกํ (สฺยา. ปี. ก.)]ฯ

๑๗. “พุโทฺธ โลกมฺหิ อุปฺปโนฺน, มนุสฺสตฺตมฺปิ ทุลฺลภํ;
อุโภสุ วิชฺชมาเนสุ, สวนญฺจ สุทุลฺลภํฯ

๑๘. “พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, จกฺขุํ ลจฺฉาม โน ภวํ;
เอถ สเพฺพ คมิสฺสาม, สมฺมาสมฺพุทฺธสนฺติกํฯ

๑๙. “กมณฺฑลุธรา สเพฺพ, ขราชินนิวาสิโน;
เต ชฏา ภารภริตา, นิกฺขมุํ วิปินา ตทาฯ

๒๐. “ยุคมตฺตํ เปกฺขมานา, อุตฺตมตฺถํ คเวสิโน;
อาสตฺติโทสรหิตา, อสมฺภีตาว เกสรีฯ

๒๑. “อปฺปกิจฺจา อโลลุปฺปา, นิปกา สนฺตวุตฺติโน;
อุญฺฉาย จรมานา เต, พุทฺธเสฏฺฐมุปาคมุํฯ

๒๒. “ทิยฑฺฒโยชเน เสเส, พฺยาธิ เม อุปปชฺชถ;
พุทฺธเสฏฺฐํ สริตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๒๓. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๒๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พุทฺธสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

พุทฺธสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ภิสทายกเตฺถรอปทานํ

๒๗. “โอคยฺห ยํ [โอคยฺหาหํ (สี. สฺยา. ปี.)] โปกฺขรณึ, นานากุญฺชรเสวิตํ;
อุทฺธรามิ ภิสํ ตตฺถ, ฆาสเหตุ [อสนเหตุ (สฺยา.)] อหํ ตทาฯ

๒๘. “ภควา ตมฺหิ สมเย, ปทุมุตฺตรสวฺหโย;
รตฺตมฺพรธโร [รตฺตกมฺพลธโร (สฺยา.)] พุทฺโธ, คจฺฉติ อนิลญฺชเสฯ

๒๙. “ธุนนฺโต ปํสุกูลานิ, สทฺทมโสฺสสหํ ตทา;
อุทฺธํ นิชฺฌายมาโนหํ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๓๐. “ตตฺเถว ฐิตโก สนฺโต, อายาจึ โลกนายกํ;
มธุํ ภิเสหิ สวติ, ขีรํ สปฺปึ มุฬาลิภิฯ

๓๑. “ปฏิคฺคณฺหาตุ เม พุทฺโธ, อนุกมฺปาย จกฺขุมา;
ตโต การุณิโก สตฺถา, โอรุหิตฺวา มหายโสฯ

๓๒. “ปฏิคฺคณฺหิ มมํ ภิกฺขํ, อนุกมฺปาย จกฺขุมา;
ปฏิคฺคเหตฺวา สมฺพุทฺโธ, อกา เม อนุโมทนํฯ

๓๓. “‘สุขี โหตุ [โหหิ (สี. สฺยา. ปี. ก.)] มหาปุญฺญ, คติ ตุยฺหํ สมิชฺฌตุ;
อิมินา ภิสทาเนน, ลภสฺสุ วิปุลํ สุขํ’ฯ

๓๔. “อิทํ วตฺวาน สมฺพุทฺโธ, ชลชุตฺตมนามโก;
ภิกฺขมาทาย สมฺพุทฺโธ, อมฺพเรนาคมา ชิโนฯ

๓๕. “ตโต ภิสํ คเหตฺวาน, อาคจฺฉึ มม อสฺสมํ;
ภิสํ รุกฺเข ลเคตฺวาน [ลคฺคิตฺวาน (สฺยา. ก.)], มม ทานมนุสฺสรึฯ

๓๖. “มหาวาโต วุฏฺฐหิตฺวา, สญฺจาเลสิ วนํ ตทา;
อากาโส อภินาทิตฺถ, อสนิยา ผลนฺติยาฯ

๓๗. “ตโต เม อสนิปาโต, มตฺถเก นิปตี ตทา;
โสหํ นิสินฺนโก สนฺโต, ตตฺถ กาลงฺกโต อหุํฯ

๓๘. “ปุญฺญกมฺเมน สํยุโตฺต, ตุสิตํ อุปปชฺชหํ;
กเฬวรํ เม ปติตํ, เทวโลเก รมึ อหํฯ

๓๙. “ฉฬาสีติสหสฺสานิ, นาริโย สมลงฺกตา;
สายปาตํ [สายํ ปาตํ (สฺยา. ก.)] อุปฏฺฐนฺติ, ภิสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๐. “มนุสฺสโยนิมาคนฺตฺวา, สุขิโต โหมหํ สทา;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, ภิสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๑. “อนุกมฺปิตโก เตน, เทวเทเวน ตาทินา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๔๒. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ ภิสํ [ภิกฺขํ (สพฺพตฺถ)] อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ภิสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๕. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภิสทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภิสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ญาณถวิกเตฺถรอปทานํ

๔๖. “ทกฺขิเณ หิมวนฺตสฺส, สุกโต อสฺสโม มม;
อุตฺตมตฺถํ คเวสโนฺต, วสามิ วิปิเน ตทาฯ

๔๗.“ลาภาลาเภน สนฺตุโฏฺฐ, มูเลน จ ผเลน จ;
อเนฺวสโนฺต อาจริยํ, วสามิ เอกโก อหํฯ

๔๘. “สุเมโธ นาม สมฺพุโทฺธ, โลเก อุปฺปชฺชิ ตาวเท;
จตุสจฺจํ ปกาเสติ, อุทฺธรโนฺต มหาชนํฯ

๔๙. “นาหํ สุโณมิ สมฺพุทฺธํ, นปิ เม โกจิ สํสติ [ภาสติ (สี.), สาสติ (สฺยา. ปี.)];
อฎฺฐวเสฺส อติกฺกเนฺต, อโสฺสสิํ โลกนายกํฯ

๕๐. “อคฺคิทารุํ นีหริตฺวา, สมฺมชฺชิตฺวาน อสฺสมํ;
ขาริภารํ คเหตฺวาน, นิกฺขมิํ วิปินา อหํฯ

๕๑. “เอกรตฺติํ วสโนฺตหํ, คาเมสุ นิคเมสุ จ;
อนุปุเพฺพน จนฺทวติํ, ตทาหํ อุปสงฺกมิํฯ

๕๒. “ภควา ตมฺหิ สมเย, สุเมโธ โลกนายโก;
อุทฺธรโนฺต พหู สเตฺต, เทเสติ อมตํ ปทํฯ

๕๓. “ชนกายมติกฺกมฺม, วนฺทิตฺวา ชินสาครํ;
เอกํสํ อชินํ กตฺวา, สนฺถวิํ โลกนายกํฯ

๕๔. “‘ตุวํ สตฺถา จ เกตุ จ, ธโช ยูโป จ ปาณินํ;
ปรายโน [ปรายโณ (สี. ปี.)] ปติฎฺฐา จ, ทีโป จ ทฺวิปทุตฺตโมฯ

เอกวีสติมํ ภาณวารํฯ

๕๕. “‘เนปุโญฺญ ทสฺสเน วีโร, ตาเรสิ ชนตํ ตุวํ;
นตฺถโญฺญ ตารโก โลเก, ตวุตฺตริตโร มุเนฯ

๕๖. “‘สกฺกา เถเว [หเว (สี. ปี.) ภเว (สฺยา. ก.)] กุสเคฺคน, ปเมตุํ สาครุตฺตเม [สาครุตฺตโม (สี. สฺยา. ปี.)];
นเตฺวว ตว สพฺพญฺญุ, ญาณํ สกฺกา ปเมตเวฯ

๕๗. ‘‘‘ตุลทเณฺฑ [ตุลมณฺฑเล (สี. ปี.)] ฐเปตฺวาน, มหึ [มหี (สฺยา. ปี.)] สกฺกา ธเรตเว;
นเตฺวว ตว ปญฺญาย, ปมาณมตฺถิ จกฺขุมฯ

๕๘. ‘‘‘อากาโส มินิตุํ สกฺกา, รชฺชุยา องฺคุเลน วา;
นเตฺวว ตว สพฺพญฺญุ, สีลํ สกฺกา ปเมตเวฯ

๕๙. ‘‘‘มหาสมุทฺเท อุทกํ, อากาโส จ วสุนฺธรา;
ปริเมยฺยานิ เอตานิ, อปฺปเมยฺโยสิ จกฺขุม’ฯ

๖๐. ‘‘ฉหิ คาถาหิ สพฺพญฺญุํ, กิตฺตยิตฺวา มหายสํ;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ตุณฺหี อฏฺฐาสหํ ตทาฯ

๖๑. ‘‘ยํ วทนฺติ สุเมโธติ, ภูริปญฺญํ สุเมธสํ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๖๒. ‘‘‘โย เม ญาณํ ปกิเตฺตสิ, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๖๓. ‘‘‘สตฺตสตฺตติ กปฺปานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๖๔. ‘‘‘อเนกสตกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๖๕. ‘‘‘เทวภูโต มนุโสฺส วา, ปุญฺญกมฺมสมาหิโต;
อนูนมนสงฺกโปฺป, ติกฺขปโญฺญ ภวิสฺสติ’ฯ

๖๖. ‘‘ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๖๗. ‘‘อคารา อภินิกฺขมฺม, ปพฺพชิสฺสติ กิญฺจโน;
ชาติยา สตฺตวเสฺสน, อรหตฺตํ ผุสิสฺสติฯ

๖๘. ‘‘ยโต สรามิ อตฺตานํ, ยโต ปโตฺตสฺมิ สาสนํ;
เอตฺถนฺตเร น ชานามิ, เจตนํ อมโนรมํฯ

๖๙. ‘‘สํสริตฺวา ภเว สเพฺพ, สมฺปตฺตานุภวึ อหํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, ผลํ ญาณสฺส โถมเนฯ

๗๐. ‘‘ติยคฺคี นิพฺพุตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๗๑. ‘‘ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ , ยํ ญาณมถวึ อหํ [มภิโถมยึ (สี. ปี.), มภิโถมหํ (สฺยา.)];
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลํ ญาณสฺส โถมเนฯ

๗๒. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๓. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๗๔.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ญาณถวิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ญาณถวิกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. จนฺทนมาลิยเตฺถรอปทานํ

๗๕.“ปญฺจ กามคุเณ หิตฺวา, ปิยรูเป มโนรเม;
อสีติโกฏิโย หิตฺวา, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๗๖. “ปพฺพชิตฺวาน กาเยน, ปาปกมฺมํ วิวชฺชยึ;
วจีทุจฺจริตํ หิตฺวา, นทีกูเล วสามหํฯ

๗๗.“เอกกํ มํ วิหรนฺตํ, พุทฺธเสฏฺโฐ อุปาคมิ;
นาหํ ชานามิ พุโทฺธติ, อกาสึ ปฏิสนฺถรํ [ปฏิสนฺธารํ (ก.)]ฯ

๗๘.“กริตฺวา ปฏิสนฺถารํ, นามโคตฺตมปุจฺฉหํ;
‘เทวตานุสิ คนฺธโพฺพ, อทุ สโกฺก ปุรินฺทโทฯ

๗๙.“‘โก วา ตฺวํ กสฺส วา ปุโตฺต, มหาพฺรหฺมา อิธาคโต;
วิโรเจสิ ทิสา สพฺพา, อุทยํ สูริโย ยถาฯ

๘๐. “‘สหสฺสารานิ จกฺกานิ, ปาเท ทิสฺสนฺติ มาริส;
โก วา ตฺวํ กสฺส วา ปุโตฺต, กถํ ชาเนมุ ตํ มยํ;
นามโคตฺตํ ปเวเทหิ, สํสยํ อปเนหิ เม’ฯ

๘๑. “‘นมฺหิ เทโว น คนฺธโพฺพ, นมฺหิ [นาปิ (สี.)] สโกฺก ปุรินฺทโท;
พฺรหฺมภาโว จ เม นตฺถิ, เอเตสํ อุตฺตโม อหํฯ

๘๒. “‘อตีโต วิสยํ เตสํ, ทาลยึ กามพนฺธนํ;
สเพฺพ กิเลเส ฌาเปตฺวา, ปโตฺต สโมฺพธิมุตฺตมํ’ฯ

๘๓. “ตสฺส วาจํ สุณิตฺวาหํ, อิทํ วจนมพฺรวึ;
‘ยทิ พุโทฺธสิ สพฺพญฺญู, นิสีท ตฺวํ มหามุเนฯ

๘๔. ‘ตมหํ ปูชยิสฺสามิ, ทุกฺขสฺสนฺตกโร ตุวํ’;
“ปตฺถริตฺวา ชินจมฺมํ, อทาสิ สตฺถุโน อหํฯ

๘๕. “นิสีทิ ตตฺถ ภควา, สีโหว คิริคพฺภเร;
ขิปฺปํ ปพฺพตมารุยฺห, อมฺพสฺส ผลมคฺคหึฯ

๘๖. “สาลกลฺยาณิกํ ปุปฺผํ, จนฺทนญฺจ มหารหํ;
ขิปฺปํ ปคฺคยฺห ตํ สพฺพํ, อุเปตฺวา โลกนายกํฯ

๘๗.“ผลํ พุทฺธสฺส ทตฺวาน, สาลปุปฺผมปูชยึ;

จนฺทนํ อนุลิมฺปิตฺวา, อวนฺทึ สตฺถุโน อหํฯ

๘๘. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วิปุลาย จ ปีติยา;
อชินมฺหิ นิสีทิตฺวา, สุเมโธ โลกนายโกฯ

๘๙. “มม กมฺมํ ปกิเตฺตสิ, หาสยโนฺต มมํ ตทา;
‘อิมินา ผลทาเนน, คนฺธมาเลหิ จูภยํฯ

๙๐. “‘ปญฺจวีเส กปฺปสเต, เทวโลเก รมิสฺสติ;
อนูนมนสงฺกโปฺป, วสวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๙๑. “‘ฉพฺพีสติกปฺปสเต, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติ;
ภวิสฺสติ จกฺกวตฺตี, จาตุรโนฺต มหิทฺธิโกฯ

๙๒. “‘เวภารํ นาม นครํ, วิสฺสกเมฺมน มาปิตํ;
เหสฺสติ สพฺพโสวณฺณํ, นานารตนภูสิตํฯ

๙๓. “‘เอเตเนว อุปาเยน, สํสริสฺสติ โส ภเว [โยนิโส (สฺยา. ปี.)];
สพฺพตฺถ ปูชิโต หุตฺวา, เทวเตฺต อถ มานุเสฯ

๙๔. “‘ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสติ;
อคารา อภินิกฺขมฺม, อนคารี ภวิสฺสติ;
อภิญฺญาปารคู หุตฺวา, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๙๕. “อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, สุเมโธ โลกนายโก;
มม นิชฺฌายมานสฺส, ปกฺกามิ อนิลญฺชเสฯ

๙๖. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๙๗. “ตุสิตโต จวิตฺวาน, นิพฺพตฺตึ มาตุกุจฺฉิยํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, ยมฺหิ คเพฺภ วสามหํฯ

๙๘. “มาตุกุจฺฉิคเต มยิ, อนฺนปานญฺจ โภชนํ;
มาตุยา มม ฉเนฺทน, นิพฺพตฺตติ ยทิจฺฉกํฯ

๙๙. “ชาติยา ปญฺจวเสฺสน, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
โอโรปิตมฺหิ เกสมฺหิ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๐๐. “ปุพฺพกมฺมํ คเวสโนฺต, โอเรน นาทฺทสํ อหํ;
ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, มม กมฺมมนุสฺสรึฯ

๑๐๑. “นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตม;
ตว สาสนมาคมฺม, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๑๐๒. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๐๓.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๐๔.‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๐๕.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จนฺทนมาลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จนฺทนมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ธาตุปูชกเตฺถรอปทานํ

๑๐๖.“นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, สิทฺธเตฺถ โลกนายเก;
มม ญาตี สมาเนตฺวา, ธาตุปูชํ อกาสหํฯ

๑๐๗.‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ธาตุมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธาตุปูชายิทํ ผลํฯ

๑๐๘.‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๐๙.‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๑๐.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธาตุปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธาตุปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ปุลินุปฺปาทกเตฺถรอปทานํ

๑๑๑.“ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, เทวโล นาม ตาปโส;
ตตฺถ เม จงฺกโม อาสิ, อมนุเสฺสหิ มาปิโตฯ

๑๑๒.‘ชฏาภาเรน [ชฏาภารสฺส (สฺยา. ก.)] ภริโต, กมณฺฑลุธโร สทา;
อุตฺตมตฺถํ คเวสโนฺต, วิปินา นิกฺขมึ ตทาฯ

๑๑๓.“จุลฺลาสีติสหสฺสานิ, สิสฺสา มยฺหํ อุปฏฺฐหุํ;
สกกมฺมาภิปสุตา, วสนฺติ วิปิเน ตทาฯ

๑๑๔.‘อสฺสมา อภินิกฺขมฺม, อกํ ปุลินเจติยํ;
นานาปุปฺผํ สมาเนตฺวา, ตํ เจติยมปูชยึฯ

๑๑๕.‘ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อสฺสมํ ปวิสามหํ;
สเพฺพ สิสฺสา สมาคนฺตฺวา, เอตมตฺถํ ปุจฺฉิสุํ มํ [เอตมตฺถมปุจฺฉุ มํ (สี.), เอตมตฺถํ อ ปุจฺฉิสุ (สฺยา. ก.)]ฯ

๑๑๖.“‘ปุลิเนน กโต ถูโป [กโต ถูเป (สี.)], ยํ ตฺวํ เทว [เทวํ (สี. ปี.)] มสฺสติ;
มยมฺปิ ญาตุมิจฺฉาม, ปุโฏฺฐ อาจิกฺข โน ตุวํ’ฯ

๑๑๗.“นิทฺทิฏฺฐา นุ [นิทฺทิฏฺฐา โน (สี. ปี.), ทิฏฺฐาโน โว (สฺยา.)] มนฺตปเท, จกฺขุมโนฺต มหายสา;
เต โข อหํ นมสฺสามิ, พุทฺธเสฏฺฐ มหายเส’ฯ

๑๑๘.“กีทิสา เต มหาวีรา, สพฺพญฺญู โลกนายกา;
กถํวณฺณา กถํสีลา, กีทิสา เต มหายสา’ฯ

๑๑๙.“พาตฺตึสลกฺขณา พุทฺธา, จตฺตาลีสทิชาปิ จ;
เนตฺตา โคปขุมา เตสํ, ชิญฺชุกา ผลสนฺนิภาฯ

๑๒๐.“‘คจฺฉมานา จ เต พุทฺธา, ยุคมตฺตญฺจ เปกฺขเร;
น เตสํ ชาณุ นทติ, สนฺธิสโทฺท น สุยฺยติฯ

๑๒๑.“‘คจฺฉมานา จ สุคตา, อุทฺธรนฺตาว คจฺฉเร;
ปฐมํ ทกฺขิณํ ปาทํ, พุทฺธานํ เอส ธมฺมตาฯ

๑๒๒.“‘อสมฺภีตา จ เต พุทฺธา, มิคราชาว เกสรี;
เนวุกฺกํเสนฺติ อตฺตานํ, โน จ วเมฺภนฺติ ปาณินํฯ

๑๒๓.“‘มานาวมานโต มุตฺตา, สมา สเพฺพสุ ปาณิสุ;
อนตฺตุกฺกํสกา พุทฺธา, พุทฺธานํ เอส ธมฺมตาฯ

๑๒๔.“อุปฺปชฺชนฺตา จ สมฺพุทฺธา, อาโลกํ ทสฺสยนฺติ เต;
ฉปฺปการํ ปกเมฺปนฺติ, เกวลํ วสุธํ อิมํฯ

๑๒๕.“ปสฺสนฺติ นิรยเญฺจเต, นิพฺพาติ นิรโย ตทา;
ปวสฺสติ มหาเมโฆ, พุทฺธานํ เอส ธมฺมตาฯ

๑๒๖.“‘อีทิสา เต มหานาคา, อตุลา จ [เต (สฺยา. ก.)] มหายสา;
วณฺณโต อนติกฺกนฺตา, อปฺปเมยฺยา ตถาคตา’ฯ

๑๒๗.‘‘อนุโมทึสุ เม วากฺยํ, สเพฺพ สิสฺสา สคารวา;
ตถา จ ปฏิปชฺชึสุ, ยถาสตฺติ ยถาพลํ’ฯ

๑๒๘.‘ปฏิปูเชนฺติ ปุลินํ, สกกมฺมาภิลาสิโน;
สทฺทหนฺตา มม วากฺยํ, พุทฺธสกฺกตมานสา [พุทฺธตฺตคตมานสา (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๑๒๙.‘ตทา จวิตฺวา ตุสิตา, เทวปุโตฺต มหายโส;
อุปฺปชฺชิ มาตุกุจฺฉิมฺหิ, ทสสหสฺสิ กมฺปถฯ

๑๓๐.“อสฺสมสฺสาวิทูรมฺหิ, จงฺกมมฺหิ ฐิโต อหํ;
สเพฺพ สิสฺสา สมาคนฺตฺวา, อาคจฺฉุํ มม สนฺติเกฯ

๑๓๑.“อุสโภว มหี นทติ, มิคราชาว กูชติ;
สุสุมาโรว [สุํสุมาโรว (สี. สฺยา. ปี.)] สฬติ, กึ วิปาโก ภวิสฺสติฯ

๑๓๒.“ยํ ปกิเตฺตมิ สมฺพุทฺธํ, สิกตาถูปสนฺติเก;

โส ทานิ ภควา สตฺถา, มาตุกุจฺฉิมุปาคมิฯ

๑๓๓. ‘‘เตสํ ธมฺมกถํ วตฺวา, กิตฺตยิตฺวา มหามุนิํ;
อุโยฺยเชตฺวา สเก สิเสฺส, ปลฺลงฺกมาภุชิํ อหํฯ

๑๓๔. ‘‘พลญฺจ วต เม ขีณํ, พฺยาธินา [พฺยาธิโต (สี. สฺยา. ปี. ก.)] ปรเมน ตํ;
พุทฺธเสฏฺฐํ สริตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต [กาลกโต (สี. ปี.)] อหํฯ

๑๓๕. ‘‘สเพฺพ สิสฺสา สมาคนฺตฺวา, อกํสุ จิตกํ ตทา;
กเฬวรญฺจ เม คยฺห, จิตกํ อภิโรปยุํฯ

๑๓๖. ‘‘จิตกํ ปริวาเรตฺวา, สีเส กตฺวาน อญฺชลิํ;
โสกสลฺลปเรตา เต, วิกฺกนฺทิํสุ สมาคตาฯ

๑๓๗. ‘‘เตสํ ลาลปฺปมานานํ, อคมํ จิตกํ ตทา;
‘อหํ อาจริโย ตุมฺหํ, มา โสจิตฺถ สุเมธสาฯ
๑๓๘. ‘‘สทเตฺถ วายเมยฺยาถ, รตฺติน្ទิวมตนฺทิตา;
มา โว ปมตฺตา อหุตฺถ [อหุวตฺถ (สี.)], ขโณ โว ปฏิปาทิโต’ฯ

๑๓๙. ‘‘สเก สิเสฺสนุสาสิตฺวา, เทวโลกํ ปุนาคมิํ;
อฎฺฐารส จ กปฺปานิ, เทวโลเก รมามหํฯ

๑๔๐. ‘‘สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
อเนกสตกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยิํฯ

๑๔๑. ‘‘อวเสเสสุ กเปฺปสุ, โวกิโณฺณ [โวกิณฺณํ (สี. สฺยา. ก.)] สํสริํ อหํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อุปฺปาทสฺส อิทํ ผลํ [ปุลินปูชายิทํ ผลํ (สี.)]ฯ

๑๔๒. ‘‘ยถา โกมุทิเก มาเส, พหู ปุปฺผนฺติ ปาทปา;
ตเถวาหมฺปิ สมเย, ปุปฺผิโตมฺหิ มเหสินาฯ

๑๔๓. ‘‘วีริยํ เม ธุรโธรยฺหํ, โยคเกฺขมาธิวาหนํ;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๔๔. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ พุทฺธมภิกิตฺตยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๑๔๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๔๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุลินุปฺปาทโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ปุลินุปฺปาทกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ตรณิยเตฺถรอปทานํ

๑๔๘.‘อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, สยมฺภู โลกนายโก;
วินตา นทิยา ตีรํ [ตีเร (สฺยา. ปี. ก.)], อุปาคจฺฉิ ตถาคโตฯ

๑๔๙.‘อุทกา อภินิกฺขมฺม, กจฺฉโป วาริโคจโร;
พุทฺธํ ตาเรตุกาโมหํ, อุเปสึ โลกนายกํฯ

๑๕๐.‘‘อภิรูหตุ มํ พุโทฺธ, อตฺถทสฺสี มหามุนิ;
อหํ ตํ ตารยิสฺสามิ, ทุกฺขสฺสนฺตกโร ตุวํ’ฯ

๑๕๑.‘มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อตฺถทสฺสี มหายโส;
อภิรูหิตฺวา เม ปิฏฺฐึ, อฏฺฐาสิ โลกนายโกฯ

๑๕๒.‘ยโต สรามิ อตฺตานํ, ยโต ปโตฺตสฺมิ วิญฺญุตํ;
สุขํ เม ตาทิสํ นตฺถิ, ผุเฏฺฐ ปาทตเล ยถาฯ

๑๕๓.‘อุตฺตริตฺวาน สมฺพุโทฺธ, อตฺถทสฺสี มหายโส;
นทีตีรมฺหิ ฐตฺวาน, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๕๔.‘‘ยาวตา วตฺตเต จิตฺตํ, คงฺคาโสตํ ตรามหํ;
อยญฺจ กจฺฉโป ราชา, ตาเรสิ มม ปญฺญวาฯ

๑๕๕.‘‘อิมินา พุทฺธตรเณน, เมตฺตจิตฺตวตาย จ;
อฏฺฐารเส กปฺปสเต, เทวโลเก รมิสฺสติฯ

๑๕๖.‘‘เทวโลกา อิธาคนฺตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา, กงฺขาโสตํ ตริสฺสติฯ

๑๕๗.‘‘ยถาปิ ภทฺทเก เขเตฺต, พีชํ อปฺปมฺปิ โรปิตํ;
สมฺมาธาเร ปวจฺฉเนฺต, ผลํ โตเสติ กสฺสกํ [กสฺสเก (สฺยา.)]ฯ

๑๕๘.‘‘ตเถวิทํ พุทฺธเขตฺตํ, สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิตํ;
สมฺมาธาเร ปวจฺฉเนฺต, ผลํ มํ โตสยิสฺสติ’ฯ

๑๕๙.‘ปธานปหิตโตฺตมฺหิ, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๖๐.‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตรณาย อิทํ ผลํฯ

๑๖๑.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๖๒.‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖๓.‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตรณิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตรณิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ธมฺมรุจิยเตฺถรอปทานํ

๑๖๔.‘ยทา ทีปงฺกโร พุโทฺธ, สุเมธํ พฺยากรี ชิโน;
‘อปริเมยฺย อิโต กปฺเป, อยํ พุโทฺธ ภวิสฺสติฯ

๑๖๕.“‘อิมสฺส ชนิกา มาตา, มายา นาม ภวิสฺสติ;
ปิตา สุโทฺธทโน นาม, อยํ เหสฺสติ โคตโมฯ

๑๖๖.“‘ปธานํ ปทหิตฺวาน, กตฺวา ทุกฺกรการิกํ;
อสฺสตฺถมูเล สมฺพุโทฺธ, พุชฺฌิสฺสติ มหายโสฯ

๑๖๗.“‘อุปติโสฺส โกลิโต จ, อคฺคา เหสฺสนฺติ สาวกา;
อานโนฺท นาม นาเมน [อานโนฺท นามุปฏฺฐาโก (สฺยา.)], อุปฏฺฐิสฺสติมํ ชินํฯ

๑๖๘.“‘เขมา อุปฺปลวณฺณา จ, อคฺคา เหสฺสนฺติ สาวิกา;
จิโตฺต อาฬวโก เจว, อคฺคา เหสฺสนฺตุปาสกาฯ

๑๖๙.“‘ขุชฺชุตฺตรา นนฺทมาตา, อคฺคา เหสฺสนฺตุปาสิกา;
โพธิ อิมสฺส วีรสฺส, อสฺสโตฺถติ ปวุจฺจติ’ฯ

๑๗๐.“อิทํ สุตฺวาน วจนํ, อสมสฺส มเหสิโน;
อาโมทิตา นรมรู, นมสฺสนฺติ กตญฺชลีฯ

๑๗๑.“ตทาหํ มาณโว อาสิํ, เมโฆ นาม สุสิกฺขิโต;
สุตฺวา พฺยากรณํ เสฏฺฐํ, สุเมธสฺส มหามุเนฯ

๑๗๒.“สํวิสโฎฺฐ ภวิตฺวาน, สุเมเธ กรุณาสเย [กรุณาลเย (สฺยา.)];
ปพฺพชนฺตญฺจ ตํ วีรํ, สหาว อนุปพฺพชิํฯ

๑๗๓.“สํวุโต ปาติโมกฺขสฺมิํ, อินฺทฺริเยสุ จ ปญฺจสุ;
สุทฺธาชีโว สโต วีโร, ชินสาสนการโกฯ

๑๗๔.“เอวํ วิหรมาโนหํ, ปาปมิเตฺตน เกนจิ;
นิโยชิโต อนาจาเร, สุมคฺคา ปริธํสิโตฯ

๑๗๕.“วิตกฺกวสิโก หุตฺวา, สาสนโต อปกฺกมิํ;
ปจฺฉา เตน กุมิเตฺตน, ปยุโตฺต มาตุฆาตนํฯ

๑๗๖.“อกริํ อานนฺตริยํ [อกริํ นนฺตริยญฺจ (สฺยา. ก.)], ฆาตยิํ ทุฏฺฐมานโส;
ตโต จุโต มหาวีจิํ, อุปปโนฺน สุทารุณํฯ

๑๗๗.“วินิปาตคโต สโนฺต, สํสริํ ทุกฺขิโต จิรํ;
น ปุโน อทฺทสํ วีรํ, สุเมธํ นรปุงฺควํฯ

๑๗๘.“อสฺมิํ กปฺเป สมุทฺทมฺหิ, มโจฺฉ อาสิํ ติมิงฺคโล;
ทิสฺวาหํ สาคเร นาวํ, โคจรตฺถมุปาคมิํฯ

๑๗๙. ทิสฺวา มํ วาณิชา ภีตา, พุทฺธเสฏฺฐมนุสฺสรุํ;
โคตโมติ มหาโฆสํ, สุตฺวา เตหิ อุทีริตํฯ

๑๘๐. ‘‘ปุพฺพสญฺญํ สริตฺวาน, ตโต กาลงฺกโต อหํ;
สาวตฺถิยํ กุเล อิทฺเธ, ชาโต พฺราหฺมณชาติยํฯ

๑๘๑. ‘‘อาสึ ธมฺมรุจิ นาม, สพฺพปาปชิคุจฺฉโก;
ทิสฺวาหํ โลกปชฺโชตํ, ชาติยา สตฺตวสฺสิโกฯ

๑๘๒. ‘‘มหาเชตวนํ คนฺตฺวา, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
อุเปมิ พุทฺธํ ติกฺขตฺตุํ, รตฺติยา ทิวสสฺส จฯ

๑๘๓. ‘‘ตทา ทิสฺวา มุนิ อาห, จิรํ ธมฺมรุจีติ มํ;
ตโตหํ อวจํ พุทฺธํ, ปุพฺพกมฺมปภาวิตํฯ

๑๘๔. ‘‘สุจิรํ สตปุญฺญลกฺขณํ, ปติปุพฺเพน วิสุทฺธปจฺจยํ;
อหมชฺชสุเปกฺขนํ วต, ตว ปสฺสามิ นิรุปมํ วิคฺคหํ [นิรูปมคฺคหํ (สี.)]ฯ

๑๘๕. ‘‘สุจิรํ วิหตตฺตโม มยา, สุจิรเกฺขน นที วิโสสิตา;
สุจิรํ อมลํ วิโสธิตํ, นยนํ ญาณมยํ มหามุเนฯ

๑๘๖. ‘‘จิรกาลสมงฺคิโต [จิรกาลํ สมาคโต (ปี.)] ตยา, อวินฏฺโฐ ปุนรนฺตรํ จิรํ;
ปุนรชฺชสมาคโต ตยา, น หิ นสฺสนฺติ กตานิ โคตมฯ

๑๘๗. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๘๘. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๘๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธมฺมรุจิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ธมฺมรุจิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. สาลมณฺฑปิยเตฺถรอปทานํ

๑๙๐. ‘‘อโชฺฌคาเหตฺวา สาลวนํ, สุกโต อสฺสโม มม;
สาลปุเปฺผหิ สญฺฉนฺโน, วสามิ วิปิเน ตทาฯ

๑๙๑. ‘‘ปิยทสฺสี จ ภควา, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
วิเวกกาโม สมฺพุโทฺธ, สาลวนมุปาคมิฯ

๑๙๒. ‘‘อสฺสมา อภินิกฺขมฺม, ปวนํ อคมาสหํ;
มูลผลํ คเวสโนฺต, อาหิณฺฑามิ วเน ตทาฯ

๑๙๓. ‘‘ตตฺถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, ปิยทสฺสึ มหายสํ;
สุนิสินฺนํ สมาปนฺนํ, วิโรจนฺตํ มหาวเนฯ

๑๙๔. ‘จตุทเณฺฑ ฐเปตฺวาน, พุทฺธสฺส อุปรี อหํ;
มณฺฑปํ สุกตํ กตฺวา, สาลปุปฺเผหิ ฉาทยึฯ

๑๙๕. ‘สตฺตาหํ ธารยิตฺวาน, มณฺฑปํ สาลฉาทิตํ;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, พุทฺธเสฏฺฐมวนฺทหํฯ

๑๙๖. ‘ภควา ตมฺหิ สมเย, วุฏฺฐหิตฺวา สมาธิโต;
ยุคมตฺตํ เปกฺขมาโน, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๑๙๗. ‘สาวโก วรุโณ นาม, ปิยทสฺสิสฺส สตฺถุโน;
วสีสตสหเสฺสหิ, อุปคจฺฉิ วินายกํฯ

๑๙๘. ‘ปิยทสฺสี จ ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, สิตํ ปาตุกรี ชิโนฯ

๑๙๙. ‘อนุรุโทฺธ อุปฏฺฐาโก, ปิยทสฺสิสฺส สตฺถุโน;
เอกํสํ จีวรํ กตฺวา, อปุจฺฉิตฺถ มหามุนึฯ

๒๐๐. ‘‘‘โก นุ โข ภควา เหตุ, สิตกมฺมสฺส สตฺถุโน;
การเณ วิชฺชมานมฺหิ, สตฺถา ปาตุกเร สิตํ’ฯ

๒๐๑. ‘‘‘สตฺตาหํ สาลจฺฉทนํ [ปุปฺผฉทนํ (สี. สฺยา. ปี.)], โย เม ธาเรสิ มาณโว;
ตสฺส กมฺมํ สริตฺวาน, สิตํ ปาตุกรึ อหํฯ

๒๐๒. ‘‘‘อโนกาสํ น ปสฺสามิ, ยตฺถ [ยํ ตํ (สฺยา. ปี. ก.)] ปุญฺญํ วิปจฺจติ;
เทวโลเก มนุเสฺส วา, โอกาโสว น สมฺมติฯ

๒๐๓. ‘‘‘เทวโลเก วสนฺตสฺส, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิโน;
ยาวตา ปริสา ตสฺส, สาลจฺฉนฺนา ภวิสฺสติฯ

๒๐๔. ‘‘‘ตตฺถ ทิเพฺพหิ นเจฺจหิ, คีเตหิ วาทิเตหิ จ;
รมิสฺสติ สทา สนฺโต, ปุญฺญกมฺมสมาหิโตฯ

๒๐๕. ‘‘‘ยาวตา ปริสา ตสฺส, คนฺธคนฺธี ภวิสฺสติ;
สาลสฺส ปุปฺผวเสฺส จ, ปวสฺสิสฺสติ ตาวเทฯ

๒๐๖. ‘‘‘ตโต จุโตยํ มนุโช, มานุสํ อาคมิสฺสติ;
อิธาปิ สาลจฺฉทนํ, สพฺพกาลํ ธริสฺสติ [ธริยติ (สี. ปี.)]ฯ

๒๐๗. ‘‘‘อิธ นจฺจญฺจ คีตญฺจ, สมฺมตาฬสมาหิตํ;
ปริวาเรสฺสนฺติ มํ นิจฺจํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๐๘. ‘‘‘อุคฺคจฺฉเนฺต จ สูริเย, สาลวสฺสํ ปวสฺสติ;
ปุญฺญกเมฺมน สํยุตฺตํ, วสฺสเต สพฺพกาลิกํฯ

๒๐๙. ‘‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๑๐. ‘‘ตสฺส ธมฺมสฺ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๒๑๑. ‘‘ธมฺมํ อภิสเมนฺตสฺส, สาลจฺฉนฺนํ ภวิสฺสติ;
จิตเก ฌายมานสฺส, ฉทนํ ตตฺถ เหสฺสติ’ฯ

๒๑๒. ‘‘วิปากํ กิตฺตยิตฺวาน, ปิยทสฺสี มหามุนิ;
ปริสาย ธมฺมํ เทเสสิ, ตเปฺปนฺโต ธมฺมวุฏฺฐิยาฯ

๒๑๓. ‘‘ตึสกปฺปานิ เทเวสุ, เทวรชฺชมการยึ;
สฏฺฐิ จ สตฺตกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๒๑๔. ‘‘เทวโลกา อิธาคนฺตฺวา, ลภามิ วิปุลํ สุขํ;
อิธาปิ สาลจฺฉทนํ, มณฺฑปสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๑๕. ‘‘อยํ ปจฺฉิมโก มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อิธาปิ สาลจฺฉทนํ, เหสฺสติ สพฺพกาลิกํฯ

๒๑๖. ‘‘มหามุนึ โตสยิตฺวา, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
ปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๒๑๗. ‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๑๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๑๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๒๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สาลมณฺฑปิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สาลมณฺฑปิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ปํสุกูลวโคฺค เอกูนปญฺญาสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ปํสุกูลํ พุทฺธสญฺญี, ภิสโท ญาณกิตฺตโก;
จนฺทนี ธาตุปูชี จ, ปุลินุปฺปาทโกปิ จฯ

ตรโณ ธมฺมรุจิโก, สาลมณฺฑปิโย ตถา;
สตานิ เทฺว โหนฺติ คาถา, อูนวีสติเมว จฯ

๕๐. กิงฺกณิปุปฺผวโคฺค

๑. ติกิงฺกณิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑. ‘‘กณิการํว โชตนฺตํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, วิปสฺสึ โลกนายกํฯ

๒. ‘‘ตีณิ กิงฺกณิปุปฺผานิ, ปคฺคยฺห อภิโรปยึ;
สมฺพุทฺธมภิปูเชตฺวา, คจฺฉามิ ทกฺขิณามุโขฯ

๓. ‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๔. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติกิงฺกณิปุปฺผิโย เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติกิงฺกณิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ปํสุกูลปูชกเตฺถรอปทานํ

๘. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , อุทงฺคโณ นาม ปพฺพโต;
ตตฺถทฺทสํ ปํสุกูลํ, ทุมคฺคมฺหิ วิลมฺพิตํฯ

๙. ‘‘ตีณิ กิงฺกณิปุปฺผานิ, โอจินิตฺวานหํ ตทา;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, ปํสุกูลมปูชยึฯ

๑๐. ‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๑. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปูชิตฺวา อรหทฺธชํฯ

๑๒. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปํสุกูลปูชโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ปํสุกูลปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. โกรณฺฑปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๕. “วนกมฺมิโก ปุเร อาสึ, ปิตุมาตุมเตนหํ [ปิตุเปตามเหนหํ (สี. สฺยา. ปี.)];
ปสุมาเรน ชีวามิ, กุสลํ เม น วิชฺชติฯ

๑๖. “มม อาสยสามนฺตา, ติโสฺส โลกคฺคนายโก;
ปทานิ ตีณิ ทเสฺสสิ, อนุกมฺปาย จกฺขุมาฯ

๑๗. “อกฺกเนฺต จ ปเท ทิสฺวา, ติสฺสนามสฺส สตฺถุโน;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, ปเท จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๑๘. “โกรณฺฑํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, ปาทปํ ธรณีรุหํ;
สโกสกํ คเหตฺวาน, ปทเสฏฺฐมปูชยึ [ปทเสฏฺฐ อปูชยึ (สี. ปี.)]ฯ

๑๙. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๒๐. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
โกรณฺฑกฉวิ โหมิ, สุปฺปภาโส [สปภาโส (สี. สฺยา. ปี. ก.)] ภวามหํฯ

๒๑. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปทปูชายิทํ ผลํฯ

๒๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โกรณฺฑปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

โกรณฺฑปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. กึสุกปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๕. “กึสุกํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, ปคฺคเหตฺวาน อญฺชลึ;
พุทฺธเสฏฺฐํ สริตฺวาน, อากาเส อภิปูชยึฯ

๒๖. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๒๗. “เอกตึ่เส อิโต กปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กึสุกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กึสุกปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อุปฑฺฒทุสฺสทายกเตฺถรอปทานํ

๓๑. “ปทุมุตฺตรภควโต , สุชาโต นาม สาวโก;
ปํสุกูลํ คเวสโนฺต, สงฺการเร จรเต [จรตี (สี. ก.)] ตทาฯ

๓๒. “นคเร หํสวติยา, ปเรสํ ภตโก อหํ;
อุปฑฺฒทุสฺสํ ทตฺวาน, สิรสา อภิวาทยึฯ

๓๓. “เตน กมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๓๔. “เตตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยึ;
สตฺตสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๓๕. “ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
อุปฑฺฒทุสฺสทาเนน, โมทามิ อกุโตภโยฯ

๓๖. “อิจฺฉมาโน จหํ อชฺช, สกานนํ สปพฺพตํ;
โขมทุเสฺสหิ ฉาเทยฺยํ, อฑฺฒทุสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๓๗. “สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อฑฺฒทุสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๓๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปฑฺฒทุสฺสทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปฑฺฒทุสฺสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ฆตมณฺฑทายกเตฺถรอปทานํ

๔๑. “สุจินฺติตํ ภควนฺตํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํ;

อุปวิฏฺฐํ มหารญฺญํ, วาตาพาเธน ปีฬิตํฯ

๔๒. ‘‘ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ฆตมณฺฑมุปานยิํ;
กตตฺตา อาจิตตฺตา [อุปจิตตฺตา (สฺยา. ก.)] จ, คงฺคา ภาคีรถี อยํฯ

๔๓. ‘‘มหาสมุทฺทา จตฺตาโร, ฆตํ สมฺปชฺชเร มม;
อยญฺจ ปถวี โฆรา, อปฺปมาณา อสงฺขิยาฯ

๔๔. ‘‘มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ภวเต มธุสกฺกรา [มธุสกฺขรา (สฺยา. ก.)];
จาตุทฺทีปา อิเม รุกฺขา, ปาทปา ธรณีรุหาฯ

๔๕. ‘‘มม สงฺกปฺปมญฺญาย, กปฺปรุกฺขา ภวนฺติ เต;
ปญฺญาสกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชมการยิํฯ

๔๖. ‘‘เอกปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๔๗. ‘‘จตุนฺนวุติโต [ฉนวุเต อิโต (สี.)] กเปฺป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ฆตมณฺฑสฺสิทํ ผลํฯ

๔๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ฆตมณฺฑทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ฆตมณฺฑทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อุทกทายกเตฺถรอปทานํ

๕๑. ‘‘ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส , ภิกฺขุสเงฺฆ อนุตฺตเร;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ปานีฆฏมปูรยิํฯ

๕๒. ‘‘ปพฺพตเคฺค ทุมเคฺค วา, อากาเส วาถ ภูมิยํ;
ยทา ปานียมิจฺฉามิ, ขิปฺปํ นิพฺพตฺตเต มมฯ

๕๓. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ทกทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๔. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๕. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทกทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

๘. ปุลินถูปิยเตฺถรอปทานํ

๕๗. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , ยมโก นาม ปพฺพโต;
อสฺสโม สุกโต มยฺหํ, ปณฺณสาลา สุมาปิตาฯ

๕๘. “นารโท นาม นาเมน, ชฎิโล อุคฺคตาปโน;
จตุทฺทสสหสฺสานิ, สิสฺสา ปริจรนฺติ มํฯ

๕๙. “ปฏิสลฺลีนโก สนฺโต, เอวํ จินฺเตสหํ ตทา;
‘สพฺโพ ชโน มํ ปูเชติ, นาหํ ปูเชมิ กิญฺจนํฯ

๖๐. “‘น เม โอวาทโก อตฺถิ, วตฺตา โกจิ น วิชฺชติ;
อนาจริยุปชฺฌาโย, วเน วาสํ อุเปมหํฯ

๖๑. “‘อุปาสมาโน ยมหํ, ครุจิตฺตํ อุปฏฺฐเห;
โส เม อาจริโย นตฺถิ, วนวาโส นิรตฺถโกฯ

๖๒. “‘อายาคํ เม คเวสิสฺสํ, ครุํ ภาวนิยํ ตถา;
สาวสฺสโย วสิสฺสามิ, น โกจิ ครหิสฺสติ’ฯ

๖๓. “อุตฺตานกูลา นทิกา, สุปติตฺถา มโนรมา;
สํสุทฺธปุลินากิณฺณา, อวิทูเร มมสฺสมํฯ

๖๔. “นทึ อมริกํ นาม, อุปคนฺตฺวานหํ ตทา;
สํวฑฺฒยิตฺวา ปุลินํ, อกํ ปุลินเจติยํฯ

๖๕. “เย เต อเหสุํ สมฺพุทฺธา, ภวนฺตกรณา มุนี;
เตสํ เอตาทิโส ถูโป, ตํ นิมิตฺตํ กโรมหํฯ

๖๖. “กริตฺวา ปุลินํ [ปุพฺเพน (สี. สฺยา. ปี.)] ถูปํ, โสวณฺณํ มาปยึ อหํ;
โสณฺณกิงฺกณิปุปฺผานิ, สหเสฺส ตีณิ ปูชยึฯ

๖๗. “สายปาตํ นมสฺสามิ, เวทชาโต กตญฺชลี;
สมฺมุขา วิย สมฺพุทฺธํ, วนฺทึ ปุลินเจติยํฯ

๖๘. “ยทา กิเลสา ชายนฺติ, วิตกฺกา เคหนิสฺสิตา;
สรามิ สุกตํ ถูปํ, ปจฺจเวกฺขามิ ตาวเทฯ

๖๙. “อุปนิสฺสาย วิหรํ, สตฺถวาหํ วินายกํ;
กิเลเส สํวเสยฺยาสิ, น ยุตฺตํ ตว มาริสฯ

๗๐. “สห อาวชฺชิเต ถูเป, คารวํ โหติ เม ตทา;
กุวิตกฺเก วิโนเทสึ, นาโค ตุตฺตฏฺฏิโต ยถาฯ

๗๑. “เอวํ วิหรมานํ มํ, มจฺจุราชาภิมทฺทถ;

ตตฺถ กาลงฺกโต สนฺโต, พฺรหฺมโลกมคจฺฉหํฯ

๗๒. “ยาวตายุํ วสิตฺวาน, ติทิเว [ติทเส (สี. ปี.)] อุปปชฺชหํ;
อสีติกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชมการยิํฯ

๗๓. “สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๗๔. “โสณฺณกิงฺกณิปุปฺผานํ [เตสํ กิงฺกณิปุปฺผานํ (สี.)], วิปากํ อนุโภมหํ;
ธาตีสตสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ [เม (ก.)] ภเวฯ

๗๕. “ถูปสฺส ปริจิณฺณตฺตา, รโชชลฺลํ น ลิมฺปติ;
คเตฺต เสทา น มุจฺจนฺติ, สุปฺปภาโส ภวามหํฯ

๗๖. “อโห เม สุกโต ถูโป, สุทิฏฺฐามริกา นที;
ถูปํ กตฺวาน ปุลินํ, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๗๗. “กุสลํ กตฺตุกาเมน, ชนฺตุนา สารคาหินา;
นตฺถิ เขตฺตํ อเขตฺตํ วา, ปฏิปตฺตีว สาธกา [สาริกา (ปี.), สารกา (สฺยา.), สารตา (ก.)]ฯ

๗๘. “ยถาปิ พลวา โปโส, อณฺณวํ ตริตุสฺสเห;
ปริตฺตํ กฏฺฐมาทาย, ปกฺขเนฺทยฺย มหาสรํฯ

๗๙. “อิมาหํ กฏฺฐํ นิสฺสาย, ตริสฺสามิ มโหทธิํ;
อุสฺสาเหน วีริเยน, ตเรยฺย อุทธิํ นโรฯ

๘๐. “ตเถว เม กตํ กมฺมํ, ปริตฺตํ โถกกญฺจ ยํ;
ตํ กมฺมํ อุปนิสฺสาย, สํสารํ สมติกฺกมิํฯ

๘๑. “ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
สาวตฺถิยํ ปุเร ชาโต, มหาสาเล สุอฑฺฒเกฯ

๘๒. “สทฺธา มาตา ปิตา มยฺหํ, พุทฺธสฺส สรณํ คตา;
อุโภ ทิฏฺฐปทา เอเต, อนุวตฺตนฺติ สาสนํฯ

๘๓. “โพธิปปฏิกํ คยฺห, โสณฺณถูปมการยุํ;
สายปาตํ [สายํ ปาตํ (สฺยา. ก.)] นมสฺสนฺติ, สกฺยปุตฺตสฺส สมฺมุขาฯ

๘๔. “อุโปสถมฺหิ ทิวเส, โสณฺณถูปํ วินีหรุํ;
พุทฺธสฺส วณฺณํ กิเตฺตนฺตา, ติยามํ วีตินามยุํฯ

๘๕. “สห ทิสฺวานหํ [ปสาเทตฺวานหํ (ก.)] ถูปํ, สริํ ปุลินเจติยํ;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

ทฺวาวีสติมํ ภาณวารํฯ

๘๖. ‘‘คเวสมาโน ตํ วีรํ, ธมฺมเสนาปติทฺทสํ;
อคารา นิกฺขมิตฺวาน, ปพฺพชึ ตสฺส สนฺติเกฯ

๘๗. ‘‘ชาติยา สตฺตวเสฺสน, อรหตฺตมปาปุณึ;
อุปสมฺปาทยี พุโทฺธ, คุณมญฺญาย จกฺขุมาฯ

๘๘. ‘‘ทารเกเนว สเนฺตน, กิริยํ นิฎฺฐิตํ มยา;
กตํ เม กรณียชฺช, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๘๙. ‘‘สพฺพเวรภยาตีโต, สพฺพสงฺคาติโค [สพฺพสงฺกาติโต (ก.)] อิสิ;
สาวโก เต มหาวีร, โสณฺณกูปสฺสิทํ ผลํ฿

๙๐. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๙๑. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ฿
๙๒. ‘‘ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’฿
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุลินถูปิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติ฿

ปุลินถูปิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฎฺฐมํ฿

๙. นฬกุฎิทายกเตฺถรอปทานํ

๙๓. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , หาริโต นาม ปพฺพโต;
สยมฺภู นารโท นาม, รุกฺขมูเล วสี ตทา฿

๙๔. ‘‘นฬาคารํ กริตฺวาน, ติเณน ฉาทยิํ อหํ;
จงฺกมํ โสธยิตฺวาน, สยมฺภุสฺส อทาสหํ฿

๙๕. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํ฿

๙๖. ‘‘ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, นฬกุฎิกนิมฺมิตํ;
สฎฺฐิโยชนมุเพฺพธํ, ติํสโยชนวิตฺถตํ฿

๙๗. ‘‘จตุทฺทเสสุ กเปฺปสุ, เทวโลเก รมิํ อหํ;
เอกสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยิํ฿

๙๘. ‘‘จตฺติํสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ฿

๙๙. ‘‘ธมฺมปาสาทมารุยฺห, สพฺพาการวรูปมํ;
ยทิจฺฉกาหํ วิหเร, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเน฿

๑๐๐. ‘‘เอกติํเส อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, นฬกุฎิยิทํ ผลํ฿

๑๐๑. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๐๒. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๐๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นฬกุฏิทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

นฬกุฏิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปิยาลผลทายกเตฺถรอปทานํ

๑๐๔. ‘‘มิคลุทฺโท ปุเร อาสึ, วิปิเน วิจรํ ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สพฺพธมฺมาน ปารคุํฯ

๑๐๕. ‘‘ปิยาลผลมาทาย, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
ปุญฺญเกฺขตฺตสฺส วีรสฺส, ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิฯ

๑๐๖. ‘‘เอกตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐๗. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๐๘. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๐๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิยาลผลทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิยาลผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

กิงฺกณิปุปฺผวโคฺค ปญฺญาสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กิงฺกณี ปํสุกูลญฺจ, โกรณฺฑมถ กึสุกํ;
อุปฑฺฒทุสฺสี ฆตโท, อุทกํ ถูปการโกฯ

นฬการี จ นวโม, ปิยาลผลทายโก;
สตเมกญฺจ คาถานํ, นวกญฺจ ตทุตฺตริฯ

อถ วคฺคุทฺทานํ –

เมเตฺตยฺยวโคฺค ภทฺทาลิ, สกึสมฺมชฺชโกปิ จ;
เอกวิหารี วิภีตกี, ชคตี สาลปุปฺผิโยฯ

นฬาคารํ ปํสุกูลํ, กิงฺกณิปุปฺผิโย ตถา;
อสีติ เทฺว จ คาถาโย, จตุทฺทสสตานิ จฯ

เมเตฺตยฺยวคฺคทสกํฯ

ปญฺจมสตกํ สมตฺตํฯ

๕๑. กณิการวคฺค

๑. ติกณิการปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑. “สุเมโธ นาม สมฺพุทฺโธ, พาตฺตึสวรลกฺขโณ;
วิเวกกาโม สมฺพุทฺโธ, หิมวนฺตมุปาคมิฯ

๒. “อโชฺฌคยฺห หิมวนฺตํ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
ปลฺลงฺกมาภุชิตฺวาน, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๓. “วิชฺชาธโร ตทา อาสึ, อนฺตลิกฺขจโร อหํ;
ติสูลํ สุกตํ คยฺห, คจฺฉามิ อมฺพเร ตทาฯ

๔. “ปพฺพตเคฺค ยถา อคฺคิ, ปุณฺณมาเยว จนฺทิมา;
วเน โอภาสเต พุทฺโธ, สาลราชาว ผุลฺลิโตฯ

๕. “วนคฺคา นิกฺขมิตฺวาน, พุทฺธรํสีภิธาวเร;
นฬคฺคิวณฺณสงฺกาสา, ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาทยิํฯ

๖. “วิจินํ อทฺทสํ ปุปฺผํ, กณิการํ เทวคนฺธิกํ;
ตีณิ ปุปฺผานิ อาทาย, พุทฺธเสฏฺฐมปูชยิํฯ

๗. “พุทฺธสฺส อานุภาเวน, ตีณิ ปุปฺผานิ เม ตทา;
อุทฺธํวณฺฏา อโธปตฺตา, ฉายํ กุพฺพนฺติ สตฺถุโนฯ

๘. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๙. “ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, กณิการีติ ญายติ;
สฏฺฐิโยชนมุเพฺพธํ, ตึสโยชนวิตฺถตํฯ

๑๐. “สหสฺสกณฺฑํ สตเภณฺฑุ [สตเคณฺฑุ (สฺยา.)], ธชาลุหริตามยํ;
สตสหสฺสนิยฺยูหา, พฺยเมฺห ปาตุภวิํสุ เมฯ

๑๑. “โสณฺณมยา มณิมยา, โลหิตงฺคมยาปิ จ;
ผลิกาปิ จ ปลฺลงฺกา, เยนิจฺฉกา ยทิจฺฉกา [เยนิจฺฉยา ยทิจฺฉกํ (สฺยา.), ยทิจฺฉกายทิจฺฉกา (ก.)]ฯ

๑๒. “มหารหญฺจ สยนํ, ตูลิกาวิกตียุตํ;
อุทฺธโลมิกเอกนฺตํ, พิโมฺพหนสมายุตํ [พิโพฺพหนสมายุตํ... (สฺยา. ก.)]ฯ

๑๓. “ภวนา นิกฺขมิตฺวาน, จรโนฺต เทวจาริกํ;
ยทา อิจฺฉามิ คมนํ, เทวสงฺฆปุรกฺขโตฯ

๑๔. “ปุปฺผสฺส เหฏฺฐา ติฏฺฐามิ, อุปริจฺฉทนํ มม;
สมนฺตา โยชนสตํ, กณิกาเรหิ ฉาทิตํฯ

๑๕. “สฏฺฐิตุริยสหสฺสานิ, สายปาตมุปฏฺฐหุํ;
ปริวาเรนฺติ มํ นิจฺจํ, รตฺตินฺทิวมตนฺทิตาฯ

๑๖. “ตตฺถ นจฺจเหิ คีเตหิ, ตาเฬหิ วาทิเตหิ จ;
รมามิ ขิฑฺฑารติยา, โมทามิ กามกามิหํฯ

๑๗. “ตตฺถ ภุตฺวา ปิวิตฺวา จ, โมทามิ ติทเส ตทา;
นารีคเณหิ สหิโต, โมทามิ พฺยมฺหมุตฺตเมฯ

๑๘. “สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยิํ;
สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;

ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๙. “ภวาภเว สํสรนฺโต, มหาโภคํ ลภามหํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๐. “ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวตฺเต อถ มานุเส;
อญฺญํ คตึ น ชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๑. “ทุเว กุเล ปชายามิ, ขตฺติเย จาปิ พฺราหฺมเณ;
นีเจ กุเล น ชายามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๒. “หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, สิวิกํ สนฺทมานิกํ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๓. “ทาสีคณํ ทาสคณํ, นาริโย สมลงฺกตา;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๔. “โกเสยฺยกมฺพลิยานิ, โขมกปฺปาสิกานิ จ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๕. “นววตฺถํ นวผลํ, นวคฺครสโภชนํ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๖. “อิมํ ขาท อิมํ ภุญฺช, อิมมฺหิ สยเน สย;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๗. “สพฺพตฺถ ปูชิโต โหมิ, ยโส อพฺภุคฺคโต มม;
มหาปกฺโข สทา โหมิ, อเภชฺชปริโส สทา;
ญาตีนํ อุตฺตโม โหมิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๘. “สีตํ อุณฺหํ น ชานามิ, ปริฬาโห น วิชฺชติ;
อโถ เจตสิกํ ทุกฺขํ, หทเย เม น วิชฺชติฯ

๒๙. “สุวณฺณวณฺโณ หุตฺวาน, สํสรามิ ภวาภเว;
เววณฺณิยํ น ชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๐. “เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
สาวตฺถิยํ ปุเร ชาโต, มหาสาเล สุอฑฺฒเกฯ

๓๑. “ปญฺจ กามคุเณ หิตฺวา, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
ชาติยา สตฺตวสฺสหํ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๓๒. “อุปสมฺปาทยี พุทฺโธ, คุณมญฺญาย จกฺขุมา;
ตรุโณ ปูชนีโยหํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๓. “ทิพฺพจกฺขุ วิสุทฺธํ เม, สมาธิกุสโล อหํ;
อภิญฺญาปารมิปฺปตฺโต, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๔. “ปฏิสมฺภิทา อนุปฺปตฺโต, อิทฺธิปาเทสุ โกวิโท;
ธมฺเมสุ ปารมิปฺปตฺโต, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๕. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ , ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สพฺเพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติสฺโส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๓๘. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติกณฺณิการปุปฺผิโย เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติกณฺณิการปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เอกปตฺตทายกเตฺถรอปทานํ

๓๙. “นคเร หํสวติยา, กุมฺภกาโร อโหสหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํฯ

๔๐. “สุกตํ มตฺติกาปตฺตํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
ปตฺตํ ทตฺวา ภควโต, อุชุภูตสฺส ตาทิโนฯ

๔๑. “ภเว นิพฺพตฺตมาโนหํ, โสณฺณถาเล ลภามหํ;
รูปิมเย จ โสวเณฺณ, ตฏฺฏิเก จ มณีมเยฯ

๔๒. “ปาติโย ปริภุญฺชามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํ;
ยสานญฺจ ธนานญฺจ [ยสสาว ชนานญฺจ (สฺยา.)], อคฺคภูโต [ปตฺตภูโต (สี. ปี.)] จ โหมหํฯ

๔๓. ‘‘ยถาปิ ภทฺทเก เขเตฺต, พีชํ อปฺปมฺปิ โรปิตํ;
สมฺมาธารํ ปวจฺฉเนฺต, ผลํ โตเสติ กสฺสกํฯ

๔๔. ‘‘ตเถวิทํ ปตฺตทานํ, พุทฺธเขตฺตมฺหิ โรปิตํ;
ปีติธาเร ปวสฺสเนฺต, ผลํ มํ โตสยิสฺสติฯ

๔๕. ‘‘ยาวตา เขตฺตา วิชฺชนฺติ, สงฺฆาปิ จ คณาปิ จ;
พุทฺธเขตฺตสโม นตฺถิ, สุขโท สพฺพปาณินํฯ

๔๖. ‘‘นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตม;
เอกปตฺตํ ททิตฺวาน, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๔๗. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปตฺตมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปตฺตทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกปตฺตทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

เอกปตฺตทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. กาสุมารผลิยเตฺถรอปทานํ

๕๑. ‘‘กณิการํว โชตนฺตํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, โลกเชฎฺฐํ นราสภํฯ

๕๒. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สิเร กตฺวาน อญฺชลิํ;
กาสุมาริกมาทาย, พุทฺธเสฎฺฐสฺสทาสหํฯ

๕๓. ‘‘เอกติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๔. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๕. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กาสุมารผลิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กาสุมารผลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. อวฏผลิยเตฺถรอปทานํ

๕๗. ‘‘สหสฺสรํสี ภควา, สยมฺภู อปราชิโต;

วิเวกา อุฏฺฐหิตฺวาน, โคจรายาภินิกฺขมิฯ

๕๘. “ผลหโตฺถ อหํ ทิสฺวา, อุปคจฺฉึ นราสภํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อวฏํ อททึ ผลํฯ

๕๙. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อวฏผลิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อวฏผลิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ปาทผลิยเตฺถรอปทานํ

๖๓. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, ปาทผลํ [วารผลํ (สี.), จารผลํ (สฺยา.), ปารผลํ (ปี.)] อทาสหํฯ

๖๔. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปาทผลิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ปาทผลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. มาตุลุงฺคผลทายกเตฺถรอปทานํ

๖๘. “กณิการํว ชลิตํ, ปุณฺณมาเยว จนฺทิมํ;
ชลนฺตํ ทีปรุกฺขํว, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๖๙. “มาตุลุงฺคผลํ คยฺห, อทาสึ สตฺถุโน อหํ;
ทกฺขิเณยฺยสฺส วีรสฺส [ธีรสฺส (สี.)], ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๗๐. “เอกตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๒. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๗๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มาตุลุงฺคผลทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มาตุลุงฺคผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อเชลิผลทายกเตฺถรอปทานํ

๗๔. “อชฺชุโน [อชิโน (สฺยา.)] นาม สมฺพุโทฺธ, หิมวเนฺต วสี ตทา;
จรเณน จ สมฺปโนฺน, สมาธิกุสโล มุนิฯ

๗๕. “กุมฺภมตฺตํ คเหตฺวาน, อเชลิํ [อญฺชลิํ (สฺยา.), อเชลํ (ปี.)] ชีวชีวกํ;
ฉตฺตปณฺณํ คเหตฺวาน, อทาสิํ สตฺถุโน อหํฯ

๗๖. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อเชลิผลทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อเชลิผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อโมทผลิยเตฺถรอปทานํ

๘๐. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, อโมทมททิํ ผลํฯ

๘๑. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๘๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๘๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๘๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อโมทผลิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อโมทผลิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ตาลผลทายกเตฺถรอปทานํ

๘๕. “สตรํสี นาม ภควา, สยมฺภู อปราชิโต;

วิเวกา วุฏฺฐหิตฺวาน, โคจรายาภินิกฺขมิฯ

๘๖. ‘‘ผลหตฺถ อหํ ทิสฺวา, อุปคจฺฉึ นราสภํ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, ตาลผลํ อทาสหํฯ

๘๗. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๘๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๘๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตาลผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตาลผลทายกตฺเถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. นาฬิเกรผลทายกตฺเถรอปทานํ

๙๑. ‘‘นคเร พนฺธุมติยา, อารามิโก อหํ ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเสฯ

๙๒. ‘‘นาฬิเกรผลํ คยฺห, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
อากาเส ฐิตโก สนฺโต, ปฏิคฺคณฺหิ มหายโสฯ

๙๓. ‘‘วิตฺติสญฺชนโน มยฺหํ, ทิฏฺฐธมฺมสุขาวโห;
ผลํ พุทฺธสฺส ทตฺวาน, วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ

๙๔. ‘‘อธิคจฺฉึ ตทา ปีตึ, วิปุลญฺจ สุขุตฺตมํ;
อุปฺปชฺชเตว รตนํ, นิพฺพตฺตสฺส ตหึ ตหึฯ

๙๕. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙๖. ‘‘ทิพฺพจกฺขุ วิสุทฺธํ เม, สมาธิกุสโล อหํ;
อภิญฺญาปารมิปฺปตฺโต, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙๗. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๙๘. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นาฬิเกรผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นาฬิเกรผลทายกตฺเถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

กณิการวคฺโค เอกปญฺญาสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กณิกาเรกปตฺตา จ, กาสุมารี ตถาวฎา;
ปาทญฺจ มาตุลุงฺคญฺจ, อเชลีโมทเมว จฯ

ตาลํ ตถา นาฬิเกรํ, คาถาโย คณิตา วิห;
เอกํ คาถาสตํ โหติ, อูนาธิกวิวชฺชิตํฯ

๕๒. ผลทายกวโคฺค

๑. กุรญฺจิยผลทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “มิคลุทฺท ปุเร อาสึ, วิปิเน วิจรํ อหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สพฺพธมฺมาน ปารคุํฯ

๒. “กุรญฺจิยผลํ คยฺห, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
ปุญฺญกฺเขตฺตสฺส ตาทิโน, ปสนฺนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๓. “เอกตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุรญฺจิยผลทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุรญฺจิยผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. กปิตฺถผลทายกเตฺถรอปทานํ

๗. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, กปิตฺถํ [กปิฏฺฐํ (สฺยา.)] อททึ ผลํฯ

๘. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กปิตฺถผลทายโก เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กปิตฺถผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. โกสมฺพผลิยเตฺถรอปทานํ

๑๒. “กกุธํ วิลสนฺตํว, เทวเทวํ นราสภํ;
รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, โกสมฺพํ [โกสุมฺพํ (สี. สฺยา. ปี.)] อทาทึ ตทาฯ

๑๓. “เอกตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ...เป.... วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โกสมฺพผลิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

โกสมฺพผลิยตฺเถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. เกตกปุปฺผิยตฺเถรอปทานํ

๑๗. “วินตานทิยา ตีเร, วิหาสิ ปุริสุตฺตโม;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, เอกคฺคํ สุสมาหิตํฯ

๑๘. “มธุคนฺธสฺส ปุปฺผน, เกตกสฺส อหํ ตทา;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, พุทฺธเสฏฺฐมปูชยึฯ

๑๙. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ...เป.... วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๒. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เกตกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

เกตกปุปฺผิยตฺเถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. นาคปุปฺผิยตฺเถรอปทานํ

๒๓. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, นาคปุปฺผํ อปูชยึฯ

๒๔. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ...เป.... วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๗. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นาคปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

นาคปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อชฺชุนปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๘. ‘‘จนฺทภาคานทีตีเร , อโหสึ กินฺนโร ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สยมฺภุํ อปราชิตํฯ

๒๙. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, เวทชาโต กตญฺชลี;
คเหตฺวา อชฺชุนํ ปุปฺผํ, สยมฺภุํ อภิปูชยึฯ

๓๐. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา กินฺนรํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๓๑. ‘‘ฉตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยึ;
ทสกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี, มหารชฺชมการยึฯ

๓๒. ‘‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
สุเขเตฺต วปฺปิตํ พีชํ, สยมฺภุมฺหิ อโห มม [อโหสิ เม (สฺยา.)]ฯ

๓๓. ‘‘กุสลํ วิชฺชเต มยฺหํ, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
ปูชารโห อหํ อชฺช, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๓๔. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๕. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อชฺชุนปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อชฺชุนปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. กุฏชปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๗. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, วสโล [จาวโล (สี. ปี.), อจฺจโย (สฺยา.)] นาม ปพฺพโต;
พุโทฺธ สุทสฺสโน นาม, วสเต ปพฺพตนฺตเรฯ

๓๘. ‘‘ปุปฺผํ เหมวนฺตํ คยฺห, เวหาสํ อคมาสหํ;
ตตฺถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํฯ

๓๙. ‘‘ปุปฺผํ กุฏชมาทาย, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ [กตฺวานหํ ตทา (สฺยา. ปี. ก.)];
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, สยมฺภุสฺส มเหสิโนฯ

๔๐. ‘‘เอกตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๑. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๒. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุฏชปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กุฏชปุปฺผิยตฺเถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. โฆสสญฺญกตฺเถรอปทานํ

๔๔. ‘‘มิคลุทฺโท ปุเร อาสึ, อรญฺเญ วิปิเน อหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, เทวสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๔๕. ‘‘จตุสจฺจํ ปกาเสนฺตํ, เทเสนฺตํ อมตํ ปทํ;
อโสฺสสึ มธุรํ ธมฺมํ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๔๖. ‘‘โฆเส จิตฺตํ ปสาเทสึ, อสมปฺปฏิปุคฺคเล;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อุตฺตรึ [อตรึ (สี. ปี.)] ทุตฺตรํ ภวํฯ

๔๗.‘‘เอกตึเส อิโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โฆสสญฺญายิทํ ผลํฯ

๔๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โฆสสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

โฆสสญฺญกตฺเถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. สพฺพผลทายกตฺเถรอปทานํ

๕๑. ‘‘วรุโณ นาม นาเมน, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู;
ฉเฑฺฑตฺวา ทสปุตฺตานิ, วนมโชฺฌคหึ ตทาฯ

๕๒. ‘‘อสฺสมํ สุกตํ กตฺวา, สุวิภตฺตํ มโนรมํ;
ปณฺณสาลํ กริตฺวาน, วสามิ วิปิเน อหํฯ

๕๓. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคจฺฉิ มม อสฺสมํฯ

๕๔. ‘‘ยาวตา วนสณฺฑสฺมิํ, โอภาโส วิปุโล อหุ;
พุทฺธสฺส อานุภาเวน, ปชฺชลี วิปินํ ตทาฯ

๕๕. ‘‘ทิสฺวาน ตํ ปาฏิหีรํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส ตาทิโน;

ปตฺตปุฏํ คเหตฺวาน, ผเลน ปูชยึ อหํฯ

๕๖. ‘‘อุปคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, สหขาริมทาสหํ;
อนุกมฺปาย เม พุโทฺธ, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๕๗. ‘ขาริภารํ คเหตฺวาน, ปจฺฉโต เอหิ เม ตุวํ;
ปริภุเตฺต จ สงฺฆมฺหิ, ปุญฺญํ ตว ภวิสฺสติ’ฯ

๕๘. ‘‘ปุฏกนฺตํ คเหตฺวาน, ภิกฺขุสงฺฆสฺสทาสหํ;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตุสิตํ อุปปชฺชหํฯ

๕๙. ‘‘ตตฺถ ทิเพฺพหิ นเจฺจหิ, คีเตหิ วาทิเตหิ จ;
ปุญฺญกเมฺมน สํยุตฺตํ, อนุโภมิ สทา สุขํฯ

๖๐. ‘‘ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๑. ‘‘ยาวตา จตุโร ทีปา, สสมุทฺทา สปพฺพตา;
ผลํ พุทฺธสฺส ทตฺวาน, อิสฺสรํ การยามหํฯ

๖๒. ‘‘ยาวตา เม ปกฺขิคณา, อากาเส อุปฺปตนฺติ เจ;
เตปิ มํ วสมเนฺวนฺติ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๓. ‘‘ยาวตา วนสณฺฑมฺหิ, ยกฺขา ภูตา จ รกฺขสา;
กุมฺภณฺฑา ครุฬา จาปิ, ปาริจริยํ อุเปนฺติ เมฯ

๖๔. ‘‘กุมฺภา โสณา มธุการา, ฑํสา จ มกสา อุโภ;
เตปิ มํ วสมเนฺวนฺติ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๕. ‘‘สุปณฺณา นาม สกุณา, ปกฺขิชาตา มหพฺพลา;
เตปิ มํ สรณํ ยนฺติ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๖. ‘‘เยปิ ทีฆายุกา นาคา, อิทฺธิมโนฺต มหายสา;
เตปิ มํ วสมเนฺวนฺติ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๗. ‘‘สีหา พฺยคฺฆา จ ทีปี จ, อจฺฉโกกตรจฺฉกา;
เตปิ มํ วสมเนฺวนฺติ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๘. ‘‘โอสธีติณวาสี จ, เย จ อากาสวาสิโน;
สเพฺพ มํ สรณํ ยนฺติ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๙. ‘‘สุทุทฺทสํ สุนิปุณํ, คมฺภีรํ สุปฺปกาสิตํ;
ผสฺสยิตฺวา [ผุสยิตฺวา (ก.)] วิหรามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๐. ‘‘วิโมเกฺข อฎฺฐ ผุสิตฺวา, วิหรามิ อนาสโว;
อาตาปี นิปโก จาหํ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๑. ‘‘เย ผลฏฺฐา พุทฺธปุตฺตา, ขีณโทสา มหายสา;
อหมญฺญตโร เตสํ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๒. ‘‘อภิญฺญาปารมึ คนฺตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๗๓. ‘‘เตวิชฺชา อิทฺธิปตฺตา จ, พุทฺธปุตฺตา มหายสา;
ทิพฺพโสตสมาปนฺนา, เตสํ อญฺญตโร อหํฯ

๗๔. ‘‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สพฺพผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สพฺพผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปทุมธาริกเตฺถรอปทานํ

๗๘. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , โรมโส นาม ปพฺพโต;
พุโทฺธปิ สมฺภโว นาม, อโพฺภกาเส วสี ตทาฯ

๗๙. ‘‘ภวนา นิกฺขมิตฺวาน, ปทุมํ ธารยึ อหํ;
เอกาหํ ธารยิตฺวาน, ภวนํ ปุนราคมึฯ

๘๐. ‘‘เอกตึเส อิโต กปฺเป, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๑. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๘๒. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๘๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทุมธาริโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ปทุมธาริกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ผลทายกวโคฺค เทฺวปญฺญาสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กุรญฺจิยํ กปิตฺถญฺจ, โกสมฺพมถ เกตกํ;
นาคปุปฺผชฺชุนเญฺจว, กุฏชี โฆสสญฺญโกฯ

เถโร จ สพฺพผลโท, ตถา ปทุมธาริโก;
อสีติ เจตฺถ คาถาโย, ติโสฬส คาถา ตทุตฺตริฯ

๕๓. ติณทายกวคฺโค

๑. ติณมุฏฺฐิทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , ลมฺพโก นาม ปพฺพโต;
ตเตฺถว ติโสฺส [ตโตฺถปติโสฺส (สี. ปี. ก.)] สมฺพุโทฺธ, อโพฺภกาสมฺหิ จงฺกมิฯ

๒. “มิคลุโทฺท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
ทิสฺวาน ตํ เทวเทวํ, ติณมุฏฺฐิมทาสหํฯ

๓. “นิสีทนตฺถํ พุทฺธสฺส, ทตฺวา จิตฺตํ ปสาทยึ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, ปกฺกามึ [ปกฺกมึ (ก.)] อุตฺตรามุโขฯ

๔. “อจิรํ คตมตฺตสฺส [คตมตฺตํ มํ (สี. สฺยา.)], มิคราชา อโปถยิ [อเหฐยิ (สี. สฺยา. ปี.)];
สีเหน โปถิโต [ปาติโต (สี. ปี.), ฆาฎิโต (สฺยา.)] สโนฺต, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๕. “อาสเนฺน เม กตํ กมฺมํ, พุทฺธเสฏฺฐ อนาสเว;
สุมุโตฺต สรเวโคว, เทวโลกมคจฺฉหํฯ

๖. “ยูโป ตตฺถ สุโภ อาสิ, ปุญฺญกมฺมาภินิมฺมิโต;
สหสฺสกโณฺฑ สตเภณฺฑุ, ธชาลุ หริตามโยฯ

๗. “ปภา นิทฺธาวเต ตสฺส, สตรํสีว อุคฺคโต;
อากิโณฺณ เทวกญฺญาหิ, อาโมทึ กามกามิหํฯ

๘. “เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
อาคนฺตฺวาน มนุสฺสตฺตํ, ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๙. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, นิสีทนมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ติณมุเฏฺฐ อิทํ ผลํฯ

๑๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติณมุฏฺฐิทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ติณมุฏฺฐิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. มญฺจทายกเตฺถรอปทานํ

๑๓. “วิปสฺสิโน ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
เอกมญฺจํ [เอกํ เวจฺจํ (สฺยา.), เอกปจฺจํ (ปี.)] มยา ทินฺนํ, ปสนฺเนน สปาณินาฯ

๑๔. “หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, ทิพฺพยานํ สมชฺฌคํ;
เตน มญฺจกทาเนน, ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๑๕. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ มญฺจมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, มญฺจทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มญฺจทายโก [เวจฺจกทายโก (สฺยา.), สทฺทสญฺญิกวเคฺคปิ อิทํ§อปทานํ ทิสฺสติ] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มญฺจทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. สรณคมนิยเตฺถรอปทานํ

๑๙. “อารุหิมฺห ตทา นาวํ, ภิกฺขุ จาชีวิโก จหํ;
นาวาย ภิชฺชมานาย, ภิกฺขุ เม สรณํ อทาฯ

๒๐. “เอกตึเส อิโต กปฺเป, ยํ โส เม สรณํ อทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สรณคมเน ผลํฯ

๒๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๒. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สรณคมนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สรณคมนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. อพฺภญฺชนทายกเตฺถรอปทานํ

๒๔. “นคเร พนฺธุมติยา, ราชุยฺยาเน วสามหํ;
จมฺมวาสี ตทา อาสึ, กมณฺฑลุธโร อหํฯ

๒๕. “อทฺทสํ วิมลํ พุทฺธํ, สยมฺภุํ อปราชิตํ;
ปธานํ ปหิตตฺตํ ตํ, ฌายึ ฌานรตํ วสึ [อิสึ (สฺยา.)]ฯ

๒๖. “สพฺพกามสมิทฺธิญฺจ, โอฆติณฺณมนาสวํ;
ทิสฺวา ปสโนฺน สุมโน, อพฺภญฺชนมทาสหํฯ

๒๗. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อพฺภญฺชนสฺสิทํ ผลํฯ

๒๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อพฺภญฺชนทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อพฺภญฺชนทายกตฺเถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. สุปฏทายกตฺเถรอปทานํ

๓๑. ‘‘ทิวาวิหารา นิกฺขนฺตํ, วิปสฺสึ โลกนายกํ;
ลหุํ สุปฏกํ [สุปฏิกํ (สฺยา.), ปูปปวํ (ปี.)] ทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๓๒. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, สุปฏกมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สุปฏสฺส อิทํ ผลํฯ

๓๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุปฏทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สุปฏทายกตฺเถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ทณฺฑทายกตฺเถรอปทานํ

๓๖. ‘‘กานนํ วนโมคยฺห, เวฬุํ เฉตฺวานหํ ตทา;
อาลมฺพณํ กริตฺวาน, สงฺฆสฺส อททึ พหุํ [อหํ (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๓๗. ‘‘เตน จิตฺตปฺปสาเทน, สุพฺพเต อภิวาทิย;
อาลมฺพทณฺฑํ ทตฺวาน, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๓๘. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ทณฺฑมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ทณฺฑทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๐. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ทณฺฑทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ทณฺฑทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

เตวีสติมํ ภาณวารํฯ

๗. คิริเนลปูชกเตฺถรอปทานํ

๔๒. “มิคลุทฺโท ปุเร อาสึ, วิปิเน วิจรํ อหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สพฺพธมฺมาน ปารคุํฯ

๔๓. “ตสฺมึ มหาการุณิเก, สพฺพสตฺตหิเต รเต;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, เนลปุปฺผมปูชยิํฯ

๔๔. “เอกตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คิริเนลปูชโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

คิริเนลปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. โพธิสมฺมชฺชกเตฺถรอปทานํ

๔๘. “อหํ ปุเร โพธิปตฺตํ, อุชฺฌิตํ เจติยงฺคเณ;
ตํ คเหตฺวาน ฉเฑฺฑสิํ, อลภิํ วีสตีคุเณฯ

๔๙. “ตสฺส กมฺมสฺส เตเชน, สํสรโนฺต ภวาภเว;
ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวเตฺต จาปิ มานุเสฯ

๕๐. “เทวโลกา จวิตฺวาน, อาคนฺตฺวา มานุสํ ภวํ;
ทุเว กุเล ปชายามิ, ขตฺติเย จาปิ พฺราหฺมเณฯ

๕๑. “องฺคปจฺจงฺคสมฺปโนฺน, อาโรหปริณาหวา;
อภิรูโป สุจิ โหมิ, สมฺปุณฺณโงฺค อนูนโกฯ

๕๒. “เทวโลเก มนุเสฺส วา, ชาโต วา ยตฺถ กตฺถจิ;
ภเว สุวณฺณวโณฺณ จ, อุตฺตตฺตกนกูปโมฯ

๕๓. “มุทุกา มทฺทวา สฺนิทฺธา [มุทุ มทฺทวา สินิทฺธา (สฺยา.)], สุขุมา สุกุมาริกา;
ฉวิ เม สพฺพทา โหติ, โพธิปเตฺต สุฉฑฺฑิเต [สุฉฑฺฑิเน (สี.)]ฯ

๕๔. “ยโต กุโตจิ คตีสุ, สรีเร สมุทาคเต;
น ลิมฺปติ รโชชลฺลํ, วิปาโก ปตฺตฉฑฺฑิเตฯ

๕๕. ‘‘อุเณฺห วาตาตเป ตสฺส, อคฺคิตาเปน วา ปน;
คเตฺต เสทา น มุจฺจนฺติ, วิปาโก ปตฺตฉตฺติเตฯ

๕๖. ‘‘กุฏฺฐํ คโณฺฑ กิลาโส จ, ติลกา ปีฬกา ตถา;
น โหนฺติ กาเย ททฺทุ จ, วิปาโก ปตฺตฉตฺติเตฯ

๕๗. ‘‘อปรมฺปิ คุณํ ตสฺส, นิพฺพตฺตติ ภวาภเว;
โรคา น โหนฺติ กายสฺมิํ, วิปาโก ปตฺตฉตฺติเตฯ

๕๘. ‘‘อปรมฺปิ คุณํ ตสฺส, นิพฺพตฺตติ ภวาภเว;
น โหติ จิตฺตชา ปีฬา, วิปาโก ปตฺตฉตฺติเตฯ

๕๙. ‘‘อปรมฺปิ คุณํ ตสฺส, นิพฺพตฺตติ ภวาภเว;
อมิตฺตา น ภวนฺตสฺส, วิปาโก ปตฺตฉตฺติเตฯ

๖๐. ‘‘อปรมฺปิ คุณํ ตสฺส, นิพฺพตฺตติ ภวาภเว;
อนูนโภโค ภวติ, วิปาโก ปตฺตฉตฺติเตฯ

๖๑. ‘‘อปรมฺปิ คุณํ ตสฺส, นิพฺพตฺตติ ภวาภเว;
อคฺคิราชูหิ โจเรหิ, น โหติ อุทเก ภยํฯ

๖๒. ‘‘อปรมฺปิ คุณํ ตสฺส, นิพฺพตฺตติ ภวาภเว;
ทาสิทาสา อนุจรา, โหนฺติ จิตฺตานุวตฺตกาฯ

๖๓. ‘‘ยมฺหิ อายุปฺปมาณมฺหิ, ชายเต มานุเส ภเว;
ตโต น หายเต อายุ, ติฏฺฐเต ยาวตายุกํฯ

๖๔. ‘‘อพฺภนฺตรา จ พาหิรา [พหิจรา (สี. ปี. ก.)], เนคมา จ สรฏฺฐกา;
นุยุตฺตา โหนฺติ สเพฺพปิ, วุทฺธิกามา สุขิจฺฉกาฯ

๖๕. ‘‘โภควา ยสวา โหมิ, สิริมา ญาติปกฺขวา;
อเปตภยสนฺตาโส, ภเวหํ สพฺพโต ภเวฯ

๖๖. ‘‘เทวา มนุสฺสา อสุรา, คนฺธพฺพา ยกฺขรกฺขสา;
สเพฺพ เต ปริรกฺขนฺติ, ภเว สํสรโต สทาฯ

๖๗. ‘‘เทวโลเก มนุเสฺส จ, อนุโภตฺวา อุโภ ยเส;
อวสาเน จ นิพฺพานํ, สิวํ ปโตฺต อนุตฺตรํฯ

๖๘. ‘‘สมฺพุทฺธมุทฺทิสิตฺวาน, โพธิํ วา ตสฺส สตฺถุโน;
โย ปุญฺญํ ปสเว โปโส, ตสฺส กิํ นาม ทุลฺลภํฯ

๖๙. ‘‘มเคฺค ผเล อาคเม จ, ฌานาภิญฺญาคุเณสุ จ;
อเญฺญสํ อธิโก หุตฺวา, นิพฺพายามิ อนาสโวฯ

๗๐. ‘‘ปุเรหํ โพธิยา ปตฺตํ, ฉเฑฺฑตฺวา หฏฺฐมานโส;
อิเมหิ วีสตเงฺคหิ, สมงฺคี โหมิ สพฺพทาฯ

๗๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๒. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โพธิสมฺมชฺชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โพธิสมฺมชฺชกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. อามณฺฑผลทายกเตฺถรอปทานํ

๗๔. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
วุฏฺฐหิตฺวา สมาธิมฺหา, จงฺกมี โลกนายโกฯ

๗๕. “ขาริภารํ คเหตฺวาน, อาหรนฺโต ผลํ ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, จงฺกมนฺตํ มหามุนิํฯ

๗๖. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สิเร กตฺวาน อญฺชลิํ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, อามณฺฑมททิํ ผลํฯ

๗๗. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อามณฺฑสฺส อิทํ ผลํฯ

๗๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๘๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อามณฺฑผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อามณฺฑผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. สุคนฺธเตฺถรอปทานํ

๘๑. “อิมมฺหิ ภทฺทเก กเปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน [นาเมน (สฺยา. ก.)], อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๘๒. “อนุพฺยญฺชนสมฺปโนฺน, พาตฺติํสวรลกฺขโณ;
พฺยามปฺปภาปริวุโต, รํสิชาลสโมตฺถโฏ [รํสิชาลสโมสโฏ (สี. ปี.)]ฯ

๘๓. “อสฺสาเสตา ยถา จโนฺท, สูริโยว ปภงฺกโร;
นิพฺพาเปตา ยถา เมโฆ, สาคโรว คุณากโรฯ

๘๔. “ธรณีริว สีเลน, หิมวาว สมาธินา;
อากาโส วิย ปญฺญาย, อสโงฺค อนิโล ยถาฯ

๘๕. “ส กทาจิ มหาวีโร, ปริสาสุ วิสารโท;

สจฺจานิ สมฺปกาเสติ, อุทฺธรนฺต มหาชนํฯ

๘๖. “ตทา หิ พาราณสิยํ, เสฏฺฐิปุโตฺต มหายโส;
อาสหํ ธนธญฺญสฺส [อนนฺตธนธญฺญสฺส (ก.)], ปหูตสฺส พหู ตทาฯ

๘๗.“ชงฺฆาวิหารํ วิจรํ, มิคทายมุเปจฺจหํ [มุเปสหํ (ก.)];
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, เทเสนฺตํ อมตํ ปทํฯ

๘๘. “วิสฏฺฐกนฺตวจนํ , กรวีกสมสฺสรํ;
หํสรุเตหิ [หํสทุนฺทุภิ (สฺยา. ปี.)] นิโคฺฆสํ, วิญฺญาเปนฺตํ มหาชนํฯ

๘๙. “ทิสฺวา เทวาติเทวํ ตํ, สุตฺวาว มธุรํ คิรํ;
ปหายนปฺปเก โภเค, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๙๐. “เอวํ ปพฺพชิโต จาหํ, น จิเรน พหุสฺสุโต;
อโหสึ ธมฺมกถิโก, วิจิตฺตปฏิภาณวาฯ

๙๑. “มหาปริสมเชฺฌหํ, หฏฺฐจิโตฺต ปุนปฺปุนํ;
วณฺณยึ เหมวณฺณสฺส, วณฺณํ วณฺณวิสารโทฯ

๙๒. “เอส ขีณาสโว พุโทฺธ, อนีโฆ ฉินฺนสํสโย;
สพฺพกมฺมกฺขยํ ปโตฺต, วิมุโตฺตปธิสงฺขเยฯ

๙๓. “เอส โส ภควา พุโทฺธ, เอส สีโห อนุตฺตโร;
สเทวกสฺส โลกสฺส, พฺรหฺมจกฺกปฺปวตฺตโกฯ

๙๔. “ทโนฺต ทเมตา สโนฺต จ, สเมตา นิพฺพุโต อิสิ;
นิพฺพาเปตา จ อสฺสโตฺถ, อสฺสาเสตา มหาชนํฯ

๙๕. “วีโร สูโร จ วิกฺกโนฺต [ธีโร จ (สี. ปี.)], ปโญฺญ การุณิโก วสี;
วิชิตาวี จ ส ชิโน, อปฺปคโพฺพ อนาลโยฯ

๙๖. “อเนโญฺช อจโล ธีมา, อโมโห อสโม มุนิ;
โธรโยฺห อุสโภ นาโค, สีโห สกฺก ครูสฺปิฯ

๙๗.“วิราโค วิมโล พฺรหฺมา, วาที สูโร รณญฺชโห;
อขิโล จ วิสโลฺล จ, อสโม สํยโต [วุสโภ (สฺยา.), ปยโต (ปี.)] สุจิฯ

๙๘. “พฺราหฺมโณ สมโณ นาโถ, ภิสกฺก สลฺลกตฺตโก;
โยโธ พุโทฺธ สุตาสุโต [สุโต สุโต (สี. ปี.)], อจโล มุทิโต สิโต [ทิโต (สี.)]ฯ

๙๙.“ธาตา ธตา จ สนฺติ จ, กตฺตา เนตา ปกาสิตา;
สมฺปหํสิตา เภตฺตา จ, เฉตฺตา โสตา ปสํสิตาฯ

๑๐๐.“อขิโล จ วิสโลฺล จ, อนีโฆ อกถํกถี;
อเนโช วิรโช กตฺตา, คนฺธา วตฺตา ปสํสิตาฯ

๑๐๑.“ตาเรตา อตฺถกาเรตา, กาเรตา สมฺปทาริตา;
ปาเปตา สหิตา กนฺตา, หนฺตา อาตาปี ตาปโส [หนฺตา, ตาปิตา จ วิโสสิตา (สฺยา.)]ฯ

๑๐๒.“สมจิโตฺต [สจฺจฎฺฐิโต (สฺยา.)] สมสโม, อสหาโย ทยาลโย [ทยาสโย (สี.)];
อเจฺฉรสโตฺต [อเจฺฉรมโนฺต (สฺยา.)] อกุโห, กตาวี อิสิสตฺตโมฯ

๑๐๓.“นิตฺติณฺณกโงฺข นิมฺมาโน, อปฺปเมโยฺย อนูปโม;
สพฺพวากฺยปถาตีโต, สจฺจ เนยฺยนฺตคู [สพฺพเนยฺยนฺติโก (สฺยา.)] ชิโนฯ

๑๐๔.“สตฺตสารวเร [สตรํสีวเร (สฺยา.)] ตสฺมิํ, ปสาโท อมตาวโห;
ตสฺมา พุเทฺธ จ ธเมฺม จ, สเงฺฆ สทฺธา มหตฺถิกา [มหิทฺธิกา (สี. ก.)]ฯ

๑๐๕.“คุเณหิ เอวมาทีหิ, ติโลกสรณุตฺตมํ;
วเณฺณโนฺต ปริสามเชฺฌ, อกํ [กถิํ (สฺยา.)] ธมฺมกถํ อหํฯ

๑๐๖.“ตโต จุตาหํ ตุสิเต, อนุโภตฺวา มหาสุขํ;
ตโต จุโต มนุเสฺสสุ, ชาโต โหมิ สุคนฺธิโกฯ

๑๐๗.“นิสฺสาโส มุขคโนฺธ จ, เทหคโนฺธ ตเถว เม;
เสทคโนฺธ จ สตตํ, สพฺพคโนฺธว โหติ เม [สพฺพคโนฺธติเสติ เม (สี. ปี.)]ฯ

๑๐๘.“มุขคโนฺธ สทา มยฺหํ, ปทุมุปฺปลจมฺปโก;
ปริสโนฺต [อาทิสโนฺต (สี.), อติกโนฺต (สฺยา.), อติสโนฺต (ปี.)] สทา วาติ, สรีโร จ ตเถว เมฯ

๑๐๙.“คุณตฺถวสฺส สพฺพนฺตํ, ผลํ ตุ [ผลนฺตํ (สฺยา.)] ปรมพฺภุตํ;
เอกคฺคมนสา สเพฺพ, วณฺณยิสฺสํ [ภาสิตสฺส (สฺยา.)] สุณาถ เมฯ

๑๑๐.“คุณํ พุทฺธสฺส วตฺวาน, หิตาย จ น สทิสํ [หิตาย ชนสนฺธิสุ (สี. ปี.), หิตาย นํ สุขาวหํ (สฺยา.)];
สุขิโต [สุจิโตฺต (สฺยา.)] โหมิ สพฺพตฺถ, สโงฺฆ วีรสมายุโต [สรทฺธนิสมายุโต (สี.)]ฯ

๑๑๑.“ยสสฺสี สุขิโต กโนฺต, ชุติมา ปิยทสฺสโน;
วตฺตา อปริภูโต จ, นิโทฺทโส ปญฺญวา ตถาฯ

๑๑๒.“ขีเณ อายุสิ [ปาสฺสิ (สฺยา.)] นิพฺพานํ, สุลภํ พุทฺธภตฺติโน;
เตสํ เหตุํ ปวกฺขามิ, ตํ สุณาถ ยถาตถํฯ

๑๑๓.“สนฺตํ ยสํ ภควโต, วิธินา อภิวาทยํ;
ตตฺถ ตตฺถูปปโนฺนปิ [ยตฺถ ตตฺถูปปโนฺนปิ (สี. ปี.)], ยสสฺสี เตน โหมหํฯ

๑๑๔.“ทุกฺขสฺสนฺตกรํ พุทฺธํ, ธมฺมํ สนฺตมสงฺขตํ;
วณฺณยํ สุขโท อาสิํ, สตฺตานํ สุขิโต ตโตฯ

๑๑๕.“คุณํ วทโนฺต พุทฺธสฺส, พุทฺธปีติสมายุโต;

สกนฺตึ ปรกนฺติญฺจ, ชนยํ เตน กนฺติมาฯ

๑๑๖. “ชิโน เต ติตฺถิกากิเณฺณ [ชโนเฆ ติตฺถกากิเณฺณ (สี. ปี.), ชิโน โย ติตฺถิกาติโณฺณ (สฺยา.)], อภิภุยฺย กุติตฺถิเย;
คุณํ วทโนฺต โชเตสึ [โถเมสึ (สฺยา.)], นายกํ ชุติมา ตโตฯ

๑๑๗. ‘ปิยการี ชนสฺสาปิ, สมฺพุทฺธสฺส คุณํ วทํ;
สรโทว สสโงฺกหํ, เตนาสึ ปิยทสฺสโนฯ

๑๑๘. ‘ยถาสตฺติวเสนาหํ , สพฺพวาจาหิ สนฺถวึ;
สุคตํ เตน วาคิโส, วิจิตฺตปฏิภานวาฯ

๑๑๙. ‘เย พาลา วิมตึ ปตฺตา, ปริโภนฺติ มหามุนึ;
นิคฺคหึ เต สทฺธเมฺมน, ปริภูโต น เตนหํ [ปริภูเตน เตนหํ (สฺยา.)]ฯ

๑๒๐. ‘พุทฺธวเณฺณน สตฺตานํ, กิเลเส อปเนสหํ;
นิกฺกิเลสมโน โหมิ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาฯ

๑๒๑. ‘โสตูนํ วุทฺธิมชนึ [พุทฺธิมชนึ (สี. ปี.)], พุทฺธานุสฺสติเทสโก;
เตนาหมาสึ [เตนาปิ จาสึ (สฺยา.)] สปฺปโญฺญ, นิปุณตฺถวิปสฺสโกฯ

๑๒๒. ‘สพฺพาสวปริกฺขีโณ, ติณฺณสํสารสาคโร;
สิขีว อนุปาทาโน, ปาปุณิสฺสามิ นิพฺพุตึฯ

๑๒๓. ‘อิมสฺมึเยว กปฺปสฺมึ, ยมหํ สนฺถวึ ชินํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธวณฺณสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๔. ‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๒๕. ‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๒๖. ‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุคโนฺธ เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สุคนฺธเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ติณทายกวโคฺค เตปญฺญาสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ติณโท มญฺจโท เจว, สรณพฺภญฺชนปฺปโท;
สุปโฏ ทณฺฑทายี จ, เนลปูชี ตเถว จฯ

โพธิสมฺมชฺชโก มโณฺฑ, สุคโนฺธ ทสโมติ จ;
คาถาสตํ สเตวีสํ, คณิตเญฺจตฺถ สพฺพโสฯ

๕๔. กจฺจายนวโคฺค

๑. มหากจฺจายนเตฺถรอปทานํ

๑. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, อเนโช อชิตํ ชโย;
สตสหเสฺส กปฺปานํ, อิโต อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๒. “วีโร กมลปตฺตกฺโข, สสงฺกวิมลานโน;
กนกาจลสงฺกาโส [กญฺจนตจสงฺกาโส (สฺยา.)], รวิทิตฺติสมปฺปโภฯ

๓. “สตฺตเนตฺตมโนหารี, วรลกฺขณภูสิโต;
สพฺพวากฺยปถาตีโต, มนุชามรสกฺกโตฯ

๔. “สมฺพุทฺธ โพธยํ สเตฺต, วาคีโส มธุรสฺสโร;
กรุณานิพนฺธสนฺตาโน, ปริสาสุ วิสารโทฯ

๕. “เทเสติ มธุรํ ธมฺมํ, จตุสจฺจูปสํหิตํ;
นิมุเคฺค โมหปงฺกมฺหิ, สมุทฺธรติ ปาณิเนฯ

๖. “ตทา เอกจโร หุตฺวา, ตาปโส หิมวาลโย;
นภสา มานุสํ โลกํ, คจฺฉโนฺต ชินมทฺทสํฯ

๗. “อุเปจฺจ สนฺติกํ ตสฺส, อโสฺสสิํ ธมฺมเทสนํ;
วณฺณยนฺตสฺส วีรสฺส, สาวกสฺส มหาคุณํฯ

๘. “สงฺขิเตฺตน มยา วุตฺตํ, วิตฺถาเรน ปกาสยํ;
ปริสํ มญฺจ โตเสติ, ยถา กจฺจายโน อยํฯ

๙. ““นาหํ เอวมิเธกจฺจํ [เอวํวิธํ กญฺจิ (สี. ปี.)], อญฺญํ ปสฺสามิ สาวกํ;
ตสฺมาตทเคฺค [ตเสฺมตทเคฺค (สี.)] เอสโคฺค, เอวํ ธาเรถ ภิกฺขโว’ฯ

๑๐. “ตทาหํ วิมฺหิโต หุตฺวา, สุตฺวา วากฺยํ มโนรมํ;
หิมวนฺตํ คมิตฺวาน, อาหิตฺวา [อาหตฺวา (สี. ปี.)] ปุปฺผสญฺจยํฯ

๑๑. “ปูเชตฺวา โลกสรณํ, ตํ ฐานมภิปตฺถยิํ;
ตทา มมาสยํ ญตฺวา, พฺยากาสิ ส รณญฺชโหฯ

๑๒. ““ปสฺสเถตํ อิสิวรํ, นิทฺธนฺตกนกตฺตจํ;
อุทฺธคฺคโลมํ ปีณํสํ, อจลํ ปญฺชลิํ ฐิตํฯ

๑๓. ““หาสํ สุปุณฺณนยนํ, พุทฺธวณฺณคตาสยํ;
ธมฺมชํ อุคฺคหทยํ [ธมฺมํว วิคฺคหวรํ (สี.), ธมฺมปฏิคฺคหวรํ (ปี.)], อมตาสิตฺตสนฺนิภํ’ฯ

๑๔. “กจฺจานสฺส คุณํ สุตฺวา, ตํ ฐานํ ปตฺถยํ ฐิโต;
อนาคตมฺหิ อทฺธาเน, โคตมสฺส มหามุเนฯ

๑๕. “ตสฺส ธมฺมสฺ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
กจฺจาโน นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๑๖. “พหุสฺสุโต มหาญาณี, อธิปฺปายวิทู มุเน;
ปาปุณิสฺสติ ตํ ฐานํ, ยถายํ พฺยากโต มยาฯ

๑๗. “สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๘. “ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;
อญฺญํ คติํ น คจฺฉามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๙. “ทุเว กุเล ปชายามิ, ขตฺติเย อถ พฺราหฺมเณ;
นีเจ กุเล น ชายามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๐. “ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาโต อุเชฺชนิยํ ปุเร [ชาโต, อุเชฺชนิยํ ปุเร รเม (สฺยา.)];
ปโชฺชตสฺส จ จณฺฑสฺส, ปุโรหิตทิชาธิโน [ปุโรหิตทิชาติโน (สี. ปี.)]ฯ

๒๑. “ปุโตฺต ติริฏิวจฺฉสฺส [ติริฏวจฺฉสฺส (สี.), ติปิติวจฺฉสฺส (สฺยา.)], นิปุโณ เวทปารคู;
มาตา จ จนฺทิมา นาม, กจฺจาโนหํ วรตฺตโจฯ

๒๒. “วีมํสนตฺถํ พุทฺธสฺส, ภูมิปาเลน เปสิโต;
ทิสฺวา โมกฺขปุรทฺวารํ, นายกํ คุณสญฺจยํฯ

๒๓. “สุตฺวา จ วิมลํ วากฺยํ, คติปงฺกวิโสสนํ;
ปาปุณิํ อมตํ สนฺตํ, เสเสหิ สห สตฺตหิฯ

๒๔. “อธิปฺปายวิทู ชาโต, สุคตสฺส มหามเต;
ฐปิโต เอตทเคฺค จ, สุสมิทฺธมโนรโถฯ

๒๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
“สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก; ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มหากจฺจายโน เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

มหากจฺจายนเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. วกฺกลิเตฺถรอปทานํ

๒๘. “อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโก;
อโนมนาโม อมิโต, นาเมน ปทุมุตฺตโรฯ

๒๙. “ปทุมาการวทโน, ปทุมามลสุจฺฉวี;
โลเกนานุปลิตฺโตว โตเยน ปทุมํ ยถาฯ

๓๐. “วีโร ปทุมปตฺตกฺข, กนฺโต จ ปทุมํ ยถา;
ปทุมุตฺตรคนฺธว, ตสฺมา โส ปทุมุตฺตโรฯ

๓๑. “โลกเชฏฺโฐ จ นิมฺมาโน, อนฺธานํ นยนูปโม;
สนฺตเวโส คุณนิธิ, กรุณามติสาคโรฯ

๓๒. “ส กทาจิ มหาวีโร, พฺรหฺมาสุรสุรจฺจิโต;
สเทวมนุชากิณฺณ, ชนมชฺฌ ชินุตฺตโม [ชนุตฺตโม (สฺยา. ปี.), อนุตฺตโม (ก.) วงฺคี
สเตฺถราปทาเนปิ]ฯ

๓๓. “วทเนน สุคนฺธน, มธุเรน รุเตน จ;
รญฺชยํ ปริสํ สพฺพํ, สนฺถวี สาวกํ สกํฯ

๓๔. “สทฺธาธิมุตฺต สุมติ, มม ทสฺสนลาลโส [ทสฺสนสาลโย (สฺยา.)];
นตฺถิ เอตาทิโส อโญฺญ, ยถายํ ภิกฺขุ วกฺกลิฯ

๓๕. “ตทาหํ หํสวติยํ, นคเร พฺราหฺมณตฺรโช;
หุตฺวา สุตฺวา จ ตํ วากฺยํ, ตํ ฐานมภิโรจยึฯ

๓๖. “สสาวกํ ตํ วิมลํ, นิมเนฺตตฺวา ตถาคตํ;
สตฺตาหํ โภชยิตฺวาน, ทุเสฺสหจฺฉาทยึ ตทาฯ

๓๗. “นิปจฺจ สิรสา ตสฺส, อนนฺตคุณสาคเร;
นิมฺโคฺค ปีติสมฺปุโณฺณ, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๓๘. “‘โย โส ตยา สนฺถวิโต, อิโต สตฺตมเก มุนิ [อิธ สทฺธาธิมุตฺต อิสิ (สฺยา.), อิโต
สตฺตมเกหนิ (สี. ปี.)];
ภิกฺขุ สทฺธาวตํ อโคฺค, ตาทิโส โหมหํ มุเน’ฯ

๓๙. “เอวํ วุตฺต มหาวีโร, อนาวรณทสฺสโน;
อิมํ วากฺยํ อุทีเรสิ, ปริสาย มหามุนิฯ

๔๐. “‘ปสฺสเถตํ มาณวกํ, ปีตมฏฺฐนิวาสนํ;
เหมยโญฺญปจิตงฺคํ [เหมยโญฺญปวีตงฺคํ (สี.)], ชนเนตฺตมโนหรํฯ

๔๑. “‘เอโส อนาคตทฺธาเน, โคตมสฺส มเหสิโน;
อโคฺค สทฺธาธิมุตฺตานํ, สาวโกยํ ภวิสฺสติฯ

๔๒. “‘เทวภูโต มนุโสฺส วา, สพฺพสนฺตาปวชฺชิโต;
สพฺพโภคปริพฺยูโฬฺห, สุขิโต สํสริสฺสติฯ

๔๓. '''สตสหสฺสิโต กปฺโป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๔. '''ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
วกฺกลิ นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก'ฯ

๔๕. ''เตน กมฺมวิเสเสน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๔๖. ''สพฺพตฺถ สุขิโต หุตฺวา, สํสรนฺโต ภวาภเว;
สาวตฺถิยํ ปุเร ชาโต, กุเล อญฺญตเร อหํฯ

๔๗. ''โนนีตสุขุมาลํ มํ, ชาตปลฺลวโกมลํ;
มนฺทํ อุตฺตานสยนํ, ปิสาจภยตชฺชิตาฯ

๔๘. ''ปาทมูเล มเหสิสฺส, สาเยสุํ ทีนมานสา;
อิมํ ททาม เต นาถ, สรณํ โหหิ นายกฯ

๔๙. ''ตทา ปฏิคฺคหิ โส มํ, ภีตานํ สรโณ มุนิ;
ชาลินา จกฺกงฺกิเตน [สงฺกลเงฺกน (สี.)], มุทุโกมลปาณินาฯ

๕๐. ''ตทา ปภุติ เตนาหํ, อรเกฺขเยฺยน รกฺขิโต;
สพฺพเวรวินิมุตฺโต [สพฺพพฺยาธิวินิมุตฺโต (สฺยา.), สพฺพูปธิวินิมุตฺโต (ปี.)], สุเขน ปริวุทฺธิโตฯ

๕๑. ''สุคเตน วินา ภูโต, อุกฺกณฺฐามิ มุหุตฺตกํ;
ชาติยา สตฺตวสฺโสหํ, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๕๒. ''สพฺพปารมิสมฺภูตํ, นีลกฺขินยนํ [ลงฺกินีลยนํ (สี.)] วรํ;
รูปํ สพฺพสุภากิณฺณํ, อติตฺโต วิหรามหํ [วิหยามหํ (สี. ปี.)]ฯ

๕๓. ''พุทฺธรูปรตึ [พุโทฺธ รูปรตึ (สี.)] ญตฺวา, ตทา โอวทิ มํ ชิโน;
'อลํ วกฺกลิ กึ รูเป, รมเส พาลนนฺทิเตฯ

๕๔. '''โย หิ ปสฺสติ สทฺธมฺมํ, โส มํ ปสฺสติ ปณฺฑิโต;
อปสฺสมาโน สทฺธมฺมํ, มํ ปสฺสมฺปิ น ปสฺสติฯ

๕๕. '''อนนฺตาทีนโว กาโย, วิสรุกฺขสมูปโม;
อาวาโส สพฺพโรคานํ, ปุโญฺช ทุกฺขสฺส เกวโลฯ

๕๖. '''นิพฺพินฺทิย ตโต รูเป, ขนฺธานํ อุทยพฺพยํ;
ปสฺส อุปกฺกิเลสานํ, สุเขนนฺตํ คมิสฺสติ'ฯ

๕๗. ''เอวํ เตนานุสิโฏฺฐหํ, นายเกน หิเตสินา;
คิชฺฌกูฏํ สมารุยฺห, ฌายามิ คิริกนฺทเรฯ

๕๘. ''ฐิโต ปพฺพตปาทมฺหิ, อสฺสาสยิ [มมาหโส (สี.)] มหามุนิ;

วกฺกลีติ ชิโน วาจํ, ตํ สุตฺวา มุทิโต อหํฯ

๕๙. “ปกฺขนฺทิ เสลปพฺภาเร, อเนกสตโปริเส;
ตทา พุทฺธานุภาเวน, สุเขเนว มหึ คโตฯ

๖๐. “ปุโนปิ [ปุนาปิ (สฺยา.), มุนิ มํ (ก.)] ธมฺมํ เทเสติ, ขนฺธานํ อุทยพฺพยํ;
ตมหํ ธมฺมมญฺญาย, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๖๑. “สุมหาปริสมชฺฌ , ตทา มํ จรณนฺตโค;
อคฺคํ สทฺธาธิมุตฺตานํ, ปญฺญเปสิ มหามติฯ

๖๒. “สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๖๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๕. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วกฺกลิเตฺถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

วกฺกลิเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. มหากปฺปินเตฺถรอปทานํ

๖๖. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อุทิโต อชฏากาเส [ชคทากาเส (สี.), ชลทากาเส (ปี.)], รวีว สรทมฺพเรฯ

๖๗. “วจนาภาย โพเธติ, เวเนยฺยปทุมานิ โส;
กิเลสปงฺกํ โสเสติ, มติรํสีหิ นายโกฯ

๖๘. “ติตฺถิยานํ ยเส [ยโส (สี. ปี.)] หนฺติ, ขโชฺชตาภา ยถา รวิ;
สจฺจตฺถาภํ ปกาเสติ, รตนํว ทิวากโรฯ

๖๙. “คุณานํ อายติภูโต, รตนานํว สาคโร;
ปชฺชุโนฺนริว ภูตานิ, ธมฺมเมเฆน วสฺสติฯ

๗๐. “อกฺขทโสฺส ตทา อาสึ, นคเร หํสสวฺหเย;
อุเปจฺจ ธมฺมมโสฺสสึ, ชลชุตฺตมนามิโนฯ

๗๑. “โอวาทกสฺส ภิกฺขูนํ, สาวกสฺส กตาวิโน;
คุณํ ปกาสยนฺตสฺส, ตปฺปยนฺตสฺส [โตสยนฺตสฺส (สี.), หาสยนฺตสฺส (สฺยา.), วาสยนฺตสฺส (ปี.)] เม มนํฯ

๗๒. “สุตฺวา ปตีโต สุมโน, นิมเนฺตตฺวา ตถาคตํ;
สสิสฺสํ โภชยิตฺวาน, ตํ ฐานมภิปตฺถยึฯ

๗๓. ‘‘ตทา หํสสมภาโค, หํสทุนฺทุภินิสฺสโน [หํสทุนฺทุภิสุสฺสโร (สี.)];
ปสฺสเถตํ มหามตฺตํ, วินิจฺฉยวิสารทํฯ

๗๔. ‘‘ปติตํ ปาทมูเล เม, สมุคฺคตตนูรุหํ;
ชีมูตวณฺณํ ปีณํสํ, ปสนฺนนยนานนํฯ

๗๕. ‘‘ปริวาเรน มหตา, ราชยุตฺตํ มหายสํ;
เอโส กตาวิโน ฐานํ, ปเตฺถติ มุทิตาสโยฯ

๗๖. ‘‘‘อิมินา ปณิปาเตน, จาเคน ปณิธีหิ จ [ปีณฺฑปาเตน, เจตนา ปณิธีหิ จ (สี.)];
กปฺปสตสหสฺสานิ, นุปปชฺชติ ทุคฺคตึฯ

๗๗. ‘‘‘เทเวสุ เทวโสภคฺคํ, มนุเสฺสสุ มหนฺตตํ;
อนุโภตฺวาน เสเสน [อภุตฺวาว เสเสน (สี.), อนุโภตฺวาว เสเสน (สฺยา.)], นิพฺพานํ ปาปุณิสฺสติฯ

๗๘. ‘‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๗๙. ‘‘‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
กปฺปิโน นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๘๐. ‘‘ตโตหํ สุกตํ การํ, กตฺวาน ชินสาสเน;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตุสิตํ อคมาสหํฯ

๘๑. ‘‘เทวมานุสรชฺชานิ, สตโส อนุสาสิย;
พาราณสิยมาสเนฺน, ชาโต เกนิยชาติยํฯ

๘๒. ‘‘สหสฺสปริวาเรน [สตสหสฺสปริวาโร (สฺยา.)], สปชาปติโก อหํ;
ปญฺจ ปเจฺจกพุทฺธานํ, สตานิ สมุปฏฺฐหึฯ

๘๓. ‘‘เตมาสํ โภชยิตฺวาน, ปจฺฉาทมฺห ติจีวรํ;
ตโต จุตา มยํ สเพฺพ, อหุมฺห ติทสูปคาฯ

๘๔. ‘‘ปุโน สเพฺพ มนุสฺสตฺตํ, อคมิมฺห ตโต จุตา;
กุกฺกุฏมฺหิ ปุเร ชาตา, หิมวนฺตสฺส ปสฺสโตฯ

๘๕. ‘‘กปฺปิโน นามหํ อาสึ, ราชปุโตฺต มหายโส;
เสสามจฺจกุเล ชาตา, มเมว ปริวารยุํฯ

๘๖. ‘‘มหารชฺชสุขํ ปโตฺต, สพฺพกามสมิทฺธิมา;
วาณิเชหิ สมกฺขาตํ, พุทฺธุปฺปาทมหํ สุณึฯ

๘๗. ‘‘‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, อสโม เอกปุคฺคโล;
โส ปกาเสติ สทฺธมฺมํ, อมตํ สุขมุตฺตมํฯ

๘๘. ‘‘‘สุยุตฺตา ตสฺส สิสฺสา จ, สุมุตฺตา จ อนาสวา’;

“สุตฺวา เนสํ สุวจนํ, สกฺกริตฺวาน วาณิเชฯ

๘๙. “ปหาย รชฺชํ สามโจฺจ, นิกฺขมึ พุทฺธมามโก;
นทึ ทิสฺวา มหาจนฺทํ, ปูริตํ สมติตฺติกํฯ

๙๐. “อปฺปติฏฺฐํ อนาลมฺพํ, ทุตฺตรํ สีฆวาหินึ;
คุณํ สริตฺวา พุทฺธสฺส, โสตฺถินา สมติกฺกมึฯ

๙๑. “‘ภวโสตํ สเจ พุโทฺธ, ติโณฺณ โลกนฺตคู วิทู [วิภู (ก.)];
เอเตน สจฺจวเชฺชน, คมนํ เม สมิชฺฌตุฯ

๙๒. “‘ยทิ สนฺติคโม มโคฺค, โมโกฺข จจฺจนฺติกํ [โมกฺขทํ สนฺติกํ (สฺยา.)] สุขํ;
เอเตน สจฺจวเชฺชน, คมนํ เม สมิชฺฌตุฯ

๙๓. “‘สโงฺฆ เจ ติณฺณกนฺตาโร, ปุญฺญเกฺขโตฺต อนุตฺตโร;
เอเตน สจฺจวเชฺชน, คมนํ เม สมิชฺฌตุ’ฯ

๙๔. “สห กเต สจฺจวเร, มคฺคา อปคตํ ชลํ;
ตโต สุเขน อุตฺติโณฺณ, นทีตีเร มโนรเมฯ

๙๕. “นิสินฺนํ อทฺทสํ พุทฺธํ, อุเทนฺตํว ปภงฺกรํ;
ชลนฺตํ เหมเสลํว, ทีปรุกฺขํว โชติตํฯ

๙๖. “สสึว ตาราสหิตํ, สาวเกหิ ปุรกฺขตํ;
วาสวํ วิย วสฺสนฺตํ, เทสนาชลทนฺตรํ [เทเวน ชลนนฺทนํ (สฺยา. ปี.)]ฯ

๙๗. “วนฺทิตฺวาน สหามโจฺจ, เอกมนฺตมุปาวิสึ;
ตโต โน อาสยํ [ตโต อชฺฌาสยํ (สฺยา.)] ญตฺวา, พุโทฺธ ธมฺมมเทสยิฯ

๙๘. “สุตฺวาน ธมฺมํ วิมลํ, อโวจุมฺห มยํ ชินํ;
‘ปพฺพาเชหิ มหาวีร, นิพฺพินฺทามฺห [นิพฺพินฺนามฺห (สี. ปี.), โอติณฺณมฺห (สฺยา.)]
มยํ ภเว’ฯ

๙๙. “‘สฺวากฺขาโต ภิกฺขเว ธโมฺม, ทุกฺขนฺตกรณาย โว;
จรถ พฺรหฺมจริยํ’, อิจฺจาห มุนิสตฺตโมฯ

๑๐๐. “สห วาจาย สเพฺพปิ, ภิกฺขุเวสธรา มยํ;
อหุมฺห อุปสมฺปนฺนา, โสตาปนฺนา จ สาสเนฯ

๑๐๑. “ตโต เชตวนํ คนฺตฺวา, อนุสาสิ วินายโก;
อนุสิโฏฺฐ ชิเนนาหํ, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๑๐๒. “ตโต ภิกฺขุสหสฺสานิ [ภิกฺขุสหสฺสํ ตํ (สี. ปี.)], อนุสาสิมหํ ตทา;
มมานุสาสนกรา, เตปิ อาสุํ อนาสวาฯ

๑๐๓. “ชิโน ตสฺมึ คุเณ ตุโฏฺฐ, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํ;
ภิกฺขุโอวาทกานโคฺค, กปฺปิโนติ มหาชเนฯ

๑๐๔. ‘‘สตสหเสฺส กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
ปมุโตฺต สรเวโคว, กิเลเส ฌาปยึ [ฌาปยี (สี.)] มมฯ

๑๐๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๐๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๐๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มหากปฺปิโน เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

มหากปฺปินเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ทพฺพมลฺลปุตฺตเตฺถรอปทานํ

๑๐๘. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพโลกวิทู มุนิ;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ จกฺขุมาฯ

๑๐๙. ‘‘โอวาทโก วิญฺญาปโก, ตารโก สพฺพปาณินํ;
เทสนากุสโล พุโทฺธ, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๑๑๐. ‘‘อนุกมฺปโก การุณิโก, หิเตสี สพฺพปาณินํ;
สมฺปเตฺต ติตฺถิเย สเพฺพ, ปญฺจสีเล ปติฎฺฐปิ [ปติฎฺฐหิ (สฺยา. ก.)]ฯ

๑๑๑. ‘‘เอวํ นิราคุลํ อาสิ, สุญฺญตํ [สุญฺญกํ (สี.) เอวมุปริปิ] ติตฺถิเยหิ จ;
วิจิตฺตํ อรหเนฺตหิ, วสีภูเตหิ ตาทิภิฯ

๑๑๒. ‘‘รตนานฎฺฐปญฺญาสํ, อุคฺคโต โส มหามุนิ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาโส, พาตฺติํสวรลกฺขโณฯ

๑๑๓. ‘‘วสฺสสตสหสฺสานิ , อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา ติฎฺฐมาโน โส, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๑๑๔. ‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, เสฎฺฐิปุโตฺต มหายโส;
อุเปตฺวา โลกปโชฺชตํ, อโสฺสสิํ ธมฺมเทสนํฯ

๑๑๕. ‘‘เสนาสนานิ ภิกฺขูนํ, ปญฺญาเปนฺตํ สสาวกํ;
กิตฺตยนฺตสฺส วจนํ, สุณิตฺวา มุทิโต อหํฯ

๑๑๖. ‘‘อธิการํ สสงฺฆสฺส, กตฺวา ตสฺส มเหสิโน;
นิปจฺจ สิรสา ปาเท, ตํ ฐานมภิปตฺถยิํฯ

๑๑๗. ‘‘ตทาห ส มหาวีโร, มม กมฺมํ ปกิตฺตยํ;
‘โย สสงฺฆมโภเชสิ, สตฺตาหํ โลกนายกํฯ

๑๑๘. ‘‘โสยํ กมลปตฺตโกฺข, สีหํโส กนกตฺตโจ;
มม ปาทมูเล นิปติ [ปติโต (ปี.)], ปตฺถยํ ฐานมุตฺตมํฯ

๑๑๙.“สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๒๐.“‘สาวโก ตสฺส พุทฺธสฺส, ทโพฺพ นาเมน วิสฺสุโต;
เสนาสนปญฺญาปโก, อโคฺค เหสฺสติยํ ตทา’ฯ

๑๒๑.“เตน กมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๒๒.“สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยึ;
สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๑๒๓.“ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
สพฺพตฺถ สุขิโต อาสึ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาฯ

๑๒๔.“เอกนวุติโต กปฺป, วิปสฺสี นาม นายโก;
อุปฺปชฺชิ จารุทสฺสโน [จารุนยโน (สี. สฺยา. ปี.)], สพฺพธมฺมวิปสฺสโกฯ

๑๒๕.“ทุฏฺฐจิโตฺต อุปวทึ, สาวกํ ตสฺส ตาทิโน;
สพฺพาสวปริกฺขีณํ, สุโทฺธติ จ วิชานิยฯ

๑๒๖.“ตเสฺสว นรวีรสฺส, สาวกานํ มเหสินํ;
สลากญฺจ คเหตฺวาน [สลากํ ปคฺคเหตฺวาน (สี. ปี.)], ขีโรทนมทาสหํฯ

๑๒๗.“อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๑๒๘.“สาสนํ โชตยิตฺวาน, อภิภุยฺย กุติตฺถิเย;
วิเนเยฺย วินยิตฺวาว, นิพฺพุโต โส สสาวโกฯ

๑๒๙.“สสิเสฺส นิพฺพุเต นาเถ, อตฺถเมนฺตมฺหิ สาสเน;
เทวา กนฺทึสุ สํวิคฺคา, มุตฺตเกสา รุทมฺมุขาฯ

๑๓๐.“นิพฺพายิสฺสติ ธมฺมโกฺข, น ปสฺสิสฺสาม สุพฺพเต;
น สุณิสฺสาม สทฺธมฺมํ, อโห โน อปฺปปุญฺญตาฯ

๑๓๑.“ตทายํ ปถวี สพฺพา, อจลา สา จลาจลา [จลาจลี (สี.), ปุลาปุลี (สฺยา.)];
สาคโร จ สโสโกว, วินที กรุณํ คิรํฯ

๑๓๒.“จตุทฺทิสา ทุนฺทุภิโย, นาทยึสุ อมานุสา;
สมนฺตโต อสนิโย, ผลึสุ จ ภยาวหาฯ

๑๓๓.“อุกฺกา ปตึสุ นภสา, ธูมเกตุ จ ทิสฺสติ;
สธูมา ชาลวฏฺฏา จ [สพฺพถลชสตฺตา จ (สี.)], รวึสุ กรุณํ มิคาฯ

๑๓๔.“อุปฺปาเท ทารุเณ ทิสฺวา, สาสนตฺถงฺคสูจเก;
สํวิคฺคา ภิกฺขโว สตฺต, จินฺตยิมฺห มยํ ตทาฯ

๑๓๕. ‘‘สาสเนน วินามฺหากํ, ชีวิเตน อลํ มยํ;
ปวิสิตฺวา มหารญฺญํ, ยุญฺชาม ชินสาสนํฯ

๑๓๖. ‘‘อทฺทสมฺห ตทารเญฺญ, อุพฺพิทฺธํ เสลมุตฺตมํ;
นิเสฺสณิยา ตมารุยฺห, นิเสฺสณึ ปาตยิมฺหเสฯ

๑๓๗. ‘‘ตทา โอวทิ โน เถโร, พุทฺธุปฺปาโท สุทุลฺลโภ;
สทฺธาติทุลฺลภา ลทฺธา, โถกํ เสสญฺจ สาสนํฯ

๑๓๘. ‘‘นิปตนฺติ ขณาตีตา, อนเนฺต ทุกฺขสาคเร;
ตสฺมา ปโยโค กตฺตโพฺพ, ยาว ฐาติ มุเน มตํ [ยาว ติฎฺฐติ สาสนํ (สฺยา.)]ฯ

๑๓๙. ‘‘อรหา อาสิ โส เถโร, อนาคามี ตทานุโค;
สุสีลา อิตเร ยุตฺตา, เทวโลกํ อคมฺหเสฯ

๑๔๐. ‘‘นิพฺพุโต ติณฺณสํสาโร, สุทฺธาวาเส จ เอกโก;
อหญฺจ ปกฺกุสาติ จ, สภิโย พาหิโย ตถาฯ

๑๔๑. ‘‘กุมารกสฺสโป เจว, ตตฺถ ตตฺถูปคา มยํ;
สํสารพนฺธนา มุตฺตา, โคตเมนานุกมฺปิตาฯ

๑๔๒. ‘‘มเลฺลสุ กุสินารายํ, ชาโต คเพฺภว เม สโต;
มาตา มตา จิตารุฬฺหา, ตโต นิปฺปติโต อหํฯ

๑๔๓. ‘‘ปติโต ทพฺพปุญฺชมฺหิ, ตโต ทโพฺพติ วิสฺสุโต;
พฺรหฺมจารีพเลนาหํ, วิมุโตฺต สตฺตวสฺสิโกฯ

๑๔๔. ‘‘ขีโรทนพเลนาหํ , ปญฺจหเงฺคหุปาคโต;
ขีณาสโวปวาเทน, ปาเปหิ พหุโจทิโตฯ

๑๔๕. ‘‘อุโภ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ, วีติวโตฺตมฺหิ ทานิหํ;
ปตฺวาน ปรมํ สนฺติํ, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๔๖. ‘‘เสนาสนํ ปญฺญาปยิํ, หาสยิตฺวาน สุพฺพเต;
ชิโน ตสฺมิํ คุเณ ตุโฎฺฐ, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๑๔๗. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๔๘. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔๙. ‘‘ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ทพฺพมลฺลปุโตฺต เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ทพฺพมลฺลปุตฺตเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. กุมารกสฺสปเตฺถรอปทานํ

๑๕๐.“อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺป อุปฺปชฺชิ นายโก;
สพฺพโลกหิโต วีโร, ปทุมุตฺตรนามโกฯ

๑๕๑.“ตทาหํ พฺราหฺมโณ หุตฺวา, วิสฺสุโต เวทปารคู;
ทิวาวิหารํ วิจรํ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๑๕๒.“จตุสจฺจํ ปกาเสนฺตํ, โพธยนฺตํ สเทวกํ;
วิจิตฺตกถิกานคฺคํ, วณฺณยนฺตํ มหาชเนฯ

๑๕๓.“ตทา มุทิตจิโตฺตหํ, นิมเนฺตตฺวา ตถาคตํ;
นานารเตฺตหิ วเตฺถหิ, อลงฺกริตฺวาน มณฺฑปํฯ

๑๕๔.“นานารตนปโชฺชตํ, สสงฺฆํ โภชยึ ตหึ;
โภชยิตฺวาน สตฺตาหํ, นานคฺครสโภชนํฯ

๑๕๕.“นานาจิเตฺตหิ [นานาวเณฺณหิ (สี.)] ปุเปฺผหิ, ปูชยิตฺวา สสาวกํ [มหาวีรํ (ก.)];
นิปจฺจ ปาทมูลมฺหิ, ตํ ฐานํ ปตฺถยึ อหํฯ

๑๕๖.“ตทา มุนิวโร อาห, กรุเณกรสาสโย [กรุโณ กรุณาลโย (สฺยา.)];
‘ปสฺสเถตํ ทิชวรํ, ปทุมานนโลจนํฯ

๑๕๗.“‘ปีติปาโมชฺชพหุลํ, สมุคฺคตตนูรุหํ;
หาสมฺหิตวิสาลกฺขํ, มม สาสนลาลสํฯ

๑๕๘.“‘ปติตํ ปาทมูเล เม, เอกาวตฺถสุมานสํ [เอกวตฺถํ สุมานสํ (สฺยา. ก.)];
เอส ปเตฺถติ ตํ ฐานํ, วิจิตฺตกถิกตฺตนํ [วิจิตฺตกถิกตฺตทํ (สี. ปี.)]ฯ

๑๕๙.“‘สตสหสฺสิโต กปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๖๐.“‘‘ตสฺส ธมฺมสฺส ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
กุมารกสฺสโป นาม, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๑๖๑.“‘‘วิจิตฺตปุปฺผทุสฺสานํ , รตนานญฺจ วาหสา;
วิจิตฺตกถิกานํ โส, อคฺคตํ ปาปุณิสฺสติ’ฯ

๑๖๒.“เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๖๓.“ปริพฺภมํ ภวาภเว [ภวากาเส (สี. ปี.)], รงฺคมเชฺฌ ยถา นโฏ;
สาขมิคตฺรโช หุตฺวา, มิคิยา กุจฺฉิโมกฺกมึฯ

๑๖๔.“ตทา มยิ กุจฺฉิคเต, วชฺฌวาโร อุปฏฺฐิโต;
สาเขน จตฺตา เม มาตา, นิโคฺรธํ สรณํ คตาฯ

๑๖๕.“เตน สา มิคราเชน, มรณา ปริโมจิตา;
ปริจฺจชิตฺวา สปาณํ [สํปาณํ (สี. ปี.)], มมเมวํ โอวที ตทาฯ

๑๖๖. ‘‘นิโคฺรธเมว เสเวยฺย, น สาขมุปสํวเส;
นิโคฺรธสฺมึ มตํ เสโยฺย, ยเญฺจ สาขมฺหิ ชีวิตํ’ฯ

๑๖๗. ‘เตนานุสิฏฺฐา มิคยูถเปน, อหญฺจ มาตา จ ตเถตเร จ [จิตเร จ (สฺยา.), ตโสฺสวาเทน (ปี.), จิตเร จ ตโสฺสวาทํ (ก.)];
อาคมฺม รมฺมํ ตุสิตาธิวาสํ, คตา ปวาสํ สฆรํ ยเถวฯ

๑๖๘. ‘ปุโน กสฺสปวีรสฺส, อตฺถเมนฺตมฺหิ สาสเน;
อารุยฺห เสลสิขรํ, ยุญฺชิตฺวา ชินสาสนํฯ

๑๖๙. ‘อิทานาหํ ราชคเห, ชาโต เสฏฺฐิกุเล อหุํ;
อาปนฺนสตฺตา เม มาตา, ปพฺพชิ อนคาริยํฯ

๑๗๐. ‘สคพฺภํ ตํ วิทิตฺวาน, เทวทตฺตมุปานยุํ;
โส อโวจ ‘วินาเสถ, ปาปิกํ ภิกฺขุนึ อิมํ’ฯ

๑๗๑. ‘อิทานิปิ มุนินฺเทน, ชิเนน อนุกมฺปิตา;
สุขินี อชนี มยฺหํ, มาตา ภิกฺขุนุปสฺสเยฯ

๑๗๒. ‘ตํ วิทิตฺวา มหีปาโล, โกสโล มํ อโปสยิ;
กุมารปริหาเรน, นาเมนาหญฺจ กสฺสโปฯ

๑๗๓. ‘มหากสฺสปมาคมฺม, อหํ กุมารกสฺสโป;
วมฺมิกสทิสํ กายํ, สุตฺวา พุเทฺธน เทสิตํฯ

๑๗๔. ‘ตโต จิตฺตํ วิมุจฺจิ เม, อนุปาทาย สพฺพโส;
ปายาสึ ทมยิตฺวาหํ, เอตทคฺคมปาปุณึฯ

๑๗๕. ‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๗๖. ‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๗๗. ‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุมารกสฺสโป เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุมารกสฺสปเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

จตุวีสติมํ ภาณวารํฯ

๖. พาหิยเตฺถรอปทานํ

๑๗๘. ‘อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโก;
มหปฺปโภ ติโลกคฺค, นาเมน ปทุมุตฺตโรฯ

๑๗๙. ‘ขิปฺปาภิญฺญสฺส ภิกฺขุสฺส, คุณํ กิตฺตยโต มุเน;
สุตฺวา อุทคฺคจิโตฺตหํ, การํ กตฺวา มเหสิโนฯ

๑๘๐.“ทตฺวา สตฺตาหิกํ ทานํ, สสิสฺสสฺส มุเน อหํ;
อภิวาทิย สมฺพุทฺธํ, ตํ ฐานํ ปตฺถยึ ตทาฯ

๑๘๑.“ตโต มํ พฺยากริ พุโทฺธ, ‘เอตํ ปสฺสถ พฺราหฺมณํ;
ปติตํ ปาทมูเล เม, จริยํ ปจฺจเวกฺขณํ [ปสนฺนนยนานนํ (สี.), ปีนสมฺปนฺนเวกฺขณํ (สฺยา.), ปีณํสํ ปจฺจเวกฺขณํ (ปี.)]ฯ

๑๘๒.“‘เหมยโญฺญปจิตงฺคํ , อวทาตตนุตฺตจํ;
ปลมฺพพิมฺพตโมฺพฏฺฐํ, เสตติณฺหสมํ ทิชํฯ

๑๘๓.“‘คุณถามพหุตรํ, สมุคฺคตตนูรุหํ;
คุโณฆายตนีภูตํ, ปีติสมฺผุลฺลิตานนํฯ

๑๘๔.“‘เอโส ปตฺถยเต ฐานํ, ขิปฺปาภิญฺญสฺส ภิกฺขุโน;
อนาคเต มหาวีโร, โคตโม นาม เหสฺสติฯ

๑๘๕.“‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
พาหิโย นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๑๘๖.“ตทา หิ ตุโฏฺฐ วุฏฺฐาย, ยาวชีวํ มหามุเน;
การํ กตฺวา จุโต สคฺคํ, อคํ สภวนํ ยถาฯ

๑๘๗.“เทวภูโต มนุโสฺส วา, สุขิโต ตสฺส กมฺมุโน;
วาหสา สํสริตฺวาน, สมฺปตฺติมนุโภมหํฯ

๑๘๘.“ปุน กสฺสปวีรสฺส, อตฺถเมนฺตมฺหิ [อตฺถงฺคตมฺหิ (สฺยา.)] สาสเน;
อารุยฺห เสลสิขรํ, ยุญฺชิตฺวา ชินสาสนํฯ

๑๘๙.“วิสุทฺธสีโล สปฺปโญฺญ, ชินสาสนการโก;
ตโต จุตา ปญฺจ ชนา, เทวโลกํ อคมฺหเสฯ

๑๙๐.“ตโตหํ พาหิโย ชาโต, ภารุกเจฺฉ ปุรุตฺตเม;
ตโต นาวาย ปกฺขนฺท [ปกฺขโนฺต (สี.), ปกฺกโนฺต (ปี.)], สาครํ อปฺปสิทฺธิยํ [อตฺถสิทฺธิยํ (ก.)]ฯ

๑๙๑.“ตโต นาวา อภิชฺชิตฺถ, คนฺตฺวาน กติปาหกํ;
ตทา ภีสนเก โฆเร, ปติโต มกราก เรฯ

๑๙๒.“ตทาหํ วายมิตฺวาน, สนฺตริตฺวา มโหทธึ;
สุปฺปาทปฏฺฏนวรํ [สุปฺปารปฏฺฏนวรํ (สี. ปี.)], สมฺปโตฺต มนฺทเวธิโต [มนฺทเมธิโก (สี.), มนฺทเวทิโต (สฺยา.), มทฺทเวรตํ (ก.)]ฯ

๑๙๓.“ทารุจีรํ นิวาเสตฺวา, คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสึ;
ตทาห โส ชโน ตุโฏฺฐ, อรหายมิธาคโตฯ

๑๙๔.“อิมํ อเนฺนน ปาเนน, วเตฺถน สยเนน จ;
เภสเชฺชน จ สกฺกตฺวา, เหสฺสาม สุขิตา มยํฯ

๑๙๕. ‘ปจฺจยานํ ตทา ลาภี, เตหิ สกฺกตปูชิโต;
อรหาหนฺติ สงฺกปฺปํ, อุปฺปาเทสึ อโยนิโสฯ

๑๙๖. ‘‘ตโต เม จิตฺตมญฺญาย, โจทยี ปุพฺพเทวตา;
‘น ตฺวํ อุปายมคฺคญฺญู, กุโต ตฺวํ อรหา ภเว’ฯ

๑๙๗. ‘‘โจทิโต ตาย สํวิโคฺค, ตทาหํ ปริปุจฺฉิ ตํ;
‘เก วา เอเต กุหึ โลเก, อรหนฺโต นรุตฺตมาฯ

๑๙๘. ‘‘สาวตฺถิยํ โกสลมนฺทิเร ชิโน, ปหูตปโญฺญ วรภูริเมธโส;
โส สกฺยปุโตฺต อรหา อนาสโว, เทเสติ ธมฺมํ อรหตฺตปตฺติยาฯ

๑๙๙. ‘‘ตทสฺส สุตฺวา วจนํ สุปีณิโต [ปีณิตฺวา (ก.)], นิธึว ลทฺธา กปโณติ วิมฺหิโต;
อุทคฺคจิโตฺต อรหตฺตมุตฺตมํ, สุทสฺสนํ ทฏฺฐุมนนฺตโคจรํฯ

๒๐๐. ‘‘‘ตทา ตโต นิกฺขมิตฺวาน สตฺถุโน [นิกฺขมิตฺวน สตฺถุวรํ (สี.)], สทา ชินํ ปสฺสามิ วิมลานนํ [ปราชินํ ปสฺสามิ กมลานนํ (ก.)];
อุเปจฺจ รมฺมํ วิชิตวฺหยํ วนํ, ทิเช อปุจฺฉึ กุหึ โลกนนฺทโนฯ

๒๐๑. ‘‘‘ตโต อโวจุํ นรเทววนฺทิโต, ปุรํ ปวิโฏฺฐ อสเนสนาย โส;
สโสว [ปเจฺจหิ (สี. สฺยา.)] ขิปฺปํ มุนิทสฺสนุสฺสุโก, อุเปจฺจ วนฺทาหิ ตมคฺคปุคฺคลํ’ฯ

๒๐๒. ‘‘ตโตหํ ตุวฏํ คนฺตฺวา, สาวตฺถึ ปุรมุตฺตมํ;
วิจรนฺตํ ตมทฺทกฺขึ, ปิณฺฑตฺถํ อปิหาคิธํฯ

๒๐๓. ‘‘ปตฺตปาณึ อโลลกฺขํ, ปาจยนฺตํ ปีตากรํ [ภาชยนฺตํ วิยามตํ (สี.), โชตยนฺตํ อิธามตํ (สฺยา.), ภาชยนฺตํ อิทํมตํ (ปี.)];
สิรีนิลยสงฺกาสํ, รวิทิตฺติหรานนํฯ

๒๐๔. ‘‘ตํ สเมจฺจ นิปจฺจาหํ, อิทํ วจนมพฺรวิํ;
‘กุปเถ วิปฺปนฏฺฐสฺส, สรณํ โหหิ โคตมฯ

๒๐๕. ‘‘‘ปาณสนฺตารณตฺถาย , ปิณฺฑาย วิจรามหํ;
น เต ธมฺมกถากาโล, อิจฺจาห มุนิสตฺตโม’ฯ

๒๐๖. ‘‘ตทา ปุนปฺปุนํ พุทฺธํ, อายาจึ ธมฺมลาลโส;
โย เม ธมฺมมเทเสสิ, คมฺภีรํ สุญฺญตํ ปทํฯ

๒๐๗. ‘‘ตสฺส ธมฺมํ สุณิตฺวาน, ปาปุณึ อาสวกฺขยํ;
ปริกฺขีณายุโก สโนฺต, อโห สตฺถานุกมฺปโกฯ

๒๐๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๐๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๑๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๑๑. ‘‘เอวํ เถโร วิยากาสิ, พาหิโย ทารุจีริโย;
สงฺการกูเฏ ปติโต, ภูตาวิฏฺฐาย คาวิยาฯ

๒๑๒. ‘‘อตฺตโน ปุพฺพจริยํ, กิตฺตยิตฺวา มหามติ;
ปรินิพฺพายิ โส เถโร [วีโร (สี.), ธีโร (สฺยา.)], สาวตฺถิยํ ปุรุตฺตเมฯ

๒๑๓. ‘‘นครา นิกฺขมนฺตํ ตํ, ทิสฺวาน อิสิสตฺตโม;
ทารุจีรธรํ ธีรํ, พาหิยํ พาหิตาคมํฯ

๒๑๔. ‘‘ภูมิยํ ปติตํ ทนฺตํ, อินฺทเกตูว ปาติตํ;
คตายุํ สุกฺขกิเลสํ [คตายุ สํคตเกฺลสํ (สี. ปี.), ตทายุ สงฺกตาเลสํ (ก.)], ชินสาสนการกํฯ

๒๑๕. ‘‘ตโต อามนฺตยี สตฺถา, สาวเก สาสเน รเต;
‘คณฺหถ เนตฺวา [หุตฺวา (สฺยา. ปี. ก.)] ฌาเปถ, ตนุํ สพฺรหฺมจาริโนฯ

๒๑๖. ‘‘‘ถูปํ กโรถ ปูเชถ, นิพฺพุโต โส มหามติ;
ขิปฺปาภิญฺญานเมสโคฺค, สาวโก เม วโจกโรฯ

๒๑๗. ‘‘‘สหสฺสมปิ เจ คาถา, อนตฺถปทสญฺหิตา;
เอกํ คาถาปทํ เสโยฺย, ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติฯ

๒๑๘. ‘‘‘ยตฺถ อาโป จ ปถวี, เตโช วาโย น คาธติ;
น ตตฺถ สุกฺกา โชตนฺติ, อาทิโจฺจ น ปกาสติฯ

๒๑๙. ‘‘‘น ตตฺถ จนฺทิมา ภาติ, ตโม ตตฺถ น วิชฺชติ;
ยทา จ อตฺตนา เวทิ, มุนิโมเนน พฺราหฺมโณฯ

๒๒๐. ‘‘‘อถ รูปา อรูปา จ, สุขทุกฺขา วิมุจฺจติ’;
อิเจฺจวํ อภณี นาโถ, ติโลกสรโณ มุนิ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พาหิโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

พาหิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๗. มหาโกฎฺฐิกเตฺถรอปทานํ

๒๒๑. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพโลกวิทู มุนิ;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ จกฺขุมาฯ

๒๒๒. ‘‘โอวาทโก วิญฺญาปโก, ตารโก สพฺพปาณินํ;
เทสนากุสโล พุโทฺธ, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๒๒๓. ‘‘อนุกมฺปโก การุณิโก, หิเตสี สพฺพปาณินํ;
สมฺปเตฺต ติตฺถิเย สเพฺพ, ปญฺจสีเล ปติฎฺฐปิฯ

๒๒๔. ‘‘เอวํ นิรากุลํ อาสิ, สุญฺญตํ ติตฺถิเยหิ จ;
วิจิตฺตํ อรหเนฺตหิ, วสีภูเตหิ ตาทิภิฯ

๒๒๕. ‘‘รตนานฏฺฐปญฺญาสํ, อุคฺคโต โส มหามุนิ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาโส, พาตฺตึสวรลกฺขโณฯ

๒๒๖. ‘‘วสฺสสตสหสฺสานิ, อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา ติฏฺฐมาโน โส, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๒๒๗. ‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, พฺราหฺมโณ เวทปารคู;
อุเปจฺจ สพฺพโลกคฺคํ [สพฺพสารคฺคํ (สี.), สตฺตปารคํ (ปี.)], อโสฺสสึ ธมฺมเทสนํฯ

๒๒๘. ‘‘ตทา โส สาวกํ วีโร, ปภินฺนมติโคจรํ;
อเตฺถ ธเมฺม นิรุเตฺต จ, ปฏิภาเน จ โกวิทํฯ

๒๒๙. ‘‘ฐเปสิ เอตทคฺคมฺหิ, ตํ สุตฺวา มุทิโต อหํ;
สสาวกํ ชินวรํ, สตฺตาหํ โภชยึ ตทาฯ

๒๓๐. ‘‘ทุเสฺสหจฺฉาทยิตฺวาน , สสิสฺสํ พุทฺธิสาครํ [พุทฺธสาครํ (ก.)];
นิปจฺจ ปาทมูลมฺหิ, ตํ ฐานํ ปตฺถยึ อหํฯ

๒๓๑. ‘‘ตโต อโวจ โลกโคฺค, ‘ปสฺสเถตํ ทิชุตฺตมํ;
วินตํ ปาทมูเล เม, กมโลทรสปฺปภํฯ

๒๓๒. ‘‘‘พุทฺธเสฏฺฐสฺส [เสฏฺฐํ พุทฺธสฺส (สฺยา. ก.)] ภิกฺขุสฺส, ฐานํ ปตฺถยเต อยํ;
ตาย สทฺธาย จาเคน, สทฺธมฺมสฺสวเนน [เตน ธมฺมสฺสเวน (สี. ปี. ก.)] จฯ

๒๓๓. ‘‘‘สพฺพตฺถ สุขิโต หุตฺวา, สํสริตฺวา ภวาภเว;
อนาคตมฺหิ อทฺธาเน, ลจฺฉเส ตํ มโนรถํฯ

๒๓๔. ‘‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๓๕. ‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
โกฏฺฐิโก นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๒๓๖. ‘‘ตํ สุตฺวา มุทิโต หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
เมตฺตจิโตฺต ปริจรึ, สโต ปญฺญาสมาหิโตฯ

๒๓๗. ‘‘เตน กมฺมวิปาเกน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๒๓๘. ‘‘สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยึ;
สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๒๓๙. ‘‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
สพฺพตฺถ สุขิโต อาสึ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาฯ

๒๔๐. ‘‘ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;
อญฺญํ คตึ น คจฺฉามิ, สุจิณฺณสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๔๑. “ทุเว กุเล ปชายามิ, ขตฺติเย อถ พฺราหฺมเณ;
“นีเจ กุเล น ชายามิ, สุจิณฺณสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๔๒. “ปจฺฉิเม ภเว สมฺปตฺเต, พฺรหฺมพนฺธุ อโหสหํ;
สาวตฺถิยํ วิปฺปกุเล, ปจฺจาชาโต มหทฺธเนฯ

๒๔๓. “มาตา จนฺทวตี นาม, ปิตา เม อสฺสลายโน;
ยทา เม ปิตรํ พุทฺโธ, วินยี สพฺพสุทฺธิยาฯ

๒๔๔. “ตทา ปสนฺโน สุคเต, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
โมคฺคลฺลาโน อาจริโย, อุปชฺฌา สาริสมฺภโวฯ

๒๔๕. “เกเสสุ ฉิชฺชมาเนสุ, ทิฏฺฐิ ฉินฺนา สมูลิกา;
นิวาเสนฺต จ กาสาวํ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๒๔๖. “อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน จ เม มติ;
ปภินฺนา เตน โลกคฺค, เอตทคฺเค ฐเปสิ มํฯ

๒๔๗. “อสนฺทิฏฺฐํ วิยากาสึ, อุปติเสฺสน ปุจฺฉิโต;
ปฏิสมฺภิทาสุ เตนาหํ, อคฺโค สมฺพุทฺธสาสเนฯ

๒๔๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๔๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๕๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

มหาโกฏฺฐิกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อุรุเวฬกสฺสปเตฺถรอปทานํ

๒๕๑. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพโลกวิทู มุนิ;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ จกฺขุมาฯ

๒๕๒. “โอวาทโก วิญฺญาปโก, ตารโก สพฺพปาณินํ;
เทสนากุสโล พุทฺโธ, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๒๕๓. “อนุกมฺปโก การุณิโก, หิเตสี สพฺพปาณินํ;
สมฺปตฺเต ติตฺถิเย สเพฺพ, ปญฺจสีเล ปติฏฺฐปิฯ

๒๕๔. “เอวํ นิราคุลํ อาสิ, สุญฺญตํ ติตฺถิเยหิ จ;
วิจิตฺตํ อรหนฺเตหิ, วสีภูเตหิ ตาทิภิฯ

๒๕๕. “รตนานฏฺฐปญฺญาสํ, อุคฺคโต โส มหามุนิ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาโส, พาตฺตึสวรลกฺขโณฯ

๒๕๖. ‘‘วสฺสสตสหสฺสานิ , อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา ติฏฺฐมาโน โส, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๒๕๗. ‘‘ตทาหํ หํสวติยา, พฺราหฺมโณ สาธุสมฺมโต;
อุเปจฺจ โลกปโชฺชตํ, อโสฺสสิํ ธมฺมเทสนํฯ

๒๕๘. ‘‘ตทา มหาปริสติํ, มหาปริสสาวกํ;
ฐเปนฺตํ เอตทคฺคมฺหิ, สุตฺวาน มุทิโต อหํฯ

๒๕๙. ‘‘มหตา ปริวาเรน, นิมเนฺตตฺวา มหาชินํ;
พฺราหฺมณานํ สหเสฺสน, สหทานมทาสหํฯ

๒๖๐. ‘‘มหาทานํ ททิตฺวาน, อภิวาทิย นายกํ;
เอกมนฺตํ ฐิโต หโฏฺฐ, อิทํ วจนมพฺรวิํฯ

๒๖๑. ‘‘‘ตยิ สทฺธาย เม วีร, อธิการคุเณน จ;
ปริสา มหตี โหตุ, นิพฺพตฺตสฺส ตหิํ ตหิํ’ฯ

๒๖๒. ‘‘ตทา อโวจ ปริสํ, คชคชฺชิตสุสฺสโร;
กรวีกรุโต สตฺถา, ‘เอตํ ปสฺสถ พฺราหฺมณํฯ

๒๖๓. ‘‘‘เหมวณฺณํ มหาพาหุํ, กมลานนโลจนํ;
อุทคฺคตนุชํ หฏฺฐํ, สทฺธวนฺตํ คุเณ มมฯ

๒๖๔. ‘‘เอส ปตฺถยเต ฐานํ [ปตฺถยิ ตํ ฐานํ (สฺยา.)], สีหโฆสสฺส ภิกฺขุโน;
อนาคตมฺหิ อทฺธาเน, ลจฺฉเส ตํ มโนรถํฯ

๒๖๕. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๖๖. ‘‘‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๒๖๗. ‘‘อิโต เทฺวนวุเต กเปฺป, อหุ สตฺถา อนุตฺตโร;
อนูปโม อสทิโส, ผุโสฺส โลกคฺคนายโกฯ

๒๖๘. ‘‘โส จ สพฺพํ ตมํ หนฺตฺวา, วิชเฏตฺวา มหาชฏํ;
วสฺสเต อมตํ วุฏฺฐิํ, ตปฺปยโนฺต สเทวกํฯ

๒๖๙. ‘‘ตทา หิ พาราณสิยํ, ราชา ปจฺจา อหุมฺหเส;
ภาตโรมฺห ตโย สเพฺพ, สํวิสฏฺฐาว ราชิโนฯ

๒๗๐. ‘‘วีรงฺครูปา พลิโน, สงฺคาเม อปราชิตา;
ตทา กุปิตปจฺจโนฺต [กุปฺปติ ปจฺจโนฺต (ก.)], อเมฺห อาห มหีปติฯ

๒๗๑. ‘‘‘เอถ คนฺตฺวาน ปจฺจนฺตํ, โสเธตฺวา อฏฺฐวีพลํ;
เขมํ วิชิริตํ กตฺวา, ปุน เทถาติ ภาสถ’ฯ

๒๗๒ตโต มยํ อโวจุมฺห, ยทิ เทยฺยาสิ นายกํ;
อุปฏฺฐานาย อมฺหากํ, สาธยิสฺสาม โว ตโตฯ

๒๗๓“ตโต มยํ ลทฺธวรา, ภูมิปาเลน เปสิตา;
นิกฺขิตฺตสตฺถํ ปจฺจนฺตํ, กตฺวา ปุนรุปจฺจ ตํฯ

๒๗๔ยาจิตฺวา สตฺถุปฏฺฐานํ, ราชานํ โลกนายกํ;
มุนิวีรํ ลภิตฺวาน, ยาวชีวํ ยชิมฺห ตํฯ

๒๗๕มหคฺฆานิ จ วตฺถานิ, ปณีตานิ รสานิ จ;
เสนาสนานิ รมฺมานิ, เภสชฺชานิ หิตานิ จฯ

๒๗๖“ทตฺวา สสงฺฆมุนิโน [สสํฆสฺส มุเน (สี. ปี.)], ธมฺเมนุปฺปาทิตานิ โน;
สีลวโนฺต การุณิกา, ภาวนายุตฺตมานสาฯ

๒๗๗“สทฺธา ปริจริตฺวาน, เมตฺตจิเตฺตน นายกํ;
นิพฺพุเต ตมฺหิ โลกเคฺค, ปูชํ กตฺวา ยถาพลํฯ

๒๗๘ตโต จุตา สนฺตุสิตํ [ตาวตึสํ (สฺยา.)], คตา ตตฺถ มหาสุขํ;
อนุภูตา มยํ สเพฺพ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๗๙“มายาการโร ยถา รเงฺค [ลโทฺธ (สฺยา. ปี.)], ทเสฺสสิ วิกตึ พหุํ;
ตถา ภเว ภมโนฺตหํ [คเมโนฺตหํ (ก.), ภวโนฺตหํ (สฺยา.)], วิเทหาธิปตี อหุํฯ

๒๘๐“คุณาเจฬสฺส วาเกฺยน, มิจฺฉาทิฏฺฐิคตาสโย;
นรกํ มคฺคมารูโฬฺห, รุจาย มม ธีตุยาฯ

๒๘๑“โอวาทํ นาทิยิตฺวาน, พฺรหฺมุนา นารเทนหํ;
พหุธา สํสิโต สโนฺต, ทิฏฺฐึ หิตฺวาน ปาปิกํฯ

๒๘๒“ปูรยิตฺวา วิเสเสน, ทส กมฺมปถานิหํ;
หิตฺวาน เทหมคมึ, สคฺคํ สภวนํ ยถาฯ

๒๘๓“ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, พฺรหฺมพนฺธุ อโหสหํ;
พาราณสิยํ ผีตายํ, ชาโต วิปฺปมหากุเลฯ

๒๘๔“มจฺจุพฺยาธิชรา ภีโต, โอคาเหตฺวา มหาวนํ [ชหิตฺวาน มหาธนํ (สี.), ชหิตฺวา จ มหาธนํ (ปี.)];
นิพฺพานํ ปทเมสโนฺต, ชฏิเลสุ ปริพฺพชึฯ

๒๘๕“ตทา เทฺว ภาตโร มยฺหํ, ปพฺพชึสุ มยา สห;
อุรุเวฬายํ มาเปตฺวา, อสฺสมํ นิวสึ อหํฯ

๒๘๖“กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุรุเวฬนิวาสิโก [อุรุเวฬาย นิวสึ (สฺยา.)];
ตโต เม อาสิ ปญฺญตฺติ, อุรุเวฬกสฺสโป อิติฯ

๒๘๗“นทีสกาเส ภาตา เม, นทีกสฺสปสวฺหโย;

อาสี สกาสนาเมน, คยายํ คยากสฺสโปฯ

๒๘๘.“เทฺว สตานิ กนิฏฺฐสฺส, ตีณิ มชฺฌสฺส ภาตุโน;
มม ปญฺจ สตานูนา, สิสฺสา สเพฺพ มมานุคาฯ

๒๘๙.“ตทา อุเปจฺจ มํ พุโทฺธ, กตฺวาน วิวิธานิ เม [กตฺวา นานาวิธานิ เม (สี.)];
ปาฏิหีรานิ โลกโคฺค, วิเนสิ นรสารถิฯ

๒๙๐.“สหสฺสปริวาเรน, อโหสึ เอหิภิกฺขุโก;
เตเหว สห สเพฺพหิ, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๒๙๑.“เต เจวเญฺญ จ พหโว, สิสฺสา มํ ปริวารยุํ;
สาสิตุญฺจ สมโตฺถหํ, ตโต มํ อิสิสตฺตโมฯ

๒๙๒.“มหาปริสภาวสฺมิํ , เอตทเคฺค ฐเปสิ มํ;
อโห พุเทฺธ กตํ การํ, สผลํ เม อชายถฯ

๒๙๓.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๙๔.สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๙๕.ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุรุเวฬกสฺสโป เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อุรุเวฬกสฺสปเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ราธเตฺถรอปทานํ

๒๙๖.“ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพโลกวิทู มุนิ;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ จกฺขุมาฯ

๒๙๗.“โอวาทโก วิญฺญาปโก, ตารโก สพฺพปาณินํ;
เทสนากุสโล พุโทฺธ, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๒๙๘.“อนุกมฺปโก การุณิโก, หิเตสี สพฺพปาณินํ;
สมฺปเตฺต ติตฺถิเย สเพฺพ, ปญฺจสีเล ปติฏฺฐปิฯ

๒๙๙.“เอวํ นิราคุลํ อาสิ, สุญฺญตํ ติตฺถิเยหิ จ;
วิจิตฺตํ อรหเนฺตหิ, วสีภูเตหิ ตาทิภิฯ

๓๐๐.“รตนานฏฺฐปญฺญาสํ, อุคฺคโต โส มหามุนิ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาโส, พาตฺติํสวรลกฺขโณฯ

๓๐๑.“วสฺสสตสหสฺสานิ, อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา ติฏฺฐมาโน โส, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๓๐๒.“ตทาหํ หํสวติยํ, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู;

อุเปจฺจ ตํ นรวรํ, อโสฺสสึ ธมฺมเทสนํฯ

๓๐๓."‘ปญฺญเปนฺตํ มหาวีรํ, ปริสาสุ วิสารทํ;
ปฏิภาเนยฺยกํ ภิกฺขุํ, เอตทเคฺค วินายกํฯ

๓๐๔."‘ตทาหํ การํ กตฺวาน, สสเงฺฆ โลกนายเก;
นิปจฺจ สิรสา ปาเท, ตํ ฐานํ อภิปตฺถยิํฯ

๓๐๕."‘ตโต มํ ภควา อาห, สิงฺคีนิกฺขสมปฺปโภ;
สเรน รชนีเยน, กิเลสมลหารินาฯ

๓๐๖."‘"สุขี ภวสฺสุ ทีฆายุ, สิชฺฌตุ ปณิธี ตว;
สสเงฺฆ เม กตํ การํ, อตีว วิปุลํ ตยาฯ

๓๐๗."‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๓๐๘."‘"ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
ราโธติ นามเธเยฺยน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๓๐๙."‘ส เต เหตุคุเณ ตุโฏฺฐ, สกฺยปุเตฺต นราสโภ [อิทํ ปาททฺวยํ สฺยามมูเล นตฺถิ];
ปฏิภาเนยฺยกานคฺคํ, ปญฺญเปสฺสติ นายโก’ฯ

๓๑๐."‘ตํ สุตฺวา มุทิโต หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
เมตฺตจิเตฺตน ปริจริํ, สโต ปญฺญาสมาหิโตฯ

๓๑๑."‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๓๑๒."‘สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยิํ;
สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๓๑๓."‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
สพฺพตฺถ สุขิโต อาสิํ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาฯ

๓๑๔."‘ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, คิริพฺพชปุรุตฺตเม;
ชาโต วิปฺปกุเล นิเทฺธ, วิกลจฺฉาทนาสเนฯ

๓๑๕."‘กฎจฺฉุภิกฺขํ ปาทาสิํ, สาริปุตฺตสฺส ตาทิโน;
ยทา ชิโณฺณ จ วุโทฺธ จ, ตทารามมุปาคมิํฯ

๓๑๖."‘ปพฺพชติ น มํ โกจิ [ปพฺพาเชนฺติ น มํ เกจิ (สี. สฺยา ปี.)], ชิณฺณทุพฺพลถามกํ;
เตน ทีโน วิวณฺณโงฺค [วิวณฺณโก (ก.)], โสโก จาสิํ ตทา อหํฯ

๓๑๗."‘ทิสฺวา มหาการุณิโก, มมมาห [มมาห โส (สี.), มมาห จ (ปี.)] มหามุนิ;
‘กิมตฺถํ ปุตฺตโสกโฏฺฏ, พฺรูหิ เต จิตฺตชํ รุชํ’ฯ

๓๑๘. ‘‘ปพฺพชฺชํ น ลเภ วีร, สฺวากฺขาเต ตว สาสเน;
เตน โสเกน ทีโนสฺมิ, สรณํ โหหิ นายก’ฯ

๓๑๙. ‘ตทา ภิกฺขู สมาเนตฺวา, อปุจฺฉิ มุนิสตฺตโม;
‘อิมสฺส อธิการํ เย, สรนฺติ พฺยาหรนฺตุ เต’ฯ

๓๒๐. ‘‘สาริปุตฺโต ตทาโวจ, ‘การมสฺส สรามหํ;
กฏจฺฉุภิกฺขํ ทาเปสิ, ปิณฺฑาย จรโต มม’ฯ

๓๒๑. ‘‘‘สาธุ สาธุ กตญฺญูสิ, สาริปุตฺต อิมํ ตุวํ;
ปพฺพาเชหิ ทิชํ วุฑฺฒํ, เหสฺสตาชานิโย อยํ’ฯ

๓๒๒. ‘‘ตโต อลตฺถํ ปพฺพชฺชํ, กมฺมวาโจปสมฺปทํ;
น จิเรเนว กาเลน, ปาปุณึ อาสวกฺขยํฯ

๓๒๓. ‘‘สกฺกจฺจํ มุนิโน วากฺยํ, สุณามิ มุทิโต ยโต;
ปฏิภาเนยฺยกานคฺคํ, ตโต มํ ฐปยี ชิโนฯ

๓๒๔. ‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๒๕. ‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๒๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ราโธ เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ราธเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. โมฆราชเตฺถรอปทานํ

๓๒๗. ‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพโลกวิทู มุนิ;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ จกฺขุมาฯ

๓๒๘. ‘โอวาทโก วิญฺญาปโก, ตารโก สพฺพปาณินํ;
เทสนากุสโล พุทฺโธ, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๓๒๙. ‘อนุกมฺปโก การุณิโก, หิเตสี สพฺพปาณินํ;
สมฺปเตฺต ติตฺถิเย สเพฺพ, ปญฺจสีเล ปติฏฺฐปิฯ

๓๓๐. ‘‘เอวํ นิราคุลํ อาสิ, สุญฺญตํ ติตฺถิเยหิ จ;
วิจิตฺตํ อรหเนฺตหิ, วสีภูเตหิ ตาทิภิฯ

๓๓๑. ‘‘รตนานฏฺฐปญฺญาสํ , อุคฺคโต โส มหามุนิ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาโส, พาตฺตึสวรลกฺขโณฯ

๓๓๒. ‘‘วสฺสสตสหสฺสานิ , อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา ติฏฺฐมาโน โส, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๓๓๓. ‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, กุเล อญฺญตเร อหุํ;
ปรกมฺมายเน ยุตฺโต, นตฺถิ เม กิญฺจิ สํธนํฯ

๓๓๔. ‘‘ปฏิกฺกมนสาลายํ, วสโนฺต กตภูมิยํ;
อคฺคิํ อุชฺชาลยิํ ตตฺถ, ทฬฺหํ กณฺหาสิ สา [กณฺหา สิยา (สี. ปี.), ฑยฺหกณฺหา สิลา (สฺยา.)] หีฯ

๓๓๕. ‘‘ตทา ปริสติํ นาโถ, จตุสจฺจปกาสโก;
สาวกํ สมฺปกิเตฺตสิ, ลูขจีวรธารกํฯ

๓๓๖. ‘‘ตสฺส ตมฺหิ คุเณ ตุโฎฺฐ, ปณิปจฺจ [ปติปชฺช (สฺยา.)] ตถาคตํ;
ลูขจีวรธารคฺคํ, ปตฺถยิํ ฐานมุตฺตมํฯ

๓๓๗. ‘‘ตทา อโวจ ภควา, สาวเก ปทุมุตฺตโร;
‘ปสฺสเถตํ ปุริสกํ, กุเจลํ ตนุเทหกํฯ

๓๓๘. ‘‘ปีติปฺปสนฺนวทนํ , สทฺธาธนสมนฺวิตํ [สทฺธาเสฺนหสมนฺวตํ (ก.)];
อุทคฺคตนุชํ หฎฺฐํ, อจลํ สาลปิณฺฑิตํฯ

๓๓๙. ‘‘เอโส ปเตฺถติ ตํ ฐานํ, สจฺจเสนสฺส ภิกฺขุโน;
ลูขจีวรธาริสฺส, ตสฺส วณฺณสิตาสโย [วณฺณคตาสโย (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๓๔๐. ‘‘ตํ สุตฺวา มุทิโต หุตฺวา, นิปจฺจ สิรสา ชินํ;
ยาวชีวํ สุภํ กมฺมํ, กริตฺวา ชินสาสเนฯ

๓๔๑. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสูปโค อหํฯ

๓๔๒. ‘‘ปฏิกฺกมนสาลายํ, ภูมิทาหกกมฺมุนา;
สมสหสฺสํ นิรเย, อทยฺหิํ เวทนาฏฺฏิโตฯ

๓๔๓. ‘‘เตน กมฺมาวเสเสน, ปญฺจ ชาติสตานิหํ;
มนุโสฺส กุลโช หุตฺวา, ชาติยา ลกฺขณงฺกิโตฯ

๓๔๔. ‘‘ปญฺจ ชาติสตาเนว, กุฎฺฐโรคสมปฺปิโต;
มหาทุกฺขํ อนุภวิํ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาฯ

๓๔๕. ‘‘อิมสฺมิํ ภทฺทเก กเปฺป, อุปริฎฺฐํ ยสสฺสินํ;
ปิณฺฑปาเตน ตเปฺปสิํ, ปสนฺนมานโส อหํฯ

๓๔๖. ‘‘เตน กมฺมวิเสเสน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๓๔๗. ‘‘ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, อชายิํ ขตฺติเย กุเล;
ปิตุโน อจฺจเยนาหํ, มหารชฺชสมปฺปิโตฯ

๓๔๘. ‘‘กุฎฺฐโรคาภิภูโตหํ, น รติํ น สุขํ ลเภ;

โมฆํ รชฺชํ สุขํ ยสฺมา, โมฆราชา ตโต อหํฯ

๓๔๙.‘‘กายสฺส โทสํ ทิสฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
พาวริสฺส ทิชคฺคสฺส, สิสฺสตฺตํ อชฺฌุปาคมึฯ

๓๕๐.‘‘มหตา ปริวาเรน, อุเปจฺจ นรนายกํ;
อปุจฺฉึ นิปุณํ ปญฺหํ, ตํ วีรํ วาทิสูทนํฯ

๓๕๑.‘‘‘อยํ โลโก ปโร โลโก, พฺรหฺมโลโก สเทวโก;
ทิฏฺฐึ โน [ทิฏฺฐา โน (สี.), ทิฏฺฐํ โน (ปี.), ทิฏฺฐึ เต (สฺยา.)] นาภิชานามิ, โคตมสฺส ยสสฺสิโนฯ

๓๕๒.‘‘‘เอวาภิกฺกนฺตทสฺสาวึ , อตฺถิ ปเญฺหน อาคมํ;
กถํ โลกํ อเวกฺขนฺตํ, มจฺจุราชา น ปสฺสติ’ฯ

๓๕๓.‘‘‘สุญฺญโต โลกํ อเวกฺขสฺสุ, โมฆราช สทา สโต;
อตฺตานุทิฏฺฐึ อูหจฺจ, เอวํ มจฺจุตโร สิยาฯ

๓๕๔.‘‘‘เอวํ โลกํ อเวกฺขนฺตํ, มจฺจุราชา น ปสฺสติ’;
อิติ มํ อภณิ พุทฺโธ, สพฺพโรคติกิจฺฉโกฯ

๓๕๕.‘‘สห คาถาวสาเนน, เกสมสฺสุวิวชฺชิโต;
กาสาววตฺถวสโน, อาสึ ภิกฺขุ ตถาวรหาฯ

๓๕๖.‘‘สงฺฆิเกสุ วิหาเรสุ, น วสึ โรคปีฬิโต;
มา วิหาโร ปทุสฺสีติ, วาตโรเคหิ ปีฬิโต [วาจายาภิสฺปีฬิโต (สฺยา. ปี.), วาตโรคี สุปีฬิโต (ก.)]ฯ

๓๕๗.‘‘สงฺการกูฏา อาหิตฺวา, สุสานา รถิกาหิ จ;
ตโต สงฺฆาฏึ กริตฺวา, ธารยึ ลูขจีวรํฯ

๓๕๘.‘‘มหาภิสโกฺก ตสฺมึ เม, คุเณ ตุโฏฺฐ วินายโก;
ลูขจีวรธารีนํ, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๓๕๙.‘‘ปุญฺญปาปปริกฺขีโณ, สพฺพโรควิวชฺชิโต;
สิขีว อนุปาทาโน, นิพฺพายิสฺสมนาสโวฯ

๓๖๐.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๖๑.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๖๒.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โมฆราชา เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

โมฆราชเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

กจฺจายนวโคฺค จตุปญฺญาสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กจฺจาโน วกฺกลี เถโร, มหากปฺปินสวฺหโย;
ทโพฺพ กุมารนาโม จ, พาหิโย โกฏฺฐิโก วสีฯ

อุรุเวฬกสฺสโป ราโธ, โมฆราชา จ ปณฺฑิโต;
ตีณิ คาถาสตาเนตฺถ, พาสฏฺฐิ เจว ปิณฺฑิตาฯ

๕๕. ภทฺทิยวโคฺค

๑. ลกุณฺฑกภทฺทิยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺเมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๒. “ตทาหํ หํสวติยํ, เสฏฺฐิปุตฺโต มหทฺธโน;
ชงฺฆาวิหารํ วิจรํ, สงฺฆารามํ อคจฺฉหํฯ

๓. “ตทา โส โลกปโชฺชโต, ธมฺมํ เทเสสิ นายโก;
มญฺชุสฺสรานํ ปวรํ, สาวกํ อภิกิตฺตยิฯ

๔. “ตํ สุตฺวา มุทิโต หุตฺวา, การํ กตฺวา มเหสิโน;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, ตํ ฐานมภิปตฺถยิํฯ

๕. “ตทา พุโทฺธ วิยากาสิ, สงฺฆมเชฺฌ วินายโก;
‘อนาคตมฺหิ อทฺธาเน, ลจฺฉเส ตํ มโนรถํฯ

๖. ““สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๗. ““ตสฺส ธมฺมสฺส ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
ภทฺทิโย นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๘. “เตน กมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๙. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ผุโสฺส อุปฺปชฺชิ นายโก;
ทุราสโท ทุปฺปสโห, สพฺพโลกุตฺตโม ชิโนฯ

๑๐. “จรเณน จ สมฺปโนฺน, พฺรหา อุชุ ปตาปวา;
หิเตสี สพฺพสตฺตานํ [สพฺพปาณีนํ (สี.)], พหุํ โมเจสิ พนฺธนาฯ

๑๑. “นนฺทารามวเน ตสฺส, อโหสิํ ผุสฺสโกกิโล [ปุสฺสโกกิโล (สี. สฺยา.)];
คนฺธกุฏิสมาสเนฺน, อมฺพรุเกฺข วสามหํฯ

๑๒. “ตทา ปิณฺฑาย คจฺฉนฺตํ, ทกฺขิเณยฺยํ ชินุตฺตมํ;
ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, มญฺชุนาภินิกูชหํ [มญฺชุนาเทน กูชหํ (สี. ปี.)]ฯ

๑๓. “ราชุยฺยานํ ตทา คนฺตฺวา, สุปกฺกํ กนกตฺตจํ;
อมฺพปิณฺฑํ คเหตฺวาน, สมฺพุทฺธโสฺสปนามยิํฯ

๑๔. “ตทา เม จิตฺตมญฺญาย, มหาการุณิโก ชิโน;
อุปฏฺฐากสฺส หตฺถโต, ปตฺตํ ปคฺคณฺหิ นายโกฯ

๑๕. “อทาสึ หฏฺฐจิโตฺตหํ [ตุฏฺฐจิโตฺตหํ (สี.)], อมฺพปิณฺฑํ มหามุเน;
ปเตฺต ปกฺขิปฺป ปเกฺขหิ, ปญฺชลึ [ปเกฺขหญฺชลึ (สี.)] กตฺวาน มญฺชุนาฯ

๑๖. “สเรน รชนีเยน, สวนีเยน วคฺคุนา;
วสฺสโนฺต พุทฺธปูชตฺถํ, นีฬํ [นิทฺทํ (สฺยา. ปี.)] คนฺตฺวา นิปชฺชหํฯ

๑๗. “ตทา มุทิตจิตฺตํ มํ, พุทฺธเปมคตาสยํ;
สกุณคฺฆิ อุปาคนฺตฺวา, ฆาตยี ทุฏฺฐมานโสฯ

๑๘. “ตโต จุโตหํ ตุสิเต, อนุโภตฺวา มหาสุขํ;
มนุสฺสโยนิมาคจฺฉึ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาฯ

๑๙. “อิมมฺหิ ภทฺทเก กเปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๒๐. “สาสนํ โชตยิตฺวา โส, อภิภุยฺย กุติตฺถิเย;
วินยิตฺวาน เวเนยฺเย, นิพฺพุโต โส สสาวโกฯ

๒๑. “นิพฺพุเต ตมฺหิ โลกเคฺค, ปสนฺนา ชนตา พหู;
ปูชนตฺถาย พุทฺธสฺส, ถูปํ กุพฺพนฺติ สตฺถุโนฯ

๒๒. “‘สตฺตโยชนิกํ ถูปํ, สตฺตรตนภูสิตํ;
กริสฺสาม มเหสิสฺส’, อิเจฺจวํ มนฺตยนฺติ เตฯ

๒๓. “กิกิโน กาสิราชสฺส, ตทา เสนาย นายโก;
หุตฺวาหํ อปฺปมาณสฺส, ปมาณํ เจติเย วทึฯ

๒๔. “ตทา เต มม วาเกฺยน, เจติยํ โยชนุคฺคตํ;
อกํสุ นรวีรสฺส, นานารตนภูสิตํฯ

๒๕. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๒๖. “ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาโต เสฏฺฐิกุเล อหํ;
สาวตฺถิยํ ปุรวเร, อิเทฺธ ผีเต มหทฺธเนฯ

๒๗. “ปุรปฺปเวเส สุคตํ, ทิสฺวา วิมฺหิตมานโส;
ปพฺพชิตฺวาน น จิรํ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๒๘. “เจติยสฺส ปมาณํ ยํ, อกรึ เตน กมฺมุนา;
ลกุณฺฑกสรีโรหํ, ชาโต ปริภวารโหฯ

๒๙. “สเรน มธุเรนาหํ, ปูชิตฺวา อิสิสตฺตมํ;
มญฺชุสฺสรานํ ภิกฺขูนํ, อคฺคตฺตมนุปาปุณึฯ

๓๐. “ผลทาเนน พุทฺธสฺส, คุณานุสฺสรเณน จ;
สามญฺญผลสมฺปโนฺน, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สพฺเพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๒. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๓๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ลกุณฺฑภทฺทิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ลกุณฺฑภทฺทิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. กงฺขาเรวตเตฺถรอปทานํ

๓๔. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๓๕. “สีหหนุ พฺรหฺมคิโร, หํสทุนฺทุภินิสฺสโน [หํสทุนฺทุภินิสฺสโร (สี.) … นิสฺสวโน (ปี.) … สาวโน (สฺยา.)];
นาควิกฺกนฺตคมโน, จนฺทสูราทิกปฺปโภฯ

๓๖. “มหามตี มหาวีโร, มหาฌายี มหาพโล [มหาคติ (สฺยา.), มหาหิโต (ปี.)];
มหาการุณิโก นาโถ, มหาตมปนูทโน [มหาตมวิธํสโน (สฺยา.), มหาตมนิสูทโน (ปี.)]ฯ

๓๗. “ส กทาจิ ติโลกคฺโค, เวเนยฺยํ วินยํ พหุํ [เวเนเยฺย วินิยํ พหู (สี.)];
ธมฺมํ เทเสสิ สมฺพุโทฺธ, สตฺตาสยวิทู มุนิฯ

๓๘. “ฌายิํ ฌานรตํ วีรํ, อุปสนฺตํ อนาวิลํ;
วณฺณยโนฺต ปริสติํ, โตเสสิ [โตเสติ (สฺยา. ปี. ก.)] ชนตํ ชิโนฯ

๓๙. “ตทาหํ หํสวติยํ, พฺราหฺมโณ เวทปารคู;
ธมฺมํ สุตฺวาน มุทิโต, ตํ ฐานมภิปตฺถยิํฯ

๔๐. “ตทา ชิโน วิยากาสิ, สงฺฆมเชฺฌ วินายโก;
‘มุทิโต โหหิ ตฺวํ พฺรเหฺม, ลจฺฉเส ตํ มโนรถํฯ

๔๑. “‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๒. “‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
เรวโต นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๔๓. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;

ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๔๔. ‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาโตหํ โกลิเย ปุเร;
ขตฺติเย กุลสมฺปนฺเน, อิเทฺธ ผีเต มหทฺธเนฯ

๔๕. ‘‘ยทา กปิลวตฺถุสฺมึ, พุโทฺธ ธมฺมมเทสยิ;
ตทา ปสโนฺน สุคเต, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๔๖. ‘‘กงฺขา เม พหุลา อาสิ, กปฺปากปฺเป ตหึ ตหึ;
สพฺพํ ตํ วินยี พุโทฺธ, เทเสตฺวา ธมฺมมุตฺตมํฯ

๔๗. ‘‘ตโตหํ ติณฺณสํสาโร, สทา ฌานสุเข รโต;
วิหรามิ ตทา พุโทฺธ, มํ ทิสฺวา เอตทพฺรวิฯ

๔๘. ‘‘‘ยา กาจิ กงฺขา อิธ วา หุรํ วา, สกเวทิยา วา ปรเวทิยา วา;
เย ฌายิโน ตา ปชหนฺติ สพฺพา, อาตาปิโน พฺรหฺมจริยํ จรนฺตา’ฯ

๔๙. ‘‘สตสหเสฺส กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุมุโตฺต สรเวโคว กิเลเส ฌาปยึ มมฯ

๕๐. ‘‘ตโต ฌานรตํ ทิสฺวา, พุโทฺธ โลกนฺตคู มุนิ;
ฌายีนํ ภิกฺขูนํ อโคฺค, ปญฺญาเปติ มหามติฯ

๕๑. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๒. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กงฺขาเรวโต เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กงฺขาเรวตเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. สีวลิเตฺถรอปทานํ

๕๔. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๕๕. ‘‘สีลํ ตสฺส อสเงฺขยฺยํ, สมาธิ วชิรูปโม;
อสเงฺขยฺยํ ญาณวรํ, วิมุตฺติ จ อโนปมาฯ

๕๖. ‘‘มนุชามรนาคานํ, พฺรหฺมานญฺจ สมาคเม;
สมณพฺราหฺมณากิเณฺณ, ธมฺมํ เทเสสิ นายโกฯ

๕๗. ‘‘สสาวกํ มหาลาภึ, ปุญฺญวนฺตํ ชุตินฺธรํ;
ฐเปสิ เอตทคฺคมฺหิ, ปริสาสุ วิสารโทฯ

๕๘. ‘‘ตทาหํ ขตฺติโย อาสึ, นคเร หํสสวฺหเย;

สุตฺวา ชินสฺส ตํ วากฺยํ, สาวกสฺส คุณํ พหุํฯ

๕๙. ‘‘นิมนฺตยิตฺวา สตฺตาหํ, โภชยิตฺวา สสาวกํ;
มหาทานํ ททิตฺวาน, ตํ ฐานมภิปตฺถยิํฯ

๖๐. ‘‘ตทา มํ วินตํ ปาเท, ทิสฺวาน ปุริสาสโภ;
สเรน มหตา วีโร [สุสฺสเรน มหาวีโร (สี. ปี.)], อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๖๑. ‘‘‘ตโต ชินสฺส วจนํ, โสตุกามา มหาชนา;
เทวทานวคนฺธพฺพา, พฺรหฺมาโน จ มหิทฺธิกา’ฯ

๖๒. ‘‘สมณพฺราหฺมณา เจว, นมสฺสิํสุ กตญฺชลี;
‘นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตมฯ

๖๓. ‘‘‘ขตฺติเยน มหาทานํ, ทินฺนํ สตฺตาหิกมฺปิ โว [สตฺตหิกํ มิ โว (สี.), สตฺตหิกาธิกํ (สฺยา.), สตฺตหิกํ วิโภ (ปี.)];
โสตุกามา ผลํ ตสฺส, พฺยากโรหิ มหามุเน’ฯ

๖๔. ‘‘ตโต อโวจ ภควา, ‘สุณาถ มม ภาสิตํ;
อปฺปเมยฺยมฺหิ พุทฺธมฺหิ, สสงฺฆมฺหิ ปติฏฺฐิตา [สํฆมฺหิ สุปฺปติฏฺฐิตา (สี. ปี.)]ฯ

๖๕. ‘‘‘ทกฺขิณา ตาย [ทกฺขิณาทาย (สฺยา. ปี.)] โก วตฺตา, อปฺปเมยฺยผลา หิ สา;
อปิ เจ ส มหาโภโค, ฐานํ ปเตฺถติ อุตฺตมํฯ

๖๖. ‘‘‘ลาภี วิปุลลาภานํ, ยถา ภิกฺขุ สุทสฺสโน;
ตถาหมฺปิ ภเวยฺยนฺติ, ลจฺฉเส ตํ อนาคเตฯ

๖๗. ‘‘‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๖๘. ‘‘‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สีวลิ นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๖๙. ‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสูปโค อหํฯ

๗๐. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, วิปสฺสี โลกนายโก;
อุปฺปชฺชิ จารุทสฺสโน, สพฺพธมฺมวิปสฺสโกฯ

๗๑. ‘‘ตทาหํ พนฺธุมติยํ, กุลสฺสญฺญตรสฺส จ;
ทยิโต ปสฺสิโต เจว, อาสิํ กมฺมนฺตวาวโฏ [กมฺมนฺตพฺยาวโฏ (สี. สฺยา. ก.)]ฯ

๗๒. ‘‘ตทา อญฺญตโร ปูโค, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
ปริเวสํ อการยิ, มหนฺตมติวิสฺสุตํฯ

๗๓. ‘‘นิฏฺฐิเต จ มหาทาเน, ททุํ ขชฺชกสญฺหิตํ;
นวํ ทธิํ มธุเญฺจว, วิจินํ เนว อทฺทสุํฯ

๗๔. “ตทาหํ ตํ คเหตฺวาน, นวํ ทธึ มธุมฺปิ จ;
กมฺมสฺสามิฆรํ คจฺฉึ, ตเมสนฺตา มมทฺทสุํฯ

๗๕. “สหสฺสมฺปิ ทตฺวาน, นาลภึสุ จ ตํ ทฺวยํ;
ตโตหํ เอวํ จินฺเตสึ, ‘เนตํ เหสฺสติ โอรกํฯ

๗๖. “‘ยถา อิเม ชนา สเพฺพ, สกฺกโรนฺติ ตถาคตํ;
อหมฺปิ การํ กสฺสามิ, สสเงฺฆ โลกนายเก’ฯ

๗๗. “ตทาหเมวํ จินฺเตตฺวา, ทธึ มธุญฺจ เอกโต;
มทฺทิตฺวา โลกนาถสฺส, สสงฺฆสฺส อทาสหํฯ

๗๘. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๗๙. “ปุนาหํ พาราณสิยํ, ราชา หุตฺวา มหายโส;
สตฺตุกสฺส ตทา ทุโฏฺฐ, ทฺวารโรธมการยึฯ

๘๐. “ตทา ตปสฺสิโน รุทฺธา, เอกาหํ รกฺขิตา อหุํ;
ตโต ตสฺส วิปาเกน, ปาปตึ [ปาปิฏฺฐํ (สฺยา.) ปาปตฺตํ (ก.)] นิรยํ ภุสํฯ

๘๑. “ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาโตหํ โกลิเย ปุเร;
สุปฺปวาสา จ เม มาตา, มหาลิ ลิจฺฉวี ปิตาฯ

๘๒. “ขตฺติเย ปุญฺญกเมฺมน, ทฺวารโรธสฺส วาหสา;
สตฺต วสฺสานิ นิวสึ, มาตุกุจฺฉิมฺหิ ทุกฺขิโตฯ

๘๓. “สตฺตาหํ ทฺวารมูโฬฺหหํ, มหาทุกฺขสมปฺปิโต;
มาตา เม ฉนฺททาเนน, เอวํ อาสิ สุทุกฺขิตาฯ

๘๔. “สุวตฺถิโตหํ นิกฺขนฺโต, พุเทฺธน อนุกมฺปิโต;
นิกฺขนฺตทิวเสเยว, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๘๕. “อุปชฺฌา สาริปุโตฺต เม, โมคฺคลฺลาโน มหิทฺธิโก;
เกเส โอโรปยนฺโต เม, อนุสาสิ มหามติฯ

๘๖. “เกเสสุ ฉิชฺชมาเนสุ, อรหตฺตมปาปุณึ;
เทวา นาคา มนุสฺสา จ, ปจฺจเย อุปเนนฺติ เมฯ

๘๗. “ปทุมุตฺตรนาถญฺจ, วิปสฺสิญฺจ วินายกํ;
ยํ ปูชยึ ปมุทิโต, ปจฺจเยหิ วิเสสโตฯ

๘๘. “ตโต เตสํ วิเสเสน, กมฺมานํ วิปุลุตฺตมํ;
ลาภํ ลภามิ สพฺพตฺถ, วเน คาเม ชเล ถเลฯ

๘๙. “เรวตํ ทสฺสนตฺถาย, ยทา ยาติ วินายโก;
ตึสภิกฺขุสหเสฺสหิ, สห โลกคฺคนายโกฯ

๙๐. “ตทา เทโวปณีเตหิ, มมตฺถาย มหามติ;
ปจฺจเยหิ มหาวีโร, สสโงฺฆ โลกนายโกฯ

๙๑. “อุปฏฺฐิโต มยา พุโทฺธ, คนฺตฺวา เรวตมทฺทส;
ตโต เชตวนํ คนฺตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๙๒. “‘ลาภีนํ สีวลิ อโคฺค, มม สิเสฺสสุ ภิกฺขโว’;
สพฺพโลกหิโต สตฺถา, กิตฺตยี ปริสาสุ มํฯ

๙๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๙๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สีวลิเถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สีวลิเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. วงฺคีสเตฺถรอปทานํ

๙๖. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๙๗.“ยถาปิ สาคเร อูมิ, คคเน วิย ตารกา;
เอวํ ปาวจนํ ตสฺส, อรหเนฺตหิ จิตฺติตํฯ

๙๘. “สเทวาสุรนาเคหิ, มนุเชหิ ปุรกฺขโต;
สมณพฺราหฺมณากิเณฺณ, ชนมเชฺฌ ชินุตฺตโมฯ

๙๙.“ปภาหิ อนุรญฺชโนฺต, โลเก [โลกํ (สี.)] โลกนฺตคู ชิโน;
วจเนน วิโพเธโนฺต, เวเนยฺยปทุมานิ โสฯ

๑๐๐.“เวสารเชฺชหิ สมฺปโนฺน, จตูหิ ปุริสุตฺตโม;
ปหีนภยสารโชฺช, เขมปฺปโตฺต วิสารโทฯ

๑๐๑.“อาสภํ ปวรํ ฐานํ, พุทฺธภูมิญฺจ เกวลํ;
ปฏิชานาติ โลกโคฺค, นตฺถิ สโญฺจทโก กฺวจิฯ

๑๐๒.“สีหนาทมสมฺภีตํ, นทโต ตสฺส ตาทิโน;
เทโว นโร วา พฺรหฺมา วา, ปฏิวตฺตา น วิชฺชติฯ

๑๐๓.“เทเสโนฺต ปวรํ ธมฺมํ, สนฺตาเรโนฺต สเทวกํ;
ธมฺมจกฺกํ ปวเตฺตติ, ปริสาสุ วิสารโทฯ

๑๐๔.“ปฏิภานวตํ อคฺคํ, สาวกํ สาธุสมฺมตํ;
คุณํ พหุํ ปกิเตฺตตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิ ตํฯ

๑๐๕.‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, พฺราหฺมโณ สาธุสมฺมโต;
สพฺพเวทวิทู ชาโต, วาคีโส วาทิสูทโนฯ

๑๐๖.‘‘อุเปจฺจ ตํ มหาวีรํ, สุตฺวาหํ ธมฺมเทสนํ;
ปีติวรํ ปฏิลภึ, สาวกสฺส คุเณ รโตฯ

๑๐๗.‘‘นิมเนฺตตฺวาว สุคตํ, สสงฺฆํ โลกนนฺทนํ;
สตฺตาหํ โภชยิตฺวาหํ, ทุเสฺสหจฺฉาทยึ ตทาฯ

๑๐๘.‘‘นิปจฺจ สิรสา ปาเท, กโตกาโส กตญฺชลี;
เอกมนฺตํ ฐิโต หฏฺฐ, สนฺถวึ ชินมุตฺตมํฯ

๑๐๙.‘‘‘นโม เต วาทิมทฺทน [วาทิสทฺทุล (สี. ปี.), วาทิสูทน (สฺยา.)], นโม เต อิสิสตฺตม [ปุริสุตฺตม (สี. ปี.)];
นโม เต สพฺพโลกคฺค, นโม เต อภยงฺกร฿

๑๑๐.‘‘‘นโม เต มารมถน [มารมสน (อฏฺฐ.)], นโม เต ทิฏฺฐิสูทน;
นโม เต สนฺติสุขท, นโม เต สรณงฺกร฿

๑๑๑.‘‘‘อนาถานํ ภวํ นาโถ, ภีตานํ อภยปฺปโท;
วิสฺสามภูมิ [วิสฺสาสํ ภูมิ (สฺยา.), วิสฺสานภูมิ (ปี.)] สนฺตานํ, สรณํ สรเณสินํ’฿

๑๑๒.‘‘เอวมาทีหิ สมฺพุทฺธํ, สนฺถวิตฺวา มหาคุณํ;
อโวจํ วาทิสูทสฺส [วาทิสูรสฺส (สี. สฺยา. ปี.)], คตึ ปโปฺปมิ ภิกฺขุโน฿

๑๑๓.‘‘ตทา อโวจ ภควา, อนนฺตปฏิภานวา;
‘โย โส พุทฺธํ อโภเชสิ, สตฺตาหํ สหสาวกํ฿

๑๑๔.‘‘คุณญฺจ เม ปกิเตฺตสิ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ;
เอโส ปตฺถยเต ฐานํ, วาทิสูทสฺส ภิกฺขุโน฿

๑๑๕.‘‘อนาคตมฺหิ อทฺธาเน, ลจฺฉเส ตํ มโนรถํ;
เทวมานุสสมฺปตฺตึ, อนุโภตฺวา อนปฺปกํ฿

๑๑๖.‘‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติ฿

๑๑๗.‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
วงฺคีโส นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’฿

๑๑๘.‘‘ตํ สุตฺวา มุทิโต หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
ปจฺจเยหิ อุปฏฺฐาสึ, เมตฺตจิโตฺต ตถาคตํ฿

๑๑๙.‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตุสิตํ [ตาวตึสํ (สฺยา.)] อคมาสหํ฿

๑๒๐.‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาโต วิปฺปกุเล [ปริพฺพาชกุเล (สี. สฺยา. ปี.)] อหํ;

ปจฺจาชาโต [สมฺปโตฺต จ (ก.)] ยทา อาสึ, ชาติยา สตฺตวสฺสิโกฯ

๑๒๑. “สพฺพเวทวิทู ชาโต, วาทสตฺถวิสารโท;
วาทิสฺสโร [วคฺคุสฺสโร (สฺยา. ปี.)] จิตฺตกถี, ปรวาทปฺปมทฺทโนฯ

๑๒๒. “วงฺเค ชาโตติ วงฺคีโส, วจเน อิสฺสโรติ วา;
วงฺคีโส อิติ เม นามํ, อภวี โลกสมฺมตํฯ

๑๒๓. “ยทาหํ วิญฺญุตํ ปโตฺต, ฐิโต ปฐมโยพฺพเน;
ตทา ราชคเห รมฺมํ, สาริปุตฺตมหทฺทสํ [มถทฺทสํ (สี. ปี.), จ อทฺทสํ (สฺยา.)]ฯ

ปญฺจวีสติมํ ภาณวารํฯ

๑๒๔. “ปิณฺฑาย วิจรนฺตํ ตํ, ปตฺตปาณึ สุสํวุตํ;
อโลลกฺขึ มิตภาณึ, ยุคมตฺตํ นิทกฺขิตํ [นิริกฺขตํ (สี. ปี.), อุทิกฺขตํ (สฺยา.)]ฯ

๑๒๕. “ตํ ทิสฺวา วิมฺหิโต หุตฺวา, อโวจํ มมนุจฺฉวํ [มนนุจฺฉวํ (สี. สฺยา.)];
กณิการํว นิจิตํ [กณิการปริจิตํ (ปี.), ขณิกํ ฐานรจิตํ (สี.)], จิตฺตํ คาถาปทํ อหํฯ

๑๒๖. “อาจิกฺขิ โส เม สตฺถารํ, สมฺพุทฺธํ โลกนายกํ;
ตทา โส ปณฺฑิโต วีโร, อุตฺตรึ [อุตฺตรํ (สี. ปี.)] สมโวจ เมฯ

๑๒๗. “วิราคสํหิตํ วากฺยํ, กตฺวา ทุทฺทสมุตฺตมํ;
วิจิตฺตปฏิภาเนหิ, โตสิโต เตน ตาทินาฯ

๑๒๘. “นิปจฺจ สิรสา ปาเท, ‘ปพฺพาเชหี’ติ มํ พฺรวิ;
ตโต มํ ส มหาปโญฺญ, พุทฺธเสฏฺฐมุปานยิฯ

๑๒๙. “นิปจฺจ สิรสา ปาเท, นิสีทึ สตฺถุ สนฺติเก;
มมาห วทตํ เสโฏฺฐ, กจฺจิ วงฺคีส ชานาสิ [สจฺจํ วงฺคีส กจฺจิ เต (สฺยา.)]ฯ

๑๓๐. “กิญฺจิ สิปฺปนฺติ ตสฺสาหํ, ‘ชานามี’ติ จ อพฺรวึ;
มตสีสํ วนจฺฉุทฺธํ, อปิ พารสวสฺสิกํ;

ตว วิชฺชาวิเสเสน, สเจ สโกฺกสิ วาจย [ภาสย (สี. ปี.)]ฯ

๑๓๑. “อาโมติ เม ปฏิญฺญาเต, ตีณิ สีสานิ ทสฺสยิ;
นิรยนรเทเวสุ, อุปฺปเนฺน อวาจยึฯ

๑๓๒. “ตทา ขีณาสวเสฺสว [ปเจฺจกพุทฺธสฺส (สี. ปี.)], สีสํ ทเสฺสสิ นายโก;
ตโตหํ วิหตารโพฺภ, ปพฺพชฺชํ สมยาจิสํฯ

๑๓๓. “ปพฺพชิตฺวาน สุคตํ, สนฺถวามิ ตหึ ตหึ;
ตโต มํ กพฺพวิโตฺตสิ [กวิจิโตฺตติ (สฺยา. ปี.)], อุชฺฌายนฺติห ภิกฺขโวฯ

๑๓๔. “ตโต วีมํสนตฺถํ เม, อาห พุโทฺธ วินายโก;
ตกฺกิกา ปนิมา คาถา, ฐานโส ปฏิภนฺติ ตํฯ

๑๓๕. ‘‘น กพฺพวิโตฺตหํ วีร, ฐานโส ปฏิภนฺติ มํ;
เตน หิ ทานิ วงฺคีส, ฐานโส สนฺถวาหิ มํฯ

๑๓๖. ‘‘ตทาหํ สนฺถวึ วีรํ, คาถาหิ อิสิสตฺตมํ;
ฐานโส เม ตทา ตุฏฺฐิ, ชิโน อเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๑๓๗. ‘‘ปฏิภาเนน จิเตฺตน, อเญฺญสมติมญฺญหํ;
เปสเล เตน สํวิโคฺค, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๓๘. ‘‘ปฏิภานวตํ อโคฺค, อโญฺญ โกจิ น วิชฺชติ;
ยถายํ ภิกฺขุ วงฺคีโส, เอวํ ธาเรถ ภิกฺขโว’ฯ

๑๓๙. ‘สตสหเสฺส กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุมุโตฺต สรเวโคว กิเลเส ฌาปยึ มมฯ

๑๔๐. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๔๑. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วงฺคีโส เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

วงฺคีสเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. นนฺทกเตฺถรอปทานํ

๑๔๓. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๑๔๔. ‘‘หิตาย สพฺพสตฺตานํ, สุขาย วทตํ วโร;
อตฺถาย ปุริสาชโญฺญ, ปฏิปโนฺน สเทวเกฯ

๑๔๕. ‘‘ยสคฺคปโตฺต สิริมา, กิตฺติวณฺณภโต [กิตฺติวณฺณ ภโฏ (สฺยา. ก.)] ชิโน;
ปูชิโต สพฺพโลกสฺส, ทิสา สพฺพาสุ วิสฺสุโตฯ

๑๔๖. ‘‘อุตฺติณฺณวิจิกิโจฺฉ โส, วีติวตฺตกถํกโถ;
ปริปุณฺณมนสงฺกโปฺป, ปโตฺต สโมฺพธิมุตฺตมํฯ

๑๔๗. ‘‘อนุปฺปนฺนสฺส มคฺคสฺส, อุปฺปาเทตา นรุตฺตโม;
อนกฺขาตญฺจ อกฺขาสิ, อสญฺชาตญฺจ สญฺชนิฯ

๑๔๘. ‘‘มคฺคญฺญู มคฺควิทู [โส มคฺควิทู (สี. ปี.)] จ, มคฺคกฺขายี นราสโภ;
มคฺคสฺส กุสโล สตฺถา, สารถีนํ วรุตฺตโม [นรุตฺตโม (สฺยา.)]ฯ

๑๔๙. ‘‘ตทา มหาการุณิโก, ธมฺมํ เทเสสิ นายโก;
นิมุเคฺค กามปงฺกมฺหิ [โมหปงฺกมฺหิ (สี. สฺยา.), โมหมคฺคมฺหิ (ปี.)], สมุทฺธรติ ปาณิเนฯ

๑๕๐.“ภิกฺขุนีนํ โอวทเน, สาวกํ เสฏฺฐสมฺมตํ;
วณฺณยํ เอตทคฺคมฺหิ, ปณฺณเปสิ มหามุนิฯ

๑๕๑.“ตํ สุตฺวาหํ ปมุทิโต, นิมเนฺตตฺวา ตถาคตํ;
โภชยิตฺวา สสงฺฆํ ตํ, ปตฺถยึ ฐานมุตฺตมํฯ

๑๕๒.“ตทา ปมุทิโต นาโถ, มํ อโวจ มหาอิสิ;
‘สุขี ภวสฺสุ ทีฆาวุ [ทีฆายุ (สี. สฺยา.)], ลจฺฉเส ตํ มโนรถํฯ

๑๕๓.““สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๕๔.“ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
นนฺทโก นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๑๕๕.“เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสูปโค อหํฯ

๑๕๖.“ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาโต เสฏฺฐิกุเล อหํ;
สาวตฺถิยํ ปุเร วเร, อิเทฺธ ผีเต มหทฺธเนฯ

๑๕๗.“ปุรปฺปเวเส สุคตํ, ทิสฺวา วิมฺหิตมานโส;
เชตารามปฏิคฺคาเห, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๑๕๘.“นจิเรเนว กาเลน, อรหตฺตมปาปุณึ;
ตโตหํ ติณฺณสํสาโร, สาสิโต สพฺพทสฺสินาฯ

๑๕๙.“ภิกฺขุนีนํ ธมฺมกถํ, ปฏิปุจฺฉากรึ อหํ;
สาสิตา ตา มยา สพฺพา, อภวึสุ อนาสวาฯ

๑๖๐.“สตานิ ปญฺจนูนานิ, ตทา ตุโฏฺฐ มหาหิโต;
ภิกฺขุนีนํ โอวทตํ, อคฺคฏฺฐาเน ฐเปสิ มํฯ

๑๖๑.“สตสหเสฺส กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุมุโตฺต สรเวโคว, กิเลเส ฌาปยึ มมฯ

๑๖๒.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๖๓.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖๔.“ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นนฺทโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

นนฺทกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. กาฬุทายิเตฺถรอปทานํ

๑๖๕.‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺเมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๑๖๖.“นายกานํ วโร สตฺถา, คุณาคุณวิทู ชิโน;
กตญฺญู กตเวที จ, ติตฺเถ โยเชติ ปาณิเน [ปาณิโน (สี. สฺยา ปี.)]ฯ

๑๖๗.‘สพฺพญฺญุเตน ญาเณน, ตุลยิตฺวา ทยาสโย;
เทเสติ ปวรํ ธมฺมํ, อนนฺตคุณสญฺจโยฯ

๑๖๘.‘ส กทาจิ มหาวีโร, อนนฺตชินสํสริ [อนนฺตชนสํสทิ (สี.), อนนฺตชนสํสุธิ (สฺยา.), อนนฺตชนสํสรี (ปี.)];
เทเสติ มธุรํ ธมฺมํ, จตุสจฺจูปสญฺหิตํฯ

๑๖๙.‘สุตฺวาน ตํ ธมฺมวรํ, อาทิมชฺฌนฺตโสภณํ;
ปาณสตสหสฺสานํ, ธมฺมาภิสมโย อหุฯ

๑๗๐.‘นินฺนาทิตา ตทา ภูมิ, คชฺชึสุ จ ปโยธรา;
สาธุการํ ปวตฺตึสุ, เทวพฺรหฺมนราสุราฯ

๑๗๑.“‘อโห การุณิโก สตฺถา, อโห สทฺธมฺมเทสนา;
อโห ภวสมุทฺทมฺหิ, นิมฺมุคฺเค อุทฺธรี ชิโน’ฯ

๑๗๒.‘เอวํ ปเวทชาเตสุ, สนรามรพฺรหฺมสุ;
กุลปฺปสาทกานคฺคํ, สาวกํ วณฺณยี ชิโนฯ

๑๗๓.‘ตทาหํ หํสวติยํ, ชาโตมจฺจกุเล อหุํ;
ปาสาทิโก ทสฺสนิโย, ปหูตธนธญฺญวาฯ

๑๗๔.หํสารามมุเปจฺจาหํ , วนฺทิตฺวา ตํ ตถาคตํ;
สุณิตฺวา มธุรํ ธมฺมํ, การํ กตฺวา จ ตาทิโนฯ

๑๗๕.นิปจฺจ ปาทมูเลหํ, อิมํ วจนมพฺรวึ;
‘กุลปฺปสาทกานโคฺค, โย ตยา สนฺถุโต [โย ตว สาสเน (สฺยา.)] มุเนฯ

๑๗๖.“ตาทิโส โหมหํ วีร [ตาทิโสหํ มหาวีร (สฺยา. ก.)], พุทฺธเสฏฺฐสฺส สาสเน’;
ตทา มหาการุณิโก, สิญฺจโนฺต วา มเตน มํฯ

๑๗๗.อาห มํ ‘ปุตฺต อุตฺติฏฺฐ, ลจฺฉเส ตํ มโนรถํ;
กถํ นาม ชิเน การํ, กตฺวาน วิผโล สิยาฯ

๑๗๘.‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๗๙.‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
อุทายิ นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๑๘๐.‘ตํ สุตฺวา มุทิโต หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;

เมตฺตจิโตฺต ปริจรึ, ปจฺจเยหิ วินายกํฯ

๑๘๑.‘‘เตน กมฺมวิปาเกน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๘๒.‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, รมฺเม กปิลวตฺถเว;
ชาโต มหามจฺจกุเล, สุโทฺธทนมหีปเต [สุโทฺธทโน มหีปติ (สฺยา.)]ฯ

๑๘๓.‘‘ตทา อชายิ สิทฺธโตฺถ, รมฺเม ลุมฺพินิกานเน;
หิตาย สพฺพโลกสฺส, สุขาย จ นราสโภฯ

๑๘๔.‘‘ตทเหว อหํ ชาโต, สห เตเนว วฑฺฒิโต;
ปิโย สหาโย ทยิโต, วิยโตฺต นีติโกวิโทฯ

๑๘๕.‘‘เอกูนตึโส วยสา, นิกฺขมิตฺวา อคารโต [นิกฺขโนฺต ปพฺพชิตฺถโส (สี. สฺยา.)];
ฉพฺพสฺสํ วีตินาเมตฺวา, อาสิ พุโทฺธ วินายโกฯ

๑๘๖.‘‘เชตฺวา สเสนกํ มารํ, เขปยิตฺวาน อาสเว;
ภวณฺณวํ ตริตฺวาน, พุโทฺธ อาสิ สเทวเกฯ

๑๘๗.‘‘อิสิวฺหยํ คมิตฺวาน [อิสิวฺหยํ ปตนํ คนฺตฺวา (สฺยา.)], วิเนตฺวา ปญฺจวคฺคิเย;
ตโต วิเนสิ ภควา, คนฺตฺวา คนฺตฺวา ตหึ ตหึฯ

๑๘๘.‘‘เวเนเยฺย วินยโนฺต โส, สงฺคณฺหโนฺต สเทวกํ;
อุเปจฺจ มคเธ คิริํ [มาคทคิริํ (สี.), มงฺคลาคิริํ (ปี.)], วิหริตฺถ ตทา ชิโนฯ

๑๘๙.‘‘ตทา สุโทฺธทเนนาหํ, ภูมิปาเลน เปสิโต;
คนฺตฺวา ทิสฺวา ทสพลํ, ปพฺพชิตฺวารหา อหุํฯ

๑๙๐.‘‘ตทา มเหสิํ ยาจิตฺวา, ปาปยิํ กปิลวฺหยํ;
ตโต ปุราหํ คนฺตฺวาน, ปสาเทสิํ มหากุลํฯ

๑๙๑.‘‘ชิโน ตสฺมิํ คุเณ ตุโฎฺฐ, มํ มหาปริสาย โส [มมาห ปุริสาสโภ (สฺยา. ปี.)];
กุลปฺปสาทกานคฺคํ, ปญฺญาเปสิ วินายโกฯ

๑๙๒.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๙๓.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๙๔.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กาฬุทายิเถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กาฬุทายิเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๗. อภยเตฺถรอปทานํ

๑๙๕.‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา;

อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๑๙๖. ‘‘สรณคมเน กิญฺจิ, นิเวเสสิ ตถาคโต;
กิญฺจิ สีเล นิเวเสสิ, ทสกมฺมปถุตฺตเมฯ

๑๙๗. ‘‘เทติ กสฺสจิ โส วีโร, สามญฺญผลมุตฺตมํ;
สมาปตฺตี ตถา อฏฺฐ, ติโสฺส วิชฺชา ปวจฺฉติฯ

๑๙๘. ‘‘ฉฬภิญฺญาสุ โยเชสิ, กิญฺจิ สตฺตํ นรุตฺตโม;
เทติ กสฺสจิ นาโถ โส, จตโสฺส ปฏิสมฺภิทาฯ

๑๙๙. ‘‘โพธเนยฺยํ ปชํ ทิสฺวา, อสงฺเขยฺยมฺปิ โยชนํ [อสงฺเขยฺยปิ โยชเน สี. สฺยา. ปี.)];
ขเณน อุปคนฺตฺวาน, วิเนติ นรสารถิฯ

๒๐๐. ‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, อโหสิํ พฺราหฺมณตฺรโช;
ปารคู สพฺพเวทานํ, เวยฺยากรณสมฺมโตฯ

๒๐๑. ‘‘นิรุตฺติยา จ กุสโล, นิฆณฺฑุมฺหิ วิสารโท;
ปทโก เกฏุภวิทู, ฉโนฺทวิจิติโกวิโทฯ

๒๐๒. ‘‘ชงฺฆาวิหารํ วิจรํ, หํสารามมุเปจฺจหํ;
อทฺทสํ วรทํ [วทตํ (สี. ปี.), ปวรํ (สฺยา.)] เสฏฺฐํ, มหาชนปุรกฺขตํฯ

๒๐๓. ‘‘เทเสนฺตํ วิรชํ ธมฺมํ, ปจฺจนีกมตี อหํ;
อุเปตฺวา ตสฺส กลฺยาณํ, สุตฺวาน วิมลํ อหํ [วากฺยานิ, สุตฺวาน วิมลานหํ (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๒๐๔. ‘‘พฺยาหตํ ปุนรุตฺตํ วา, อปตฺถํ วา นิรตฺถกํ;
นาทฺทสํ ตสฺส มุนิโน, ตโต ปพฺพชิโต อหํฯ

๒๐๕. ‘‘นจิเรเนว กาเลน, สพฺพสตฺตวิสารโท;
นิปุโณ พุทฺธวจเน, อโหสิํ คณิสมฺมโตฯ

๒๐๖. ‘‘ตทา จตโสฺส คาถาโย, คนฺถยิตฺวา สุพฺยญฺชนา;
สนฺถวิตฺวา ติโลกคฺคํ, เทสยิสฺสํ ทิเน ทิเนฯ

๒๐๗. ‘‘วิรโตฺตสิ มหาวีโร, สํสาเร สภเย วสํ;
กรุณาย น นิพฺพายิ, ตโต การุณิโก มุนิฯ

๒๐๘. ‘‘ปุถุชฺชโน วโย สโนฺต, น กิเลสวโส อหุ;
สมฺปชาโน สติยุโตฺต, ตสฺมา เอโส อจิโนฺตโยฯ

๒๐๙. ‘‘ทุพฺพลานิ กิเลสานิ, ยสฺสาสยคตานิ เม;
ญาณคฺคิปริทฑฺฒานิ, น ขียิํสุ ตมพฺภุตํฯ

๒๑๐. ‘‘โย สพฺพโลกสฺส ครุ, โลโก [โลเก (สฺยา. ก.)] ยสฺส ตถา ครุ;
ตถาปิ โลกาจริโย, โลโก ตสฺสานุวตฺตโกฯ

๒๑๑. “เอวมาทีหิ สมฺพุทฺธํ, กิตฺตยํ ธมฺมเทสนํ;
ยาวชีวํ กริตฺวาน, คโต สคฺคํ ตโต จุโตฯ

๒๑๒. “สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ พุทฺธมภิกิตฺตยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๒๑๓. “เทวโลเก มหารชฺชํ, ปาเทสิํ กญฺจนคฺฆิยํ [ทิพฺพานุโภชหํ ตทา (สฺยา.), รชฺชํ ปาเทสิ กํจยํ (สี.)];
จกฺกวตฺตี มหารชฺชํ, พหุโสนุภวิํ อหํฯ

๒๑๔. “ทุเว ภเว ปชายามิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;
อญฺญํ คติํ น ชานามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๒๑๕. “ทุเว กุเล ปชายามิ, ขตฺติเย อถ พฺราหฺมเณ;
นีเจ กุเล น ชายามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๒๑๖. “ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, คิริพฺพชปุรุตฺตเม;
รโญฺญหํ พิมฺพิสารสฺส, ปุโตฺต นาเมน จาภโยฯ

๒๑๗. “ปาปมิตฺตวสํ คนฺตฺวา, นิคเณฺฐน วิโมหิโต;
เปสิโต นาฏปุเตฺตน, พุทฺธเสฏฺฐมุเปจฺจหํฯ

๒๑๘. “ปุจฺฉิตฺวา นิปุณํ ปญฺหํ, สุตฺวา พฺยากรณุตฺตมํ;
ปพฺพชิตฺวาน นจิรํ, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๒๑๙. “กิตฺตยิตฺวา ชินวรํ, กิตฺติโต โหมิ สพฺพทา;
สุคนฺธเทหวทโน, อาสิํ สุขสมปฺปิโตฯ

๒๒๐. “ติกฺขหาสลหุปโญฺญ, มหาปโญฺญ ตเถวหํ;
วิจิตฺตปฏิภาโน จ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาฯ

๒๒๑. “อภิตฺถวิตฺวา ปทุมุตฺตราหํ, ปสนฺนจิโตฺต อสมํ สยมฺภุํ;
น คจฺฉิ กปฺปานิ อปายภูมิํ, สตํ สหสฺสานิ พเลน ตสฺสฯ

๒๒๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๒๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๒๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อภโย เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อภยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. โลมสกงฺคิยเตฺถรอปทานํ

๒๒๕. “อิมมฺหิ ภทฺทเก กเปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๒๒๖.‘‘ตทาหํ จนฺทโน เจว, ปพฺพชิตฺวาน สาสเน;
อาปาณโกฏิกํ ธมฺมํ, ปูรยิตฺวาน สาสเนฯ

๒๒๗.‘‘ตโต จุตา สนฺตุสิตํ, อุปปนฺนา อุโภ มยํ;
ตตฺถ ทิเพฺพหิ นเจฺจหิ, คีเตหิ วาทิเตหิ จฯ

๒๒๘.‘‘รูปาทิทสหเงฺคหิ, อภิโภตฺวาน เสสเก;
ยาวตายุํ วสิตฺวาน, อนุโภตฺวา มหาสุขํฯ

๒๒๙.‘‘ตโต จวิตฺวา ติทสํ, จนฺทโน อุปปชฺชถ;
อหํ กปิลวตฺถุสฺมิํ, อชายิํ สากิยตฺรโชฯ

๒๓๐.‘‘ยทา อุทายิเตฺถเรน, อชฺฌิโฏฺฐ โลกนายโก;
อนุกมฺปิย สกฺยานํ, อุเปสิ กปิลวฺหยํฯ

๒๓๑.‘‘ตทาติมานิโน สกฺยา, น พุทฺธสฺส คุณญฺญุโน;
ปณมนฺติ น สมฺพุทฺธํ, ชาติถทฺธา อนาทราฯ

๒๓๒.‘‘เตสํ สงฺกปฺปมญฺญาย, อากาเส จงฺกมี ชิโน;
ปชฺชุโนฺน วิย วสฺสิตฺถ, ปชฺชลิตฺถ ยถา สิขีฯ

๒๓๓.‘‘ทเสฺสตฺวา รูปมตุลํ, ปุน อนฺตรธายถ;
เอโกปิ หุตฺวา พหุธา, อโหสิ ปุนเรกโกฯ

๒๓๔.‘‘อนฺธการํ ปกาสญฺจ, ทสฺสยิตฺวา อเนกธา;
ปาฏิเหรํ กริตฺวาน, วินยี ญาตเก มุนิฯ

๒๓๕.‘‘จาตุทฺทีโป มหาเมโฆ, ตาวเทว ปวสฺสถ;
ตทา หิ ชาตกํ พุโทฺธ, เวสฺสนฺตรมเทสยิฯ

๒๓๖.‘‘ตทา เต ขตฺติยา สเพฺพ, นิหนฺตฺวา ชาติชํ มทํ;
อุเปสุํ สรณํ พุทฺธํ, อาห สุโทฺธทโน ตทาฯ

๒๓๗.‘‘‘อิทํ ตติยํ ตว ภูริปญฺญ, ปาทานิ วนฺทามิ สมนฺตจกฺขุ;
ยทาภิชาโต ปถวึ ปกมฺปยี, ยทา จ ตํ นชฺชหิ ชมฺพุฉายา’ฯ

๒๓๘.‘‘ตทา พุทฺธานุภาวํ ตํ, ทิสฺวา วิมฺหิตมานโส;
ปพฺพชิตฺวาน ตเตฺถว, นิวสิํ มาตุปูชโกฯ

๒๓๙.‘‘จนฺทโน เทวปุโตฺต มํ, อุปคนฺตฺวานุปุจฺฉถ;
ภเทฺทกรตฺตสฺส ตทา, สเงฺขปวิตฺถารํ นยํฯ

๒๔๐.‘‘โจทิโตหํ ตทา เตน, อุเปจฺจ นรนายกํ;
ภเทฺทกรตฺตํ สุตฺวาน, สํวิโคฺค วนมามโกฯ

๒๔๑.‘‘ตทา มาตรมปุจฺฉิํ, วเน วจฺฉามิ เอกโก;
สุขุมาโลติ เม มาตา, วารยี ตํ [เต (สฺยา. ปี. ก.)] ตทา วจํฯ

๒๔๒. ‘‘กาสํ [ทพฺพํ (สี. สฺยา. ปี.)] กุสํ โปฏกิลํ, อุสีรํ มุญฺชปพฺพชํ [มุญฺชพพฺพชํ (สี. ปี.)];
อุรสา ปนุทิสฺสามิ, วิเวกมนุพฺรูหยํฯ

๒๔๓. ‘‘ตทา วนํ ปวิโฏฺฐหํ, สริตฺวา ชินสาสนํ;
ภเทฺทกรตฺตโอวาทํ, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๒๔๔. ‘‘อตีตํ นานฺวาคเมยฺย, นปฺปฏิกเงฺข อนาคตํ;
ยทตีตํ ปหีนํ ตํ, อปฺปตฺตญฺจ อนาคตํฯ

๒๔๕. ‘‘ปจฺจุปฺปนฺนญฺจ โย ธมฺมํ, ตตฺถ ตตฺถ วิปสฺสติ;
อสํหีรํ อสํกุปฺปํ, ตํ วิทฺวา มนุพฺรูหเยฯ

๒๔๖. ‘‘‘อเชฺชว กิจฺจมาตปฺปํ, โก ชญฺญา มรณํ สุเว;
น หิ โน สงฺครํ [สงฺกรํ (ก.)] เตน, มหาเสเนน มจฺจุนาฯ

๒๔๗. ‘‘เอวํวิหาริํ อาตาปิํ, อโหรตฺตมตนฺทิตํ;
ตํ เว ภเทฺทกรโตฺตติ, สโนฺต อาจิกฺขเต มุนิ’ฯ

๒๔๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๔๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๕๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โลมสกงฺคิโย [โลมสงฺขิโย (สฺยา. ก.)] เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

โลมสกงฺคิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. วนวจฺฉเตฺถรอปทานํ

๒๕๑. ‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กเปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๒๕๒. ‘‘ตทาหํ ปพฺพชิตฺวาน, ตสฺส พุทฺธสฺส สาสเน;
ยาวชีวํ จริตฺวาน, พฺรหฺมจารํ ตโต จุโตฯ

๒๕๓. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๒๕๔. ‘‘ตโต จุโต อรญฺญมฺหิ, กโปโต อาสหํ ตหิํ;
วสเต คุณสมฺปโนฺน, ภิกฺขุ ฌานรโต สทาฯ

๒๕๕. ‘‘เมตฺตจิโตฺต การุณิโก, สทา ปมุทิตานโน;
อุเปกฺขโก มหาวีโร, อปฺปมญฺญาสุ โกวิโทฯ

๒๕๖. ‘‘วินีวรณสงฺกเปฺป, สพฺพสตฺตหิตาสเย;
วิสโฏฺฐ นจิเรนาสิํ, ตสฺมิํ สุคตสาวเกฯ

๒๕๗. ‘‘อุเปจฺจ ปาทมูลมฺหิ, นิสินฺนสฺส ตทาสฺสเม;
กทาจิ สามิสํ เทติ, ธมฺมํ เทเสสิ เจกทาฯ

๒๕๘. ‘‘ตทา วิปุลเปเมน, อุปาสิตฺวา ชินตฺรชํ;
ตโต จุโต คโต สคฺคํ, ปวาโส สฆรํ ยถาฯ

๒๕๙. ‘‘สคฺคา จุโต มนุสฺเสสฺสุ, นิพฺพโตฺต ปุญฺญกมฺมุนา;
อคารํ ฉฑฺฑยิตฺวาน, ปพฺพชึ พหุโส อหํฯ

๒๖๐. ‘‘สมโณ ตาปโส วิโปฺป, ปริพฺพโช ตเถวหํ;
หุตฺวา วสึ อรญฺญมฺหิ, อเนกสตโส อหํฯ

๒๖๑. ‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, รเมฺม กปิลวตฺถเว;
วจฺฉโคโตฺต ทิโช ตสฺส, ชายาย อหโมกฺกมึฯ

๒๖๒. ‘‘มาตุ เม โทหโฬ อาสิ, ติโรกุจฺฉิคตสฺส เม;
ชายมานสมีปมฺหิ, วนวาสาย นิจฺฉโยฯ

๒๖๓. ‘‘ตโต เม อชนี มาตา, รมณีเย วนนฺตเร;
คพฺภโต นิกฺขมนฺตํ มํ, กาสาเยน ปฏิคฺคหุํฯ

๒๖๔. ‘‘ตโต กุมาโร สิทฺธโตฺถ, ชาโต สกฺยกุลทฺธโช;
ตสฺส มิโตฺต ปิโย อาสึ, สํวิสโฎฺฐ สุมานิโยฯ

๒๖๕. ‘‘สตฺตสาเรภินิกฺขเนฺต, โอหาย วิปุลํ ยสํ;
อหมฺปิ ปพฺพชิตฺวาน, หิมวนฺตมุปาคมึฯ

๒๖๖. ‘‘วนาลยํ ภาวนียํ, กสฺสปํ ธุตวาทิกํ;
ทิสฺวา สุตฺวา ชินุปฺปาทํ, อุเปสึ นรสารถึฯ

๒๖๗. ‘‘โส เม ธมฺมมเทเสสิ, สพฺพตฺถํ สมฺปกาสยํ;
ตโตหํ ปพฺพชิตฺวาน, วนเมว ปุนาคมํ [ปุนาคมึ (สี. ปี.), ปุโนกฺกมํ (สฺยา.)]ฯ

๒๖๘. ‘‘ตตฺถาปฺปมโตฺต วิหรํ, ฉฬภิญฺญา อผสฺสยึ [อปสฺสยึ (สฺยา. ก.)];
อโห สุลทฺธลาโภมฺหิ, สุมิเตฺตนานุกมฺปิโตฯ

๒๖๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๗๐. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๗๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วนวโจฺฉ เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

วนวจฺฉเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. จูฬสุคนฺธเตฺถรอปทานํ

๒๗๒. “อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺเป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๒๗๓. “อนุพฺยญฺชนสมฺปนฺโน, พาตฺตึสวรลกฺขโณ;
พฺยามปฺปภาปริวุโต, รํสิชาลสโมตฺถโฏฯ

๒๗๔. “อสฺสาเสตา ยถา จนฺโท, สูริโยว ปภงฺกโร;
นิพฺพาเปตา ยถา เมโฆ, สาคโรว คุณากโรฯ

๒๗๕. “ธรณีริว สีเลน, หิมวาว สมาธินา;
อากาโส วิย ปญฺญาย, อสงฺโค อนิโล ยถาฯ

๒๗๖. “ตทาหํ พาราณสิยํ, อุปฺปนฺโน มหากุเล;
ปหูตธนธญฺญสฺมิํ, นานารตนสญฺจเยฯ

๒๗๗. “มหตา ปริวาเรน, นิสินฺนํ โลกนายกํ;
อุเปจฺจ ธมฺมมโสฺสสิํ, อมตํว มโนหรํฯ

๒๗๘. “ทฺวตฺตึสลกฺขณธโร, สนกฺขโตฺตว จนฺทิมา;
อนุพฺยญฺชนสมฺปนฺโน, สาลราชาว ผุลฺลิโตฯ

๒๗๙. “รํสิชาลปริกฺขิโตฺต, ทิโตฺตว กนกาจโล;
พฺยามปฺปภาปริวุโต, สตรํสี ทิวากโรฯ

๒๘๐. “โสณฺณานโน ชินวโร, สมณีว [รมฺมณีว (สฺยา.)] สิลุจฺจโย;
กรุณาปุณฺณหทโย, คุเณน วิย สาคโรฯ

๒๘๑. “โลกวิสฺสุตกิตฺติ จ, สิเนรูว นคุตฺตโม;
ยสสา วิตฺถโต วีโร, อากาสสทิโส มุนิฯ

๒๘๒. “อสงฺคจิโตฺต สพฺพตฺถ, อนิโล วิย นายโก;
ปติฏฺฐา สพฺพภูตานํ, มหีว มุนิสตฺตโมฯ

๒๘๓. “อนุปลิโตฺต โลเกน, โตเยน ปทุมํ ยถา;
กุวาทคจฺฉทหโน, อคฺคิขนฺธว โสภสิ [โสภติ (สี.), โส วสิ (สฺยา. ก.)]ฯ

๒๘๔. “อคโธ วิย สพฺพตฺถ, กิเลสวิสนาสโก;
คนฺธมาทนเสโลว, คุณคนฺธวิภูสิโตฯ

๒๘๕. “คุณานํ อากโร วีโร, รตนานํว สาคโร;
สินฺธูว วนราชีนํ, กิเลสมลหารโกฯ

๒๘๖. “วิชยีว มหาโยโธ, มารเสนาวมทฺทโน;
จกฺกวตฺตีว โส ราชา, โพชฺฌงฺครตนิสฺสโรฯ

๒๘๗. “มหาภิสกฺกสงฺกาโส, โทสพฺยาธิติกิจฺฉโก;
สลฺลกโตฺต ยถา เวโชฺช, ทิฏฺฐิคณฺฑวิผาลโกฯ

๒๘๘.“โส ตทา โลกปโชฺชโต, สนรามรสกฺกโต;
ปริสาสุ นราทิโจฺจ, ธมฺมํ เทสยเต ชิโนฯ

๒๘๙.“ทานํ ทตฺวา มหาโภโค, สีเลน สุคตูปโค;
ภาวนาย จ นิพฺพาติ, อิเจฺจวมนุสาสถฯ

๒๙๐.“เทสนํ ตํ มหสฺสาทํ, อาทิมชฺฌนฺตโสภณํ;
สุณนฺติ ปริสา สพฺพา, อมตํว มหารสํฯ

๒๙๑.“สุตฺวา สุมธุรํ ธมฺมํ, ปสนฺนา ชินสาสเน;
สุคตํ สรณํ คนฺตฺวา, ยาวชีวํ นมสฺสหํฯ

๒๙๒.“มุนิโน คนฺธกุฎิยา, โอปุเญฺชสึ [อุพฺพเฎฺฏสึ (สฺยา.)] ตทา มหึ;
จตุชฺชาเตน คเนฺธน, มาเส อฎฺฐ ทิเนสฺวหํฯ

๒๙๓.“ปณิธาย สุคนฺธตฺตํ, สรีรวิสฺสคนฺธิโน [สรีรสฺส วิคนฺธิโน (สี. สฺยา. ปี.)];
ตทา ชิโน วิยากาสิ, สุคนฺธตนุลาภิตํฯ

๒๙๔.“โย ยํ คนฺธกุฎิภูมึ, คเนฺธโนปุญฺชเต สกึ;
เตน กมฺมวิปาเกน, อุปปโนฺน ตหึ ตหึฯ

๒๙๕.“สุคนฺธเทโห สพฺพตฺถ, ภวิสฺสติ อยํ นโร;
คุณคนฺธยุโตฺต หุตฺวา, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๒๙๖.“เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๒๙๗.“ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาโต วิปฺปกุเล อหํ;
คพฺภํ เม วสโต มาตา, เทเหนาสิ สุคนฺธิตาฯ

๒๙๘.“ยทา จ มาตุกุจฺฉิมฺหา, นิกฺขมามิ ตทา ปุรี [ปุรํ (สฺยา. ก.)];
สาวตฺถิสพฺพคเนฺธหิ, วาสิตา วิย วายถฯ

๒๙๙.“ปุปฺผวสฺสญฺจ สุรภิ, ทิพฺพคนฺธํ มโนรมํ;
ธูปานิ จ มหคฺฆานิ, อุปวายึสุ ตาวเทฯ

๓๐๐.“เทวา จ สพฺพคเนฺธหิ, ธูปปุเปฺผหิ ตํ ฆรํ;
วาสยึสุ สุคเนฺธน, ยสฺมึ ชาโต อหํ ฆเรฯ

๓๐๑.“ยทา จ ตรุโณ ภโทฺท, ปฐเม โยพฺพเน ฐิโต;
ตทา เสลํ [เสสํ (สฺยา.)] สปริสํ, วิเนตฺวา นรสารถิฯ

๓๐๒.“เตหิ สเพฺพหิ ปริวุโต [สหิโต (สี. สฺยา. ปี.)], สาวตฺถิปุรมาคโต;
ตทา พุทฺธานุภาวํ ตํ, ทิสฺวา ปพฺพชิโต อหํฯ

๓๐๓.“สีลํ สมาธิปญฺญญฺจ, วิมุตฺติญฺจ อนุตฺตรํ;
ภาเวตฺวา จตุโร ธเมฺม, ปาปุณึ อาสวกฺขยํฯ

๓๐๔. ‘‘ยทา ปพฺพชิโต จาหํ, ยทา จ อรหา อหุํ;
นิพฺพายิสฺสํ ยทา จาหํ, คนฺธวโสฺส ตทา อหุฯ

๓๐๕. ‘‘สรีรคโนฺธ จ สทาติเสติ [สทา วาเสติ (ก.)] เม, มหารหํ จนฺทนจมฺปกุปฺปลํ;
ตเถว คเนฺธ อิตเร จ สพฺพโส, ปสยฺห วายามิ ตโต ตหึ [ยหิํ (สฺยา.)] ตหิํฯ

๓๐๖. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๐๗. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๐๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จูฬสุคโนฺธ เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

จูฬสุคนฺธเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ภทฺทิยวโคฺค ปญฺจปญฺญาสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ภทฺทิโย เรวโต เถโร, มหาลาภี จ สีวลี;
วงฺคีโส นนฺทโก เจว, กาฬุทายี ตถาภโยฯ

โลมโส วนวโจฺฉ จ, สุคโนฺธ เจว ทสโม;
ตีณิ คาถาสตา ตตฺถ, โสฬสา จ ตทุตฺตริฯ

อถ วคฺคุทฺทานํ –

กณิการวฺหโย วโคฺค, ผลโท ติณทายโก;
กจฺจาโน ภทฺทิโย วโคฺค, คาถาโย คณิตา จิมาฯ

นวคาถาสตานีห , จตุราสีติเยว จ;
สปญฺญาสํ ปญฺจสตํ, อปทานา ปกาสิตาฯ

สห อุทานคาถาหิ, ฉสหสฺสานิ โหนฺติมา;
เทฺวสตานิ จ คาถานํ, อฏฺฐารส ตทุตฺตริฯ

๕๖. ยสวโคฺค

๑. ยสเตฺถรอปทานํ

๑. “มหาสมุทฺทํ โอคฺคยฺห, ภวนํ เม สุนิมฺมิตํ;
สุนิมฺมิตา โปกฺขรณี, จกฺกวากูปกูชิตาฯ

๒. “มนฺทารเกหิ สญฺฉนฺนา, ปทุมุปฺปลเกหิ จ;
นที จ สนฺทเต ตตฺถ, สุปติตฺถา มโนรมาฯ

๓. “มจฺฉกจฺฉปสญฺฉนฺนา, นานาทิชสโมตฺถฏา [นานามิคสโมตฺถฏา (สฺยา.)];
มยูรโกญฺจาภิรุทา, โกกิลาทีหิ วคฺคุหิฯ

๔. “ปาเรวตา รวิหํสา, จกฺกวากา นทีจรา;
ติตฺติรา สาฬิกา เจตฺถ, ปาวกา [สมฺพกา (ก.)] ชีวํชีวกาฯ

๕. “หํสาโกญฺจาภินทิตา, โกสิยา ปิงฺคลา [ปิงฺคลี (สี.), สิงฺคลี, สิงฺฆลี (ก.)] พหู;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, มณิมุตฺตปวาฬิกาฯ

๖. “สเพฺพ โสณฺณมยา รุกฺขา, นานาขนฺธสเมริตา;
อุโชฺชเตนฺติ ทิวารตฺตึ, ภวนํ สพฺพกาลิกํฯ

๗. “สฏฺฐิตุริยสหสฺสานิ, สายํ ปาโต ปวชฺชเร;
โสฬสิตฺถิสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๘. “อภินิกฺขมฺม ภวนา, สุเมธํ โลกนายกํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วนฺทยึ ตํ [สพฺพทสฺสึ (ก.)] มหายสํฯ

๙. “สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, สสงฺฆํ ตํ นิมนฺตยึ;
อธิวาเสสิ โส ธีโร, สุเมโธ โลกนายโกฯ

๑๐. “มม ธมฺมกถํ กตฺวา, อุโยฺยเชสิ มหามุนิ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, ภวนํ เม อุปาคมึฯ

๑๑. “อามนฺตยึ ปริชนํ, สเพฺพ สนฺนิปตุํ ตทา;
‘ปุพฺพณฺหสมยํ พุโทฺธ, ภวนํ อาคมิสฺสติ’ฯ

๑๒. “‘ลาภา อมฺหํ สุลทฺธา โน, เย วสาม ตวนฺติเก;
มยมฺปิ พุทฺธเสฏฺฐสฺส, ปูชยิสฺสาม สตฺถุโน’ฯ

๑๓. “อนฺนํ ปานํ ปฏฺฐเปตฺวา, กาลํ อาโรจยึ อหํ;
วสีสตสหเสฺสหิ, อุเปสิ โลกนายโกฯ

๑๔. “ปญฺจงฺคิเกหิ ตุริเยหิ, ปจฺจุคฺคมมกาสหํ;
สพฺพโสณฺณมเย ปีเฐ, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๑๕. ‘‘อุปริจฺฉทนํ อาสิ, สพฺพโสณฺณมยํ ตทา;
พีชนีโย ปวายนฺติ, ภิกฺขุสงฺฆํ อนุตฺตรํฯ

๑๖. ‘‘ปหูเตนนฺนปาเนน, ภิกฺขุสงฺฆํ อตปฺปยึ;
ปเจฺจกทุสฺสยุคเล, ภิกฺขุสงฺฆสฺสทาสหํฯ

๑๗. ‘‘ยํ วเทติ สุเมโธ โส, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๘. ‘‘‘โย มํ อเนฺนน ปาเนน, สเพฺพ อิเม จ ตปฺปยิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๙. ‘‘‘อฎฺฐารเส กปฺปสเต, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชายํ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๒๐. ‘‘‘อุปคจฺฉติ ยํ โยนึ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สพฺพโสณฺณมยํ ตสฺส, ฉทนํ ธารยิสฺสติฯ

๒๑. ‘‘‘ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๒. ‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๒๓. ‘‘‘ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, สีหนาทํ นทิสฺสติ’;
จิตเก ฉตฺตํ ธาเรนฺติ, เหฎฺฐา ฉตฺตมฺหิ ฑยฺหถฯ

๒๔. ‘‘สามญฺญํ เม อนุปฺปตฺตํ, กิเลสา ฌาปิตา มยา;
มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, สนฺตาโส เม น วิชฺชติฯ

๒๕. ‘‘ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สพฺพทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๖. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๗. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๘. ‘‘ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ยโส เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยสเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. นทีกสฺสปเตฺถรอปทานํ

๒๙. “ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
ปิณฺฑจารํ จรนฺตสฺส, วารโต อุตฺตมํ ยสํ;
อคฺคผลํ คเหตฺวาน, อทาสิํ สตฺถุโน อหํฯ

๓๐. “เตน กมฺมน เทวิโนฺท, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
สมฺปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๓๑. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อคฺคทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นทีกสฺสโป เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

นทีกสฺสปเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. คยากสฺสปเตฺถรอปทานํ

๓๕. “อชินจมฺมวโตฺถหํ [อชินวตฺตํ นิวโตฺตหํ (สี.)], ขาริภารธโร ตทา;
ขาริกํ หารยิตฺวาน, โกลํ อหาสิ อสฺสมํฯ

๓๖. “ภควา ตมฺหิ สมเย, เอโก อทุติโย ชิโน;
มมสฺสมํ อุปาคจฺฉิ, โชเตโนฺต สพฺพกาลิกํฯ

๓๗. “สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อภิวาเทตฺวาน สุพฺพตํ;
อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, โกลํ พุทฺธสฺสทาสหํฯ

๓๘. “เอกตฺติํเส อิโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, โกลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๙. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คยากสฺสโป เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

คยากสฺสปเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. กิมิลเตฺถรอปทานํ

๔๒. “นิพฺพุเต กกุสนฺธมฺหิ, พฺราหฺมณมฺหิ วุสีมติ;
คเหตฺวา สลลํ มาลํ, มณฺฑปํ การยิํ อหํฯ

๔๓. “ตาวตึสํ คโต สโนฺต, ลภิมฺห [ลภามิ (ก.)] พฺยมฺหมุตฺตมํ;
อเญฺญ เทเวติโรจามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๔๔. “ทิวา วา ยทิ วา รตฺตึ, จงฺกมโนฺต ฐิโต จหํ;
ฉโนฺน สลลปุเปฺผหิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๔๕. “อิมสฺมึเยว กปฺปมฺหิ, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กิมิโล [กิมฺพิโล (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

กิมิลเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. วชฺชีปุตฺตเตฺถรอปทานํ

๔๙. “สหสฺสรํสี ภควา, สยมฺภู อปราชิโต;
วิเวกา วุฏฺฐหิตฺวาน, โคจรายาภินิกฺขมิฯ

๕๐. “ผลหโตฺถ อหํ ทิสฺวา, อุปคจฺฉึ นราสภํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สวณฺฏํ อททึ ผลํฯ

๕๑. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วชฺชีปุโตฺต เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

วชฺชีปุตฺตเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อุตฺตรเตฺถรอปทานํ

๕๕. “สุเมโธ นาม สมฺพุโทฺธ, พาตฺตึสวรลกฺขโณ;
วิเวกกาโม ภควา, หิมวนฺตมุปาคมิฯ

๕๖. “อโชฺฌคาเหตฺวา หิมวนฺตํ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวาน, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๕๗. “วิชฺชธโร ตทา อาสึ, อนฺตลิกฺขจโร อหํ;

ติสูลํ สุคตํ คยฺห, คจฺฉามิ อมฺพเร ตทาฯ

๕๘. ‘‘ปพฺพตคฺเค ยถา อคฺคิ, ปุณฺณมาเยว จนฺทิมา;
วนํ โอภาสเต พุโทฺธ, สาลราชาว ผุลฺลิโตฯ

๕๙. ‘‘วนคฺคา นิกฺขมิตฺวาน, พุทฺธรํสีภิธาวเร [พุทฺธรํสี วิธาวเร (สี. ก.)];
นฬคฺคิวณฺณสงฺกาสา [นฬคฺคิว นสงฺกาสํ (สี.)], ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาทยิํฯ

๖๐. ‘‘วิจินํ อทฺทสํ ปุปฺผํ, กณิการํ เทวคนฺธิกํ;
ตีณิ ปุปฺผานิ อาทาย, พุทฺธเสฏฺฐมปูชยิํฯ

๖๑. ‘‘พุทฺธสฺส อานุภาเวน, ตีณิ ปุปฺผานิ เม ตทา;
อุทฺธํ วณฺฏา อโธปตฺตา, ฉายํ กุพฺพนฺติ สตฺถุโนฯ

๖๒. ‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๖๓. ‘‘ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, กณิการีติ [กณิกาโรติ (สี.)] ญายติ;
สฏฺฐิโยชนมุพฺเพธํ, ติํสโยชนวิตฺถตํฯ

๖๔. ‘‘สหสฺสกณฺฑํ สตเภณฺฑุ, ธชาลุ หริตามยํ;
สตสหสฺสนิยฺยูหา [สตสหสฺสานิ พฺยูหานิ (สี.)], พฺยเมฺห ปาตุภวิํสุ [ปาตุรหํสุ (สี.), ปาตุรหิํสุ (ก.)] เมฯ

๖๕. ‘‘โสณฺณมยา มณิมยา, โลหิตงฺกมยาปิ จ;
ผลิกาปิ จ ปลฺลงฺกา, เยนิจฺฉกา ยทิจฺฉกาฯ

๖๖. ‘‘มหารหญฺจ สยนํ, ตูลิกา วิกตียุตํ;
อุทฺธโลมิญฺจ เอกนฺตํ, พิโมฺพหนสมายุตํฯ

๖๗. ‘‘ภวนา นิกฺขมิตฺวาน, จรโนฺต เทวจาริกํ;
ยถา อิจฺฉามิ [ยถา คจฺฉามิ (สี.)] คมนํ, เทวสงฺฆปุรกฺขโตฯ

๖๘. ‘‘ปุปฺผสฺส เหฏฺฐา ติฏฺฐามิ, อุปริจฺฉทนํ มม;
สมนฺตา โยชนสตํ, กณิกาเรหิ ฉาทิตํฯ

๖๙. ‘‘สฏฺฐิตุริยสหสฺสานิ , สายปาตํ อุปฏฺฐหุํ;
ปริวาเรนฺติ มํ นิจฺจํ, รตฺตินฺทิวมตนฺทิตาฯ

๗๐. ‘‘ตตฺถ นเจฺจหิ คีเตหิ, ตาเลหิ วาทิเตหิ จ;
รมามิ ขิฑฺฑา รติยา, โมทามิ กามกามหํฯ

๗๑. ‘‘ตตฺถ ภุตฺวา ปิวิตฺวา จ, โมทามิ ติทเส ตทา;
นารีคเณหิ สหิโต, โมทามิ พฺยมฺหมุตฺตเมฯ

๗๒. ‘‘สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยิํ;
สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;

ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๗๓. “ภเว ภเว สํสรนฺโต, มหาโภคํ ลภามหํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗๔. “ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวตฺเต อถ มานุเส;
อญฺญํ คตึ น ชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗๕. “ทุเว กุเล ปชายามิ [ยตฺถ ปจฺฉา ปชายามิ (สี.)], ขตฺติเย จาปิ พฺราหฺมเณ;
นีเจ กุเล น ชายามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗๖. “หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, สิวิกํ สนฺทมานิกํ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗๗. “ทาสีคณํ ทาสคณํ, นาริโย สมลงฺกตา;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗๘. “โกเสยฺยกมฺพลิยานิ, โขมกปฺปาสิกานิ จ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗๙. “นววตฺถํ นวผลํ, นวคฺครสโภชนํ;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๐. “อิมํ ขาท อิมํ ภุญฺช, อิมมฺหิ สยเน สย;
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๑. “สพฺพตฺถ ปูชิโต โหมิ, ยโส อจฺจุคฺคโต มม;
มหาปกฺโข [มเหสกฺโข (ก.)] สทา โหมิ, อเภชฺชปริโส สทา;
ญาตีนํ อุตฺตโม โหมิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๒. “สีตํ อุณฺหํ น ชานามิ, ปริฬาโห น วิชฺชติ;
อโถ เจตสิกํ ทุกฺขํ, หทเย เม น วิชฺชติฯ

๘๓. “สุวณฺณวณฺโณ หุตฺวาน, สํสรามิ ภวาภเว;
เววณฺณิยํ น ชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๔. “เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
สาวตฺถิยํ ปุเร ชาโต, มหาสาเลสุ อฑฺฒเกฯ

๘๕. “ปญฺจ กามคุเณ หิตฺวา, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
ชาติยา สตฺตวสฺโสหํ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๘๖. “อุปสมฺปทายี พุทฺโธ, คุณมญฺญาย จกฺขุมา;
ตรุโณ ปูชนีโยหํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๗. “ทิพฺพจกฺขุวิสุทฺธํ เม, สมาธิกุสโล อหํ;
อภิญฺญาปารมิปฺปตฺโต, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๘. “ปฏิสมฺภิทา อนุปฺปโตฺต, อิทฺธิปาเทสุ โกวิโท;
ธเมฺมสุ ปารมิปฺปโตฺต, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๙. “ติํสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ยํ พุทฺธมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๙๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๙๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุตฺตโร เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อุตฺตรเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๗. อปรอุตฺตรเตฺถรอปทานํ

๙๓. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, สิทฺธเตฺถ โลกนายเก;
มม ญาตี สมาเนตฺวา, ธาตุปูชํ อกาสหํฯ

๙๔. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ธาตุมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ธาตุปูชายิทํ ผลํฯ

๙๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๙๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๗.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อปรอุตฺตรเตฺถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อปรสฺส อุตฺตรเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ภทฺทชิเตฺถรอปทานํ

๙๘. “โอคยฺห ยํ โปกฺขรณิํ, นานากุญฺชรเสวิตํ;
อุทฺธรามิ ภิสํ ตตฺถ, ฆาสเหตุ อหํ ตทาฯ

๙๙. “ภควา ตมฺหิ สมเย, ปทุมุตฺตรสวฺหโย;
รตฺตมฺพรธโร พุโทฺธ, คจฺฉเต อนิลญฺชเสฯ

๑๐๐.“ธุนโนฺต ปํสุกูลานิ, สทฺทํ อโสฺสสหํ ตทา;
อุทฺธํ นิชฺฌายมาโนหํ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๑๐๑.“ตเตฺถว ฐิตโก สโนฺต, อายาจิํ โลกนายกํ;
มธุํ ภิเสหิ สหิตํ, ขีรํ สปฺปิํ มุฬาลิกํ [มธุํ ภิเสหิ ปจติ, ขีรสปฺปิ มุลาลิภิ (ก.) ภิสทายกเตฺถราปทาเนปิ]ฯ

๑๐๒.“ปฏิคฺคณฺหาตุ เม พุโทฺธ, อนุกมฺปาย จกฺขุมา;
ตโต การุณิโก สตฺถา, โอโรหิตฺวา มหายโสฯ

๑๐๓.“ปฏิคฺคณฺหิ มม ภิกฺขํ, อนุกมฺปาย จกฺขุมา;
ปฏิคฺคเหตฺวา สมฺพุโทฺธ, อกา เม อนุโมทนํฯ

๑๐๔.“สุขี โหตุ มหาปุญฺญ, คติ ตุยฺหํ สมิชฺฌตุ;
อิมินา ภิสทาเนน, ลภสฺสุ วิปุลํ สุขํ’ฯ

๑๐๕.“อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ชลชุตฺตมนามโก;
ภิกฺขมาทาย สมฺพุโทฺธ, อากาเสนาคมา ชิโนฯ

๑๐๖.“ตโต ภิสํ คเหตฺวาน, อคจฺฉิํ มม อสฺสมํ;
ภิสํ รุเกฺข ลเคฺคตฺวาน, มม ทานํ อนุสฺสริํฯ

๑๐๗.“มหาวาโต อุฎฺฐหิตฺวา, สญฺจาเลสิ วนํ ตทา;
อากาโส อภินาทิตฺถ, อสนี จ ผลี ตทาฯ

๑๐๘.“ตโต เม อสนีปาโต, มตฺถเก นิปตี ตทา;
โสหํ นิสินฺนโก สนฺโต, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๑๐๙.“ปุญฺญกเมฺมน สญฺญุโตฺต, ตุสิตํ อุปปชฺชหํ;
กเฬวรํ เม ปติตํ, เทวโลเก รมามหํฯ

๑๑๐.“ฉฬาสีติสหสฺสานิ, นาริโย สมลงฺกตา;
สายํ ปาตํ อุปฎฺฐนฺติ, ภิสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๑๑.“มนุสฺสโยนิมาคนฺตฺวา, สุขิโต โหมหํ ตทา;
โภคา เม อูนตา นตฺถิ, ภิสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๑๒.“อนุกมฺปิตโก เตน, เทวเทเวน ตาทินา;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๑๓.“สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ภิสํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ภิสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๑๔.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๑๕.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๑๖.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภทฺทชิเตฺถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

ภทฺทชิเตฺถรสฺสาปทานํ อฎฺฐมํฯ

๙. สิวกเตฺถรอปทานํ

๑๑๗. ‘‘เอสนาย จรนฺตสฺส, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
ริตฺตกํ ปตฺตํ ทิสฺวาน, กุมฺมาสํ ปูรยึ อหํฯ

๑๑๘. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ภิกฺขมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กุมฺมาสสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๑๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๒๐. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๒๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สิวกเตฺถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สิวกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อุปวานเตฺถรอปทานํ

๑๒๒. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
ชลิตฺวา อคฺคิกฺขนฺโธว, สมฺพุทฺโธ ปรินิพฺพุโตฯ

๑๒๓. ‘‘มหาชนา สมาคมฺม, ปูชยิตฺวา ตถาคตํ;
จิตํ กตฺวาน สุคตํ, สรีรํ อภิโรปยุํฯ

๑๒๔. ‘‘สรีรกิจฺจํ กตฺวาน, ธาตุํ ตตฺถ สมานยุํ;
สเทวมนุสฺสา สเพฺพ, พุทฺธถูปํ อกํสุ เตฯ

๑๒๕. ‘‘ปฐมา กญฺจนมยา, ทุติยา จ มณิมยา;
ตติยา รูปิยมยา, จตุตฺถี ผลิกามยาฯ

๑๒๖. ‘‘ตตฺถ ปญฺจมิกา เจว [ตตฺถ ปญฺจมิกา เจติ (สี.)], โลหิตงฺกมยา อหุ;
ฉฏฺฐา มสารคลฺลสฺส, สพฺพํ รตนมยูปริฯ

๑๒๗. ‘‘ชงฺฆา มณิมยา อาสิ, เวทิกา รตนามยา;
สพฺพโสณฺณมโย ถูโป, อุทฺธํ โยชนมุคฺคโตฯ

๑๒๘. ‘‘เทวา ตตฺถ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
‘มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโนฯ

๑๒๙. ‘‘‘ธาตุ อาเวณิกา นตฺถิ, สรีรํ เอกปิณฺฑิตํ;
อิมมฺหิ พุทฺธถูปมฺหิ, กสฺสาม กญฺจุกํ มยํ’ฯ

๑๓๐. ‘‘เทวา สตฺตหิ รเตฺนหิ, อญฺญํ วเฑฺฒสุํ โยชนํ;
ถูโป ทฺวิโยชนุเพฺพโธ, ติมิรํ พฺยปหนฺติ โสฯ

๑๓๑. ‘‘นาคา ตตฺถ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
‘มนุสฺสา เจว เทวา จ, พุทฺธถูปํ อกํสุ เตฯ

๑๓๒.“‘มา โน ปมตฺตา อสฺสุมฺห, อปฺปมตฺตา สเทวกา;
มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน’ฯ

๑๓๓.“อินฺทนีลํ มหานีลํ, อโถ โชติรสํ มณึ;
เอกโต สนฺนิปาเตตฺวา, พุทฺธถูปํ อฉาทยุํฯ

๑๓๔.‘สพฺพํ มณิมยํ อาสิ, ยาวตา [ตาวตา (ก.)] พุทฺธเจติยํ;
ติโยชนสมุพฺพิทฺธํ, อาโลกกรณํ ตทาฯ

๑๓๕.‘ครุฬา จ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
‘มนุสฺสา เทวนาคา จ, พุทฺธปูชํ อกํสุ เตฯ

๑๓๖.“‘มา โน ปมตฺตา อสฺสุมฺห, อปฺปมตฺตา สเทวกา;
มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน’ฯ

๑๓๗.‘สพฺพํ มณิมยํ ถูปํ, อกรุํ เต จ กญฺจุกํ;
โยชนํ เตปิ วฑฺฒยุํ, อายตํ พุทฺธเจติยํฯ

๑๓๘.‘จตุโยชนมุพฺพิทฺโธ, พุทฺธถูโป วิโรจติ;
โอภาเสติ ทิสา สพฺพา, สตรํสีว อุคฺคโตฯ

๑๓๙.‘กุมฺภณฺฑา จ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
‘มนุสฺสา เจว เทวา จ, นาคา จ ครุฬา ตถาฯ

๑๔๐.“‘ปเจฺจกํ พุทฺธเสฏฺฐสฺส, อกํสุ ถูปมุตฺตมํ;
มา โน ปมตฺตา อสฺสุมฺห, อปฺปมตฺตา สเทวกาฯ

๑๔๑.“‘มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน;
รตเนหิ ฉาเทสฺสาม, อายตํ พุทฺธเจติยํ’ฯ

๑๔๒.“โยชนํ เตปิ วฑฺฒยุํ, อายตํ พุทฺธเจติยํ;
ปญฺจโยชนมุพฺพิทฺโธ, ถูโป โอภาสเต ตทาฯ

๑๔๓.“ยกฺขา ตตฺถ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
‘มนุสฺสา เทวนาคา จ, ครุฬา จ กุมฺภณฺฑกาฯ

๑๔๔.“ปเจฺจกํ พุทฺธเสฏฺฐสฺส, อกํสุ ถูปมุตฺตมํ;
มา โน ปมตฺตา อสฺสุมฺห, อปฺปมตฺตา สเทวกาฯ

๑๔๕.“มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน;
ผลิกา ฉาทยิสฺสาม, อายตํ พุทฺธเจติยํ’ฯ

๑๔๖.“โยชนํ เตปิ วฑฺฒยุํ, อายตํ พุทฺธเจติยํ;
ฉโยชนิกมุพฺพิทฺโธ, ถูโป โอภาสเต ตทาฯ

๑๔๗.‘คนฺธพฺพา จ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
‘มนุชา เทวตา นาคา, กุมฺภณฺฑา ครุฬา ตถา [กุมฺภณฺฑา จ ยกฺขา ตถา (สี.)]ฯ

๑๔๘. “สเพฺพ อกํสุ พุทฺธถูปํ, มยเมตฺถ อการกา;
มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน’ฯ

๑๔๙. “เวทิโย สตฺต กตฺวาน, ธชํ ฉตฺตํ อกํสุ เต;
สพฺพโสณฺณมยํ ถูปํ, คนฺธพฺพา การยุํ ตทาฯ

๑๕๐. “สตฺตโยชนมุพฺเพโธ, ถูโป โอภาสเต ตทา;
รตฺตินฺทิวา น ญายนฺติ, อาโลโก โหติ สพฺพทาฯ

๑๕๑. “อภิโภนฺติ น ตสฺสาภา, จนฺทสูรา สตารกา;
สมนฺตา โยชนสเต, ปทีโปปิ น ปชฺชลิฯ

๑๕๒. “เตน กาเลน เย เกจิ, ถูปํ ปูเชนฺติ มานุสา;
น เต ถูปํ อารุหนฺติ, อมฺพเร อุกฺขิปนฺติ เตฯ

๑๕๓. “เทเวหิ ฐปิโต ยกฺโข, อภิสมฺมตนามโก;
ธชํ วา ปุปฺผทามํ วา, อภิโรเปติ อุตฺตรึฯ

๑๕๔. “น เต ปสฺสนฺติ ตํ ยกฺขํ, ทามํ ปสฺสนฺติ คจฺฉโต;
เอวํ ปสฺสิตฺวา คจฺฉนฺตา, สพฺเพ คจฺฉนฺติ สุคฺคตึฯ

๑๕๕. “วิรุทฺธา เย ปาวจเน, ปสนฺนา เย จ สาสเน;
ปาฏิหีรํ ทฏฺฐุกามา, ถูปํ ปูเชนฺติ มานุสาฯ

๑๕๖. “นคเร หํสวติยา, อโหสึ ภตโก ตทา;
อาโมทิตํ ชนํ ทิสฺวา, เอวํ จินฺเตสหํ ตทาฯ

๑๕๗. “‘อุฬาโร ภควา เนโส, ยสฺส ธาตุฆเร ทิสํ;
อิมา จ ชนตา ตุฏฺฐา, การํ กุพฺพํ น ตปฺปเรฯ

๑๕๘. “‘อหมฺปิ การํ กสฺสามิ, โลกนาถสฺส ตาทิโน;
ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, ภวิสฺสามิ อนาคเต’ฯ

๑๕๙. “สุโธตํ รชเกนาหํ, อุตฺตเรยฺยํ ปฏํ มม;
เวฬคฺเค อาลคฺเคตฺวาน, ธชํ อุกฺขิปิมมฺพเรฯ

๑๖๐. “อภิสมฺมตโก คยฺห, อมฺพเร หาสิ เม ธชํ;
วาเตริตํ ธชํ ทิสฺวา, ภิโยฺย หาสํ ชเนสหํฯ

๑๖๑. “ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สมณํ อุปสงฺกมึ;
ตํ ภิกฺขุํ อภิวาเทตฺวา, วิปากํ ปุจฺฉหํ ธเชฯ

๑๖๒. “โส เม กเถสิ อานนฺที, ปีติสญฺชนนํ มม;
‘ตสฺส ธชสฺส วิปากํ, อนุโภสฺสสิ สพฺพทาฯ

๑๖๓. “‘หตฺถิอสฺสรถาปตฺตี, เสนา จ จตุรงฺคินี;
ปริวาเรสฺสนฺติ ตํ นิจฺจํ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๔. “สฏฺฐิตุริยสหสฺสานิ, เภริโย สมลงฺกตา;
ปริวาเรสฺสนฺติ ตํ นิจฺจํ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๕. “ฉฬาสีติสหสฺสานิ , นาริโย สมลงฺกตา;
วิจิตฺตวตฺถาภรณา, อามุกฺกมณิกุณฺฑลาฯ

๑๖๖. “อาฬารปมฺหา หสุลา, สุสญฺญา [สุตฺถนา (สี.) อป. เถร ๒.๔๘.๑๙ มณิปูชกเตฺถราปทาเนปิ] ตนุมชฺฌิมา;
ปริวาเรสฺสนฺติ ตํ นิจฺจํ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๗. “ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสสิ;
อสีติกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชํ กริสฺสสิฯ

๑๖๘. “สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๖๙. “กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๗๐. “เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
ปุญฺญกเมฺมน สญฺญุโตฺต, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสสิฯ

๑๗๑. “อสีติโกฏึ ฉเฑฺฑตฺวา, ทาเส กมฺมกเร พหู;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเน ปพฺพชิสฺสสิฯ

๑๗๒. “อาราธยิตฺวา สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
อุปวาโนติ นาเมน, เหสฺสสิ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๑๗๓. “สตสหเสฺส กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุมุโตฺต สรเวโคว, กิเลเส ฌาปยึ [กิเลสา ฌาปิตา (สี.)] มมฯ

๑๗๔. “จกฺกวตฺติสฺส สนฺตสฺส, จาตุทฺทีปิสฺสรสฺส เม;
ตีณิ โยชนานิ สามนฺตา, อุสฺสียนฺติ ธชา สทาฯ

๑๗๕. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๗๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๗๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปวานเตฺถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปวานเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

๑๑. รฏฺฐปาลเตฺถรอปทานํ

๑๗๙.ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
วรนาโค มยา ทินฺน, อีสาทนฺต อุรูฬฺหวาฯ

๑๘๐.“เสตจฺฉโตฺตปโสภิโต, สกปฺปโน [สีทพฺพโน (สี.)] สหตฺถิโป;
อคฺฆาเปตฺวาน ตํ สพฺพํ, สงฺฆารามํ อการยิํฯ

๑๘๑.“จตุปณฺณาสสหสฺสานิ, ปาสาเท การยิํ อหํ;
มโหฆทานํ [มหคฺฆญฺจ (สี.), มยา ภตฺตํ (ก.) อป. เถร ๑.๒.๙๙] กริตฺวาน, นิยฺยาเทสิํ มเหสิโนฯ

๑๘๒.“อนุโมทิ มหาวีโร, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
สเพฺพ ชเน หาสยนฺโต, เทเสสิ อมตํ ปทํฯ

๑๘๓.“ตํ เม พุโทฺธ วิยากาสิ, ชลชุตฺตมนามโก;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๘๔.““จตุปณฺณาสสหสฺสานิ, ปาสาเท การยี อยํ;
กถยิสฺสามิ วิปากํ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๘๕.““อฎฺฐารสสหสฺสานิ, กูฎาคารา ภวิสฺสเร;
พฺยมฺหุตฺตมมฺหิ นิพฺพตฺตา, สพฺพโสณฺณมยา จ เตฯ

๑๘๖.“““ปณฺณาสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
อฎฺฐปณฺณาสกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๑๘๗.““กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๘๘.““เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
อเฑฺฒ กุเล มหาโภเค, นิพฺพตฺติสฺสติ ตาวเทฯ

๑๘๙.““โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
รฎฺฐปาโลติ นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๑๙๐.“““ปธานปหิตโตฺต โส, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๑๙๑.“อุฎฺฐาย อภินิกฺขมฺม, ชหิตา โภคสมฺปทา;
เขฬปิเณฺฑว โภคมฺหิ, เปมํ มยฺหํ น วิชฺชติฯ

๑๙๒.“วีริยํ เม ธุรโธรยฺหํ, โยคเกฺขมาธิวาหนํ;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๑๙๓.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๙๔.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๙๕.“ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา รฎฺฐปาโล เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

รฏฺฐปาลเตฺถรสฺสาปทานํ เอกาทสมํฯ

ยสวโคฺค ฉปญฺญาสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ยโส นทีกสฺสโป จ, คยากิมิลวชฺชิโน;
ทฺเว อุตฺตรา ภทฺทชี, สิวโก อุปวาหโน;
รฏฺฐปาโล เอกสตํ, คาถานํ ปญฺจนวุติฯ

เถราปทานํ สมตฺตํฯ

เอตฺตาวตา พุทฺธาปทานญฺจ ปเจฺจกาปทานญฺจ เถราปทานญฺจ สมตฺตานิฯ

ฯ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

ขุทฺทกนิกาเย

เถรีอปทานปาฬิ

๑. สุเมธาวโคฺค

๑. สุเมธาเถรีอปทานํ

อถ เถริกาปทานานิ สุณาถ –

๑. “ภควติ โกณาคมเน, สงฺฆารามมฺหิ นวนิเวสนมฺหิ [นิเวสมฺหิ (สฺยา.)];
สขิโย ติโสฺส ชนิโย, วิหารทานํ อทาสิมฺหฯ

๒. “ทสกฺขตฺตุํ สตกฺขตฺตุํ, ทสสตกฺขตฺตุํ สตานญฺจ สตกฺขตฺตุํ [สตานิ จ สตฺตกฺขตฺตุํ (สี. ก.)];
เทเวสุ อุปฺปชฺชิมฺห, โก วาโท มานุเส ภเวฯ

๓. “เทเว มหิทฺธิกา อหุมฺห, มานุสกมฺหิ โก วาโท;
สตฺตรตนมเหสี [สตฺตรตนสฺส มเหสี (สี. ปี.)], อิตฺถิรตนํ อหํ ภวิํฯ

๔. “อิธ สญฺจิตกุสลา [ตตฺถ สญฺจิตํ กุสลํ (สฺยา.)], สุสมิทฺธกุลปฺปชา;
ธนญฺชานี จ เขมา จ, อหมฺปิ จ ตโย ชนาฯ

๕. “อารามํ สุกตํ กตฺวา, สพฺพาวยวมณฺฑิตํ;
พุทฺธปฺปมุขสงฺฆสฺส, นิยฺยาเทตฺวา สโมทิตาฯ

๖. “ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชามิ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสา;
เทเวสุ อคฺคตํ ปตฺตา, มนุเสฺสสุ ตเถว จฯ

๗. “อิมสฺมิํเยว กปฺปมฺหิ, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๘. “อุปฏฺฐาโก มเหสิสฺส, ตทา อาสิ นริสฺสโร;
กาสิราชา กิกี นาม, พาราณสิปุรุตฺตเมฯ

๙. “ตสฺสาสุํ สตฺต ธีตโร, ราชกญฺญา สุเขธิตา [สุเขถิตา (สฺยา.)];
พุทฺโธปฏฺฐานนิรตา, พฺรหฺมจริยํ จริํสุ ตาฯ

๑๐. “ตาสํ สหายิกา หุตฺวา, สีเลสุ สุสมาหิตา;
ทตฺวา ทานานิ สกฺกจฺจํ, อคาเรว วตํ [อคาเรว วตฺตํ (สฺยา.)] จริํฯ

๑๑. “เตน กมฺมมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสูปคา อหํฯ

๑๒. “ตโต จุตา ยามมคํ [ยามสคฺคํ (สฺยา.)], ตโตหํ ตุสิตํ คตา;
ตโต จ นิมฺมานรติํ, วสวตฺติปุรํ ตโตฯ

๑๓. “ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชามิ, ปุญฺญกมฺมสโมหิตา;
ตตฺถ ตเตฺถว ราชูนํ, มเหสิตฺตมการยิํฯ

๑๔. “ตโต จุตา มนุสฺสเตฺต, ราชูนํ จกฺกวตฺตินํ;
มณฺฑลีนญฺจ ราชูนํ, มเหสิตฺตมการยิํฯ

๑๕. “สมฺปตฺติมนุโภตฺวาน, เทเวสุ มานุเสสุ จ;
สพฺพตฺถ สุขิตา หุตฺวา, เนกชาตีสุ สํสรึฯ

๑๖. “โส เหตุ จ โส ปภโว, ตมฺมูลํ สาสเน ขมํ [ตมฺมูลํ สา จ สาสเน ขนฺติ (สี. ปี. ก.)];
ปฐมํ ตํ สโมธานํ, ตํ ธมฺมรตาย นิพฺพานํ [นิพฺพุตํ (สฺยา.)]ฯ

๑๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาคีว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสวาฯ

๑๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส [พุทฺธเสฏฺฐสฺส (สี. สฺยา. ก.)] สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ สุเมธา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุเมธาเถริยาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เมขลาทายิกาเถรีอปทานํ

๒๐. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, ถูปการาปิกา อหุํ [ถูปการ มกาสหํ (สฺยา.)];
เมขลิกา มยา ทินฺนา, นวกมฺมาย สตฺถุโนฯ

๒๑. “นิฏฺฐิเต จ มหาถูเป, เมขลํ ปุนทาสหํ;
โลกนาถสฺส มุนิโน, ปสนฺนา เสหิ ปาณิภิฯ

๒๒. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ เมขลมทํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ถูปการสฺสิทํ ผลํฯ

๒๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๒๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ เมขลาทายิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เมขลาทายิกาเถริยาปทานํ ทุติยํฯ

๓. มณฺฑปทายิกาเถรีอปทานํ

๒๖. “โกณาคมนพุทฺธสฺส , มณฺฑโป การิโต มยา;
ธุวํ ติจีวรํทาสึ [ถูปญฺจ ปวรมทํ (สฺยา.), ธุวญฺจ จีวรํ อทํ (ปี.)], พุทฺธสฺส โลกพนฺธุโนฯ

๒๗. “ยํ ยํ ชนปทํ ยามิ, นิคเม ราชธานิโย;

สพฺพตฺถ ปูชิโต โหมิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๒๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสวาฯ
๒๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ มณฺฑปทายิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มณฺฑปทายิกาเถริยาปทานํ ตติยํฯ

๔. สงฺกมนตฺถาเถรีอปทานํ

๓๑. “วิปสฺสิสฺส ภควโต [โกณฺฑญฺญสฺส ภควโต (สฺยา. ปี.)], โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
รถิยํ ปฏิปนฺนสฺส, ตารยนฺตสฺส ปาณิโนฯ

๓๒. “ฆรโต นิกฺขมิตฺวาน, อวกุชฺชา นิปชฺชหํ;
อนุกมฺปโก โลกนาโถ, สิรสิ [สีสเนฺต (สี. ก.)] อกฺกมี มม [ตทา (สฺยา. ปี.)]ฯ

๓๓. “อกฺกมิตฺวาน สิรสิ [สมฺพุโทฺธ (ก.)], อคมา โลกนายโก;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ตุสิตํ อคมาสหํฯ

๓๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสวาฯ
๓๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๖. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ สงฺกมนตฺถา [สงฺกมนทา (สฺยา.)] ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สงฺกมนตฺถาเถริยาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. นฬมาลิกาเถรีอปทานํ

๓๗. “จนฺทภาคานทีตีเร , อโหสึ กินฺนรี ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สยมฺภุํ อปราชิตํฯ

๓๘. “ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, เวทชาตา กตญฺชลี;
นฬมาลํ คเหตฺวาน, สยมฺภุํ อภิปูชยึฯ

๓๙. “เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา กินฺนรีเทหํ, อคจฺฉึ ติทสํ คตึฯ

๔๐. “ฉตฺตึสเทวราชูนํ , มเหสิตฺตมการยึ;
ทสนฺนํ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยึ;
สํเวเชตฺวาน เม จิตฺตํ [เวทยิตฺวาน กุสลํ (สฺยา.), สํเวทยิตฺวา กุสลํ (ปี.)], ปพฺพชึ
อนคาริยํฯ

๔๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา [ภวา สํฆาติตา มม (ก.)];
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๔๒. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;

ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ ผลํฯ

๔๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๔๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ นฬมาลิกา เถรี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นฬมาลิกาเถริยาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. เอกปิณฺฑปาตทายิกาเถรีอปทานํ

๔๖. “นคเร พนฺธุมติยา, พนฺธุมา นาม ขตฺติโย;
ตสฺส รโญฺญ อหุํ ภริยา, เอกชฺฌํ จารยามหํ [เอกจฺจํ วาทยามหํ (สฺยา.)]ฯ

๔๗.“รโหคตา นิสีทิตฺวา, เอวํ จินฺเตสหํ ตทา;
‘อาทาย คมนียณฺหิ, กุสลํ นตฺถิ เม กตํฯ

๔๘. ““มหาภิตาปํ กฏุกํ, โฆรรูปํ สุทารุณํ;
นิรยํ นูน คจฺฉามิ, เอตฺถ เม นตฺถิ สํสโย’ฯ

๔๙. “ราชานํ อุปสงฺกมฺม, อิทํ วจนมพฺรวิํ;
‘เอกํ เม สมณํ เทหิ, โภชยิสฺสามิ ขตฺติย’ฯ

๕๐. “อทาสิ เม มหาราชา, สมณํ ภาวิตินฺทฺริยํ;
ตสฺส ปตฺตํ คเหตฺวาน, ปรมนฺเนน ปูรยิํ [ตปฺปยิํ (สี.)]ฯ

๕๑. “ปูรยิตฺวา ปรมนฺนํ, คนฺธาเลปํ อกาสหํ;
ชาเลน ปิทหิตฺวาน, วตฺถยุเคน [ปีตโจเฬน (สฺยา.), มหาเนเลน (ปี.)] ฉาทยิํฯ

๕๒. “อารมฺมณํ มมํ เอตํ, สรามิ ยาวชีวิหํ;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๕๓. “ติํสานํ เทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยิํ;
มนสา ปตฺถิตํ มยฺหํ, นิพฺพตฺตติ ยถิจฺฉิตํ [ยทิจฺฉกํ (สฺยา.), ยทิจฺฉกํ (ปี. ก.)]ฯ

๕๔. “วีสานํ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยิํ;
โอจิตตฺตาว [อุปจิตตฺตา (สฺยา.)] หุตฺวาน, สํสรามิ ภเวสฺวหํฯ

๕๕. “สพฺพพนฺธนมุตฺตาหํ, อเปตา เม อุปาทิกา;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๕๖. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปิณฺฑปาตสฺสิทํ ผลํฯ

๕๗.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๕๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ เอกปิณฺฑปาตทายิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกปิณฺฑปาตทายิกาเถริยาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. กฏจฺฉุภิกฺขาทายิกาเถรีอปทานํ

๖๐. “ปิณฺฑจารํ จรนฺตสฺส, ติสฺสนามสฺส สตฺถุโน;
กฏจฺฉุภิกฺขํ ปคฺคยฺห, พุทฺธเสฏฺฐสฺส ทาสหํฯ

๖๑. “ปฏิคฺคเหตฺวา สมฺพุโทฺธ, ติโสฺส โลกคฺคนายโก;
วีถิยา สณฺฐิโต สตฺถา, อกา เม อนุโมทนํฯ

๖๒. ““กฏจฺฉุภิกฺขํ ทตฺวาน, ตาวตึสํ คมิสฺสสิ;
ฉตฺตึสเทวราชูนํ, มเหสิตฺตํ กริสฺสสิฯ

๖๓. ““ปญฺญาสํ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตํ กริสฺสสิ;
มนสา ปตฺถิตํ สพฺพํ, ปฏิลจฺฉสิ สพฺพทาฯ

๖๔. ““สมฺปตฺตึ อนุโภตฺวาน, ปพฺพชิสฺสสิกิญฺจนา;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสสินาสวา’ฯ

๖๕. “อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ติโสฺส โลกคฺคนายโก;
นภํ อพฺภุคฺคมี วีโร, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๖๖. “สุทินฺนํ เม ทานวรํ [สุทินฺนเมว เม ทานํ (สฺยา.)], สุยิฏฺฐา ยาคสมฺปทา;
กฏจฺฉุภิกฺขํ ทตฺวาน, ปตฺตาหํ อจลํ ปทํฯ

๖๗. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ภิกฺขาทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๖๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ กฏจฺฉุภิกฺขาทายิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กฏจฺฉุภิกฺขาทายิกาเถริยาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สตฺตุปฺปลมาลิกาเถรีอปทานํ

๗๑. “นคเร อรุณวติยา, อรุโณ นาม [อรุณวา นาม (สี. ปี.)] ตฺติโย;
ตสฺส รโญฺญ อหุํ ภริยา, วาริตํ วารยามหํ [จาริกํ จารยามหํ (สี.), น คุลํ ปาทยามหํ (สฺยา.), น มาลํ ปาทยามหํ (ปี.)]ฯ

๗๒. “สตฺตมาลํ คเหตฺวาน, อุปฺปลา เทวคนฺธิกา;
นิสชฺช ปาสาทวเร, เอวํ จิเนฺตสิ ตาวเทฯ

๗๓. ““กึ เม อิมาหิ มาลาหิ, สิรสาโรปิตาหิ เม;

วรํ เม พุทฺธเสฏฺฐสฺส, ญาณมฺหิ อภิโรปิตํ’ฯ

๗๔. “สมฺพุทฺธํ ปฏิมาเนนฺตี, ทฺวาราสเนฺน นิสีทหํ;
‘ยทา เอหิติ สมฺพุทฺโธ, ปูชยิสฺสํ มหามุนิํ’ฯ

๗๕. “กกุโธ วิลสโนฺตว, มิคราชาว เกสรี;
ภิกฺขุสเงฺฆน สหิโต, อาคจฺฉิ วีถิยา ชิโนฯ

๗๖. “พุทฺธสฺส รํสิํ ทิสฺวาน, หฏฺฐา สํวิคฺคมานสา;
ทฺวารํ อวาปุริตฺวาน [อปาปุณิตฺวา (สฺยา.)], พุทฺธเสฏฺฐมปูชยิํฯ

๗๗. “สตฺต อุปฺปลปุปฺผานิ, ปริกิณฺณานิ [สุวิตฺถิณฺณานิ (สฺยา.)] อมฺพเร;
ฉทิํ กโรนฺต พุทฺธสฺส, มตฺถเก ธารยนฺติ เตฯ

๗๘. “อุทคฺคจิตฺตา สุมนา, เวทชาตา กตญฺชลี;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๗๙. “มหาเนลสฺส ฉาทนํ, ธาเรนฺติ มม มุทฺธนิ;
ทิพฺพคนฺธํ ปวายามิ, สตฺตุปฺปลสฺสิทํ ผลํฯ

๘๐. “กทาจิ นียมานาย, ญาติสเงฺฆน เม ตทา;
ยาวตา ปริสา มยฺหํ, มหาเนลํ ธรียติฯ

๘๑. “สตฺตติ เทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยิํ;
สพฺพตฺถ อิสฺสรา หุตฺวา, สํสรามิ ภวาภเวฯ

๘๒. “เตสฏฺฐิ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยิํ;
สเพฺพ มมนุวตฺตนฺติ, อาเทยฺยวจนา อหุํฯ

๘๓. “อุปฺปลเสฺสว เม วโณฺณ, คโนฺธ เจว ปวายติ;
ทุพฺพณฺณิยํ น ชานามิ [ทุคฺคติํ นาภิชานามิ (สฺยา. ปี.)], พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๔. “อิทฺธิปาเทสุ กุสลา, โพชฺฌงฺคภาวนา รตา;
อภิญฺญาปารมิปฺปตฺตา, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๕. “สติปฏฺฐานกุสลา, สมาธิฌานโคจรา;
สมฺมปฺปธานมนุยุตฺตา, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๖. “วีริยํ เม ธุรโธรยฺหํ, โยคเกฺขมาธิวาหนํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๘๗. “เอกติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๘๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ สตฺตุปฺปลมาลิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สตฺตุปฺปลมาลิกาเถริยาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ปญฺจทีปิกาเถรีอปทานํ

๙๑. ‘‘นคเร หํสวติยา, จาริกี [จารินี (สฺยา.)] อาสหํ ตทา;
อาราเมน จ อารามํ, จรามิ กุสลตฺถิกาฯ

๙๒. ‘‘กาฬปกฺขมฺหิ ทิวเส, อทฺทสํ โพธิมุตฺตมํ;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, โพธิมูเล นิสีทหํฯ

๙๓. ‘‘ครุจิตฺตํ อุปฏฺฐตฺวา, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
โสมนสฺสํ ปเวเทตฺวา, เอวํ จิเนฺตสิ ตาวเทฯ

๙๔. ‘‘‘ยทิ พุโทฺธ อมิตคุโณ, อสมปฺปฏิปุคฺคโล;
ทเสฺสตุ ปาฏิหีรํ เม, โพธิ โอภาสตุ อยํ’ฯ

๙๕. ‘‘สห อาวชฺชิเต มยฺหํ, โพธิ ปชฺชลิ ตาวเท;
สพฺพโสณฺณมยา อาสิ, ทิสา สพฺพา วิโรจติฯ

๙๖. ‘‘สตฺตรตฺตินฺทิวํ [สตฺตรตฺติทิวํ (ปี. ก.)] ตตฺถ, โพธิมูเล นิสีทหํ;
สตฺตเม ทิวเส ปเตฺต, ทีปปูชํ อกาสหํฯ

๙๗.‘‘อาสนํ ปริวาเรตฺวา, ปญฺจทีปานิ ปชฺชลุํ;
ยาว อุเทติ สูริโย, ทีปา เม ปชฺชลุํ ตทาฯ

๙๘. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๙๙.‘‘ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, ปญฺจทีปาติ วุจฺจติ;
สฏฺฐิโยชนมุเพฺพธํ [สตโยชนมุเพฺพธํ (สี. สฺยา. ปี.)], ตึสโยชนวิตฺถตํ [สฏฺฐิ… (สฺยา. ปี.)]ฯ

๑๐๐.‘‘อสงฺขิยานิ ทีปานิ, ปริวาเร ชลนฺติ เม;
ยาวตา เทวภวนํ, ทีปาโลเกน โชตติฯ

๑๐๑.‘‘ปรมฺมุขา นิสีทิตฺวา [ปุรตฺถาภิมุขา สนฺติ (สฺยา.), ปุรตฺถาภิมุขา ถิตา (ปี.)], ยทิ อิจฺฉามิ ปสฺสิตุํ;
อุทฺธํ อโธ จ ติริยํ, สพฺพํ ปสฺสามิ จกฺขุนาฯ

๑๐๒.‘‘ยาวตา อภิกงฺขามิ, ทฏฺฐุํ สุคตทุคฺคเต [สุกตทุกฺกเต (ปี.];
ตตฺถ อาวรณํ นตฺถิ, รุเกฺขสุ ปพฺพเตสุ วาฯ

๑๐๓.‘‘อสีติ เทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึ;
สตานํ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยึฯ

๑๐๔. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
ทีปสตสหสฺสานิ, ปริวาเร ชลนฺติ เมฯ

๑๐๕. “เทวโลกา จวิตฺวาน, อุปฺปชฺชึ มาตุกุจฺฉิยํ;
มาตุกุจฺฉิคตา สนฺตี [มาตุกุจฺฉิคตํ สนฺตึ (สี.)], อกฺขิ เม น นิมีลติฯ

๑๐๖. “ทีปสตสหสฺสานิ, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิตา;
ชลนฺติ สูติกาเคเห [สูติฆเร ปชฺชลนฺติ (สพฺพตฺถ)], ปญฺจทีปานิทํ ผลํฯ

๑๐๗. “ปจฺฉิเม ภเว สมฺปตฺเต, มานสํ วินิวตฺตยึ;
อชรามตํ สีติภาวํ, นิพฺพานํ ผสฺสยึ อหํฯ

๑๐๘. “ชาติยา สตฺตวสฺสาหํ, อรหตฺตมปาปุณึ;
อุปสมฺปาทยี พุทฺโธ, คุณมญฺญาย โคตโมฯ

๑๐๙. “มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, ปาสาเทสุ คุหาสุ วา;
สุญฺญาคาเร วสนฺติยา [จ ฌายเนฺต (สี.), จ ฌายนฺตา (ปี.), ปชฺฌายนฺตา (สฺยา.)],
ปญฺจทีปา ชลนฺติ เมฯ

๑๑๐. “ทิพฺพจกฺขุ วิสุทฺธํ เม, สมาธิกุสลา อหํ;
อภิญฺญาปารมิปฺปตฺตา, ปญฺจทีปานิทํ ผลํฯ

๑๑๑. “สพฺพโวสิตโวสานา, กตกิจฺจา อนาสวา;
ปญฺจทีปา มหาวีร, ปาเท วนฺทามิ [วนฺทติ (สี. ก.)] จกฺขุมฯ

๑๑๒. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ ทีปมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปญฺจทีปานิทํ ผลํฯ

๑๑๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๑๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๑๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ ปญฺจทีปิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปญฺจทีปิกาเถริยาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อุทกทายิกาเถรีอปทานํ

๑๑๖. “นคเร พนฺธุมติยา, อโหสึ อุทหาริกา;
อุทหาเรน ชีวามิ, เตน โปเสมิ ทารเกฯ

๑๑๗. “เทยฺยธมฺโม จ เม นตฺถิ, ปุญฺญกฺเขตฺเต อนุตฺตเร;
โกฏฺฐกํ อุปสงฺกมฺม, อุทกํ ปฏฺฐเปสหํฯ

๑๑๘. “เตน กมฺเมน สุกเตน, ตาวตึสมคจฺฉหํ;
ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, อุทหาเรน นิมฺมิตํฯ

๑๑๙. “อจฺฉรานํ สหสฺสสฺส, อหญฺหิ ปวรา ตทา;

ทสฎฺฐาเนหิ ตา สพฺพา, อภิโภมิ สทา อหํฯ

๑๒๐. “ปญฺญาสํ เทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยิํ;
วีสติจกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยิํฯ

๑๒๑. “ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ทกทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๒. “ปพฺพตคฺเค ทุมคฺเค วา, อนฺตลิกฺเข จ ภูมิยํ;
ยทา อุทกมิจฺฉามิ, ขิปฺปํ ปฏิลภามหํฯ

๑๒๓. “อวุฏฺฐิกา ทิสา นตฺถิ, สนฺตตฺตา กุถิตาปิ [สนฺตตฺตา กุถิตา น จ (สี. ปี.), สนฺตตฺตา ขุปฺปิตา หิ เม (สฺยา.)] จ;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, มหาเมโฆ ปวสฺสติฯ

๑๒๔. “กทาจิ นียมานาย, ญาติสงฺเฆน เม ตทา;
ยทา อิจฺฉามหํ วสฺสํ, มหาเมโฆ อชายถฯ

๑๒๕. “อุณฺหํ วา ปริฬาโห วา, สรีเร เม น วิชฺชติ;
กาเย จ เม รโช นตฺถิ, ทกทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๖. “วิสุทฺธมนสา อชฺช, อเปตมนปาปิกา;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๒๗. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ทกํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ทกทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๒๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อุทกทายิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทกทายิกาเถริยาปทานํ ทสมํฯ

สุเมธาวโคฺค ปฐโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สุเมธา เมขลาทายี, มณฺฑปํ สงฺกมํ ททา;
นฬมาลี ปิณฺฑททา, กฏจฺฉุ อุปฺปลปฺปทาฯ

ทีปทา ทกทา เจว, คาถาโย คณิตา อิห;
เอกคาถาสตเญฺจว, ติํสติ จ ตทุตฺตริ [สตฺตรสํ ตทุตฺตริ (สฺยา.), สตฺตาทส ตทุตฺตริํ (ปี.)]ฯ

๒. เอกูโปสถิกวโคฺค

๑. เอกูโปสถิกาเถรีอปทานํ

๑. “นคเร พนฺธุมติยา, พนฺธุมา นาม ขตฺติโย;
ทิวเส ปุณฺณมาย โส, อุปวสิ อุโปสถํฯ

๒. “อหํ เตน สมเยน, กุมฺภทาสี อหํ ตหึ;
ทิสฺวา สราชกํ เสนํ, เอวาหํ จินฺตยึ ตทาฯ

๓. ‘ราชาปิ รชฺชํ ฉฑฺฑตฺวา, อุปวสิ อุโปสถํ;
สผลํ นูน ตํ กมฺมํ, ชนกาโย ปโมทิโต’ฯ

๔. “โยนิโส ปจฺจเวกฺขิตฺวา, ทุคฺคจฺจญฺจ [ทุคฺคติญฺจ (สฺยา.)] ทลิทฺทตํ [ทฬิทฺทตํ (สี.)];
มานสํ สมฺปหํสิตฺวา, อุปวสึ อุโปสถํฯ

๕. “อหํ อุโปสถํ กตฺวา, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเน;
เตน กมฺมน สุกเตน, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๖. “ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, อุพฺภโยชนมุคฺคตํ [อุทฺธํ โยชนมุคฺคตํ (สี. สฺยา. ปี.)];
กูฏาคารวรูเปตํ, มหาสนสุภูสิตํฯ

๗. “อจฺฉรา สตสหสฺสา, อุปติฏฺฐนฺติ มํ สทา;
อเญฺญ เทเว อติกฺกมฺม, อติโรจามิ สพฺพทาฯ

๘. “จตุสฏฺฐิ เทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึ;
เตสฏฺฐิ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยึฯ

๙. “สุวณฺณวณฺณา หุตฺวาน, ภเวสุ สํสรามหํ;
สพฺพตฺถ ปวรา โหมิ, อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐. “หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, รถยานญฺจ สีวิกํ [เกวลํ (สี. สฺยา. ปี.)];
ลภามิ สพฺพเมเวตํ, อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

๑๑. “โสณฺณมยํ รูปิมยํ, อโถปิ ผลิกามยํ;
โลหิตงฺคมยเญฺจว, สพฺพํ ปฏิลภามหํฯ

๑๒. “โกเสยฺยกมฺพลิยานิ , โขมกปฺปาสิกานิ จ;
มหคฺฆานิ จ วตฺถานิ, สพฺพํ ปฏิลภามหํฯ

๑๓. “อนฺนํ ปานํ ขาทนียํ, วตฺถเสนาสนานิ จ;
สพฺพเมตํ ปฏิลเภ, อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

๑๔. “วรคนฺธญฺจ มาลญฺจ, จุณฺณกญฺจ วิเลปนํ;
สพฺพเมตํ ปฏิลเภ, อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

๑๕. “กูฏาคารญฺจ ปาสาทํ, มณฺฑปํ หมฺมิยํ คุหํ;
สพฺพเมตํ ปฏิลเภ, อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖. “ชาติยา สตฺตวสฺสาหํ, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
อฑฺฒมาเส อสมฺปตฺเต, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๘. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อุโปสถสฺสิทํ ผลํฯ

๑๙. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๒๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ เอกูโปสถิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกูโปสถิกาเถริยาปทานํ ปฐมํฯ

๒. สฬลปุปฺผิกาเถรีอปทานํ

๒๒. “จนฺทภาคานทีตีเร, อโหสึ กินฺนรี ตทา;
อทฺทสาหํ เทวเทวํ, จงฺกมนฺตํ นราสภํฯ

๒๓. “โอจินิตฺวาน สฬลํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
อุปสิงฺฆิ มหาวีโร, สฬลํ เทวคนฺธิกํฯ

๒๔. “ปฏิคฺคเหตฺวา สมฺพุโทฺธ, วิปสฺสี โลกนายโก;
อุปสิงฺฆิ มหาวีโร, เปกฺขมานาย เม ตทาฯ

๒๕. “อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, วนฺทิตฺวา ทฺวิปทุตฺตมํ [ทิปทุตฺตมํ (สี. สฺยา. ปี.)];
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตโต ปพฺพตมารุหึฯ

๒๖. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๒๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ สฬลปุปฺผิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สฬลปุปฺผิกาเถริยาปทานํ ทุติยํฯ

๓. โมทกทายิกาเถรีอปทานํ

๓๐. “นคเร พนฺธุมติยา, กุมฺภทาสี อโหสหํ;
มม ภาคํ คเหตฺวาน, คจฺฉํ อุทกหาริกา [อุทกหาริกํ (สี.), อุทกหาริเก (สฺยา.)]ฯ

๓๑. “ปนฺถมฺหิ สมณํ ทิสฺวา, สนฺตจิตฺตํ สมาหตํ;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, โมทเก ตีณิทาสหํฯ

๓๒. “เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
เอกนวุติกปฺปานิ [เอกูนตึสกปฺปานิ (สฺยา.)], วินิปาตํ นคจฺฉหํฯ

๓๓. “สมฺปตฺติ ตํ [สมฺปตฺติญฺจ (สฺยา.), สมฺปตฺติกํ (ก.)] กริตฺวาน, สพฺพํ อนุภวึ อหํ;
โมทเก ตีณิ ทตฺวาน, ปตฺตาหํ อจลํ ปทํฯ

๓๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๓๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ โมทกทายิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โมทกทายิกาเถริยาปทานํ ตติยํฯ

๔. เอกาสนทายิกาเถรีอปทานํ

๓๗. “นคเร หํสวติยา, อโหสึ พาลิกา [มาลิกา (สฺยา. ปี.)] ตทา;
มาตา จ เม ปิตา เจว, กมฺมนฺตํ อคมํสุ เตฯ

๓๘. “มชฺฌนฺหิกมฺหิ สูริเย, อทฺทสํ สมณํ อหํ;
วีถิยา อนุคจฺฉนฺตํ, อาสนํ ปญฺญเปสหํฯ

๓๙. “โคนกาวิกติกาหิ [โคนกจิตฺตกาทีหิ (สี.)], ปญฺญเปตฺวา มมาสนํ;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๔๐. “‘สนฺตตฺตา กุถิตา ภูมิ, สูโร มชฺฌนฺหิเก ฐิโต;
มาลุตา จ น วายนฺติ, กาโล เจเวตฺถ เมหิติ [เจตฺถ อุปฏฺฐิโต (สี.), เจวตฺถํ เอติ ตํ (ปี.)]ฯ

๔๑. “‘ปญฺญตฺตมาสนมิทํ, ตวตฺถาย มหามุนิ;
อนุกมฺปํ อุปาทาย, นิสีท มม อาสเน’ฯ

๔๒. “นิสีทิ ตตฺถ สมโณ, สุทนฺโต สุทฺธมานโส;
ตสฺส ปตฺตํ คเหตฺวาน, ยถารนฺธํ อทาสหํฯ

๔๓. “เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๔๔. “ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, อาสเนน สุนิมฺมิตํ;
สฏฺฐิโยชนมุพฺเพธํ, ตึสโยชนวิตฺถตํฯ

๔๕. “โสณฺณมยา มณิมยา, อโถปิ ผลิกามยา;
โลหิตงฺคมยา เจว, ปลฺลงฺกา วิวิธา มมฯ

๔๖. “ตูลิกา วิกติกาหิ, กฏฺฏิสฺสจิตฺตกาหิ จ;

อุทฺทเอกนฺตโลมี จ, ปลฺลงฺกา เม สุสณฺฐิตา [สุสนฺถตา (สี.)]ฯ

๔๗. “ยทา อิจฺฉามิ คมนํ, หาสขิฑฺฑสมปฺปิตา;
สห ปลฺลงฺกเสฏฺฐน, คจฺฉามิ มม ปตฺถิตํฯ

๔๘. “อสีติ เทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึ;
สตฺตติ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยิํฯ

๔๙. “ภวาภเว สํสรนฺตี, มหาโภคํ ลภามหํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํ [เอกาสนผลํ อิทํ (สพฺพตฺถ) เอวมุปริปิ]ฯ

๕๐. “ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;
อเญฺญ ภเว น ชานามิ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๕๑. “ทุเว กุเล ปชายามิ, ขตฺติเย จาปิ พฺราหฺมเณ;
อุจฺจากุลีนา [อุจฺจากุลิกา (สฺยา. ปี. ก.)] สพฺพตฺถ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๕๒. “โทมนสฺสํ น ชานามิ, จิตฺตสนฺตาปนํ มม;
เววณฺณิยํ น ชานามิ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๕๓. “ธาติโย มํ อุปฏฺฐนฺติ, ขุชฺชา เจลาปิกา [เขลาปิกา (สี.), เจลาวิกา (ปี.)] พหู;
อเงฺกน องฺกํ คจฺฉามิ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๕๔. “อญฺญา นฺหาเปนฺติ โภเชนฺติ, อญฺญา รเมนฺติ มํ สทา;
อญฺญา คนฺธํ วิลิมฺปนฺติ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํ [อญฺญา มเมว นฺหาเปนฺติ, อญฺญา โภเชนฺติ โภชนํ; อญฺญา มํ อลงฺกโรนฺติ, อญฺญา รเมนฺติ มํ สทฺธา; (สฺยา.)]ฯ

๕๕. “มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, สุญฺญาคาเร วสนฺติยา;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปลฺลโงฺก อุปติฏฺฐติฯ

๕๖. “อยํ ปจฺฉิมโก มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อชฺชาปิ รชฺชํ ฉเฑฺฑตฺวา, ปพฺพชิํ อนคาริยํฯ

๕๗. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, เอกาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๕๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๕๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ เอกาสนทายิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกาสนทายิกาเถริยาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ปญฺจทีปทายิกาเถรีอปทานํ

๖๑. “นคเร หํสวติยา, จาริกี [จาริกา (สี. สฺยา.)] อาสหํ ตทา;
อาราเมน จ อารามํ [อาราเมน วิหาเรน (สฺยา. ปี.)], จรามิ กุสลตฺถิกาฯ

๖๒. “กาฬปกฺขมฺหิ ทิวเส, อทฺทสํ โพธิมุตฺตมํ;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, โพธิมูเล นิสีทหํฯ

๖๓. “ครุจิตฺตํ อุปเฏฺฐตฺวา, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
โสมนสฺสํ ปเวเทตฺวา, เอวํ จิเนฺตสิ ตาวเทฯ

๖๔. “‘ยทิ พุโทฺธ อมิตคุโณ, อสมปฺปฏิปุคฺคโล;
ทเสฺสตุ ปาฏิหีรํ เม, โพธิ โอภาสตุ อยํ’ฯ

๖๕. “สห อาวชฺชิเต มยฺหํ, โพธิ ปชฺชลิ ตาวเท;
สพฺพโสณฺณมยา อาสิ, ทิสา สพฺพา วิโรจติฯ

๖๖. “สตฺตรตฺตินฺทิวํ ตตฺถ, โพธิมูเล นิสีทหํ;
สตฺตเม ทิวเส ปเตฺต, ทีปปูชํ อกาสหํฯ

๖๗. “อาสนํ ปริวาเรตฺวา, ปญฺจ ทีปานิ ปชฺชลุํ;
ยาว อุเทติ สูริโย, ทีปา เม ปชฺชลุํ ตทาฯ

๖๘. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๖๙. “ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, ปญฺจทีปาติ วุจฺจติ;
สฎฺฐิโยชนมุเพฺพธํ, ตึสโยชนวิตฺถตํฯ

๗๐. “อสงฺขิยานิ ทีปานิ, ปริวาเร ชลึสุ เม;
ยาวตา เทวภวนํ, ทีปาโลเกน โชตติฯ

๗๑. “ปรมฺมุขา [ปุพฺพมุขา (สฺยา.)] นิสีทิตฺวา, ยทิ อิจฺฉามิ ปสฺสิตุํ;
อุทฺธํ อโธ จ ติริยํ, สพฺพํ ปสฺสามิ จกฺขุนาฯ

๗๒. “ยาวตา อภิกงฺขามิ, ทฎฺฐุํ สุคตทุคฺคเต [สุกตทุกฺกเฏ (ปี.)];
ตตฺถ อาวรณํ นตฺถิ, รุเกฺขสุ ปพฺพเตสุ วาฯ

๗๓. “อสีติ เทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึ;
สตานํ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยึฯ

๗๔. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
ทีปสตสหสฺสานิ, ปริวาเร ชลนฺติ เมฯ

๗๕. “เทวโลกา จวิตฺวาน, อุปฺปชฺชึ มาตุกุจฺฉิยํ;
มาตุกุจฺฉิคตา สนฺตี, อกฺขิ เม น นิมีลติฯ

๗๖. “ทีปสตสหสฺสานิ, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิตา;
ชลนฺติ สูติกาเคเห, ปญฺจทีปานิทํ ผลํฯ

๗๗. “ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, มานสํ วินิวตฺตยึ;
อชรามตํ สีติภาวํ, นิพฺพานํ ผสฺสยึ อหํฯ

๗๘. “ชาติยา สตฺตวสฺสาหํ, อรหตฺตมปาปุณึ;
อุปสมฺปาทยี พุโทฺธ, คุณมญฺญาย โคตโมฯ

๗๙. “มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, สุญฺญาคาเร วสนฺติยา;
สทา ปชฺชลเต ทีปํ, ปญฺจทีปานิทํ ผลํฯ

๘๐. “ทิพฺพจกฺขุ วิสุทฺธํ เม, สมาธิกุสลา อหํ;
อภิญฺญาปารมิปฺปตฺตา, ปญฺจทีปานิทํ ผลํฯ

๘๑. “สพฺพโวสิตโวสานา, กตกิจฺจา อนาสวา;
ปญฺจทีปา มหาวีร, ปาเท วนฺทามิ จกฺขุมฯ

๘๒. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ ทีปมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปญฺจทีปานิทํ ผลํฯ

๘๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสวาฯ
๘๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๘๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ ปญฺจทีปทายิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปญฺจทีปทายิกาเถริยาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. นฬมาลิกาเถรีอปทานํ

๘๖. “จนฺทภาคานทีตีเร , อโหสิํ กินฺนรี ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สยมฺภุํ อปราชิตํฯ

๘๗. “ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, เวทชาตา กตญฺชลี;
นฬมาลํ คเหตฺวาน, สยมฺภุํ อภิปูชยิํฯ

๘๘. “เตน กมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา กินฺนรีเทหํ [มานสํ เทหํ (สี. ปี. ก.) สุเมธาวเคฺคปิ], ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๘๙. “ฉตฺติํสเทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยิํ;
มนสา ปตฺถิตํ มยฺหํ, นิพฺพตฺตติ ยถิจฺฉิตํฯ

๙๐. “ทสนฺนํ จกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยิํ;
โอจิตตฺตาว [สุจิตตฺตาว (ปี.)] หุตฺวาน, สํสรามิ ภเวสฺวหํฯ

๙๑. “กุสลํ วิชฺชเต มยฺหํ, ปพฺพชิํ อนคาริยํ;
ปูชารหา อหํ อชฺช, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๙๒. “วิสุทฺธมนสา อชฺช, อเปตมนปาปิกา;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๙๓. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ พุทฺธมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, นฬมาลายิทํ ผลํฯ

๙๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสวา฿
๙๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ฿
๙๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”฿
อิตฺถํ สุทํ นฬมาลิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ฿

นฬมาลิกาเถริยาปทานํ ฉฏฺฐํ฿

๗. มหาปชาปติโคตมีเถรีอปทานํ

๙๗. “เอกทา โลกปโชฺชโต, เวสาลิยํ มหาวเน;
กูฏาคาเร สุสาลายํ, วสเต นรสารถิ฿

๙๘. “ตทา ชินสฺส มาตุจฺฉา, มหาโคตมิ ภิกฺขุนี;
ตหึ กเต [ตหิํเยว (สฺยา.)] ปุเร รเมฺม, วสี ภิกฺขุนุปสฺสเย฿

๙๙. “ภิกฺขุนีหิ วิมุตฺตาหิ, สเตหิ สห ปญฺจหิ;
รโหคตาย ตเสฺสวํ, จิตสฺสาสิ [จิตฺตสฺสาปิ (สฺยา.)] วิตกฺกิตํ฿

๑๐๐. “พุทฺธสฺส ปรินิพฺพานํ, สาวกคฺคยุคสฺส วา;
ราหุลานนฺทนนฺทานํ, นาหํ ลจฺฉามิ ปสฺสิตุํ฿

๑๐๑. “พุทฺธสฺส ปรินิพฺพานา, สาวกคฺคยุคสฺส วา;
มหากสฺสปนนฺทานํ, อานนฺทราหุลาน จ฿

๑๐๒. “ปฏิกจฺจายุสงฺขารํ [ปฏิคจฺจายุสงฺขาเร (สี.)] , โอสชฺชิตฺวาน นิพฺพุตึ;
คเจฺฉยฺยํ โลกนาเถน, อนุญฺญาตา มเหสินา฿

๑๐๓. “ตถา ปญฺจสตานมฺปิ, ภิกฺขุนีนํ วิตกฺกิตํ;
อาสิ เขมาทิกานมฺปิ, เอตเทว วิตกฺกิตํ฿

๑๐๔. “ภูมิจาโล ตทา อาสิ, นาทิตา เทวทุนฺทุภี;
อุปสฺสยาธิวตฺถาโย, เทวตา โสกปีฬิตา฿

๑๐๕. “วิลปนฺตา สุกรุณํ [สกรุณํ (สี. สฺยา. ปี.)], ตตฺถสฺสูนิ ปวตฺตยุํ;
มิตฺตา [สพฺพา (สฺยา. ปี.)] ภิกฺขุนิโย ตาหิ, อุปคนฺตฺวาน โคตมิํ฿

๑๐๖. “นิปจฺจ สิรสา ปาเท, อิทํ วจนมพฺรวุํ;
‘ตตฺถ โตยลวาสิตฺตา, มยมเยฺย รโหคตา฿

๑๐๗. “สา จลา จลิตา ภูมิ, นาทิตา เทวทุนฺทุภี;
ปริเทวา จ สุยฺยเนฺต, กิมตฺถํ นูน โคตมี’฿

๑๐๘. “ตทา อโวจ สา สพฺพํ, ยถาปริวิตกฺกิตํ;
ตาโยปิ สพฺพา อาหํสุ, ยถาปริวิตกฺกิตํ฿

๑๐๙. “ยทิ เต รุจิตํ อเยฺย, นิพฺพานํ ปรมํ สิวํ;
นิพฺพายิสฺสาม สพฺพาปิ, พุทฺธานุญฺญาย สุพฺพเต฿

๑๑๐. ‘‘‘มยํ สหาว นิกฺขนฺตา, ฆราปิ จ ภวาปิ จ;
สหาเยว คมิสฺสาม, นิพฺพานํ ปทมุตฺตมํ’ฯ

๑๑๑. ‘‘‘นิพฺพานาย วชนฺตีนํ, กึ วกฺขามี’ติ สา วทํ;
สห สพฺพาหิ นิคฺคญฺฉิ, ภิกฺขุนีนิลยา ตทาฯ

๑๑๒. ‘‘อุปสฺสเย ยาธิวตฺถา, เทวตา ตา ขมนฺตุ เม;
ภิกฺขุนีนิลยเสฺสทํ, ปจฺฉิมํ ทสฺสนํ มมฯ

๑๑๓. ‘‘น ชรา มจฺจุ วา ยตฺถ, อปฺปิเยหิ สมาคโม;
ปิเยหิ น วิโยโคตฺถิ, ตํ วชิสฺสํ [ตํ วชฺชิยํ (สฺยา.)] อสงฺขตํฯ

๑๑๔. ‘‘อวีตราคา ตํ สุตฺวา, วจนํ สุคโตรสา;
โสกฏฺฏา ปริเทวึสุ, อโห โน อปฺปปุญฺญตาฯ

๑๑๕. ‘‘ภิกฺขุนีนิลโย สุโญฺญ, ภูโต ตาหิ วินา อยํ;
ปภาเต วิย ตาราโย, น ทิสฺสนฺติ ชิโนรสาฯ

๑๑๖. ‘‘นิพฺพานํ โคตมี ยาติ, สเตหิ สห ปญฺจหิ;
นทีสเตหิว สห, คงฺคา ปญฺจหิ สาครํฯ

๑๑๗. ‘‘รถิยาย วชนฺติโย [วชนฺตึ ตํ (สี.), วชนฺติ ตํ (สฺยา.), วชนฺตานํ (ปี.)], ทิสฺวา สทฺธา อุปาสิกา;
ฆรา นิกฺขมฺม ปาเทสุ, นิปจฺจ อิทมพฺรวุํฯ

๑๑๘. ‘‘ปสีทสฺสุ มหาโภเค, อนาถาโย วิหาย โน;
ตยา น ยุตฺตา [ยุตฺตํ (สี. สฺยา. ปี.)] นิพฺพาตุํ, อิจฺฉฏฺฏา วิลปึสุ ตา’ฯ

๑๑๙. ‘‘ตาสํ โสกปหานตฺถํ, อโวจ มธุรํ คิรํ;
‘รุทิเตน อลํ ปุตฺตา, หาสกาโลยมชฺช โวฯ

๑๒๐. ‘‘‘ปริญฺญาตํ มยา ทุกฺขํ, ทุกฺขเหตุ วิวชฺชิโต;
นิโรโธ เม สจฺฉิกโต, มโคฺค จาปิ สุภาวิโตฯ

ปฐมํ ภาณวารํฯ

๑๒๑. ‘‘‘ปริจิโณฺณ มยา สตฺถา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ;
โอหิโต ครุโก ภาโร, ภวเนตฺติ สมูหตาฯ

๑๒๒. ‘‘‘ยสฺสตฺถาย ปพฺพชิตา, อคารสฺมานคาริยํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สพฺพสํโยชนกฺขโยฯ

๑๒๓. ‘‘‘พุโทฺธ ตสฺส จ สทฺธโมฺม, อนูโน ยาว ติฏฺฐติ;
นิพฺพาตุํ ตาว กาโล เม, มา มํ โสจถ ปุตฺติกาฯ

๑๒๔. ‘‘โกณฺฑญฺญานนฺทนนฺทาที , ติฏฺฐนฺติ ราหุโล ชิโน;
สุขิโต สหิโต สโงฺฆ, หตทพฺพา จ ติตฺถิยาฯ

๑๒๕.“โอกฺกากวํสสฺส ยโส, อุสฺสิโต มารมทฺทโน;
นนุ สมฺปติ กาโล เม, นิพฺพานตฺถาย ปุตฺติกาฯ

๑๒๖.“‘จิรปฺปภุติ ยํ มยฺหํ, ปตฺถิตํ อชฺช สิชฺฌเต;
อานนฺทเภริกาโลยํ, กึ โว อสฺสูหิ ปุตฺติกาฯ

๑๒๗.‘สเจ มยิ ทยา อตฺถิ, ยทิ จตฺถิ กตญฺญุตา;
สทฺธมฺมฏฺฐิติยา สพฺพา, กโรถ วีริยํ ทฬฺหํฯ

๑๒๘.“ถีนํ อทาสิ ปพฺพชฺชํ, สมฺพุโทฺธ ยาจิโต มยา;
ตสฺมา ยถาหํ นนฺทิสฺสํ, ตถา ตมนุติฏฺฐถ’ฯ

๑๒๙.‘ตา เอวมนุสาสิตฺวา, ภิกฺขุนีหิ ปุรกฺขตา;
อุเปจฺจ พุทฺธํ วนฺทิตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๑๓๐.‘“อหํ สุคต เต มาตา, ตฺวญฺจ วีร ปิตา มม;
สทฺธมฺมสุขท [สทฺธมฺมสุขโท (สี. สฺยา. ปี.)] นาถ, ตยา ชาตามฺหิ โคตมฯ

๑๓๑.‘“สํวทฺธิโตยํ สุคต, รูปกาโย มยา ตว;
อนินฺทิโต [อานนฺทิโย (สฺยา.), อนินฺทิโย (ปี.)] ธมฺมกาโย [ธมฺมตนุ (สี. ปี. ก.)], มม สํวทฺธิโต ตยาฯ

๑๓๒.‘“มุหุตฺตํ ตณฺหาสมณํ, ขีรํ ตฺวํ ปายิโต มยา;
ตยาหํ สนฺตมจฺจนฺตํ, ธมฺมขีรมฺหิ [ธมฺมขีรมฺปิ (สฺยา., ก.)] ปายิตาฯ

๑๓๓.‘“พนฺธนารกฺขเน มยฺหํ, อณโณ [อนโณ (สี. สฺยา. ปี.)] ตฺวํ มหามุเน;
ปุตฺตกามา ถิโย ยาจํ, ลภนฺติ ตาทิสํ สุตํฯ

๑๓๔.‘“มนฺธาตาทินรินฺทานํ, ยา มาตา สา ภวณฺณเว;
นิมุคฺคาหํ ตยา ปุตฺต, ตาริตา ภวสาคราฯ

๑๓๕.‘“รโญฺญ มาตา มเหสีติ, สุลภํ นามมิตฺถินํ;
พุทฺธมาตาติ ยํ นามํ, เอตํ ปรมทุลฺลภํฯ

๑๓๖.‘“ตญฺจ ลทฺธํ มหาวีร, ปณิธานํ มมํ ตยา;
อณุกํ วา มหนฺตํ วา, ตํ สพฺพํ ปูริตํ มยาฯ

๑๓๗.‘“ปรินิพฺพาตุมิจฺฉามิ , วิหาเยมํ กเฬวรํ;
อนุชานาหิ เม วีร, ทุกฺขนฺตกร นายกฯ

๑๓๘.‘“จกฺกงฺกุสธชากิเณฺณ, ปาเท กมลโกมเล;
ปสาเรหิ ปณามํ เต, กริสฺสํ ปุตฺตอุตฺตเม [ปุตฺตเปมสา (สี. ปี.), ปุตฺตเปมหํ (สฺยา.)]ฯ

๑๓๙.‘“สุวณฺณราสิสงฺกาสํ, สรีรํ กุรุ ปากฏํ;
กตฺวา เทหํ สุทิฏฺฐํ เต, สนฺตึ คจฺฉามิ นายก’ฯ

๑๔๐.‘‘ทฺวตฺตึสลกฺขณูเปตํ, สุปฺปภาลงฺกตํ ตนุํ;
สญฺฌาฆนาว พาลกฺกํ, มาตุจฺฉํ ทสฺสยี ชิโนฯ

๑๔๑.‘‘ผุลฺลารวินฺทสํกาเส, ตรุณาทิจฺจสปฺปเภ;
จกฺกงฺกิเต ปาทตเล, ตโต สา สิรสา ปติฯ

๑๔๒.‘‘‘ปณมามิ นราทิจฺจ, อาทิจฺจกุลเกตุกํ;
ปจฺฉิเม มรเณ มยฺหํ [สรณํ มยฺหํ (สฺยา.)], น ตํ อิกฺขามหํ ปุโนฯ

๑๔๓.‘‘‘อิตฺถิโย นาม โลกคฺค, สพฺพโทสากรา มตา;
ยทิ โก จตฺถิ โทโส เม, ขมสฺสุ กรุณากรฯ

๑๔๔.‘‘‘อิตฺถิกานญฺจ ปพฺพชฺชํ, หํ ตํ ยาจึ ปุนปฺปุนํ;
ตตฺถ เจ อตฺถิ โทโส เม, ตํ ขมสฺสุ นราสภฯ

๑๔๕.‘‘‘มยา ภิกฺขุนิโย วีร, ตวานุญฺญาย สาสิตา;
ตตฺร เจ อตฺถิ ทุนฺนีตํ, ตํ ขมสฺสุ ขมาธิป [ขมาธิติ (สฺยา.), ขมาปิโต (ก.)]ฯ

๑๔๖.‘‘‘อกฺขเนฺต นาม ขนฺตพฺพํ, กึ ภเว คุณภูสเน;
กิมุตฺตรํ เต วกฺขามิ, นิพฺพานาย วชนฺติยาฯ

๑๔๗.‘‘สุเทฺธ อนูเน มม ภิกฺขุสเงฺฆ, โลกา อิโต นิสฺสริตุํ ขมเนฺต;
ปภาตกาเล พฺยสนงฺคตานํ, ทิสฺวาน นิยฺยาติว จนฺทเลขา’ฯ

๑๔๘.‘‘ตเทตรา ภิกฺขุนิโย ชินคฺคํ, ตาราว จนฺทานุคตา สุเมรุํ;
ปทกฺขิณํ กจฺจ นิปจฺจ ปาเท, ฐิตา มุขนฺตํ สมุทิกฺขมานาฯ

๑๔๙.‘‘น ติตฺติปุพฺพํ ตว ทสฺสเนน, จกฺขุํ น โสตํ ตว ภาสิเตน;
จิตฺตํ มมํ เกวลเมกเมว, ปปฺปุยฺย ตํ ธมฺมรเสน ติตฺติฯ

๑๕๐.‘‘‘นทโต ปริสายํ เต, วาทิตพฺพปหาริโน;
เย เต ทกฺขนฺติ วทนํ, ธญฺญา เต นรปุงฺควฯ

๑๕๑.‘‘‘ทีฆงฺคุลี ตมฺพนเข, สุเภ อายตปณฺหิเก;
เย ปาเท ปณมิสฺสนฺติ [ปณมายนฺติ (สฺยา.)], เตปิ ธญฺญา คุณนฺธรฯ

๑๕๒.‘‘‘มธุรานิ ปหฏฺฐานิ, โทสคฺฆานิ หิตานิ จ;
เย เต วากฺยานิ สุยฺยนฺติ, เตปิ ธญฺญา นรุตฺตมฯ

๑๕๓.‘‘‘ธญฺญาหํ เต มหาวีร, ปาทปูชนตปฺปรา [มานปูชนตปฺปรา (ก.)];
ติณฺณสํสารกนฺตารา, สุวาเกฺยน สิรีมโต’ฯ

๑๕๔.‘‘ตโต สา อนุสาเวตฺวา [อนุมาเน ตฺวา (ก.)], ภิกฺขุสงฺฆมฺปิ สุพฺพตา;
ราหุลานนฺทนเนฺท จ, วนฺทิตฺวา อิทมพฺรวิฯ

๑๕๕.‘‘อาสีวิสาลยสเม, โรคาวาเส กเฬวเร;
นิพฺพินฺทา ทุกฺขสงฺฆาเฏ, ชรามรณโคจเรฯ

๑๕๖.“นานากลิมลากิเณฺณ [นานากุณปมลากิเณฺณ (สฺยา.), นานากาฬมลากิเณฺณ (ก.)], ปรายเตฺต นิรีหเก;
เตน นิพฺพาตุมิจฺฉามิ, อนุมญฺญถ ปุตฺตกา’ฯ

๑๕๗.“นโนฺท ราหุลภโทฺท จ, วีตโสกา นิราสวา;
ฐิตาจลฏฺฐิติ ถิรา, ธมฺมตมนุจินฺตยุํฯ

๑๕๘.“ธิรตฺถุ สงฺขตํ โลลํ, อสารํ กทลูปมํ;
มายามรีจิสทิสํ, อิตรํ อนวฏฺฐิตํฯ

๑๕๙.“ยตฺถ นาม ชินสฺสายํ, มาตุจฺฉา พุทฺธโปสิกา;
โคตมี นิธนํ ยาติ, อนิจฺจํ สพฺพสงฺขตํ’ฯ

๑๖๐.“อานโนฺท จ ตทา เสโข, โสกโฏฺฏ [กนิโฏฺฐ (สฺยา.)] ชินวจฺฉโล;
ตตฺถสฺสูนิ กโรโนฺต โส, กรุณํ ปริเทวติฯ

๑๖๑.“หา สนฺติํ [ภาสนฺตี (สฺยา.)] โคตมี ยาติ, นูน พุโทฺธปิ นิพฺพุติํ;
คจฺฉติ น จิเรเนว, อคฺคิริว นิรินฺธโนฯ

๑๖๒.“เอวํ วิลาปมานํ ตํ, อานนฺทํ อาห โคตมี;
สุตสาครคมฺภีร , พุโทฺธปฏฺฐานตปฺปรฯ

๑๖๓.“‘น ยุตฺตํ โสจิตุํ ปุตฺต, หาสกาเล อุปฏฺฐิเต;
ตยา เม สรณํ ปุตฺต, นิพฺพานํ ตมุปาคตํฯ

๑๖๔.“ตยา ตาต สมชฺฌิโฏฺฐ, ปพฺพชฺชํ อนุชานิ โน;
มา ปุตฺต วิมโน โหหิ, สผโล เต ปริสฺสโมฯ

๑๖๕.“ยํ น ทิฏฺฐํ ปุราเณหิ, ติตฺถิกาจริเยหิปิ;
ตํ ปทํ สุกุมารีหิ, สตฺตวสฺสาหิ เวทิตํฯ

๑๖๖.“‘พุทฺธสาสนปาเลต, ปจฺฉิมํ ทสฺสนํ ตว;
ตตฺถ คจฺฉามหํ ปุตฺต, คโต ยตฺถ น ทิสฺสเตฯ

๑๖๗.“กทาจิ ธมฺมํ เทเสโนฺต, ขิปี โลกคฺคนายโก;
ตทาหํ อาสีสวาจํ, อโวจํ อนุกมฺปิกาฯ

๑๖๘.“จิรํ ชีว มหาวีร, กปฺปํ ติฏฺฐ มหามุเน;
สพฺพโลกสฺส อตฺถาย, ภวสฺสุ อชรามโรฯ

๑๖๙.“ตํ ตถาวาทินิํ พุโทฺธ, มมํ โส เอตทพฺรวิ;
‘น เหวํ วนฺทิยา พุทฺธา, ยถา วนฺทสิ โคตมีฯ

๑๗๐.“กถํ จรหิ สพฺพญฺญู, วนฺทิตพฺพา ตถาคตา;
กถํ อวนฺทิยา พุทฺธา, ตํ เม อกฺขาหิ ปุจฺฉิโตฯ

๑๗๑.“อารทฺธวีริเย ปหิตเตฺต, นิจฺจํ ทฬฺหปรกฺกเม;

สมเคฺค สาวเก ปสฺส, เอตํ พุทฺธานวนฺทนํฯ

๑๗๒.‘‘ตโต อุปสฺสยํ คนฺตฺวา, เอกิกาหํ วิจินฺตยึ;
สมคฺคปริสํ นาโถ, โรเธสิ ติภวนฺตโคฯ

๑๗๓.‘‘หนฺทาหํ ปรินิพฺพิสฺสํ, มา วิปตฺติตมทฺทสํ;
เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, ทิสฺวาน อิสิสตฺตมํฯ

๑๗๔.‘ปรินิพฺพานกาลํ เม, อาโรเจสึ [อาโรเจมิ (สฺยา.)] วินายกํ;
ตโต โส สมนุญฺญาสิ, กาลํ ชานาหิ โคตมีฯ

๑๗๕.‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๗๖.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๗๗.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๗๘.‘ถีนํ ธมฺมาภิสมเย, เย พาลา วิมตึ คตา;
เตสํ ทิฏฺฐิปฺปหานตฺถํ, อิทฺธึ ทเสฺสหิ โคตมี’ฯ

๑๗๙.‘ตทา นิปจฺจ สมฺพุทฺธํ, อุปฺปติตฺวาน อมฺพรํ;
อิทฺธี อเนกา ทเสฺสสิ, พุทฺธานุญฺญาย โคตมีฯ

๑๘๐.‘‘เอกิกา พหุธา อาสิ, พหุกา เจติกา ตถา;
อาวิภาวํ ติโรภาวํ, ติโรกุฏฺฏํ [ติโรกุฑฺฑํ (สฺยา.)] ติโรนคํฯ

๑๘๑.‘‘อสชฺชมานา อคมา, ภูมิยมฺปิ นิมุชฺชถ;
อภิชฺชมาเน อุทเก, อคญฺฉิ มหิยา ยถาฯ

๑๘๒.‘‘สกุณีว ตถากาเส, ปลฺลเงฺกน กมี ตทา;
วสํ วเตฺตสิ กาเยน, ยาว พฺรหฺมนิเวสนํฯ

๑๘๓.‘‘สิเนรุํ ทณฺฑํ กตฺวาน, ฉตฺตํ กตฺวา มหามหึ;
สมูลํ ปริวเตฺตตฺวา, ธารยํ จงฺกมี นเภฯ

๑๘๔.‘ฉสฺสูโรทยกาเลว, โลกญฺจากาสิ ธูมิกํ;
ยุคเนฺต วิย โลกํ สา, ชาลามาลากุลํ อกาฯ

๑๘๕.‘มุจลินฺทํ มหาเสลํ, เมรุมูลนทนฺตเร [เมรุมนฺทารททฺทเร (สี. ปี.), เมรุํ มนฺทาร ทนฺตเร (สฺยา.)];
สาสปาริว สพฺพานิ, เอเกนคฺคหิ มุฏฺฐินาฯ

๑๘๖.‘‘องฺคุลเคฺคน ฉาเทสิ, ภากรํ สนิสากรํ;
จนฺทสูรสหสฺสานิ, อาเวฬมิว ธารยิฯ

๑๘๗.‘จตุสาครโตยานิ, ธารยี เอกปาณินา;
ยุคนฺตชลทาการํ, มหาวสฺสํ ปวสฺสถฯ

๑๘๘.‘จกฺกวตฺตึ สปริสํ, มาปยี สา นภตฺตเล;
ครุฬํ ทฺวิรทํ สีหํ, วินทนฺตํ ปทสฺสยิฯ

๑๘๙.“เอกิกา อภินิมฺมิตฺวา, อปฺปเมยฺยํ ภิกฺขุนีคณํ;
ปุน อนฺตรธาเปตฺวา, เอกิกา มุนิมพฺรวิฯ

๑๙๐.“‘มาตุจฺฉา เต มหาวีร, ตว สาสนการิกา;
อนุปฺปตฺตา สกํ อตฺถํ, ปาเท วนฺทามิ จกฺขุม’ฯ

๑๙๑.“ทเสฺสตฺวา วิวิธา อิทฺธี, โอโรหิตฺวา นภตฺตลา;
วนฺทิตฺวา โลกปโชฺชตํ, เอกมนฺตํ นิสีทิ สาฯ

๑๙๒.“สา วีสวสฺสสติกา, ชาติยาหํ มหามุเน;
อลเมตฺตาวตา วีร, นิพฺพายิสฺสามิ นายกฯ

๑๙๓.“ตทาติวิมฺหิตา สพฺพา, ปริสา สา กตญฺชลี;
อโวจเยฺย กถํ อาสิ, อตุลิทฺธิปรกฺกมาฯ

๑๙๔.“ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๑๙๕.“ตทาหํ หํสวติยํ, ชาตามจฺจกุเล อหุํ;
สโพฺพปการสมฺปนฺเน, อิเทฺธ ผีเต มหทฺธเนฯ

๑๙๖.“กทาจิ ปิตุนา สทฺธิํ, ทาสิคณปุรกฺขตา;
มหตา ปริวาเรน, ตํ อุเปจฺจ นราสภํฯ

๑๙๗.“วาสวํ วิย วสฺสนฺตํ, ธมฺมเมฆํ อนาสวํ [ปวสฺสยํ (ก.)];
สรทาทิจฺจสทิสํ, รํสิชาลสมุชฺชลํ [รํสิมาลากุลํ ชินํ (สี. สฺยา.), รํสิชาลากุลํ ชินํ (ปี.)]ฯ

๑๙๘.“ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สุตฺวา จสฺส สุภาสิตํ;
มาตุจฺฉํ ภิกฺขุนิํ อเคฺค, ฐเปนฺตํ นรนายกํฯ

๑๙๙.“สุตฺวา ทตฺวา มหาทานํ, สตฺตาหํ ตสฺส ตาทิโน;
สสงฺฆสฺส นรคฺคสฺส, ปจฺจยานิ พหูนิ จฯ

๒๐๐.“นิปจฺจ ปาทมูลมฺหิ, ตํ ฐานมภิปตฺถยิํ;
ตโต มหาปริสติํ, อโวจ อิสิสตฺตโมฯ

๒๐๑.“‘ยา สสงฺฆํ อโภเชสิ, สตฺตาหํ โลกนายกํ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๒๐๒.“‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๐๓.“‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
โคตมี นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกาฯ

๒๐๔.“‘ตสฺส พุทฺธสฺส มาตุจฺฉา, ชีวิตาปาทิกา [ชีวิตปาลิกา (สฺยา.)] อยํ;

รตฺตญฺญูนญฺจ อคฺคตฺตํ, ภิกฺขุนีนํ ลภิสฺสติ’ฯ

๒๐๕. ‘‘ตํ สุตฺวาน ปโมทิตฺวา [ตํ สุตฺวาหํ ปมุทิตา (สี. สฺยา. ปี.)], ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
ปจฺจเยหิ อุปฏฺฐิตฺวา, ตโต กาลงฺกตา อหํฯ

๒๐๖. ‘‘ตาวตึเสสุ เทเวสุ, สพฺพกามสมิทฺธิสุ;
นิพฺพตฺตา ทสหงฺเคหิ, อเญฺญ อภิภวึ อหํฯ

๒๐๗. ‘‘รูปสเทฺทหิ คเนฺธหิ, รเสหิ ผุสเนหิ จ;
อายุนาปิ จ วเณฺณน, สุเขน ยสสาปิ จฯ

๒๐๘. ‘‘ตเถวาธิปเตเยฺยน, อธิคยฺห วิโรจหํ;
อโหสึ อมรินฺทสฺส, มเหสี ทยิตา ตหึฯ

๒๐๙. ‘‘สํสาเร สํสรเนฺตีหํ, กมฺมวายุสเมริตา;
กาสิสฺส รโญฺญ วิสเย, อชายึ ทาสคามเกฯ

๒๑๐. ‘‘ปญฺจทาสสตานูนา, นิวสนฺติ ตหึ ตทา;
สเพฺพสํ ตตฺถ โย เชโฎฺฐ, ตสฺส ชายา อโหสหํฯ

๒๑๑. ‘‘สยมฺภุโน ปญฺจสตา, คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสุํ;
เต ทิสฺวาน อหํ ตุฎฺฐา, สห สพฺพาหิ อิตฺถิภิ [ญาติภิ (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๒๑๒. ‘‘ปูคา หุตฺวาว สพฺพาโย [กตฺวา ปญฺจสตกุฎี (สี. สฺยา.)], จตุมาเส อุปฎฺฐหุํ [อุปฎฺฐิย (สี. สฺยา. ปี.)];
ติจีวรานิ ทตฺวาน, สํสริมฺห [ปสนฺนามฺห (สฺยา.)] สสามิกาฯ

๒๑๓. ‘‘ตโต จุตา สพฺพาปิ ตา, ตาวตึสคตา มยํ;
ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาตา เทวทเห ปุเรฯ

๒๑๔. ‘‘ปิตา อญฺชนสโกฺก เม, มาตา มม สุลกฺขณา;
ตโต กปิลวตฺถุสฺมึ, สุโทฺธทนฆรํ คตาฯ

๒๑๕. ‘‘เสสา [สพฺพา (สฺยา.)] สกฺยกุเล ชาตา, สกฺยานํ ฆรมาคมุํ;
อหํ วิสิฎฺฐา สพฺพาสํ, ชินสฺสาปาทิกา อหุํฯ

๒๑๖. ‘‘มม ปุโตฺตภินิกฺขมฺม [ส เม ปุโตฺต... (สฺยา.)], พุโทฺธ อาสิ วินายโก;
ปจฺฉาหํ ปพฺพชิตฺวาน, สเตหิ สห ปญฺจหิฯ

๒๑๗. ‘‘สากิยานีหิ ธีราหิ, สห สนฺติสุขํ ผุสึ;
เย ตทา ปุพฺพชาติยํ, อมฺหากํ อาสุ สามิโนฯ

๒๑๘. ‘‘สหปุญฺญสฺส กตฺตาโร, มหาสมยการกา;
ผุสึสุ อรหตฺตํ เต, สุคเตนานุกมฺปิตาฯ

๒๑๙. ‘‘ตเทตรา ภิกฺขุนิโย, อารุหึสุ นภตฺตลํ;
สํคตา [ขคตา (สี.)] วิย ตาราโย, วิโรจึสุ มหิทฺธิกาฯ

๒๒๐. ‘‘อิทฺธี อเนกา ทเสฺสสฺ, ปิฬนฺธวิกตึ ยถา;
กมฺมาโร กนกเสฺสว, กมฺมญฺญสฺส สุสิกฺขิโต [ปุณฺณกเมฺมสุ สิกฺขิตา (สฺยา.)]ฯ

๒๒๑. ‘‘ทเสฺสตฺวา ปาฏิหีรานิ, วิจิตฺตานิ [วิวิธานิ (สฺยา.)] พหูนิ จ;
โตเสตฺวา วาทิปวรํ, มุนึ สปริสํ ตทาฯ

๒๒๒. ‘‘โอโรหิตฺวาน คคนา, วนฺทิตฺวา อิสิสตฺตมํ;
อนุญฺญาตา นรเคฺคน, ยถาฐาเน นิสีทิสุํฯ

๒๒๓. ‘‘‘อโหนุกมฺปิกา อมฺหํ, สพฺพาสํ จิร โคตมี;
วาสิตา ตว ปุเญฺญหิ, ปตฺตา โน อาสวกฺขยํฯ

๒๒๔. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา อมฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาคีว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหราม อนาสวาฯ

๒๒๕. ‘‘สฺวาคตํ วต โน อาสิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๒๖. ‘‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๒๗. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหม, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหม มหามุเนฯ

๒๒๘. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานาม, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๒๒๙. ‘‘อเตฺถ ธเมฺม จ เนรุเตฺต, ปฏิภาเน [ปฏิภาเณ (สี. สฺยา.)] จ วิชฺชติ;
ญาณํ อมฺหํ มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๒๓๐. ‘‘‘อสฺมาภิ ปริจิโณฺณสิ, เมตฺตจิตฺตาหิ นายก;
อนุชานาหิ สพฺพาสํ [สพฺพาโย (สฺยา. ปี.)], นิพฺพานาย มหามุเน’ฯ

๒๓๑. ‘‘นิพฺพายิสฺสาม อิเจฺจวํ, กึ วกฺขามิ วทนฺติโย;
ยสฺส ทานิ จ โว กาลํ, มญฺญถาติ ชิโนพฺรวิฯ

๒๓๒. ‘‘โคตมีอาทิกา ตาโย, ตทา ภิกฺขุนิโย ชินํ;
วนฺทิตฺวา อาสนา ตมฺหา, วุฏฺฐาย อคมึสุ ตาฯ

๒๓๓. ‘‘มหตา ชนกาเยน, สห โลกคฺคนายโก;
อนุสํยายี โส [อนุสํสาวยี (สฺยา. ก.)] วีโร, มาตุจฺฉํ ยาวโกฏฺฐกํฯ

๒๓๔. ‘‘ตทา นิปติ ปาเทสุ, โคตมี โลกพนฺธุโน;
สเหว ตาหิ สพฺพาหิ, ปจฺฉิมํ ปาทวนฺทนํฯ

๒๓๕. ‘‘อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ, โลกนาถสฺส ทสฺสนํ;
น ปุโน อมตาการํ, ปสฺสิสฺสามิ มุขํ ตวฯ

๒๓๖. ‘‘น จ เม วนฺทนํ [วทนํ (ก.)] วีร, ตว ปาเท สุโกมเล;
สมฺผุสิสฺสติ โลกคฺค, อชฺช คจฺฉามิ นิพฺพุตึ’ฯ

๒๓๗. ‘‘รูเปน กึ ตวาเนน, ทิฏฺเฐ ธมฺเม ยถาตเถ;
สพฺพํ สงฺขตเมเวตํ, อนสฺสาสิกมิตฺตรํฯ

๒๓๘. ‘‘สา สห ตาหิ คนฺตฺวาน, ภิกฺขุนุปสฺสยํ สกํ;
อฑฺฒปลฺลงฺกมาภุชฺช, นิสีทิ ปรมาสเนฯ

๒๓๙. ‘‘ตทา อุปาสิกา ตตฺถ, พุทฺธสาสนวจฺฉลา;
ตสฺสา ปวตฺตึ สุตฺวาน, อุเปสุํ ปาทวนฺทิกาฯ

๒๔๐. ‘‘กเรหิ อุรํ ปหนฺตา, ฉินฺนมูลา ยถา ลตา;
โรทนฺตา กรุณํ รวํ, โสกฏฺฏา ภูมิปาติตาฯ

๒๔๑. ‘‘มา โน สรณเท นาเถ, วิหาย คมิ นิพฺพุตึ;
นิปติตฺวาน ยาจาม, สพฺพาโย สิรสา มยํฯ

๒๔๒. ‘‘ยา ปธานตมา ตาสํ, สทฺธา ปญฺญา อุปาสิกา;
ตสฺสา สีสํ ปมชฺชนฺตี, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๒๔๓. ‘‘‘อลํ ปุตฺตา วิสาเทน, มารปาสานุวตฺตินา;
อนิจฺจํ สงฺขตํ สพฺพํ, วิโยคนฺตํ จลาจลํ’ฯ

๒๔๔. ‘‘ตโต สา ตา วิสชฺชิตฺวา, ปฐมํ ฌานมุตฺตมํ;
ทุติยญฺจ ตติยญฺจ, สมาปชฺชิ จตุตฺถกํฯ

๒๔๕. ‘‘อากาสายตนเญฺจว, วิญฺญาณายตนํ ตถา;
อากิญฺจํ เนวสญฺญญฺจ, สมาปชฺชิ ยถากฺกมํฯ

๒๔๖. ‘‘ปฏิโลเมน ฌานานิ, สมาปชฺชิตฺถ โคตมี;
ยาวตา ปฐมํ ฌานํ, ตโต ยาวจตุตฺถกํฯ

๒๔๗. ‘‘ตโต วุฏฺฐาย นิพฺพายิ, ทีปจฺจีว นิราสวา [นิราสนา (สี. ปี.)];
ภูมิจาโล มหา อาสิ, นภสา วิชฺชุตา ปติฯ

๒๔๘. ‘‘ปนาทิตา ทุนฺทุภิโย, ปริเทวึสุ เทวตา;
ปุปฺผวุฏฺฐี จ คคนา, อภิวสฺสถ เมทนึฯ

๒๔๙. ‘‘กมฺปิโต เมรุราชาปิ, รงฺคมชฺเฌ ยถา นโฏ;
โสเกน จาติทีโนว วิรโว อาสิ สาคโรฯ

๒๕๐. ‘‘เทวา นาคาสุรา พฺรหฺมา, สํวิคฺคาหึสุ ตงฺขเณ;
‘อนิจฺจา วต สงฺขารา, ยถายํ วิลยํ คตา’ฯ

๒๕๑. ‘‘ยา เจ มํ ปริวาริํสุ, สตฺถุ สาสนการิกา;
ตาโยปิ อนุปาทานา, ทีปจฺจิ วิย [ทีปสิขา วิย (สฺยา.)] นิพฺพุตาฯ

๒๕๒.‘‘หา โยคา วิปฺปโยคนฺตา, หานิจฺจํ สพฺพสงฺขตํ;
หา ชีวิตํ วินาสนฺตํ, อิจฺจาสิ ปริเทวนาฯ

๒๕๓.‘‘ตโต เทวา จ พฺรหฺมา จ, โลกธมฺมานุวตฺตนํ;
กาลานุรูปํ กุพฺพนฺติ, อุเปตฺวา อิสิสตฺตมํฯ

๒๕๔.‘‘ตทา อามนฺตยี สตฺถา, อานนฺทํ สุตสาครํ [สุติสาครํ (สี. สฺยา. ปี.)];
‘คจฺฉานนฺท นิเวเทหิ, ภิกฺขูนํ มาตุ นิพฺพุตึ’ฯ

๒๕๕.‘‘ตทานนฺโท นิรานนฺโท, อสฺสุนา ปุณฺณโลจโน;
คคฺคเรน สเรนาห, ‘สมาคจฺฉนฺตุ ภิกฺขโวฯ

๒๕๖.‘‘ปุพฺพทกฺขิณปจฺฉาสุ, อุตฺตราย จ สนฺติเก;
สุณนฺตุ ภาสิตํ มยฺหํ, ภิกฺขโว สุคโตรสาฯ

๒๕๗.‘‘ยา วฑฺฒยิ ปยตฺเตน, สรีรํ ปจฺฉิมํ มุเน;
สา โคตมี คตา สนฺตึ, ตาราว สุริโยทเยฯ

๒๕๘.‘‘พุทฺธมาตาติ ปญฺญตฺตึ [สญฺญตฺตึ (สฺยา.)], ฐปยิตฺวา คตาสมํ;
น ยตฺถ ปญฺจเนตฺโตปิ, คตึ [คตํ (สี. ปี.), ตตฺถ (สฺยา.)] ทกฺขติ นายโกฯ

๒๕๙.‘‘ยสฺสตฺถิ สุคเต สทฺธา, โย จ ปิโย มหามุเน;
พุทฺธมาตุสฺส [พุทฺธมาตริ (สี.), พุทฺธสฺส มาตุ (สฺยา.)] สกฺการํ, กโรตุ สุคโตรโส’ฯ

๒๖๐.‘‘สุทูรฏฺฐาปิ ตํ สุตฺวา, สีฆมาคจฺฉุ ภิกฺขโว;
เกจิ พุทฺธานุภาเวน, เกจิ อิทฺธีสุ โกวิทาฯ

๒๖๑.‘‘กูฏาคารวเร รมฺเม, สพฺพโสณฺณมเย สุเภ;
มญฺจกํ สมาโรเปสุํ, ยตฺถ สุตฺตาสิ โคตมีฯ

๒๖๒.‘‘จตฺตาโร โลกปาลา เต, อํเสหิ สมธารยุํ;
เสสา สกฺกาทิกา เทวา, กูฏาคาเร สมคฺคหุํฯ

๒๖๓.‘‘กูฏาคารานิ สพฺพานิ, อาสุํ ปญฺจสตานิปิ;
สรทาทิจฺจวณฺณานิ, วิสฺสกมฺมกตานิ หิฯ

๒๖๔.‘‘สพฺพา ตาปิ ภิกฺขุนิโย, อาสุํ มเญฺจสุ สายิตา;
เทวานํ ขนฺธมารุฬฺหา, นิยฺยนฺติ อนุปุพฺพโสฯ

๒๖๕.‘‘สพฺพโส ฉาทิตํ อาสิ, วิตาเนน นภตฺตลํ;
สตารา จนฺทสูรา จ, ลญฺฉิตา กนกามยาฯ

๒๖๖.‘‘ปฏากา อุสฺสิตาเนกา, วิตตา ปุปฺผกญฺจุกา;
โอคตากาสปทุมา [โอคตากาสธูมาว (ปี.)], มหิยา ปุปฺผมุคฺคตํฯ

๒๖๗.‘‘ทสฺสนฺติ จนฺทสูริยา, ปชฺชลนฺติ จ ตารกา;
มชฺฌํ คโตปิ จาทิจฺโจ, น ตาเปสิ สสี ยถาฯ

๒๖๘.‘เทวา ทิเพฺพหิ คเนฺธหิ, มาเลหิ สุรภีหิ จ;
วาทิเตหิ จ นจฺจหิ, สงฺคีตีหิ จ ปูชยุํฯ

๒๖๙.‘นาคาสุรา จ พฺรหฺมาโน, ยถาสตฺติ ยถาพลํ;
ปูชยึสุ จ นิยฺยนฺตึ, นิพฺพุตํ พุทฺธมาตรํฯ

๒๗๐.‘สพฺพาโย ปุรโต นีตา, นิพฺพุตา สุคโตรสา;
โคตมี นิยฺยเต ปจฺฉา, สกฺกตา พุทฺธโปสิกาฯ

๒๗๑.‘ปุรโต เทวมนุชา, สนาคาสุรพฺรหฺมกา;
ปจฺฉา สสาวโก พุโทฺธ, ปูชตฺถํ ยาติ มาตุยาฯ

๒๗๒.‘พุทฺธสฺส ปรินิพฺพานํ, เนทิสํ อาสิ ยาทิสํ;
โคตมีปรินิพฺพานํ, อเตวจฺฉริยํ [อตีวจฺฉริยํ (สพฺพตฺถ) โมคฺคลฺลานพฺยากรณํ โอโลเกตพฺพํ] อหุฯ

๒๗๓.‘พุโทฺธ พุทฺธสฺส นิพฺพาเน [น พุโทฺธ พุทฺธนิพฺพาเน (สฺยา. ปี.)], โนปฏิยาทิ [โน ปทิสฺสติ (สี. ปี.), สาริปุตฺตาทิ (สฺยา.)] ภิกฺขโว;
พุโทฺธ โคตมินิพฺพาเน, สาริปุตฺตาทิกา ตถา [ยถา (สฺยา.)]ฯ

๒๗๔.‘จิตกานิ กริตฺวาน, สพฺพคนฺธมยานิ เต;
คนฺธจุณฺณปกิณฺณานิ, ฌาปยึสุ จ ตา ตหึฯ

๒๗๕.‘เสสภาคานิ ฑยฺหึสุ, อฏฺฐี เสสานิ สพฺพโส;
อานโนฺท จ ตทาโวจ, สํเวคชนกํ วโจฯ

๒๗๖.‘‘โคตมี นิธนํ ยาตา, ฑยฺหญฺจสฺสา สรีรกํ;
สเงฺกตํ พุทฺธนิพฺพานํ, น จิเรน ภวิสฺสติ’ฯ

๒๗๗.‘ตโต โคตมิธาตูนิ, ตสฺสา ปตฺตคตานิ โส;
อุปนาเมสิ นาถสฺส, อานโนฺท พุทฺธโจทิโตฯ

๒๗๘.‘ปาณินา ตานิ ปคฺคยฺห, อโวจ อิสิสตฺตโม;
‘มหโต สารวนฺตสฺส, ยถา รุกฺขสฺส ติฏฺฐโตฯ

๒๗๙.‘‘โย โส มหตฺตโร ขโนฺธ, ปลุเชฺชยฺย อนิจฺจตา;
ตถา ภิกฺขุนิสงฺฆสฺส, โคตมี ปรินิพฺพุตาฯ

๒๘๐.‘‘อโห อจฺฉริยํ มยฺหํ [อานนฺท ปสฺส พุทฺธสฺส (สฺยา.)], นิพฺพุตายปิ มาตุยา;
สรีรมตฺตเสสาย, นตฺถิ โสกปริทฺทโว [น โสกปริเทวนา (สฺยา.)]ฯ

๒๘๑.‘‘น โสจิยา ปเรสํ สา, ติณฺณสํสารสาครา;
ปริวชฺชิตสนฺตาปา, สีติภูตา สุนิพฺพุตาฯ

๒๘๒.‘‘ปณฺฑิตาสิ มหาปญฺญา, ปุถุปญฺญา ตเถว จ;
รตฺตญฺญู ภิกฺขุนีนํ สา, เอวํ ธาเรถ ภิกฺขโวฯ

๒๘๓. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี อาสิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี อาสิ จ โคตมีฯ

๒๘๔. ‘‘ปุเพฺพนิวาสมญฺญาสิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ตสฺสา ปุนพฺภโวฯ

๒๘๕. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ปริสุทฺธํ อหุ ญาณํ, ตสฺมา โสจนิยา น สาฯ

๒๘๖. ‘‘อโยฆนหตเสฺสว, ชลโต ชาตเวทสฺส;
อนุปุพฺพูปสนฺตสฺส, ยถา น ญายเต คติฯ

๒๘๗. ‘‘เอวํ สมฺมา วิมุตฺตานํ, กามพนฺธฆตารินํ;
ปญฺญาเปตุํ คติ นตฺถิ, ปตฺตานํ อจลํ สุขํฯ

๒๘๘. ‘‘อตฺตทีปา ตโต โหถ, สติปฏฺฐานโคจรา;
ภาเวตฺวา สตฺตโพชฺฌเงฺค, ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถ’’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ มหาปชาปติโคตมี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มหาปชาปติโคตมีเถริยาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. เขมาเถรีอปทานํ

๒๘๙. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๒๙๐. ‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, ชาตา เสฏฺฐิกุเล อหุํ [อหุ (สฺยา.)];
นานารตนปโชฺชเต, มหาสุขสมปฺปิตาฯ

๒๙๑. ‘‘อุเปตฺวา ตํ มหาวีรํ, อโสฺสสิํ ธมฺมเทสนํ;
ตโต ชาตปฺปสาทาหํ, อุเปมิ สรณํ ชินํฯ

๒๙๒. ‘‘มาตรํ ปิตรํ จาหํ, อายาจิตฺวา วินายกํ;
นิมนฺตยิตฺวา สตฺตาหํ, โภชยิํ สหสาวกํฯ

๒๙๓. ‘‘อติกฺกเนฺต จ สตฺตาเห, มหาปญฺญานมุตฺตมํ;
ภิกฺขุนิํ เอตทคฺคมฺหิ, ฐเปสิ นรสารถิฯ

๒๙๔. ‘‘ตํ สุตฺวา มุทิตา หุตฺวา, ปุโน ตสฺส มเหสิโน;
การํ กตฺวาน ตํ ฐานํ, ปณิปจฺจ ปณีทหิํฯ

๒๙๕. ‘‘ตโต มม ชิโน [มํ ส ชิโน (สฺยา.)] อาห, ‘สิชฺฌตํ ปณิธี ตว;
สสเงฺฆ เม กตํ การํ, อปฺปเมยฺยผลํ ตยาฯ

๒๙๖. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๙๗. ‘‘ตสฺส ธมฺมสฺ ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
เอตทคฺคมนุปฺปตฺตา, เขมา นาม ภวิสฺสติ’’ฯ

๒๙๘. เตน กมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสูปคา อหํฯ

๒๙๙. ตโต จุตา ยามมคํ, ตโตหํ ตุสิตํ คตา;
ตโต จ นิมฺมานรตึ, วสวตฺติปุรํ ตโตฯ

๓๐๐. ‘‘ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชามิ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสา;
ตตฺถ ตเตฺถว ราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึฯ

๓๐๑. ‘‘ตโต จุตา มนุสฺสเตฺต, ราชูนํ จกฺกวตฺตินํ;
มณฺฑลีนญฺจ ราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึฯ

๓๐๒. ‘‘สมฺปตฺตึ อนุโภตฺวาน, เทเวสุ มนุเชสุ จ;
สพฺพตฺถ สุขิตา หุตฺวา, เนกกเปฺปสุ สํสรึฯ

๓๐๓. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, วิปสฺสี โลกนายโก;
อุปฺปชฺชิ จารุทสฺสโน [จารุนยโน (สี. ปี.)], สพฺพธมฺมวิปสฺสโกฯ

๓๐๔. ‘‘ตมหํ โลกนายกํ, อุเปตฺวา นรสารถึ;
ธมฺมํ ภณิตํ สุตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๓๐๕. ‘‘ทสวสฺสสหสฺสานิ , ตสฺส วีรสฺส สาสเน;
พฺรหฺมจริยํ จริตฺวาน, ยุตฺตโยคา พหุสฺสุตาฯ

๓๐๖. ‘‘ปจฺจยาการกุสลา, จตุสจฺจวิสารทา;
นิปุณา จิตฺตกถิกา, สตฺถุสาสนการิกาฯ

๓๐๗. ‘‘ตโต จุตาหํ ตุสิตํ, อุปปนฺนา ยสสฺสินี;
อภิโภมิ ตหึ อเญฺญ, พฺรหฺมจารีผเลนหํฯ

๓๐๘. ‘‘ยตฺถ ยตฺถูปปนฺนาหํ, มหาโภคา มหทฺธนา;
เมธาวินี สีลวตี [รูปวตี (สี. สฺยา. ปี.)], วินีตปริสาปิ จฯ

๓๐๙. ‘‘ภวามิ เตน กมฺมน, โยเคน ชินสาสเน;
สพฺพา สมฺปตฺติโย มยฺหํ, สุลภา มนโส ปิยาฯ

๓๑๐. ‘‘โยปิ เม ภวเต ภตฺตา, ยตฺถ ยตฺถ คตายปิ;
วิมาเนติ น มํ โกจิ, ปฏิปตฺติพเลน เมฯ

๓๑๑. ‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กเปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
นาเมน โกณาคมโน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๓๑๒. ‘‘ตทา หิ พาราณสิยํ, สุสมิทฺธกุลปฺปชา [สุสมิทฺธิ... (สฺยา.)];
ธนญฺชานี สุเมธา จ, อหมฺปิ จ ตโย ชนาฯ

๓๑๓. ‘‘สงฺฆารามมฺหาสิมฺห, ทานสหายิกา ปุเร [เนเก สหสฺสิเก มุเน (สฺยา.), ทานํ สหสฺสิกํ มุเน (ปี.)];
สงฺฆสฺส จ วิหารมฺปิ [สงฺฆสฺส วิหารํ หิ (สฺยา. ปี.)], อุทฺทิสฺส การิกา [ทายิกา (ปี.)] มยํฯ

๓๑๔. ‘‘ตโต จุตา มยํ สพฺพา, ตาวตึสูปคา อหุํ;
ยสสา อคฺคตํ ปตฺตา, มนุเสฺสสุ ตเถว จฯ

๓๑๕. ‘‘อิมสฺมึเยว กปฺปมฺหิ, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๓๑๖. ‘‘อุปฏฺฐาโก มเหสิสฺส, ตทา อาสิ นริสฺสโร;
กาสิราชา กิกี นาม, พาราณสิปุรุตฺตเมฯ

๓๑๗. ‘‘ตสฺสาสึ เชฏฺฐิกา ธีตา, สมณี อิติ วิสฺสุตา;
ธมฺมํ สุตฺวา ชินคฺคสฺส, ปพฺพชฺชํ สมโรจยึฯ

๓๑๘. ‘‘อนุชานิ น โน ตาโต, อคาเรว ตทา มยํ;
วีสวสฺสสหสฺสานิ, วิจริมฺห อตนฺทิตาฯ

๓๑๙. ‘‘โกมาริพฺรหฺมจริยํ, ราชกญฺญา สุเขธิตา;
พุทฺโธปฏฺฐานนิรตา, มุทิตา สตฺต ธีตโรฯ

๓๒๐. ‘‘สมณี สมณคุตฺตา จ, ภิกฺขุนี ภิกฺขุทายิกา;
ธมฺมา เจว สุธมฺมา จ, สตฺตมี สงฺฆทายิกาฯ

๓๒๑. ‘‘อหํ อุปฺปลวณฺณา จ, ปฏาจารา จ กุณฺฑลา;
กิสาโคตมี ธมฺมทินฺนา, วิสาขา โหติ สตฺตมีฯ

๓๒๒. ‘‘กทาจิ โส นราทิโจฺจ, ธมฺมํ เทเสสิ อพฺภุตํ;
มหานิทานสุตฺตนฺตํ, สุตฺวา ตํ ปริยาปุณึฯ

๓๒๓. ‘‘เตหิ กเมฺมหิ สุกเตหิ, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๓๒๔. ‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, สากลาย ปุรุตฺตเม;
รโญฺญ มทฺทสฺส ธีตามฺหิ, มนาปา ทยิตา ปิยาฯ

๓๒๕. ‘‘สห เม ชาตมตฺตมฺหิ, เขมํ ตมฺหิ ปุเร อหุ;
ตโต เขมาติ นามํ เม, คุณโต อุปปชฺชถฯ

๓๒๖. ‘‘ยทาหํ โยพฺพนํ ปตฺตา, รูปลาวญฺญภูสิตา [รูปวณฺณวิภูสิตา (สฺยา.), รูปวนฺตา วิภูสิตา (ปี.), รูปวิลาสภูสิตา (ก.)];
ตทา อทาสิ มํ ตาโต, พิมฺพิสารสฺส ราชิโนฯ

๓๒๗. ‘‘ตสฺสาหํ สุปฺปิยา อาสึ, รูปเก ลายเน รตา;
รูปานํ โทสวาทีติ, น อุเปสึ มหาทยํฯ

๓๒๘. ‘‘พิมฺพิสาโร ตทา ราชา, มมานุคฺคหพุทฺธิยา;
วณฺณยิตฺวา เวฬุวนํ, คายเก คาปยี มมํฯ

๓๒๙. ‘‘รมฺมํ เวฬุวนํ เยน, น ทิฏฺฐํ สุคตาลยํ;
น เตน นนฺทนํ ทิฏฺฐํ, อิติ มญฺญามเส มยํฯ

๓๓๐. ‘‘เยน เวฬุวนํ ทิฏฺฐํ, นรนนฺทนนนฺทนํ;
สุทิฏฺฐํ นนฺทนํ เตน, อมรินฺทสุนนฺทนํฯ

๓๓๑. ‘‘วิหาย นนฺทนํ เทวา, โอตริตฺวา มหีตลํ [มหีตเล (สฺยา. ปี.)];
รมฺมํ เวฬุวนํ ทิสฺวา, น ตปฺปนฺติ สุวิมฺหิตาฯ

๓๓๒. ‘‘ราชปุญฺเญน นิพฺพตฺตํ, พุทฺธปุญฺเญน ภูสิตํ;
โก วตฺตา ตสฺส นิเสฺสสํ, วนสฺส คุณสญฺจยํฯ

๓๓๓. ‘‘ตํ สุตฺวา วนสมิทฺธํ, มม โสตมโนหรํ;
ทฏฺฐุกามา ตมุยฺยานํ, รโญฺญ อาโรจยึ ตทาฯ

๓๓๔. ‘‘มหตา ปริวาเรน, ตทา จ โส [ตทา มํ โส (สฺยา. ปี.)] มหีปติ;
มํ เปเสสิ [สํเปเสสิ (สฺยา.), สมฺปาเปสิ (ปี.)] ตมุยฺยานํ, ทสฺสนาย สมุสฺสุกํฯ

๓๓๕. ‘‘คจฺฉ ปสฺส มหาโภเค, วนํ เนตฺตรสายนํ;
ยํ สทา ภาติ สิริยา, สุคตาภานุรญฺชิตํฯ

๓๓๖. ‘‘ยทา จ ปิณฺฑาย มุนิ, คิริพฺพชปุรุตฺตมํ;
ปวิฏฺโฐหํ ตทาเยว, วนํ ทฏฺฐุมุปาคมึฯ

๓๓๗. ‘‘ตทา ตํ ผุลฺลวิปินํ, นานาภมรกูชิตํ;
โกกิลาคีตสหิตํ, มยูรคณนจฺจิตํฯ

๓๓๘. ‘‘อปฺปสทฺทมนากิณฺณํ, นานาจงฺกมภูสิตํ;
กุฏิมณฺฑปสงฺกิณฺณํ, โยคีวรวิราชิตํฯ

๓๓๙. ‘‘วิจรนฺตี อมญฺญิสฺสํ, สผลํ นยนํ มม;
ตตฺถาปิ ตรุณํ ภิกฺขุํ, ยุตฺตํ ทิสฺวา วิจินฺตยึฯ

๓๔๐. ‘‘‘อีทิเส วิปิเน รมฺเม, ฐิโตยํ นวโยพฺพเน;
วสนฺตมิว กนฺเตน, รูเปน จ สมนฺวิโตฯ

๓๔๑. ‘‘‘นิสิโนฺน รุกฺขมูลมฺหิ, มุโณฺฑ สงฺฆาฏิปารุโต;
ฌายเต วตยํ ภิกฺขุ, หิตฺวา วิสยชํ รตึฯ

๓๔๒. ‘‘‘นนุ นาม คหฏฺเฐน, กามํ ภุตฺวา ยถาสุขํ;
ปจฺฉา ชิณฺเณน ธโมฺมยํ, จริตโพฺพ สุภทฺทโก’ฯ

๓๔๓. ‘‘สุญฺญกนฺติ วิทิตฺวาน, คนฺธเคหํ ชินาลยํ;
อุเปตฺวา ชินมทฺทกฺขํ, อุทยนฺตํว ภากรํฯ

๓๔๔. ‘‘เอกกํ สุขมาสีนํ, พีชมานํ วริตฺถิยา;
ทิสฺวาเนวํ วิจิเนฺตสึ, นายํ ลูโข นราสโภฯ

๓๔๕. ‘‘สา กญฺญา กนกาภาสา, ปทุมานนโลจนา;
พิโมฺพฏฺฐี กุนฺททสนา, มโนเนตฺตรสายนาฯ

๓๔๖. ‘‘เหมโทลาภสวนา [เหมโทลา สุวทีนา (สฺยา.)], กลิกาการสุตฺถนี [กลสาการสุตฺตนี (สี. ปี.), กมลาการสุตฺตนี (สฺยา.)];
เวทิมชฺฌาว สุโสฺสณี [กนฺมชฺฌาว สุโสฺสณี (สี.), เวทิมชฺฌา วรโสณี (สฺยา. ปี.)], รโมฺภรุ จารุภูสนาฯ

๓๔๗. ‘‘รตฺตํสกุปสํพฺยานา, นีลมฏฺฐนิวาสนา;
อตปฺปเนยฺยรูเปน, หาสภาวสมนฺวิตา [หาวภาวสมนฺวิตา (สี.), สพฺพาภรณมณฺฑิตา (สฺยา.)]ฯ

๓๔๘. ‘‘ทิสฺวา ตเมวํ จิเนฺตสึ, อโหยมภิรูปินี;
น มยาเนน เนเตฺตน, ทิฏฺฐปุพฺพา กุทาจนํฯ

๓๔๙. ‘‘ตโต ชราภิภูตา สา, วิวณฺณา วิกตานนา;
ภินฺนทนฺตา เสตสิรา, สลาลา วทนาสุจิฯ

๓๕๐. ‘‘สงฺขิตฺตกณฺณา เสตกฺขี, ลมฺพาสุภปโยธรา;
วลิวิตตสพฺพงฺคี, สิราวิตตเทหินีฯ

๓๕๑. ‘‘นตงฺคา ทณฺฑทุติยา, อุปฺผาสุลิกตา [อุปฺปณฺฑุปณฺฑุกา (สี. สฺยา.)] กิสา;
ปเวธมานา ปติตา, นิสฺสสนฺตี มุหุํ มุหุํฯ

๓๕๒. ‘‘ตโต เม อาสิ สํเวโค, อพฺภุโต โลมหํสโน;
ธิรตฺถุ รูปํ อสุจึ, รมเนฺต ยตฺถ พาลิสาฯ

๓๕๓. ‘‘ตทา มหาการุณิโก, ทิสฺวา สํวิคฺคมานสํ;
อุทคฺคจิโตฺต สุคโต, อิมา คาถา อภาสถฯ

๓๕๔. ‘‘‘อาตุรํ อสุจึ ปูตึ, ปสฺส เขเม สมุสฺสยํ;
อุคฺฆรนฺตํ ปคฺฆรนฺตํ, พาลานํ อภินนฺทิตํฯ

๓๕๕. ‘‘‘อสุภาย จิตฺตํ ภาเวหิ, เอกคฺคํ สุสมาหิตํ;
สติ กายคตา ตฺยตฺถุ, นิพฺพิทา พหุลา ภวฯ

๓๕๖. ‘‘‘ยถา อิทํ ตถา เอตํ, ยถา เอตํ ตถา อิทํ;
อชฺฌตฺตญฺจ พหิทฺธา จ, กาเย ฉนฺทํ วิราชยฯ

๓๕๗. ‘‘‘อนิมิตฺตญฺจ ภาเวหิ, มานานุสยมุชฺชห;
ตโต มานาภิสมยา, อุปสนฺตา จริสฺสสิฯ

๓๕๘. ‘‘‘เย ราครตฺตานุปตนฺติ โสตํ, สยํ กตํ มกฺกฏโกว ชาลํ;

เอตมฺปิ เฉตฺวาน ปริพฺพชนฺติ, น เปกฺขิโน [อนเปกฺขิโน (สี. สฺยา. ปี.)] กามสุขํ ปหาย’ฯ

๓๕๙. ‘‘ตโต กลฺลิตจิตฺตํ [กลฺลิกจิตฺตํ (สฺยา.), กลิกจิตฺตํ (ปี.)] มํ, ญตฺวาน นรสารถิ;
มหานิทานํ เทเสสิ, สุตฺตนฺตํ วินยาย เมฯ

๓๖๐. ‘‘สุตฺวา สุตฺตนฺตเสฏฺฐํ ตํ, ปุพฺพสญฺญมนุสฺสรึ;
ตตฺถ ฐิตาวหํ สนฺตี, ธมฺมจกฺขุํ วิโสธยึฯ

๓๖๑. ‘‘นิปติตฺวา มเหสิสฺส, ปาทมูลมฺหิ ตาวเท;
อจฺจยํ เทสนตฺถาย, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๓๖๒. ‘‘‘นโม เต สพฺพทสฺสาวี, นโม เต กรุณากร;
นโม เต ติณฺณสํสาร, นโม เต อมตํ ททฯ

๓๖๓. ‘‘‘ทิฏฺฐิคหนปกฺขนฺทา [... ปกฺขนฺตา (สี. สฺยา.)], กามราควิโมหิตา;
ตยา สมฺมา อุปาเยน, วินีตา วินเย รตาฯ

๓๖๔. ‘‘อทสฺสเนน วิโภคา [วิโพฺภคา (สี.), วิหิตา (สฺยา.)], ตาทิสานํ มเหสินํ;
อนุโภนฺติ มหาทุกฺขํ, สตฺตา สํสารสาคเรฯ

๓๖๕. ‘‘ยทาหํ โลกสรณํ, อรณํ อรณนฺตคุํ [มรณนฺตคํ (สฺยา.)];
นาทฺทสามิ อทูรฏฺฐํ, เทสยามิ [เทเสสฺสามิ (สฺยา.)] ตมจฺจยํฯ

๓๖๖. ‘‘‘มหาหิตํ วรททํ, อหิโตติ วิสงฺกิตา;
โนเปสึ รูปนิรตา, เทสยามิ ตมจฺจยํ’ฯ

๓๖๗. ‘‘ตทา มธุรนิโคฺฆโส, มหาการุณิโก ชิโน;
อโวจ ติฏฺฐ เขเมติ, สิญฺจโนฺต อมเตน มํฯ

๓๖๘. ‘‘ตทา ปณมฺย สิรสา, กตฺวา จ นํ ปทกฺขิณํ;
คนฺตฺวา ทิสฺวา นรปตึ, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๓๖๙. ‘‘อโห สมฺมา อุปาโย เต, จินฺติโตยมรินฺทม;
วนทสฺสนกามาย, ทิโฏฺฐ นิพฺพานโต มุนิฯ

๓๗๐. ‘‘ยทิ เต รุจฺจเต ราช [ราชา (สฺยา.)], สาสเน ตสฺส ตาทิโน;
ปพฺพชิสฺสามิ รูเปหํ, นิพฺพินฺนา มุนิวาณินา’ [มุนิภาณินา (สฺยา. ปี.)]ฯ

ทุติยํ ภาณวารํฯ

๓๗๑. ‘‘อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ตทาห ส มหีปติ;
‘อนุชานามิ เต ภเทฺท, ปพฺพชฺชา ตว สิชฺฌตุ’ฯ

๓๗๒. ‘‘ปพฺพชิตฺวา ตทา จาหํ, อทฺธมาเส [สตฺตมาเส (สฺยา.)] อุปฏฺฐิเต;
ทีโปทยญฺจ เภทญฺจ, ทิสฺวา สํวิคฺคมานสาฯ

๓๗๓. ‘‘นิพฺพินฺนา สพฺพสงฺขาเร, ปจฺจยาการโกวิทา;
จตุโรเฆ อติกฺกมฺม, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๓๗๔. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี อาสึ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี จาปิ ภวามหํฯ

๓๗๕. ‘‘ปุพฺเพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๓๗๖. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ปริสุทฺธํ มม ญาณํ, อุปฺปนฺนํ พุทฺธสาสเนฯ

๓๗๗. ‘‘กุสลาหํ วิสุทฺธีสุ, กถาวตฺถุวิสารทา;
อภิธมฺมนยญฺญู จ, วสิปฺปตฺตามฺหิ สาสเนฯ

๓๗๘. ‘‘ตโต โตรณวตฺถุสฺมึ, รญฺญา โกสลสามินา;
ปุจฺฉิตา นิปุเณ ปเญฺห, พฺยากโรนฺตี ยถาตถํฯ

๓๗๙. ‘‘ตทา ส ราชา สุคตํ, อุปสงฺกมฺม ปุจฺฉถ;
ตเถว พุทฺโธ พฺยากาสิ, ยถา เต พฺยากตา มยาฯ

๓๘๐. ‘‘ชิโน ตสฺมึ คุเณ ตุฏฺโฐ, เอตทคฺเค ฐเปสิ มํ;
มหาปญฺญานมคฺคาติ, ภิกฺขุนีนํ นรุตฺตโมฯ

๓๘๑. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๓๘๒. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๘๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ เขมา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เขมาเถริยาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. อุปฺปลวณฺณาเถรีอปทานํ

๓๘๔. ‘‘ภิกฺขุนี อุปฺปลวณฺณา, อิทฺธิยา ปารมึ คตา;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๓๘๕. ‘‘นิตฺถิณฺณา ชาติสํสารํ [ชาติสํสารา (ปี.)], ปตฺตาหํ อจลํ ปทํ;
สพฺพทุกฺขํ มยา ขีณํ, อาโรเจมิ มหามุนิฯ

๓๘๖. ‘‘ยาวตา ปริสา อตฺถิ, ปสนฺนา ชินสาสเน;
ยสฺสา จ เมปราโธตฺถิ, ขมนฺตุ ชินสมฺมุขาฯ

๓๘๗. ‘‘สํสาเร สํสรนฺติยา [สํสรนฺตา เม (สฺยา.)], ขลิตํ เม สเจ ภเว;
อาโรเจมิ มหาวีร, อปราธํ ขมสฺสุ ตํ [เม (สฺยา.)]ฯ

๓๘๘. ‘‘อิทฺธิญฺจาปิ นิทเสฺสหิ, มม สาสนการิเก;
จตสฺโส ปริสา อชฺช, กงฺขํ ฉินฺทาหิ ยาวตาฯ

๓๘๙. ‘‘ธีตา ตุยฺหํ มหาวีร, ปญฺญวนฺต ชุตินฺธร;
พหุญฺจ ทุกฺกรํ กมฺมํ, กตํ เม อติทุกฺกรํฯ

๓๙๐. ‘‘อุปฺปลเสฺสว เม วโณฺณ, นาเมนุปฺปลนามิกา;
สาวิกา เต มหาวีร, ปาเท วนฺทามิ จกฺขุมฯ

๓๙๑. ‘‘ราหุโล จ อหเญฺจว, เนกชาติสเต พหู;
เอกสฺมึ สมฺภเว ชาตา, สมานฉนฺทมานสาฯ

๓๙๒. ‘‘นิพฺพตฺติ เอกโต โหติ, ชาติยาปิ จ เอกโต [ชาตีสุ พหุโส มม (สี.)];
ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, อุโภปิ นานาสมฺภวาฯ

๓๙๓. ‘‘ปุโตฺต จ ราหุโล นาม, ธีตา อุปฺปลสวฺหยา;
ปสฺส วีร มมํ อิทฺธึ, พลํ ทเสฺสมิ สตฺถุโนฯ

๓๙๔. ‘‘มหาสมุเทฺท จตุโร, ปกฺขิปิ หตฺถปาติยํ;
เตลํ หตฺถคตเญฺจว, ขิโฑฺฑ [เวโชฺช (สี. ปี.)] โกมารโก ยถาฯ

๓๙๕. ‘‘อุพฺพตฺตยิตฺวา ปถวึ, ปกฺขิปิ หตฺถปาติยํ;
จิตฺตํ มุญฺชํ ยถา นาม, ลุญฺจิ โกมารโก ยุวาฯ

๓๙๖. ‘‘จกฺกวาฬสมํ ปาณึ, ฉาทยิตฺวาน มตฺถเก;
วสฺสาเปตฺวาน ผุสิตํ, นานาวณฺณํ ปุนปฺปุนํฯ

๓๙๗. ‘‘ภูมึ อุทุกฺขลํ กตฺวา, ธญฺญํ กตฺวาน สกฺขรํ;
สิเนรุํ มุสลํ กตฺวา, มทฺทิ โกมาริกา ยถาฯ

๓๙๘. ‘‘ธีตาหํ พุทฺธเสฎฺฐสฺส, นาเมนุปฺปลสวฺหยา;
อภิญฺญาสุ วสีภูตา, ตว สาสนการิกาฯ

๓๙๙. ‘‘นานาวิกุพฺพนํ กตฺวา, ทเสฺสตฺวา โลกนายกํ;
นามโคตฺตญฺจ สาเวตฺวา [ปกาเสตฺวา (สฺยา.)], ปาเท วนฺทามิ จกฺขุมฯ

๔๐๐. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุเนฯ

๔๐๑. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๔๐๒. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฎิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ เม วิมลํ [วิปุลํ (สฺยา.)] สุทฺธํ, สภาเวน มเหสิโนฯ

๔๐๓. ‘‘ปุริมานํ ชินคฺคานํ, สงฺคมํ เต นิทสฺสิตํ [สมฺมุขา จ ปรมฺมุขา (สี.)];
อธิการํ พหุํ มยฺหํ, ตุยฺหตฺถาย มหามุนิฯ

๔๐๔. ‘‘ยํ มยา ปูริตํ กมฺมํ, กุสลํ สร เม มุนิ;
ตวตฺถาย มหาวีร, ปุญฺญํ อุปจิตํ มยาฯ

๔๐๕.“อภพฺพฏฺฐาเน วเชฺชตฺวา, วารยนฺตี [ปริวชฺชนฺติ (สี.), ปริปาเจโนฺต (สฺยา.)] อนาจรํ;
ตวตฺถาย มหาวีร, จตฺตํ เม ชีวิตุตฺตมํฯ

๔๐๖.“‘ทสโกฏิสหสฺสานิ , อทาสึ มม ชีวิตํ;
ปริจฺจตฺตา จ เม โหมิ, ตวตฺถาย มหามุนิฯ

๔๐๗.“ตทาติวิมฺหิตา สพฺพา, สิรสาว กตญฺชลี;
อโวจเยฺย กถํ อาสิ, อตุลิทฺธิปรกฺกมา’ฯ

๔๐๘.‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, นาคกญฺญา อหํ ตทา;
วิมลา นาม นาเมน, กญฺญานํ สาธุสมฺมตาฯ

๔๐๙.‘มโหรโค มหานาโค, ปสโนฺน ชินสาสเน;
ปทุมุตฺตรํ มหาเตชํ, นิมเนฺตสิ สสาวกํฯ

๔๑๐.“รตนมยํ มณฺฑปํ, ปลฺลงฺกํ รตนามยํ;
รตนํ วาลุกากิณฺณํ, อุปโภคํ รตนามยํฯ

๔๑๑.“มคฺคญฺจ ปฏิยาเทสิ, รตนทฺธชภูสิตํ;
ปจฺจุคฺคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, วชฺชโนฺต ตูริเยหิ โสฯ

๔๑๒.‘ปริสาหิ จ จตูหิ [ปริสาหิ จตูหิ โส (สี.), ปริสาหิ จตโสฺส หิ (ปี.)], ปริวุโต [สหิโต (สี.), ผรเต (สฺยา.), ปเรโต (ปี.)] โลกนายโก;
มโหรคสฺส ภวเน, นิสีทิ ปรมาสเนฯ

๔๑๓.“อนฺนํ ปานํ ขาทนียํ, โภชนญฺจ มหารหํ;
วรํ วรญฺจ ปาทาสิ, นาคราชา มหายสํฯ

๔๑๔.‘ภุญฺชิตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ปตฺตํ โธวิตฺวา โยนิโส;
อนุโมทนียํกาสิ, นาคกญฺญา มหิทฺธิกาฯ

๔๑๕.‘สพฺพญฺญุํ ผุลฺลิตํ ทิสฺวา, นาคกญฺญา มหายสํ;
ปสนฺนํ สตฺถุโน จิตฺตํ, สุนิพนฺธญฺจ มานสํฯ

๔๑๖.“มมญฺจ จิตฺตมญฺญาย, ชลชุตฺตมนามโก;
ตสฺมิํ ขเณ มหาวีโร, ภิกฺขุนิํ ทสฺสยิทฺธิยาฯ

๔๑๗.“อิทฺธี อเนกา ทเสฺสสิ, ภิกฺขุนี สา วิสารทา;
ปโมทิตา เวทชาตา, สตฺถารํ อิทมพฺรวิ [เอตทพฺรวิํ (สฺยา. ปี.)]ฯ

๔๑๘.“‘อทฺทสาหํ อิมํ อิทฺธิํ, สุมนํ อิตรายปิ;
กถํ อโหสิ สา วีร, อิทฺธิยา สุวิสารทา’ฯ

๔๑๙.“‘โอรสา มุขโต ชาตา, ธีตา มม มหิทฺธิกา;
มมานุสาสนิกรา, อิทฺธิยา สุวิสารทา’ฯ

๔๒๐. “พุทฺธสฺส วจนํ สุตฺวา, เอวํ ปเตฺถสหํ ตทา [ตุฏฺฐา เอวํ อโวจหํ (สฺยา.), เอวมโหสหํ ตทา (ก.)];
อหมฺปิ ตาทิสา โหมิ, อิทฺธิยา สุวิสารทา ฯ

๔๒๑. ‘‘ปโมทิตาหํ สุมนา, ปเตฺถ อุตฺตมมานสา [ปตฺตอุตฺตมมานสา (สี. สฺยา. ปี.)];
อนาคตมฺหิ อทฺธาเน, อีทิสา โหมิ นายกฯ

๔๒๒. ‘‘มณิมยมฺหิ ปลฺลเงฺก, มณฺฑปมฺหิ ปภสฺสเร;
อนฺนปาเนน ตเปฺปตฺวา, สสงฺฆํ โลกนายกํฯ

๔๒๓. ‘‘นาคานํ ปวรํ ปุปฺผํ, อรุณํ นาม อุปฺปลํ;
วณฺณํ เม อีทิสํ โหตุ, ปูเชสึ โลกนายกํฯ

๔๒๔. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๔๒๕. ‘‘ตโต จุตาหํ มนุเช, อุปปนฺนา สยมฺภุโน;
อุปฺปเลหิ ปฏิจฺฉนฺนํ, ปิณฺฑปาตมทาสหํฯ

๔๒๖. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, วิปสฺสี นาม นายโก;
อุปฺปชฺชิ จารุทสฺสโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมาฯ

๔๒๗. ‘‘เสฏฺฐิธีตา ตทา หุตฺวา, พาราณสิปุรุตฺตเม;
นิมเนฺตตฺวาน สมฺพุทฺธํ, สสงฺฆํ โลกนายกํฯ

๔๒๘. ‘‘มหาทานํ ททิตฺวาน, อุปฺปเลหิ วินายกํ;
ปูชยิตฺวา เจตสาว [จ เตเหว (สฺยา. ปี.)], วณฺณโสภํ อปตฺถยึฯ

๔๒๙. ‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กเปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๔๓๐. ‘‘อุปฏฺฐาโก มเหสิสฺส, ตทา อาสิ นริสฺสโร;
กาสิราชา กิกี นาม, พาราณสิปุรุตฺตเมฯ

๔๓๑. ‘‘ตสฺสาสึ ทุติยา ธีตา, สมณคุตฺตสวฺหยา;
ธมฺมํ สุตฺวา ชินคฺคสฺส, ปพฺพชฺชํ สมโรจยึฯ

๔๓๒. ‘‘อนุชานิ น โน ตาโต, อคาเรว ตทา มยํ;
วีสวสฺสสหสฺสานิ, วิจริมฺห อตนฺทิตาฯ

๔๓๓. ‘‘โกมาริพฺรหฺมจริยํ, ราชกญฺญา สุเขธิตา;
พุทฺโธปฏฺฐานนิรตา, มุทิตา สตฺตธีตโรฯ

๔๓๔. ‘‘สมณี สมณคุตฺตา จ, ภิกฺขุนี ภิกฺขุทายิกา [ภิกฺขุทาสิกา (สี. สฺยา.)];
ธมฺมา เจว สุธมฺมา จ, สตฺตมี สงฺฆทายิกา [สํฆทาสิกา (สี. สฺยา.)]ฯ

๔๓๕. ‘‘อหํ เขมา จ สปฺปญฺญา, ปฏาจารา จ กุณฺฑลา;

กิสาโคตมี ธมฺมทินฺนา, วิสาขา โหติ สตฺตมีฯ

๔๓๖.“เตหิ กมฺมหิ สุกเตหิ, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๔๓๗.“ตโต จุตา มนุสฺเสสุ, อุปปนฺนา มหากุเล;
ปีตํ มฏฺฐํ วรํ ทุสฺสํ, อทํ อรหโต อหํฯ

๔๓๘.“ตโต จุตาริฏฺฐปุเร, ชาตา วิปฺปกุเล อหํ;
ธีตา ติริฏิวจฺฉสฺส, อุมฺมาทนฺตี มโนหราฯ

๔๓๙.“ตโต จุตา ชนปเท, กุเล อญฺญตเร อหํ;
ปสูตา นาติผีตมฺหิ, สาลึ โคเปมหํ ตทาฯ

๔๔๐.“ทิสฺวา ปเจฺจกสมฺพุทฺธํ, ปญฺจลาชาสตานิหํ;
ทตฺวา ปทุมจฺฉนฺนานิ, ปญฺจ ปุตฺตสตานิหํฯ

๔๔๑.“ปตฺถยึ เตปิ ปเตฺถสุํ, มธุํ ทตฺวา สยมฺภุโน;
ตโต จุตา อรเญฺญหํ, อชายึ ปทุโมทเรฯ

๔๔๒.“กาสิรโญฺญ มเหสีหํ, หุตฺวา สกฺกตปูชิตา;
อชนึ ราชปุตฺตานํ, อนูนํ สตปญฺจกํฯ

๔๔๓.“ยทา เต โยพฺพนปฺปตฺตา, กีฬนฺตา ชลกีฬิตํ;
ทิสฺวา โอปตฺตปทุมํ, อาสุํ ปเจฺจกนายกาฯ

๔๔๔.“สาหํ เตหิ วินาภูตา, สุตวีเรหิ โสกินี [สุตวเรหิ โสกินี (สี. สฺยา.)];
จุตา อิสิคิลิปเสฺส, คามกมฺหิ อชายิหํฯ

๔๔๕.“ยทา พุทฺธา สุตมตี, สุตานํ ภตฺตุโนปิ จ [กสตํ ตทา (สี.), อตฺตโนปิ จ (สฺยา.)];
ยาคุํ อาทาย คจฺฉนฺตี, อฏฺฐ ปเจฺจกนายเกฯ

๔๔๖.“ภิกฺขาย คามํ คจฺฉเนฺต, ทิสฺวา ปุเตฺต อนุสฺสรึ;
ขีรธารา วินิคฺคจฺฉิ, ตทา เม ปุตฺตเปมสาฯ

๔๔๗.“ตโต เตสํ อทํ ยาคุํ, ปสนฺนา เสหิ ปาณิภิ;
ตโต จุตาหํ ติทสํ, นนฺทนํ อุปปชฺชหํฯ

๔๔๘.“อนุโภตฺวา สุขํ ทุกฺขํ, สํสริตฺวา ภวาภเว;
ตวตฺถาย มหาวีร, ปริจฺจตฺตญฺจ ชีวิตํฯ

๔๔๙.“เอวํ พหุวิธํ ทุกฺขํ, สมฺปตฺตี จ พหุพฺพิธา;
ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, ชาตา สาวตฺถิยํ ปุเรฯ

๔๕๐.“มหาธนเสฏฺฐิกุเล, สุขิเต สชฺชิเต ตถา;
นานารตนปโชฺชเต, สพฺพกามสมิทฺธิเนฯ

๔๕๑.‘‘สกฺกตา ปูชิตา เจว, มานิตาปจิตา ตถา;
รูปสิรีมนุปฺปตฺตา [รูปโสภคฺคสมฺปนฺนา (สี.)], กุเลสุ อติสกฺกตา [อภิสมฺมตา (สี.)]ฯ

๔๕๒.‘‘อตีว ปตฺถิตา จาสึ, รูปโภคสิรีหิ จ;
ปตฺถิตา เสฏฺฐิปุเตฺตหิ, อเนเกหิ สเตหิปิฯ

๔๕๓.‘‘อคารํ ปชหิตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
อฑฺฒมาเส อสมฺปเตฺต, จตุสจฺจมปาปุณึฯ

๔๕๔.‘‘อิทฺธิยา อภินิมฺมิตฺวา, จตุรสฺสํ รถํ อหํ;
พุทฺธสฺส ปาเท วนฺทิสฺสํ, โลกนาถสฺส ตาทิโนฯ

๔๕๕.‘‘‘สุปุปฺผิตคฺคํ อุปคมฺม ปาทปํ [ภิกฺขุนี (สี. ปี. ก.) เถรีคา. ๒๓๐], เอกา ตุวํ ติฏฺฐสิ สาลมูเล;
น จาปิ เต ทุติโย อตฺถิ โกจิ [น จตฺถิ เต ทุติยา วณฺณธาตุ (สี. ปี. ก.)], พาเล น ตฺวํ ภายสิ ธุตฺตกานํ’ฯ

๔๕๖.‘‘‘สตํ สหสฺสานิปิ ธุตฺตกานํ [สหสฺสานมฺปิ ธุตฺตกานํ (ปี.) เถรีคา. ๒๓๑], สมาคตา เอทิสกา ภเวยฺยุํ;
โลมํ น อิเญฺช น สมฺปเวเธ, กึ เม ตุวํ มาร กริสฺสเสโก [น มาร ภายามิ ตเวกิกาปิ (สี. ก.) … ตเมกิกาสึ (ปี.)]ฯ

๔๕๗.‘‘เอสา อนฺตรธายามิ, กุจฺฉึ วา ปวิสามิ เต;
ภมุกนฺตริกายมฺปิ, ติฏฺฐนฺตึ มํ น ทกฺขสิฯ

๔๕๘.‘‘จิตฺตสฺมึ วสีภูตามฺหิ, อิทฺธิปาทา สุภาวิตา;
สพฺพพนฺธนมุตฺตามฺหิ, น ตํ ภายามิ อาวุโสฯ

๔๕๙.‘‘สตฺติสูลูปมา กามา, ขนฺธาสํ อธิกุฏฺฏนา;
ยํ ตฺวํ กามรตึ พฺรูสิ, อรตี ทานิ สา มมฯ

๔๖๐.‘‘‘สพฺพตฺถ วิหตา นนฺที, ตโมขนฺโธ ปทาลิโต;
เอวํ ชานาหิ ปาปิม, นิหโต ตฺวมสิ อนฺตก’ฯ

๔๖๑.‘‘ชิโน ตมฺหิ คุเณ ตุโฏฺฐ, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํ;
อคฺคา อิทฺธิมตีนนฺติ, ปริสาสุ วินายโกฯ

๔๖๒.‘‘ปริจิโณฺณ มยา สตฺถา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ;
โอหิโต ครุโก ภาโร, ภวเนตฺติ สมูหตาฯ

๔๖๓.‘‘ยสฺสตฺถาย ปพฺพชิตา, อคารสฺมานคาริยํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สพฺพสํโยชนกฺขโยฯ

๔๖๔.‘‘จีวรํ ปิณฺฑปาตญฺจ, ปจฺจยํ สยนาสนํ;
ขเณน อุปนาเมนฺติ, สหสฺสานิ สมนฺตโตฯ

๔๖๕.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวา;

๔๖๖.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๖๗.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อุปฺปลวณฺณา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปฺปลวณฺณาเถริยาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปฏาจาราเถรีอปทานํ

๔๖๘.‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๔๖๙.‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, ชาตา เสฏฺฐิกุเล อหุํ;
นานารตนปโชฺชเต, มหาสุขสมปฺปิตาฯ

๔๗๐.‘‘อุเปตฺวา ตํ มหาวีรํ, อโสฺสสึ ธมฺมเทสนํ;
ตโต ชาตปสาทาหํ, อุเปสึ สรณํ ชินํฯ

๔๗๑.‘‘ตโต วินยธารีนํ, อคฺคํ วเณฺณสิ นายโก;
ภิกฺขุนึ ลชฺชินึ ตาทึ, กปฺปากปฺปวิสารทํฯ

๔๗๒.‘‘ตทา มุทิตจิตฺตาหํ, ตํ ฐานมภิกงฺขินี;
นิมเนฺตตฺวา ทสพลํ, สสงฺฆํ โลกนายกํฯ

๔๗๓.‘‘โภชยิตฺวาน สตฺตาหํ, ททิตฺวาว ติจีวรํ [ททิตฺวา ปตฺตจีวรํ (สฺยา.)];
นิปจฺจ สิรสา ปาเท, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๔๗๔.‘‘ยา ตยา วณฺณิตา วีร, อิโต อฏฺฐมเก มุนิ;
ตาทิสาหํ ภวิสฺสามิ, ยทิ สิชฺฌติ นายก’ฯ

๔๗๕.‘‘ตทา อโวจ มํ สตฺถา, ‘ภเทฺท มา ภายิ อสฺสส;
อนาคตมฺหิ อทฺธาเน, ลจฺฉเส ตํ มโนรถํฯ

๔๗๖.‘‘‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๗๗.‘‘‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
ปฏาจาราติ นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกา’ฯ

๔๗๘.‘‘ตทาหํ มุทิตา [ปมุที (ก.)] หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
เมตฺตจิตฺตา ปริจรึ, สสงฺฆํ โลกนายกํฯ

๔๗๙.‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๔๘๐.‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺเป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๔๘๑.“อุปฏฺฐาโก มเหสิสฺส, ตทา อาสิ นริสฺสโร;
กาสิราชา กิกี นาม, พาราณสิปุรุตฺตเมฯ

๔๘๒.“ตสฺสาสึ ตติยา ธีตา, ภิกฺขุนี อิติ วิสฺสุตา;
ธมฺมํ สุตฺวา ชินคฺคสฺส, ปพฺพชฺชํ สมโรจยิํฯ

๔๘๓.“อนุชานิ น โน ตาโต, อคาเรว ตทา มยํ;
วีสวสฺสสหสฺสานิ, วิจริมฺห อตนฺทิตาฯ

๔๘๔.“โกมาริพฺรหฺมจริยํ, ราชกญฺญา สุเขธิตา;
พุทฺโธปฏฺฐานนิรตา, มุทิตา สตฺตธีตโรฯ

๔๘๕.“สมณี สมณคุตฺตา จ, ภิกฺขุนี ภิกฺขุทายิกา;
ธมฺมา เจว สุธมฺมา จ, สตฺตมี สงฺฆทายิกาฯ

๔๘๖.“อหํ อุปฺปลวณฺณา จ, เขมา ภทฺทา จ ภิกฺขุนี;
กิสาโคตมี ธมฺมทินฺนา, วิสาขา โหติ สตฺตมีฯ

๔๘๗.“เตหิ กมฺมหิ สุกเตหิ, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๔๘๘.“ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาตา เสฏฺฐิกุเล อหํ;
สาวตฺถิยํ ปุรวเร, อิเทฺธ ผีเต มหทฺธเนฯ

๔๘๙.“ยทา จ โยพฺพนูเปตา, วิตกฺกวสคา อหํ;
นรํ ชารปติํ ทิสฺวา, เตน สทฺธิํ อคจฺฉหํฯ

๔๙๐.“เอกปุตฺตปสูตาหํ , ทุติโย กุจฺฉิยา มมํ;
ตทาหํ มาตาปิตโร, โอกฺขามีติ [อิกฺขามีติ (สฺยา.), ทกฺขามีติ (สี.)] สุนิจฺฉิตาฯ

๔๙๑.“นาโรเจสิํ ปติํ มยฺหํ, ตทา ตมฺหิ ปวาสิเต;
เอกิกา นิคฺคตา เคหา, คนฺตุํ สาวตฺถิมุตฺตมํฯ

๔๙๒.“ตโต เม สามิ อาคนฺตฺวา, สมฺภาเวสิ ปเถ มมํ;
ตทา เม กมฺมชา วาตา, อุปฺปนฺนา อติทารุณาฯ

๔๙๓.“อุฏฺฐิโต จ มหาเมโฆ, ปสูติสมเย มม;
ทพฺพตฺถาย ตทา คนฺตฺวา, สามิ สเปฺปน มาริโตฯ

๔๙๔.“ตทา วิชาตทุเกฺขน, อนาถา กปณา อหํ;
กุนฺนทิํ ปูริตํ ทิสฺวา, คจฺฉนฺตี สกุลาลยํฯ

๔๙๕.“พาลํ อาทาย อตริํ, ปารกูเล จ เอกกํ;
สาเยตฺวา [ปาเยตฺวา (สฺยา.), ปาเตตฺวา (ก.)] พาลกํ ปุตฺตํ, อิตรํ ตรณายหํฯ

๔๙๖.“นิวตฺตา อุกฺกุโส หาสิ, ตรุณํ วิลปนฺตกํ;
อิตรญฺจ วหี โสโต, สาหํ โสกสมปฺปิตาฯ

๔๙๗. สาวตฺถินครํ คนฺตฺวา, อโสฺสสึ สชเน มเต;
ตทา อโวจํ โสกฏฺฏา, มหาโสกสมปฺปิตาฯ

๔๙๘. อุโภ ปุตฺตา กาลงฺกตา, ปเนฺถ มยฺหํ ปตี มโต;
มาตา ปิตา จ ภาตา จ, เอกจิตมฺหิ ฑยฺหเรฯ

๔๙๙. ตทา กิสา จ ปณฺฑุ จ, อนาถา ทีนมานสา;
อิโต ตโต ภมนฺตีหํ [คจฺฉนฺตีหํ (สฺยา.), คเมนฺตีหํ (ก.)], อทฺทสํ นรสารถึฯ

๕๐๐. ‘‘ตโต อโวจ มํ สตฺถา, ‘ปุเตฺต มา โสจิ อสฺสส;
อตฺตานํ เต คเวสสฺสุ, กึ นิรตฺถํ วิหญฺญสิฯ

๕๐๑. ‘‘‘น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย, น ญาตี นปิ พนฺธวา;
อนฺตเกนาธิปนฺนสฺส, นตฺถิ ญาตีสุ ตาณตา’ฯ

๕๐๒. ‘‘ตํ สุตฺวา มุนิโน วากฺยํ, ปฐมํ ผลมชฺฌคํ;
ปพฺพชิตฺวาน นจิรํ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๕๐๓. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
ปรจิตฺตานิ ชานามิ, สตฺถุสาสนการิกาฯ

๕๐๔. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
เขเปตฺวา อาสเว สเพฺพ, วิสุทฺธาสึ สุนิมฺมลาฯ

๕๐๕. ‘‘ตโตหํ วินยํ สพฺพํ, สนฺติเก สพฺพทสฺสิโน;
อุคฺคหึ สพฺพวิตฺถารํ, พฺยาหริญฺจ ยถาตถํฯ

๕๐๖. ‘‘ชิโน ตสฺมึ คุเณ ตุฏฺโฐ, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํ;
อคฺคา วินยธารีนํ, ปฏาจาราว เอกิกาฯ

๕๐๗. ‘‘ปริจิโณฺณ มยา สตฺถา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ;
โอหิโต ครุโก ภาโร, ภวเนตฺติ สมูหตาฯ

๕๐๘. ‘‘ยสฺสตฺถาย ปพฺพชิตา, อคารสฺมานคาริยํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สพฺพสํโยชนกฺขโยฯ

๕๐๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๕๑๐. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๑๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ ปฏาจารา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปฏาจาราเถริยาปทานํ ทสมํฯ

เอกูโปสถิกวโคฺค ทุติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เอกูโปสถิกา เจว, สฬลา จาถ โมทกา;
เอกาสนา ปญฺจทีปา, นฬมาลี จ โคตมีฯ

เขมา อุปฺปลวณฺณา จ, ปฏาจารา จ ภิกฺขุนี;
คาถา สตานิ ปเญฺจว, นว จาปิ ตทุตฺตริฯ

๓. กุณฺฑลเกสีวคฺค

๑. กุณฺฑลเกสาเถรีอปทานํ

๑. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๒. ‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, ชาตา เสฏฺฐิกุเล อหุํ;
นานารตนปโชฺชเต, มหาสุขสมปฺปิตาฯ

๓. ‘‘อุเปตฺวา ตํ มหาวีรํ, อโสฺสสิํ ธมฺมเทสนํ;
ตโต ชาตปฺปสาทาหํ, อุเปสิํ สรณํ ชินํฯ

๔. ‘‘ตทา มหาการุณิโก, ปทุมุตฺตรนามโก;
ขิปฺปาภิญฺญานมคฺคนฺติ, ฐเปสิ ภิกฺขุนิํ สุภํฯ

๕. ‘‘ตํ สุตฺวา มุทิตา หุตฺวา, ทานํ ทตฺวา มเหสิโน;
นิปจฺจ สิรสา ปาเท, ตํ ฐานมภิปตฺถยิํฯ

๖. ‘‘อนุโมทิ มหาวีโร, ‘ภเทฺท ยํ เตภิปตฺถิตํ;
สมิชฺฌิสฺสติ ตํ สพฺพํ, สุขินี โหหิ นิพฺพุตาฯ

๗. ‘‘‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๘. ‘‘‘ตสฺส ธมฺมสฺส ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
ภทฺทากุณฺฑลเกสาติ, เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกา’ฯ

๙. ‘‘เตน กมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๑๐. ‘‘ตโต จุตา ยามมคํ, ตโตหํ ตุสิตํ คตา;
ตโต จ นิมฺมานรติํ, วสวตฺติปุรํ ตโตฯ

๑๑. ‘‘ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชามิ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสา;
ตตฺถ ตเตฺถว ราชูนํ, มเหสิตฺตมการยิํฯ

๑๒. ‘‘ตโต จุตา มนุเสฺสสุ, ราชูนํ จกฺกวตฺตินํ;
มณฺฑลีนญฺจ ราชูนํ, มเหสิตฺตมการยิํฯ

๑๓. ‘‘สมฺปตฺติํ อนุโภตฺวาน, เทเวสุ มานุเสสุ จ;
สพฺพตฺถ สุขิตา หุตฺวา, เนกกเปฺปสุ สํสริํฯ

๑๔. ‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กเปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๑๕. “อุปฏฺฐาโก มเหสิสฺส, ตทา อาสิ นริสฺสโร;
กาสิราชา กิกี นาม, พาราณสิปุรุตฺตเมฯ

๑๖. “ตสฺส ธีตา จตุตฺถาสิํ, ภิกฺขุทายีติ วิสฺสุตา;
ธมฺมํ สุตฺวา ชินคฺคสฺส, ปพฺพชฺชํ สมโรจยิํฯ

๑๗. “อนุชานิ น โน ตาโต, อคาเรว ตทา มยํ;
วีสวสฺสสหสฺสานิ, วิจริมฺห อตนฺทิตาฯ

๑๘. “โกมาริพฺรหฺมจริยํ, ราชกญฺญา สุเขธิตา;
พุทฺโธปฏฺฐานนิรตา, มุทิตา สตฺต ธีตโรฯ

๑๙. “สมณี สมณคุตฺตา จ, ภิกฺขุนี ภิกฺขุทายิกา;
ธมฺมา เจว สุธมฺมา จ, สตฺตมี สงฺฆทายิกาฯ

๒๐. “เขมา อุปฺปลวณฺณา จ, ปฏาจารา อหํ ตทา;
กิสาโคตมี ธมฺมทินฺนา, วิสาขา โหติ สตฺตมีฯ

๒๑. “เตหิ กมฺเมหิ สุกเตหิ, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๒๒. “ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, คิริพฺพชปุรุตฺตเม;
ชาตา เสฏฺฐิกุเล ผีเต, ยทาหํ โยพฺพเน ฐิตาฯ

๒๓. “โจรํ วธตฺถํ นียนฺตํ, ทิสฺวา รตฺตา ตหิํ อหํ;
ปิตา เม ตํ สหเสฺสน, โมจยิตฺวา วธา ตโตฯ

๒๔. “อทาสิ ตสฺส มํ ตาโต, วิทิตฺวาน มนํ มม;
ตสฺสาหมาสิํ วิสฏฺฐา, อตีว ทยิตา หิตาฯ

๒๕. “โส เม ภูสนโลเภน, พลิมชฺฌาสโย [ขลิตชฺฌาสโย (สี.), พลิํ ปจฺจาหรํ (สฺยา.), มาลปจฺฉาหตํ (ปี.)] ทิโส;
โจรปฺปปาตํ เนตฺวาน, ปพฺพตํ เจตยี วธํฯ

๒๖. “ตทาหํ ปณมิตฺวาน, สตฺตุกํ สุกตญฺชลี;
รกฺขนฺตี อตฺตโน ปาณํ, อิทํ วจนมพฺรวิํฯ

๒๗. “‘อิทํ สุวณฺณเกยูรํ, มุตฺตา เวฬุริยา พหู;
สพฺพํ หรสฺสุ [วรสฺสุ (ก.)] ภทฺทเนฺต, มญฺจ ทาสีติ สาวย’ฯ

๒๘. “‘โอโรปยสฺสุ กลฺยาณี, มา พาฬฺหํ ปริเทวสิ;
น จาหํ อภิชานามิ, อหนฺตฺวา ธนมาภตํ’ฯ

๒๙. “‘ยโต สรามิ อตฺตานํ, ยโต ปตฺโตสฺมิ วิญฺญุตํ;
น จาหํ อภิชานามิ, อญฺญํ ปิยตรํ ตยา’ฯ

๓๐. “‘เอหิ ตํ อุปคูหิสฺสํ, กตฺวาน ตํ ปทกฺขิณํ;

น จ ทานิ ปุโน อตฺถิ [ตํ วนฺทามิ ปุน นตฺถิ (สฺยา.)], มม ตุยฺหญฺจ สงฺคโมฯ

๓๑. '''น หิ สเพฺพสุ ฐาเนสุ, ปุริโส โหติ ปณฺฑิโต;
อิตฺถีปิ ปณฺฑิตา โหติ, ตตฺถ ตตฺถ วิจกฺขณาฯ

๓๒. '''น หิ สเพฺพสุ ฐาเนสุ, ปุริโส โหติ ปณฺฑิโต;
อิตฺถีปิ ปณฺฑิตา โหติ, ลหุํ อตฺถวิจินฺติกาฯ

๓๓. '''ลหุญฺจ วต ขิปฺปญฺจ, นิกเฏฺฐ [เนกเตฺถ (สี. สฺยา.)] สมเจตยิํ;
มิคํ อุณฺณา ยถา เอวํ [จิตฺตปุณฺณาย ตาเนว (สฺยา.), มิคํ ปุณฺณาย เตเนว (ปี.)], ต
ทาหํ สตฺตุกํ วธิํฯ

๓๔. '''โย จ อุปฺปติตํ อตฺถํ, น ขิปฺปมนุพุชฺฌติ;
โส หญฺญเต มนฺทมติ, โจโรว คิริคพฺภเรฯ

๓๕. '''โย จ อุปฺปติตํ อตฺถํ, ขิปฺปเมว นิโพธติ;
มุจฺจเต สตฺตุสมฺพาธา, ตทาหํ สตฺตุกา ยถา'ฯ

๓๖. ''ตทาหํ ปาตยิตฺวาน, คิริทุคฺคมฺหิ สตฺตุกํ;
สนฺติกํ เสตวตฺถานํ, อุเปตฺวา ปพฺพชิํ อหํฯ

๓๗. ''สณฺฑาเสน จ เกเส เม, ลุญฺจิตฺวา สพฺพโส ตทา;
ปพฺพชิตฺวาน สมยํ, อาจิกฺขิํสุ นิรนฺตรํฯ

๓๘. ''ตโต ตํ อุคฺคเหตฺวาหํ, นิสีทิตฺวาน เอกิกา;
สมยํ ตํ วิจิเนฺตสิํ, สุวาโน มานุสํ กรํฯ

๓๙. ''ฉินฺนํ คยฺห สมีเป เม, ปาตยิตฺวา อปกฺกมิ;
ทิสฺวา นิมิตฺตมลภิํ, หตฺถํ ตํ ปุฬวากุลํฯ

๔๐. ''ตโต อุฎฺฐาย สํวิคฺคา, อปุจฺฉิํ สหธมฺมิเก;
เต อโวจุํ วิชานนฺติ, ตํ อตฺถํ สกฺยภิกฺขโวฯ

๔๑. ''สาหํ ตมตฺถํ ปุจฺฉิสฺสํ, อุเปตฺวา พุทฺธสาวเก;
เต มมาทาย คจฺฉิํสุ, พุทฺธเสฎฺฐสฺส สนฺติกํฯ

๔๒. ''โส เม ธมฺมมเทเสสิ, ขนฺธายตนธาตุโย;
อสุภานิจฺจทุกฺขาติ, อนตฺตาติ จ นายโกฯ

๔๓. ''ตสฺส ธมฺมํ สุณิตฺวาหํ, ธมฺมจกฺขุํ วิโสธยิํ;
ตโต วิญฺญาตสทฺธมฺมา, ปพฺพชฺชํ อุปสมฺปทํฯ

๔๔. ''อายาจิโต ตทา อาห, 'เอหิ ภเทฺท'ติ นายโก;
ตทาหํ อุปสมฺปนฺนา, ปริตฺตํ โตยมทฺทสํฯ

๔๕. ''ปาทปกฺขาลเนนาหํ , ญตฺวา สอุทยพฺพยํ;
ตถา สเพฺพปิ สงฺขาเร, อีทิสํ จินฺตยิํ [สงฺขารา, อิติ สํจินฺตยิํ (สี. สฺยา. ปี.)] ตทาฯ

๔๖. “ตโต จิตฺตํ วิมุจฺจิ เม, อนุปาทาย สพฺพโส;
ขิปฺปาภิญฺญานมคฺคํ เม, ตทา ปญฺญาปยี ชิโนฯ

๔๗. “อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
ปรจิตฺตานิ ชานามิ, สตฺถุสาสนการิกาฯ

๔๘. “ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
เขเปตฺวา อาสเว สเพฺพ, วิสุทฺธาสิํ สุนิมฺมลาฯ

๔๙. “ปริจิโณฺณ มยา สตฺถา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ;
โอหิโต ครุโก ภาโร, ภวเนตฺติ สมูหตาฯ

๕๐. “ยสฺสตฺถาย ปพฺพชิตา, อคารสฺมานคาริยํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สพฺพสํโยชนกฺขโยฯ

๕๑. “อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ เม วิมลํ สุทฺธํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สาสเนฯ

๕๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาคีว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสวาฯ

๕๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๕๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ ภทฺทากุณฺฑลเกสา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุณฺฑลเกสาเถริยาปทานํ ปฐมํฯ

๒. กิสาโคตมีเถรีอปทานํ

๕๕. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๕๖. “ตทาหํ หํสวติยํ, ชาตา อญฺญตเร กุเล;
อุเปตฺวา ตํ นรวรํ, สรณํ สมุปาคมิํฯ

๕๗. “ธมฺมญฺจ ตสฺส อโสฺสสิํ, จตุสจฺจูปสญฺหิตํ;
มธุรํ ปรมสฺสาทํ, วฏฺฏสนฺติสุขาวหํ [จิตฺตสนฺติ … (สฺยา.)]ฯ

๕๘. “ตทา จ ภิกฺขุนิํ วีโร, ลูขจีวรธารินิํ;
ฐเปโนฺต เอตทคฺคมฺหิ, วณฺณยี ปุริสุตฺตโมฯ

๕๙. “ชเนตฺวานปฺปกํ ปีติํ, สุตฺวา ภิกฺขุนิยา คุเณ;
การํ กตฺวาน พุทฺธสฺส, ยถาสตฺติ ยถาพลํฯ

๖๐. “นิปจฺจ มุนิวรํ ตํ, ตํ ฐานมภิปตฺถยึ;
ตทานุโมทิ สมฺพุทฺโธ, ฐานลาภาย นายโกฯ

๖๑. “‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคตฺเตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๖๒. “‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
กิสาโคตมี [โคตมี นาม (สี. ก.)] นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกา’ฯ

๖๓. “ตํ สุตฺวา มุทิตา หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
เมตฺตจิตฺตา ปริจริํ, ปจฺจเยหิ วินายกํฯ

๖๔. “เตน กมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๖๕. “อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺเป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคตฺเตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๖๖. “อุปฏฺฐาโก มเหสิสฺส, ตทา อาสิ นริสฺสโร;
กาสิราชา กิกี นาม, พาราณสิปุรุตฺตเมฯ

๖๗. “ปญฺจมี ตสฺส ธีตาสิํ, ธมฺมา นาเมน วิสฺสุตา;
ธมฺมํ สุตฺวา ชินคฺคสฺส, ปพฺพชฺชํ สมโรจยิํฯ

๖๘. “อนุชานิ น โน ตาโต, อคาเรว ตทา มยํ;
วีสวสฺสสหสฺสานิ, วิจริมฺห อตนฺทิตาฯ

๖๙. “โกมาริพฺรหฺมจริยํ, ราชกญฺญา สุเขธิตา;
พุทฺโธปฏฺฐานนิรตา, มุทิตา สตฺต ธีตโรฯ

๗๐. “สมณี สมณคุตฺตา จ, ภิกฺขุนี ภิกฺขุทายิกา;
ธมฺมา เจว สุธมฺมา จ, สตฺตมี สงฺฆทายิกาฯ

๗๑. “เขมา อุปฺปลวณฺณา จ, ปฏาจารา จ กุณฺฑลา;
อหญฺจ ธมฺมทินฺนา จ, วิสาขา โหติ สตฺตมีฯ

๗๒. “เตหิ กมฺมหิ สุกเตหิ, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๗๓. “ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาตา เสฏฺฐิกุเล อหํ;
ทุคฺคเต อธเน นฏฺเฐ [นีเจ (สฺยา.), นิเทฺธ (ปี.)], คตา จ สธนํ กุลํฯ

๗๔. “ปติํ ฐเปตฺวา เสสา เม, เทสฺสนฺติ อธนา อิติ;
ยทา จ ปสูตา [สสฺตา (สี. ปี.)] อาสิํ, สเพฺพสํ ทยิตา ตทาฯ

๗๕. “ยทา โส ตรุโณ ภโทฺท [ปุโตฺต (สี. สฺยา.)], โกมลโก [โกมารโก (สฺยา.), โกมล
โงฺค (สี. ปี.)] สุเขธิโต;

สปาณมิว กโนฺต เม, ตทา ยมวสํ คโต ฯ

๗๖. ‘‘โสกฏฺฏา ทีนวทนา , อสฺสุเนตฺตา รุทมฺมุขา;
มตํ กุณปมาทาย, วิลปนฺตี คมามหํฯ

๗๗.‘‘ตทา เอเกน สนฺทิฏฺฐา, อุเปตฺวาภิสกฺกุตฺตมํ;
อโวจํ เทหิ เภสชฺชํ, ปุตฺตสญฺชีวนนฺติ โภฯ

๗๘.‘‘น วิชฺชเนฺต มตา ยสฺมิํ, เคเห สิทฺธตฺถกํ ตโต;
อาหราติ ชิโน อาห, วินโยปายโกวิโทฯ

๗๙.‘‘ตทา คมิตฺวา สาวตฺถิํ, น ลภิํ ตาทิสํ ฆรํ;
กุโต สิทฺธตฺถกํ ตสฺมา, ตโต ลทฺธา สติํ อหํฯ

๘๐. ‘‘กุณปํ ฉฑฺฑยิตฺวาน, อุเปสิํ โลกนายกํ;
ทูรโตว มมํ ทิสฺวา, อโวจ มธุรสฺสโรฯ

๘๑. ‘‘‘โย จ วสฺสสตํ ชีเว, อปสฺสํ อุทยพฺพยํ;
เอกาหํ ชีวิตํ เสโยฺย, ปสฺสโต อุทยพฺพยํฯ

๘๒. ‘‘‘น คามธโมฺม นิคมสฺส ธโมฺม, น จาปิยํ เอกกุลสฺส ธโมฺม;
สพฺพสฺส โลกสฺส สเทวกสฺส, เอเสว ธโมฺม ยทิทํ อนิจฺจตา’ฯ

๘๓. ‘‘สาหํ สุตฺวานิมา [สหสุตฺวานิมา (ก.)] คาถา, ธมฺมจกฺขุํ วิโสธยิํ;
ตโต วิญฺญาตสทฺธมฺมา, ปพฺพชิํ อนคาริยํฯ

๘๔. ‘‘ตถา ปพฺพชิตา สนฺตี, ยุญฺชนฺตี ชินสาสเน;
น จิเรเนว กาเลน, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๘๕. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
ปรจิตฺตานิ ชานามิ, สตฺถุสาสนการิกาฯ

๘๖. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
เขเปตฺวา อาสเว สเพฺพ, วิสุทฺธาสิํ สุนิมฺมลาฯ

๘๗.‘‘ปริจิโณฺณ มยา สตฺถา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ;
โอหิโต ครุโก ภาโร, ภวเนตฺติ สมูหตาฯ

๘๘. ‘‘ยสฺสตฺถาย ปพฺพชิตา, อคารสฺมานคาริยํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สพฺพสํโยชนกฺขโยฯ

๘๙. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ เม วิมลํ สุทฺธํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส วาหสาฯ

๙๐. ‘‘สงฺการกูฏา อาหิตฺวา, สุสานา รถิยาปิ จ;
ตโต สงฺฆาฏิกํ กตฺวา, ลูขํ ธาเรมิ จีวรํฯ

๙๑. “ชิโน ตสฺมึ คุเณ ตุฏฺโฐ, ลูขจีวรธารเณ;
ฐเปสิ เอตทคฺคมฺหิ, ปริสาสุ วินายโกฯ

๙๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๙๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๔. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ กิสาโคตมี ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กิสาโคตมีเถริยาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ธมฺมทินฺนาเถรีอปทานํ

๙๕. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๙๖. “ตทาหํ หํสวติยํ, กุเล อญฺญตเร อหุํ;
ปรกมฺมการี อาสึ, นิปกา สีลสํวุตาฯ

๙๗.“ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, สุชาโต อคฺคสาวโก;
วิหารา อภินิกฺขมฺม, ปิณฺฑปาตาย [ปตฺตมาทาย (ก.)] คจฺฉติฯ

๙๘. “ฆฏํ คเหตฺวา คจฺฉนฺตี, ตทา อุทกหาริกา;
ตํ ทิสฺวา อททํ ปูปํ, ปสนฺนา เสหิ ปาณิภิฯ

๙๙. “ปฏิคฺคเหตฺวา ตเตฺถว, นิสิโนฺน ปริภุญฺชิ โส;
ตโต เนตฺวาน ตํ เคหํ, อทาสึ ตสฺส โภชนํฯ

๑๐๐.“ตโต เม อยฺยโก ตุฏฺโฐ, อกรี สุณิสํ สกํ;
สสฺสุยา สห คนฺตฺวาน, สมฺพุทฺธํ อภิวาทยึฯ

๑๐๑.“ตทา โส ธมฺมกถิกํ, ภิกฺขุนึ ปริกิตฺตยํ;
ฐเปสิ เอตทคฺคมฺหิ, ตํ สุตฺวา มุทิตา อหํฯ

๑๐๒.“นิมนฺตยิตฺวา สุคตํ, สสงฺฆํ โลกนายกํ;
มหาทานํ ททิตฺวาน, ตํ ฐานมภิปตฺถยึฯ

๑๐๓.“ตโต มํ สุคโต อาห, ฆนนินฺนาทสุสฺสโร [ฆนนินฺนาทสุสฺสเร (ก.)];
‘มมุปฏฺฐานนิรเต, สสงฺฆปริเวสิเกฯ

๑๐๔.‘‘สทฺธมฺมสฺสวเน ยุเตฺต, คุณวทฺธิตมานเส;
ภเทฺท ภวสฺสุ มุทิตา, ลจฺฉเส ปณิธีผลํฯ

๑๐๕.‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๐๖.‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
ธมฺมทินฺนาติ นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกา’ฯ

๑๐๗.‘‘ตํ สุตฺวา มุทิตา หุตฺวา, ยาวชีวํ มหามุนึ;
เมตฺตจิตฺตา ปริจรึ, ปจฺจเยหิ วินายกํฯ

๑๐๘.‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๐๙.‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺเป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๑๑๐.‘‘อุปฏฺฐาโก มเหสิสฺส, ตทา อาสิ นริสฺสโร;
กาสิราชา กิกี นาม, พาราณสิปุรุตฺตเมฯ

๑๑๑.‘‘ฉฏฺฐา ตสฺสาสหํ ธีตา, สุธมฺมา อิติ วิสฺสุตา;
ธมฺมํ สุตฺวา ชินคฺคสฺส, ปพฺพชฺชํ สมโรจยึฯ

๑๑๒.‘‘อนุชานิ น โน ตาโต, อคาเรว ตทา มยํ;
วีสวสฺสสหสฺสานิ, วิจริมฺห อตนฺทิตาฯ

ตติยํ ภาณวารํฯ

๑๑๓.‘‘โกมาริพฺรหฺมจริยํ , ราชกญฺญา สุเขธิตา;
พุโทฺธปฏฺฐานนิรตา, มุทิตา สตฺต ธีตโรฯ

๑๑๔.‘‘สมณี สมณคุตฺตา จ, ภิกฺขุนี ภิกฺขุทายิกา;
ธมฺมา เจว สุธมฺมา จ, สตฺตมี สงฺฆทายิกาฯ

๑๑๕.‘‘เขมา อุปฺปลวณฺณา จ, ปฏาจารา จ กุณฺฑลา;
โคตมี จ อหเญฺจว, วิสาขา โหติ สตฺตมีฯ

๑๑๖.‘‘เตหิ กมฺมหิ สุกเตหิ, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๑๗.‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, คิริพฺพชปุรุตฺตเม;
ชาตา เสฏฺฐิกุเล ผีเต, สพฺพกามสมิทฺธิเนฯ

๑๑๘.‘‘ยทา รูปคุณูเปตา, ปฐเม โยพฺพเน ฐิตา;
ตทา ปรกุลํ คนฺตฺวา, วสึ สุขสมปฺปิตาฯ

๑๑๙.‘‘อุเปตฺวา โลกสรณํ, สุณิตฺวา ธมฺมเทสนํ;
อนาคามิผลํ ปโตฺต, สามิโก เม สุพุทฺธิมาฯ

๑๒๐.‘‘ตทาหํ อนุชาเนตฺวา, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
น จิเรเนว กาเลน, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๒๑.‘‘ตทา อุปาสโก โส มํ, อุปคนฺตฺวา อปุจฺฉถ;
คมฺภีเร นิปุเณ ปเญฺห, เต สเพฺพ พฺยากรึ อหํฯ

๑๒๒.‘ชิโน ตสฺมึ คุเณ ตุฏฺฐ, เอตทคฺเค ฐเปสิ มํ;
‘ภิกฺขุนึ ธมฺมกถิกํ, นาญฺญํ ปสฺสามิ เอทิสึฯ

๑๒๓.‘ธมฺมทินฺนา ยถา ธีรา, เอวํ ธาเรถ ภิกฺขโว’;
“เอวาหํ ปณฺฑิตา โหมิ [ชาตา (สี.), นาม (สฺยา.)], นายเกนานุกมฺปิตาฯ

๑๒๔.‘ปริจิโณฺณ มยา สตฺถา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ;
โอหิโต ครุโก ภาโร, ภวเนตฺติ สมูหตาฯ

๑๒๕.‘ยสฺสตฺถาย ปพฺพชิตา, อคารสฺมานคาริยํ;

โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สพฺพสํโยชนกฺขโยฯ

๑๒๖.“อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
ปรจิตฺตานิ ชานามิ, สตฺถุสาสนการิกาฯ

๑๒๗.‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
เขเปตฺวา อาสเว สเพฺพ, วิสุทฺธาสึ สุนิมฺมลาฯ

๑๒๘.‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๒๙.‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๓๐.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ ธมฺมทินฺนา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธมฺมทินฺนาเถริยาปทานํ ตติยํฯ

๔. สกุลาเถรีอปทานํ

๑๓๑.“ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๑๓๒.“หิตาย สพฺพสตฺตานํ, สุขาย วทตํ วโร;
อตฺถาย ปุริสาชโญฺญ, ปฏิปโนฺน สเทวเกฯ

๑๓๓.“ยสคฺคปโตฺต สิริมา, กิตฺติวณฺณคโต ชิโน;
ปูชิโต สพฺพโลกสฺส, ทิสาสพฺพาสุ วิสฺสุโตฯ

๑๓๔.‘อุตฺติณฺณวิจิกิจฺฉ โส, วีติวตฺตกถํกโถ;
สมฺปุณฺณมนสงฺกโปฺป, ปโตฺต สโมฺพธิมุตฺตมํฯ

๑๓๕.‘อนุปฺปนฺนสฺส มคฺคสฺส, อุปฺปาเทตา นรุตฺตโม;
อนกฺขาตญฺจ อกฺขาสิ, อสญฺชาตญฺจ สญฺชนีฯ

๑๓๖.“มคฺคญฺญู จ มคฺควิทู, มคฺคกฺขายี นราสโภ;
มคฺคสฺส กุสโล สตฺถา, สารถีนํ วรุตฺตโมฯ

๑๓๗.‘มหาการุณิโก สตฺถา, ธมฺมํ เทเสสิ นายโก;

นิมฺเคฺค กามปงฺกมฺหิ, สมุทฺธรติ ปาณิเนฯ

๑๓๘.‘ตทาหํ หํสวติยํ, ชาตา ขตฺติยนนฺทนา;
สุรูปา สธนา จาปิ, ทยิตา จ สิรีมตีฯ

๑๓๙.‘อานนฺทสฺส มหาราโชฺญ, ธีตา ปรมโสภณา;
เวมาตา [เวมาตุ (สี.)] ภคินี จาปิ, ปทุมุตฺตรนามิโนฯ

๑๔๐.‘‘ราชกญฺญาหิ สหิตา, สพฺพาภรณภูสิตา;
อุปาคมฺม มหาวีรํ, อโสฺสสึ ธมฺมเทสนํฯ

๑๔๑.‘‘ตทา หิ โส โลกครุ, ภิกฺขุนึ ทิพฺพจกฺขุกํ;
กิตฺตยํ ปริสามเชฺฌ [จตุปริสาย มเชฺฌ (สฺยา.)], อคฺคฏฺฐาเน ฐเปสิ ตํฯ

๑๔๒.‘‘สุณิตฺวา ตมหํ หฏฺฐา, ทานํ ทตฺวาน สตฺถุโน;
ปูชิตฺวาน จ สมฺพุทฺธํ, ทิพฺพจกฺขุํ อปตฺถยึฯ

๑๔๓.‘‘ตโต อโวจ มํ สตฺถา, ‘นเนฺท ลจฺฉสิ ปตฺถิตํ;
ปทีปธมฺมทานานํ, ผลเมตํ สุนิจฺฉิตํฯ

๑๔๔.‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๔๕.‘‘ตสฺส ธมฺมสฺส ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
สกุลา นาม นาเมน [สกุลาติ จ นาเมน (สฺยา.)], เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกา’ฯ

๑๔๖.‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๔๗.‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กเปฺป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๑๔๘.‘‘ปริพฺพาชกินี อาสึ, ตทาหํ เอกจารินี;
ภิกฺขาย วิจริตฺวาน, อลภึ เตลมตฺตกํฯ

๑๔๙.‘‘เตน ทีปํ ปทีเปตฺวา, อุปฏฺฐึ สพฺพสํวรึ;
เจติยํ ทฺวิปทคฺคสฺส [ทิปทคฺคสฺส (สี. สฺยา. ปี.)], วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๑๕๐.‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๕๑.‘‘ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชามิ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสา;
ปชฺชลนฺติ [สญฺชลนฺติ (สฺยา. ก.), สํจรนฺติ (ปี.)] มหาทีปา, ตตฺถ ตตฺถ คตาย เมฯ

๑๕๒.‘‘ติโรกุฏฺฏํ ติโรเสลํ, สมติคฺคยฺห ปพฺพตํ;
ปสฺสามหํ ยทิจฺฉามิ, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๕๓. ‘‘วิสุทฺธนยนา โหมิ, ยสสา จ ชลามหํ;
สทฺธาปญฺญาวตี เจว, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๕๔. ‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาตา วิปฺปกุเล อหํ;
ปหูตธนธญฺญมฺหิ, มุทิเต ราชปูชิเตฯ

๑๕๕. ‘‘อหํ สพฺพงฺคสมฺปนฺนา, สพฺพาภรณภูสิตา;
ปุรปฺปเวเส สุคตํ, วาตปาเน ฐิตา อหํฯ

๑๕๖. ‘‘ทิสฺวา ชลนฺตํ ยสสา, เทวมนุสฺสสกฺกตํ;
อนุพฺยญฺชนสมฺปนฺนํ, ลกฺขเณหิ วิภูสิตํฯ

๑๕๗. ‘‘อุทคฺคจิตฺตา สุมนา, ปพฺพชฺชํ สมโรจยิํ;
น จิเรเนว กาเลน, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๑๕๘. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
ปรจิตฺตานิ ชานามิ, สตฺถุสาสนการิกาฯ

๑๕๙. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
เขเปตฺวา อาสเว สเพฺพ, วิสุทฺธาสิํ สุนิมฺมลาฯ

๑๖๐. ‘‘ปริจิโณฺณ มยา สตฺถา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ;
โอหิโต ครุโก ภาโร, ภวเนตฺติ สมูหตาฯ

๑๖๑. ‘‘ยสฺสตฺถาย ปพฺพชิตา, อคารสฺมานคาริยํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สพฺพสํโยชนกฺขโยฯ

๑๖๒. ‘‘ตโต มหาการุณิโก, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํ;
ทิพฺพจกฺขุกานํ อคฺคา, สกุลาติ นรุตฺตโมฯ

๑๖๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๖๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ สกุลา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สกุลาเถริยาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. นนฺทาเถรีอปทานํ

๑๖๖. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๑๖๗. ‘‘โอวาทโก วิญฺญาปโก, ตารโก สพฺพปาณินํ;
เทสนากุสโล พุโทฺธ, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๑๖๘. ‘‘อนุกมฺปโก การุณิโก, หิเตสี สพฺพปาณินํ;
สมฺปเตฺต ติตฺถิเย สเพฺพ, ปญฺจสีเล ปติฏฺฐปิฯ

๑๖๙.‘‘เอวํ นิรากุลํ อาสิ, สุญฺญตํ ติตฺถิเยหิ จ;
วิจิตฺตํ อรหนฺเตหิ, วสีภูเตหิ ตาทิภิฯ

๑๗๐.‘‘รตนานฏฺฐปณฺณาสํ , อุคฺคโตว มหามุนิ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาโส, พาตฺตึสวรลกฺขโณฯ

๑๗๑.‘‘วสฺสสตสหสฺสานิ, อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา ติฏฺฐมาโน โส, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๑๗๒.‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, ชาตา เสฏฺฐิกุเล อหุํ;
นานารตนปโชฺชเต, มหาสุขสมปฺปิตาฯ

๑๗๓.‘‘อุเปตฺวา ตํ มหาวีรํ, อโสฺสสึ ธมฺมเทสนํ;
อมตํ ปรมสฺสาทํ, ปรมตฺถนิเวทกํฯ

๑๗๔.‘‘ตทา นิมนฺตยิตฺวาน, สสงฺฆํ โลกนายกํ;
ทตฺวา ตสฺส มหาทานํ, ปสนฺนา เสหิ ปาณิภิฯ

๑๗๕.‘‘ฌายินีนํ ภิกฺขุนีนํ, อคฺคฏฺฐานมปตฺถยึ;
นิปจฺจ สิรสา ธีรํ, สสงฺฆํ โลกนายกํฯ

๑๗๖.‘‘ตทา อทนฺตทมโก, ติโลกสรโณ ปภู;
พฺยากาสิ นรสารถิ, ‘ลจฺฉเส ตํ สุปตฺถิตํฯ

๑๗๗.‘‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๗๘.‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
นนฺทาติ นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกา’ฯ

๑๗๙.‘‘ตํ สุตฺวา มุทิตา หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
เมตฺตจิตฺตา ปริจริํ, ปจฺจเยหิ วินายกํฯ

๑๘๐.‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๘๑.‘‘ตโต จุตา ยามมคํ, ตโตหํ ตุสิตํ คตา [อคํ (สี. ปี. ก.)];
ตโต จ นิมฺมานรตึ, วสวตฺติปุรํ ตโต [คตา (สฺยา.)]ฯ

๑๘๒.‘‘ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชามิ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสา;
ตตฺถ ตเตฺถว ราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึฯ

๑๘๓.‘‘ตโต จุตา มนุสฺสเตฺต, ราชานํ จกฺกวตฺตินํ;
มณฺฑลีนญฺจ ราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึฯ

๑๘๔.‘‘สมฺปตฺตึ อนุโภตฺวาน, เทเวสุ มนุเชสุ จ;
สพฺพตฺถ สุขิตา หุตฺวา, เนกกเปฺปสุ สํสริํฯ

๑๘๕.ปจฺฉิเม ภเว สมฺปตฺเต, สุรเมฺม [ปุรสฺมิํ (สฺยา.)] กปิลวฺหเย;
รโญฺญ สุโทฺธทนสฺสาหํ, ธีตา อาสิํ อนินฺทิตาฯ

๑๘๖.‘‘สิริยา [สิริํว (สี.), รํสิริว (สฺยา.)] รูปินิํ ทิสฺวา, นนฺทิตํ อาสิ ตํ กุลํ;
เตน นนฺทาติ เม นามํ, สุนฺทรํ ปวรํ อหุฯ

๑๘๗.‘‘ยุวตีนญฺจ สพฺพาสํ, กลฺยาณีติ จ วิสฺสุตา;
ตสฺมิมฺปิ นคเร รเมฺม, ฐเปตฺวา ตํ ยโสธรํฯ

๑๘๘.‘‘เชฎฺโฐ ภาตา ติโลกโคฺค, ปจฺฉิโม [มชฺฌิโม (ปี.)] อรหา ตถา;
เอกากินี คหฏฺฐาหํ, มาตรา ปริโจทิตาฯ

๑๘๙.‘‘‘สากิยมฺหิ กุเล ชาตา, ปุเตฺต พุทฺธานุชา ตุวํ;
นเนฺทนปิ วินา ภูตา, อคาเร กิํ นุ อจฺฉสิฯ

๑๙๐.‘‘‘ชราวสานํ โยพฺพญฺญํ, รูปํ อสุจิสมฺมตํ;
โรคนฺตมปิจาโรคฺยํ, ชีวิตํ มรณนฺติกํฯ

๑๙๑.‘‘‘อิทมฺปิ เต สุภํ รูปํ, สสีกนฺตํ มโนหรํ;
ภูสนานํ อลงฺการํ, สิริสงฺฆาฏสนฺนิภํฯ

๑๙๒.‘‘‘ปุญฺชิตํ โลกสารํว, นยนานํ รสายนํ;
ปุญฺญานํ กิตฺติชนนํ, อุกฺกากกุลนนฺทนํฯ

๑๙๓.‘‘‘น จิเรเนว กาเลน, ชรา สมธิเสสฺสติ [สมภิโภสฺสติ (สี. สฺยา.), สมธิเหสฺสติ (ปี.)];
วิหาย เคหํ การุเญฺญ [การุเญฺญ (สี. ปี.), ปารยฺหิ (สฺยา.)], จร ธมฺมมนินฺทิเต’ฯ

๑๙๔.‘‘สุตฺวาหํ มาตุ วจนํ, ปพฺพชิํ อนคาริยํ;
เทเหน น ตุ จิเตฺตน, รูปโยพฺพนลาฬิตาฯ

๑๙๕.‘‘มหตา จ ปยเตฺตน, ฌานเชฺฌน ปรํ มม;
กาตุญฺจ วทเต มาตา, น จาหํ ตตฺถ อุสฺสุกาฯ

๑๙๖.‘‘ตโต มหาการุณิโก, ทิสฺวา มํ กามลาลสํ [กมลานนํ (สฺยา.)];
นิพฺพินฺทนตฺถํ รูปสฺมิํ, มม จกฺขุปเถ ชิโนฯ

๑๙๗.‘‘สเกน อานุภาเวน, อิตฺถิํ มาเปสิ โสภินิํ;
ทสฺสนียํ สุรุจิรํ, มมโตปิ สุรูปินิํฯ

๑๙๘.‘‘ตมหํ วิมฺหิตา ทิสฺวา, อติวิมฺหิตเทหินิํ;
จินฺตยิํ สผลํ เมติ, เนตฺตลาภญฺจ มานุสํฯ

๑๙๙.‘‘ตมหํ เอหิ สุภเค, เยนโตฺถ ตํ วเทหิ เม;
กุลํ เต นามโคตฺตญฺจ, วท เม ยทิ เต ปิยํฯ

๒๐๐.‘‘น วญฺจกาโล สุภเค [ปญฺหกาโล สุภเณ (สี. สฺยา. ปี.)], อุจฺฉเงฺค มํ นิวาสย;
สีทนฺตีว มมงฺคานิ, ปสุปฺปย มุหุตฺตกํ’ฯ

๒๐๑. “ตโต สีสํ มมเงฺก สา, กตฺวา สยิ สุโลจนา;
ตสฺสา นลาเฏ ปติตา, ลุทฺธา [ลูตา (สฺยา.)] ปรมทารุณาฯ

๒๐๒. “สห ตสฺสา นิปาเตน, ปิฬกา อุปปชฺชถ;
ปคฺฆริํสุ ปภินฺนา จ, กุณปา ปุพฺพโลหิตาฯ

๒๐๓. “ปภินฺนํ วทนญฺจาปิ, กุณปํ ปูติคนฺธนํ;
อุทฺธุมาตํ วินิลญฺจ, ปุพฺพญฺจาปิ สรีรกํฯ

๒๐๔. “สา ปเวทิตสพฺพงฺคี, นิสฺสสนฺตี มุหุํ มุหุํ;
เวทยนฺตี สกํ ทุกฺขํ, กรุณํ ปริเทวยิฯ

๒๐๕. “‘ทุเกฺขน ทุกฺขิตา โหมิ, ผุสยนฺติ จ เวทนา;
มหาทุเกฺข นิมุคฺคมฺหิ, สรณํ โหหิ เม สขี’ฯ

๒๐๖. “‘กุหิํ วทนโสภํ เต, กุหิํ เต ตุงฺคนาสิกา;
ตมฺพพิมฺพวโรฏฺฐํ เต, วทนํ เต กุหิํ คตํฯ

๒๐๗. “‘กุหิํ สสีนิภํ วณฺณํ, กมฺพุคีวา กุหิํ คตา;
โทฬาโลลาว [ทามามาลญฺจ (สฺยา.), โทโลลฺลลาว (ก.)] เต กณฺณา, เววณฺณํ สมุปาคตาฯ

๒๐๘. “‘มกุฬขารกาการา [มกุลมฺพุรูหาการา (สี.), มกุฬปทุมาการา (สฺยา.)], กลิกาว [กลสาว (สี. สฺยา. ปี.)] ปโยธรา;
ปภินฺนา ปูติกุณปา, ทุฏฺฐคนฺธิตฺตมาคตาฯ

๒๐๙. “‘เวทิมชฺฌาว สุโสฺสณี [ตนุมชฺฌา ปุถุโสฺสณี (สี. สฺยา.), เวทิมชฺฌา ปุถุโสฺสณี (ปี.)], สูนาว นีตกิพฺพิสา;
ชาตา อเมชฺฌภริตา, อโห รูปมสสฺสตํฯ

๒๑๐. “‘สพฺพํ สรีรสญฺชาตํ, ปูติคนฺธํ ภยานกํ;
สุสานมิว พีภจฺฉํ, รมเนฺต ยตฺถ พาลิสา’ฯ

๒๑๑. “ตทา มหาการุณิโก, ภาตา เม โลกนายโก;
ทิสฺวา สํวิคฺคจิตฺตํ มํ, อิมา คาถา อภาสถฯ

๒๑๒. “‘อาตุรํ กุณปํ ปูติํ, ปสฺส นนฺท สมุสฺสยํ;
อสุภาย จิตฺตํ ภาเวหิ, เอกคฺคํ สุสมาหิตํฯ

๒๑๓. “‘ยถา อิทํ ตถา เอตํ, ยถา เอตํ ตถา อิทํ;
ทุคฺคนฺธํ ปูติกํ วาติ, พาลานํ อภินนฺทิตํฯ

๒๑๔. “‘เอวเมตํ อเวกฺขนฺตี, รตฺติน្ทิวมตนฺทิตา;
ตโต สกาย ปญฺญาย, อภินิพฺพิชฺฌ ทกฺขสิ’ฯ

๒๑๕. “ตโตหํ อติสํวิคฺคา, สุตฺวา คาถา สุภาสิตา;
ตตฺรฏฺฐิตาวหํ สนฺตี, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๒๑๖.“ยตฺถ ยตฺถ นิสินฺนาหํ, สทา ฌานปรายนา;
ชิโน ตสฺมึ คุเณ ตุฏฺโฐ, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๒๑๗.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๒๑๘.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๑๙.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ นนฺทา ภิกฺขุนี ชนปทกลฺยาณี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นนฺทาเถริยาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. โสณาเถรีอปทานํ

๒๒๐.“ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๒๒๑.“ตทา เสฏฺฐิกุเล ชาตา, สุขิตา ปูชิตา ปิยา;
อุเปตฺวา ตํ มุนิวรํ, อโสฺสสึ มธุรํ วจํฯ

๒๒๒.“อารทฺธวีริยานคฺคํ, วเณฺณสิ [วเณฺณติ (สฺยา.)] ภิกฺขุนึ ชิโน;
ตํ สุตฺวา มุทิตา หุตฺวา, การํ กตฺวาน สตฺถุโนฯ

๒๒๓.“อภิวาทิย สมฺพุทฺธํ, ฐานํ ตํ ปตฺถยึ ตทา;
อนุโมทิ มหาวีโร, ‘สิชฺฌตํ ปณิธี ตวฯ

๒๒๔.“สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๒๕.“ตสฺส ธมฺมสฺส ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
โสณาติ นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกา’ฯ

๒๒๖.“ตํ สุตฺวา มุทิตา หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
เมตฺตจิตฺตา ปริจรึ, ปจฺจเยหิ วินายกํฯ

๒๒๗.“เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๒๒๘.“ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาตา เสฏฺฐิกุเล อหํ;
สาวตฺถิยํ ปุรวเร, อิทฺเธ ผีเต มหทฺธเนฯ

๒๒๙.“ยทา จ โยพฺพนปฺปตฺตา, คนฺตฺวา ปติกุลํ อหํ;
ทส ปุตฺตานิ อชนึ, สุรูปานิ วิเสสโตฯ

๒๓๐.“สุเขธิตา จ เต สเพฺพ, ชนเนตฺตมโนหรา;
อมิตฺตานมฺปิ รุจิตา, มม ปเคว เต ปิยาฯ

๒๓๑.“ตโต มยฺหํ อกามาย, ทสปุตฺตปุรกฺขโต;
ปพฺพชิตฺถ ส เม ภตฺตา, เทวเทวสฺส สาสเนฯ

๒๓๒. ‘‘ตเทกิกา วิจินฺตสึ, ชีวิเตนาลมตฺถุ เม;
จตฺตาย ปติปุเตฺตหิ, วุฑฺฒาย จ วรากิยาฯ

๒๓๓. ‘‘อหมฺปิ ตตฺถ คจฺฉิสฺสํ, สมฺปโตฺต ยตฺถ เม ปติ;
เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๒๓๔. ‘‘ตโต จ มํ ภิกฺขุนิโย, เอกํ ภิกฺขุนุปสฺสเย;
วิหาย คจฺฉุโมวาทํ, ตาเปหิ อุทกํ อิติฯ

๒๓๕. ‘‘ตทา อุทกมาหิตฺวา, โอกิริตฺวาน กุมฺภิยา;
จุเลฺล ฐเปตฺวา อาสีนา, ตโต จิตฺตํ สมาทหึฯ

๒๓๖. ‘‘ขเนฺธ อนิจฺจโต ทิสฺวา, ทุกฺขโต จ อนตฺตโต;
เขเปตฺวา อาสเว สเพฺพ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๒๓๗. ‘‘ตทาคนฺตฺวา ภิกฺขุนิโย, อุโณฺหทกมปุจฺฉิสุํ;
เตโชธาตุมธิฎฺฐาย, ขิปฺปํ สนฺตาปยึ ชลํฯ

๒๓๘. ‘‘วิมฺหิตา ตา ชินวรํ, เอตมตฺถมสาวยุํ;
ตํ สุตฺวา มุทิโต นาโถ, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๒๓๙. ‘‘‘โย จ วสฺสสตํ ชีเว, กุสีโต หีนวีริโย;
เอกาหํ ชีวิตํ เสโยฺย, วีริยมารภโต ทฬฺหํ’ฯ

๒๔๐. ‘‘อาราธิโต มหาวีโร, มยา สุปฺปฎิปตฺติยา;
อารทฺธวีริยานคฺคํ, มมาห ส มหามุนิฯ

๒๔๑. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๒๔๒. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๔๓. ‘‘ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ โสณา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โสณาเถริยาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๗. ภทฺทกาปิลานีเถรีอปทานํ

๒๔๔. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู [สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมา (สี. ปี.)];
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กเปฺป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๒๔๕. ‘‘ตทาหุ หํสวติยํ, วิเทโห นาม นามโต [นามโก (สฺยา. ปี.)];
เสฎฺฐี ปหูตรตโน, ตสฺส ชายา อโหสหํฯ

๒๔๖. ‘‘กทาจิ โส นราทิจฺจํ, อุเปจฺจ สปริชฺชโน;
ธมฺมมโสฺสสิ พุทฺธสฺส, สพฺพทุกฺขภยปฺปหํ [ทุกฺขกฺขยาวหํ (สฺยา.)]ฯ

๒๔๗. ‘‘สาวกํ ธุตวาทานํ, อคฺคํ กิตฺตสิ นายโก;
สุตฺวา สตฺตาหิกํ ทานํ, ทตฺวา พุทฺธสฺส ตาทิโนฯ

๒๔๘.นิปจฺจ สิรสา ปาเท, ตํ ฐานมภิปตฺถยึ;
ส หาสยนฺโต ปริสํ, ตทา หิ นรปุงฺคโวฯ

๒๔๙.เสฏฺฐิโน อนุกมฺปาย, อิมา คาถา อภาสถ;
‘ลจฺฉเส ปตฺถิตํ ฐานํ, นิพฺพุโต โหหิ ปุตฺตกฯ

๒๕๐.“สตสหสฺสิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๕๑.“ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๒๕๒.‘ตํ สุตฺวา มุทิโต หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
เมตฺตจิโตฺต ปริจริ, ปจฺจเยหิ วินายกํฯ

๒๕๓.‘สาสนํ โชตยิตฺวาน, โส มทฺทิตฺวา กุติตฺถิเย;
เวเนยฺยํ วินยิตฺวา จ, นิพฺพุโต โส สสาวโกฯ

๒๕๔.‘นิพฺพุเต ตมฺหิ โลกเคฺค, ปูชนตฺถาย สตฺถุโน;
ญาติมิเตฺต สมาเนตฺวา, สห เตหิ อการยิฯ

๒๕๕.‘สตฺตโยชนิกํ ถูปํ, อุพฺพิทฺธํ รตนามยํ;
ชลนฺตํ สตรํสึว, สาลราชํว ผุลฺลิตํฯ

๒๕๖.‘สตฺตสตสหสฺสานิ, ปาติโย [จาติโย (สฺยา.)] ตตฺถ การยิ;
นฬคฺคี วิย โชตนฺตี [โชตเนฺต (สฺยา. ปี.)], รตเนหว สตฺตหิฯ

๒๕๗.‘คนฺธเตเลน ปูเรตฺวา, ทีปานุชฺชลยี ตหึ;
ปูชนตฺถาย [ปูชตฺถาย (สี. ก.)] มเหสิสฺส, สพฺพภูตานุกมฺปิโนฯ

๒๕๘.‘สตฺตสตสหสฺสานิ, ปุณฺณกุมฺภานิ การยิ;
รตเนหว ปุณฺณานิ, ปูชนตฺถาย มเหสิโนฯ

๒๕๙.‘มเชฺฌ อฏฺฐฏฺฐกุมฺภีนํ, อุสฺสิตา กญฺจนคฺฆิโย;
อติโรจนฺติ วเณฺณน, สรเทว ทิวากโรฯ

๒๖๐.‘จตุทฺวาเรสุ โสภนฺติ, โตรณา รตนามยา;
อุสฺสิตา ผลกา รมฺมา, โสภนฺติ รตนามยาฯ

๒๖๑.‘วิโรจนฺติ ปริกฺขิตฺตา [ปริกฺขาโย (สฺยา.)], อวฏํสา สุนิมฺมิตา;
อุสฺสิตานิ ปฏากานิ, รตนานิ วิโรจเรฯ

๒๖๒.‘สุรตฺตํ สุกตํ จิตฺตํ, เจติยํ รตนามยํ;
อติโรจติ วเณฺณน, สสโญฺฌว [สสชฺฌาว (สฺยา. ก.), สสญฺชาว (ปี.)] ทิวากโรฯ

๒๖๓.‘ถูปสฺส เวทิโย ติโสฺส, หริตาเลน ปูรยิ;
เอกํ มโนสิลาเยกํ, อญฺชเนน จ เอกิกํฯ

๒๖๔.‘ปูชํ เอตาทิสํ รมฺมํ, กาเรตฺวา วรวาทิโน;
อทาสิ ทานํ สงฺฆสฺส, ยาวชีวํ ยถาพลํฯ

๒๖๕.‘สหาว เสฏฺฐินา เตน, ตานิ ปุญฺญานิ สพฺพโส;
ยาวชีวํ กริตฺวาน, สหาว สุคตึ คตาฯ

๒๖๖.‘‘สมฺปตฺติโยนุโภตฺวาน, เทวเตฺต อถ มานุเส;
ฉายา วิย สรีเรน, สห เตเนว สํสรึฯ

๒๖๗.‘เอกนวุติโต กปฺเป, วิปสฺสี นาม นายโก;
อุปฺปชฺชิ จารุทสฺสโน, สพฺพธมฺมวิปสฺสโกฯ

๒๖๘.‘ตทายํ พนฺธุมติยํ, พฺราหฺมโณ สาธุสมฺมโต;
อโฑฺฒ สโนฺต คุเณนาปิ [สตฺถาคเมนาสิ (สี.)], ธเนน จ สุทุคฺคโตฯ

๒๖๙.‘ตทาปิ ตสฺสาหํ อาสึ, พฺราหฺมณี สมเจตสา;
กทาจิ โส ทิชวโร, สงฺคเมสิ มหามุนึฯ

๒๗๐.‘‘นิสินฺนํ ชนกายมฺหิ, เทเสนฺตํ อมตํ ปทํ;
สุตฺวา ธมฺมํ ปมุทิโต, อทาสิ เอกสาฏกํฯ

๒๗๑.‘‘ฆรเมเกน วเตฺถน, คนฺตฺวาเนตํ ส มพฺรวิ [มมพฺรวิ (สี. สฺยา. ปี.)];
‘อนุโมท มหาปุญฺญํ [มหาปเญฺญ (สี.), มหาปุเญฺญ (สฺยา. ก.)], ทินฺนํ พุทฺธสฺส สาฏกํ’ฯ

๒๗๒.‘‘ตทาหํ อญฺชลึ กตฺวา, อนุโมทึ สุปีณิตา [สุวิทิตา (สฺยา.), สุปีติยา (ก.)];
‘สุทิโนฺน สาฏโก สามิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส ตาทิโน’ฯ

๒๗๓.‘‘สุขิโต สชฺชิโต หุตฺวา, สํสรโนฺต ภวาภเว;
พาราณสิปุเร รมฺเม, ราชา อาสิ มหีปติฯ

๒๗๔.‘ตทา ตสฺส มเหสีหํ, อิตฺถิคุมฺพสฺส อุตฺตมา;
ตสฺสาติ ทยิตา [ตสฺสาวิ ทุติยิกา (สฺยา.)] อาสึ, ปุพฺพเสฺนเหน ภตฺตุโน [จุตฺตริ (สฺยา. ปี. ก.)]ฯ

๒๗๕.ปิณฺฑาย วิจรเนฺต เต [โส (สี. สฺยา. ปี.)], อฏฺฐ ปเจฺจกนายเก;
ทิสฺวา ปมุทิโต หุตฺวา, ทตฺวา ปิณฺฑํ มหารหํฯ

๒๗๖.‘‘ปุโน นิมนฺตยิตฺวาน, กตฺวา รตนมณฺฑปํ;
กมฺมาเรหิ กตํ ปตฺตํ [กตํ ฉตฺตํ (สี.), กตมฏฺฐํ (สฺยา.)], โสวณฺณํ วต ตตฺตกํฯ

๒๗๗.‘‘สมาเนตฺวาน เต สเพฺพ, เตสํ ทานมทาสิ โส;
โสณฺณาสเน ปวิฏฺฐานํ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๒๗๘.ตมฺปิ ทานํ สหาทาสึ, กาสิราเชนหํ ตทา;
ปุนาหํ พาราณสิยํ, ชาตา กาสิกคามเกฯ

๒๗๙“กุฎุมฺพิกกุเล ผีเต, สุขิโต โส สภาตุโก;
เชฏฺฐสฺส ภาตุโน ชายา, อโหสิํ สุปติพฺพตาฯ

๒๘๐.“ปเจฺจกพุทฺธํ ทิสฺวาน, กนิยสฺส มม ภตฺตุโน [ภตฺตุกนิยโส (สฺยา.)];
ภาคนฺนํ ตสฺส ทตฺวาน, อาคเต ตมฺหิ ปาวทิํฯ

๒๘๑.“นาภินนฺทิตฺถ โส ทานํ, ตโต ตสฺส อทาสหํ;
อุขา [พุทฺธา (สฺยา.)] อานิย ตํ อนฺนํ, ปุโน ตเสฺสว โส อทาฯ

๒๘๒.“ตทนฺนํ ฉฑฺฑยิตฺวาน, ทุฏฺฐา พุทฺธสฺสหํ ตทา;
ปตฺตํ กลลปุณฺณํ ตํ, อทาสิํ ตสฺส ตาทิโนฯ

๒๘๓.“ทาเน จ คหเณ เจว, อปเจ ปทุเสปิ จ;
สมจิตฺตมุขํ ทิสฺวา, ตทาหํ สํวิชิํ ภุสํฯ

๒๘๔.“ปุโน ปตฺตํ คเหตฺวาน, โสธยิตฺวา สุคนฺธินา;
ปสนฺนจิตฺตา ปูเรตฺวา, สฆตํ สกฺกรํ อทํฯ

๒๘๕.“ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชามิ, สุรูปา โหมิ ทานโต;
พุทฺธสฺส อปกาเรน, ทุคฺคนฺธา วทเนน จฯ

๒๘๖.“ปุน กสฺสปวีรสฺส, นิธายนฺตมฺหิ เจติเย;
โสวณฺณํ อิฏฺฐกํ วรํ, อทาสิํ มุทิตา อหํฯ

๒๘๗.“จตุชฺชาเตน คเนฺธน, นิจยิตฺวา ตมิฏฺฐกํ;
มุตฺตา ทุคฺคนฺธโทสมฺหา, สพฺพงฺคสุสมาคตาฯ

๒๘๘.“สตฺตปาติสหสฺสานิ, รตเนเหว สตฺตหิ;
กาเรตฺวา ฆตปูรานิ, วฏฺฏีนิ [วฏฺฏีโย (สี.)] จ สหสฺสโสฯ

๒๘๙.“ปกฺขิปิตฺวา ปทีเปตฺวา, ฐปยิํ สตฺตปนฺติโย;
ปูชนตฺถํ โลกนาถสฺส, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๒๙๐.“ตทาปิ ตมฺหิ ปุญฺญมฺหิ, ภาคินียิ วิเสสโต;
ปุน กาสีสุ สญฺชาโต, สุมิตฺตา อิติ วิสฺสุโตฯ

๒๙๑.“ตสฺสาหํ ภริยา อาสิํ, สุขิตา สชฺชิตา ปิยา;
ตทา ปเจฺจกมุนิโน, อทาสิํ ฆนเวฐนํฯ

๒๙๒.“ตสฺสาปิ ภาคินี อาสิํ, โมทิตฺวา ทานมุตฺตมํ;
ปุนาปิ กาสิรฏฺฐมฺหิ, ชาโต โกลิยชาติยาฯ

๒๙๓.“ตทา โกลิยปุตฺตานํ, สเตหิ สห ปญฺจหิ;
ปญฺจปเจฺจกพุทฺธานํ, สตานิ สมุปฏฺฐหิฯ

๒๙๔.เตมาสํ ตปฺปยิตฺวาน [วาสยิตฺวาน (สฺยา. ปี.)], อทาสิ จ ติจีวเร [ติจีวรํ (สฺยา.)];
ชายา ตสฺส ตทา อาสิํ, ปุญฺญกมฺมปถานุคาฯ

๒๙๕. ตโต จุโต อหุ ราชา, นนฺโท นาม มหายโส;
ตสฺสาปิ มเหสี อาสึ, สพฺพกามสมิทฺธินีฯ

๒๙๖. ‘‘ตทา ราชา ภวิตฺวาน, พฺรหฺมทตฺโต มหีปติ;
ปทุมวตีปุตฺตานํ, ปเจฺจกมุนินํ ตทาฯ

๒๙๗. ‘‘สตานิ ปญฺจนูนานิ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐหึ;
ราชุยฺยาเน นิวาเสตฺวา, นิพฺพุตานิ จ ปูชยึฯ

๒๙๘. ‘‘เจติยานิ จ กาเรตฺวา, ปพฺพชิตฺวา อุโภ มยํ;
ภาเวตฺวา อปฺปมญฺญาโย, พฺรหฺมโลกํ อคมฺหเสฯ

๒๙๙. ‘‘ตโต จุโต มหาติตฺเถ, สุชาโต ปิปฺผลายโน;
มาตา สุมนเทวีติ, โกสิโคตฺต ทิโช ปิตาฯ

๓๐๐. ‘‘อหํ มทฺเท ชนปเท, สากลาย ปุรุตฺตเม;
กปฺปิลสฺส ทิชสฺสาสึ, ธีตา มาตา สุจีมติฯ

๓๐๑. ‘‘ฆนกญฺจนพิเมฺพน, นิมฺมินิตฺวาน มํ ปิตา;
อทา กสฺสปธีรสฺส, กาเมหิ วชฺชิตสฺสมํฯ

๓๐๒. ‘‘กทาจิ โส การุณิโก, คนฺตฺวา กมฺมนฺตเปกฺขโก;
กากาทิเกหิ ขชฺชเนฺต, ปาเณ ทิสฺวาน สํวิชิฯ

๓๐๓. ‘‘ฆเรวาหํ ติเล ชาเต, ทิสฺวานาตปตาปเน;
กิมิ กาเกหิ ขชฺชเนฺต, สํเวคมลภึ ตทาฯ

๓๐๔. ‘‘ตทา โส ปพฺพชี ธีโร, อหํ ตมนุปพฺพชึ;
ปญฺจวสฺสานิ นิวสึ, ปริพฺพาชวเต [ปริพฺพาชปเถ (สฺยา. ปี.)] อหํฯ

๓๐๕. ‘‘ยทา ปพฺพชิตา อาสิ, โคตมี ชินโปสิกา;
ตทาหํ ตมุปคนฺตฺวา, พุเทฺธน อนุสาสิตาฯ

๓๐๖. ‘‘น จิเรเนว กาเลน, อรหตฺตมปาปุณึ;
อโห กลฺยาณมิตฺตตฺตํ, กสฺสปสฺส สิรีมโตฯ

๓๐๗. ‘‘สุโต พุทฺธสฺส ทายาโท, กสฺสโป สุสมาหิโต;
ปุเพฺพนิวาสํ โย เวทิ, สคฺคาปายญฺจ ปสฺสติฯ

๓๐๘. ‘‘อโถ ชาติกฺขยํ ปโตฺต, อภิญฺญาโวสิโต มุนิ;
เอตาหิ ตีหิ วิชฺชาหิ, เตวิโชฺช โหติ พฺราหฺมโณฯ

๓๐๙. ‘‘ตเถว ภทฺทกาปิลานี [ภทฺทากาปิลานี (สี. ปี.)], เตวิชฺชา มจฺจุหายินี;
ธาเรติ อนฺติมํ เทหํ, ชิตฺวา มารํ สวาหนํฯ

๓๑๐. ‘‘ทิสฺวา อาทีนวํ โลเก, อุโภ ปพฺพชิตา มยํ;
ตฺยมฺห ขีณาสวา ทนฺตา, สีติภูตามฺห นิพฺพุตาฯ

๓๑๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๓๑๒. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ ภทฺทกาปิลานี ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภทฺทกาปิลานีเถริยาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ยโสธราเถรีอปทานํ

๓๑๔. เอกสฺมึ สมเย รมฺเม, อิเทฺธ ราชคเห ปุเร;
ปพฺภารมฺหิ วเรกมฺหิ, วสเนฺต นรนายเกฯ

๓๑๕. สนฺติยา ตมฺหิ นคเร, รมฺเม ภิกฺขุนุปสฺสเย;
ยโสธราภิกฺขุนิยา, เอวํ อาสิ วิตกฺกิตํฯ

๓๑๖. “สุโทฺธทโน มหาราชา, โคตมี จ ปชาปตี;
อภิญฺญาตา มหาเถรา, เถริโย จ มหิทฺธิกาฯ

๓๑๗. “สนฺตึ คตาว อาสุํ เต, ทีปจฺจิว นิราสวา;
โลกนาเถ ธรเนฺตว, อหมฺปิ จ สิวํ ปทํฯ

๓๑๘. “คมิสฺสามีติ จิเนฺตตฺวา, ปสฺสนฺตี อายุมตฺตโน;
ปสฺสิตฺวา อายุสงฺขารํ, ตทเหว ขยํ คตํฯ

๓๑๙. “ปตฺตจีวรมาทาย, นิกฺขมิตฺวา สกสฺสมา;
ปุรกฺขตา ภิกฺขุนีภิ, สเตหิ สหเสฺสหิ สา [สห ปญฺจหิ (สี. ปี.)]ฯ

๓๒๐. “มหิทฺธิกา มหาปญฺญา, สมฺพุทฺธํ อุปสงฺกมิ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, สตฺถุโน จกฺกลกฺขเณ;
นิสินฺนา เอกมนฺตมฺหิ, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๓๒๑. “‘อฏฺฐสตฺตติวสฺสาหํ, ปจฺฉิโม วตฺตเต วโย [ปจฺฉิมา วตฺตติ วยา (สฺยา.)];
ปพฺภารมฺหิ อนุปฺปตฺตา, อาโรเจมิ มหามุนิฯ

๓๒๒. “‘ปริปโกฺก วโย มยฺหํ, ปริตฺตํ มม ชีวิตํ;
ปหาย โว คมิสฺสามิ, กตํ เม สรณมตฺตโนฯ

๓๒๓. “‘วยมฺหิ ปจฺฉิเม กาเล, มรณํ อุปรุทฺธติ;
อชฺชรตฺตึ มหาวีร, ปาปุณิสฺสามิ นิพฺพุตึฯ

๓๒๔. “‘นตฺถิ ชาติ ชรา พฺยาธิ, มรณญฺจ มหามุเน;
อชรามรณํ ปุรํ, คมิสฺสามิ อสงฺขตํฯ

๓๒๕. “‘ยาวตา ปริสา นาม, สมุปาสนฺติ สตฺถุโน;
อปราธมชานนฺตี [สเจ เมตฺถิ (สี.), ปชานนฺตี (ก.)], ขมนฺตุ สมฺมุขา มุเนฯ

๓๒๖. “‘สํสริตฺวา จ สํสาเร, ขลิตเญฺจ มมํ ตยิ;

อาโรเจมิ มหาวีร, อปราธํ ขมสฺสุ เม’ฯ

๓๒๗.‘สุตฺวาน วจนํ ตสฺสา, มุนิโนฺท อิทมพฺรวิ;
‘กิมุตฺตรํ เต วกฺขามิ, นิพฺพานาย วชนฺติยาฯ

๓๒๘.‘‘อิทฺธิญฺจาปิ นิทเสฺสหิ, มม สาสนการิเก;
ปริสานญฺจ สพฺพาสํ, กงฺขํ ฉินฺทสฺสุ ยาวตา’ฯ

๓๒๙.‘สุตฺวา ตํ มุนิโน วาจํ, ภิกฺขุนี สา ยโสธรา;
วนฺทิตฺวา มุนิราชํ ตํ, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๓๓๐.‘‘‘ยโสธรา อหํ วีร, อคาเร เต ปชาปติ;
สากิยมฺหิ กุเล ชาตา, อิตฺถิอเงฺค ปติฏฺฐิตาฯ

๓๓๑.‘‘‘ถีนํ สตสหสฺสานํ, นวุตีนํ ฉทุตฺตริ;
อคาเร เต อหํ วีร, ปาโมกฺขา สพฺพา อิสฺสราฯ

๓๓๒.‘‘‘รูปาจารคุณูเปตา , โยพฺพนฏฺฐา ปิยํวทา;
สพฺพา มํ อปจายนฺติ, เทวตา วิย มานุสาฯ

๓๓๓.‘‘‘กญฺญาสตสหสฺสปมุขา, สกฺยปุตฺตนิเวสเน;
สมานสุขทุกฺขตา, เทวตา วิย นนฺทเนฯ

๓๓๔.‘‘กามธาตุมติกฺกมฺม [กามธาตุมติกฺกนฺตา (สี. สฺยา. ปี. ก.)], สณฺฐิตา รูปธาตุยา;
รูเปน สทิสา นตฺถิ, ฐเปตฺวา โลกนายกํฯ

๓๓๕.‘‘สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, อิทฺธึ ทเสฺสสิ สตฺถุโน;
เนกา นานาวิธาการา, มหาอิทฺธีปิ ทสฺสยี [เอวมาทีนิ วตฺวาน, อุปติตฺวาน อมฺพรํ;
อิทฺธี อเนกา ทเสฺสสิ, พุทฺธานุญฺญา ยโสธรา; (สี.)]ฯ

๓๓๖.‘‘‘จกฺกวาฬสมํ กายํ, สีสํ อุตฺตรโต กุรุ;
อุโภ ปกฺขา ทุเว ทีปา, ชมฺพุทีปํ สรีรโตฯ

๓๓๗.‘‘ทกฺขิณญฺจ สรํ ปิญฺฉํ, นานาสาขา ตุ ปตฺตกา;
จนฺทญฺจ สูริยญฺจกฺขิ, เมรุปพฺพตโต สิขํฯ

๓๓๘.‘‘จกฺกวาลคิรึ ตุณฺฑํ, ชมฺพุรุกฺขํ สมูลกํ;
พีชมานา อุปาคนฺตฺวา, วนฺทนฺตี โลกนายกํฯ

๓๓๙.‘‘หตฺถิวณฺณํ ตเถวสฺสํ, ปพฺพตํ ชลธึ ตถา;
จนฺทิมํ สูริยํ เมรุํ, สกฺกวณฺณญฺจ ทสฺสยิฯ

๓๔๐.‘‘‘ยโสธรา อหํ วีร, ปาเท วนฺทามิ จกฺขุม;
สหสฺสโลกธาตูนํ, ผุลฺลปเทฺมน ฉาทยิฯ

๓๔๑.‘‘‘พฺรหฺมวณฺณญฺจ มาเปตฺวา, ธมฺมํ เทเสสิ สุญฺญตํ;
ยโสธรา อหํ วีร, ปาเท วนฺทามิ จกฺขุมฯ

๓๔๒. “อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุนิฯ

๓๔๓. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๓๔๔. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ มยฺหํ มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๓๔๕. ‘‘ปุพฺพานํ โลกนาถานํ, สงฺคมํ เต นิทสฺสิตํ [สุทสฺสิตํ (สฺยา. ปี. ก.)];
อธิการํ พหุํ มยฺหํ, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๓๔๖. ‘‘ยํ มยฺหํ ปูริตํ กมฺมํ, กุสลํ สรเส มุเน;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, ปุญฺญํ อุปจิตํ มยาฯ

๓๔๗. ‘‘อภพฺพฏฺฐาเน วชฺชตฺวา, วารยิตฺวา อนาจรํ;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, สญฺจตฺตํ ชีวิตํ มยาฯ

๓๔๘. ‘‘เนกโกฏิสหสฺสานิ , ภริยตฺถายทาสิ มํ;
น ตตฺถ วิมนา โหมิ, ตุยฺหตฺถาย มหามุนิฯ

๓๔๙. ‘‘เนกโกฏิสหสฺสานิ, อุปการายทาสิ มํ;
น ตตฺถ วิมนา โหมิ, ตุยฺหตฺถาย มหามุนิฯ

๓๕๐. ‘‘เนกโกฏิสหสฺสานิ, โภชนตฺถายทาสิ มํ;
น ตตฺถ วิมนา โหมิ, ตุยฺหตฺถาย มหามุนิฯ

๓๕๑. ‘‘เนกโกฏิสหสฺสานิ, ชีวิตานิ ปริจฺจชึ;
ภยโมกฺขํ กริสฺสนฺติ, ททามิ มม ชีวิตํฯ

๓๕๒. ‘‘องฺคคเต [อเงฺค เอวํ (ก.)] อลงฺกาเร, วตฺถ นานาวิเธ พหู;
อิตฺถิมเณฺฑ น คูหามิ, ตุยฺหตฺถาย มหามุนิฯ

๓๕๓. ‘‘ธนธญฺญปริจฺจาคํ , คามานิ นิคมานิ จ;
เขตฺตํ ปุตฺตา จ ธีตา จ, ปริจฺจตฺตา มหามุนิฯ

๓๕๔. ‘‘หตฺถี อสฺสา ควา จาปิ, ทาสิโย ปริจาริกา;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, ปริจฺจตฺตา อสงฺขิยาฯ

๓๕๕. ‘‘ยํ มยฺหํ ปฏิมเนฺตสิ [ปติมเนฺตสิ (สี.)], ทานํ ทสฺสามิ ยาจเก;
วิมนํ เม น ปสฺสามิ, ททโต ทานมุตฺตมํฯ

๓๕๖. ‘‘นานาวิธํ พหุํ ทุกฺขํ, สํสาเร จ พหุพฺพิเธ;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, อนุภุตฺตํ อสงฺขิยํฯ

๓๕๗. ‘‘สุขปฺปตฺตานุโมทามิ, น จ ทุเกฺขสุ ทุมฺมนา;
สพฺพตฺถ ตุลิตา โหมิ, ตุยฺหตฺถาย มหามุนิฯ

๓๕๘.“อนุมคฺคน สมฺพุโทฺธ, ยํ ธมฺมํ อภินีหริ;
อนุโภตฺวา สุขํ ทุกฺขํ, ปโตฺต โพธึ มหามุนิฯ

๓๕๙.“พฺรหฺมเทวญฺจ สมฺพุทฺธํ, โคตมํ โลกนายกํ;
อเญฺญสํ โลกนาถานํ, สงฺคมํ เต พหุํ มยาฯ

๓๖๐.“‘อธิการํ พหุํ มยฺหํ, ตุยฺหตฺถาย มหามุนิ;
คเวสโต พุทฺธธมฺมํ, อหํ เต ปริจาริกาฯ

๓๖๑.“‘กปฺเป จ สตสหเสฺส, จตุโร จ อสงฺขิเย;
ทีปงฺกโร มหาวีโร, อุปฺปชฺชิ โลกนายโกฯ

๓๖๒.“‘ปจฺจนฺตเทสวิสเย, นิมเนฺตตฺวา ตถาคตํ;
ตสฺส อาคมนํ มคฺคํ, โสเธนฺติ ตุฎฺฐมานสาฯ

๓๖๓.“‘เตน กาเลน โส อาสิ, สุเมโธ นาม พฺราหฺมโณ;
มคฺคญฺจ ปฎิยาเทสิ, อายโต [อายตํ (สี.)] สพฺพทสฺสิโนฯ

๓๖๔.“‘เตน กาเลนหํ อาสึ, กญฺญา พฺราหฺมณสมฺภวา;
สุมิตฺตานาม นาเมน, อุปคจฺฉึ สมาคมํฯ

๓๖๕.“‘อฎฺฐ อุปฺปลหตฺถานิ, ปูชนตฺถาย สตฺถุโน;
อาทาย ชนสํมเชฺฌ, อทฺทสํ อิสิ มุคฺคตํฯ

๓๖๖.“‘จิรานุคตํ ทยิตํ [จิรานุปริ อาสีนํ (สี.)], อติกฺกนฺตํ มโนหรํ;
ทิสฺวา ตทา อมญฺญิสฺสํ, สผลํ ชีวิตํ มมฯ

๓๖๗.“ปรกฺกมํ ตํ สผลํ, อทฺทสํ อิสิโน ตทา;
ปุพฺพกมฺเมน สมฺพุเทฺธ, จิตฺตญฺจาปิ ปสีทิ เมฯ

๓๖๘.“ภิโยฺย จิตฺตํ ปสาเทสึ, อิเส อุคฺคตมานเส;
เทยฺยํ อญฺญํ น ปสฺสามิ, เทมิ ปุปฺผานิ เต อิสิฯ

๓๖๙.“ปญฺจหตฺถา ตว โหนฺตุ, ตโย โหนฺตุ มมํ อิเส;
เตน สทฺธึ สมา โหนฺตุ, โพธตฺถาย ตวํ อิเส’ฯ

จตุตฺถํ ภาณวารํฯ

๓๗๐.“อิสิ คเหตฺวา ปุปฺผานิ, อาคจฺฉนฺตํ มหายสํ;
ปูเชสิ ชนสํมเชฺฌ, โพธตฺถาย มหาอิสิฯ

๓๗๑.“ปสฺสิตฺวา ชนสํมเชฺฌ, ทีปงฺกโร มหามุนิ;
วิยากาสิ มหาวีโร, อิสิ มุคฺคตมานสํฯ

๓๗๒.“อปริเมยฺย อิโต กเปฺป, ทีปงฺกโร มหามุนิ;
มม กมฺมํ วิยากาสิ, อุชุภาวํ มหามุนิฯ

๓๗๓. ‘‘สมจิตฺตา สมกมฺมา, สมการี ภวิสฺสติ;
ปิยา เหสฺสติ กมฺมุน, ตุยฺหตฺถาย มหาอิสิ [มหาอิเส (สฺยา.)]ฯ

๓๗๔. ‘‘สุทสฺสนา สุปิยา จ, มนาปา ปิยวาทินี;
ตสฺส ธมฺมสฺ ทายาทา, วิหริสฺสติ อิทฺธิกาฯ

๓๗๕. ‘‘ยถาปิ ภณฺฑสามุคฺคํ, อนุรกฺขติ สามิโน;
เอวํ กุสลธมฺมานํ, อนุรกฺขิสฺสเต อยํฯ

๓๗๖. ‘‘ตสฺส เต [ตสฺส ตํ (สฺยา.)] อนุกมฺปนฺตี, ปูรยิสฺสติ ปารมี;
สีโหว ปญฺชรํ เภตฺวา [หิตฺวา (สฺยา.), เหตฺวา (ปี.)], ปาปุณิสฺสติ โพธิยํ’ฯ

๓๗๗. ‘‘อปริเมยฺย อิโต กปฺเป, ยํ มํ พฺยากริ นายโก;
ตํ วาจํ อนุโมเทนฺตี, เอวํการี ภวิํ อหํฯ

๓๗๘. ‘‘ตสฺส กมฺมสฺส สุกตสฺส, ตตฺถ จิตฺตํ ปสาทยิํ;
เทวมนุสฺสกํ โยนิํ, อนุโภตฺวา อสงฺขิยํฯ

๓๗๙. ‘‘สุขทุเกฺขนุโภตฺวาหํ, เทเวสุ มานุเสสุ จ;
ปจฺฉิเม ภเว สมฺปตฺเต, อชายิํ สากิเย กุเลฯ

๓๘๐. ‘‘รูปวตี โภควตี, ยสสีลวตี ตโต;
สพฺพงฺคสมฺปทา โหมิ, กุเลสุ อภิสกฺกตาฯ

๓๘๑. ‘‘ลาภํ สิโลกํ สกฺการํ, โลกธมฺมสมาคมํ;
จิตฺตญฺจ ทุกฺขิตํ นตฺถิ, วสามิ อกุโตภยาฯ

๓๘๒. ‘‘วุตฺตเญฺหตํ ภควตา, รโญฺญ อเนฺตปุเร ตทา;
ขตฺติยานํ ปุเร วีร, อุปการญฺจ นิทฺทิสิฯ

๓๘๓. ‘‘อุปการา จ ยา นารี, ยา จ นารี สุเข ทุเข;
อตฺถกฺขายี จ ยา นารี, ยา จ นารีนุกมฺปิกาฯ

๓๘๔. ‘‘ปญฺจโกฏิสตา พุทฺธา, นวโกฏิสตานิ จ;
เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํฯ

๓๘๕. ‘‘อธิการํ มหา [สทา (ปี.) เอวมุปริปิ] มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เม;
เอกาทสโกฏิสตา, พุทฺธา ทฺวาทส โกฏิโย [โหนฺติ โลกคฺคนายกา (สี. สฺยา.), ปณฺณาโกฏิสตานิ จ (ปี.)]ฯ

๓๘๖. ‘‘เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํ;
อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เมฯ

๓๘๗. ‘‘วีสโกฏิสตา พุทฺธา, ติํสโกฏิสตานิ จ;
เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํฯ

๓๘๘. ‘‘อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เม;

จตฺตาลีสโกฏิสตา, ปญฺญาส โกฏิสตานิ จฯ

๓๘๙. ‘‘‘เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํ;
อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เมฯ

๓๙๐. ‘‘‘สฏฺฐิโกฏิสตา พุทฺธา, สตฺตติโกฏิสตานิ จ;
เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํฯ

๓๙๑. ‘‘‘อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เม;
อสีติโกฏิสตา พุทฺธา, นวุติโกฏิสตานิ จฯ

๓๙๒. ‘‘‘เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํ;
อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เมฯ

๓๙๓. ‘‘‘โกฏิสตสหสฺสานิ, โหนฺติ โลกคฺคนายกา;
เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํฯ

๓๙๔. ‘‘‘อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เม;
นวโกฏิสหสฺสานิ, อปเร โลกนายกาฯ

๓๙๕. ‘‘‘เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํ;
อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เมฯ

๓๙๖. ‘‘‘โกฏิสตสหสฺสานิ, ปญฺจาสีติมเหสินํ;
ปญฺจาสีติโกฏิสตา, สตฺตติํสา จ โกฏิโยฯ

๓๙๗. ‘‘‘เอเตสํ เทวเทวานํ, มหาทานํ ปวตฺตยิํ;
อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เมฯ

๓๙๘. ‘‘‘ปเจฺจกพุทฺธา วีตราคา [ธุตราคา (ปี. ก.)], อฎฺฐฎฺฐมกโกฏิโย [อฎฺฐมตฺตก… (สี.), อฎฺฐมตฺถก… (สฺยา.)];
อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เมฯ

๓๙๙. ‘‘‘ขีณาสวา วีตมลา, อสงฺขิยา พุทฺธสาวกา;
อธิการํ มหา มยฺหํ, ธมฺมราช สุโณหิ เมฯ

๔๐๐. ‘‘‘เอวํ ธเมฺม สุจิณฺณานํ, สทา ธมฺมสฺส จารินํ;
ธมฺมจารี สุขํ เสติ, อสฺมิํ โลเก ปรมฺหิ จฯ

๔๐๑. ‘‘‘ธมฺมํ จเร สุจริตํ, น นํ ทุจฺจริตํ จเร;
ธมฺมจารี สุขํ เสติ, อสฺมิํ โลเก ปรมฺหิ จฯ

๔๐๒. ‘‘‘นิพฺพินฺทิตฺวาน สํสาเร, ปพฺพชิํ อนคาริยํ;
สหสฺสปริวาเรน, ปพฺพชิตฺวา อกิญฺจนาฯ

๔๐๓. ‘‘‘อคารํ วิชหิตฺวาน, ปพฺพชิํ อนคาริยํ;
อฑฺฒมาเส อสมฺปตฺเต, จตุสจฺจมปาปุณิํฯ

๔๐๔.“จีวรํ ปิณฺฑปาตญฺจ, ปจฺจยํ สยนาสนํ;
อุปเนนฺติ พหู ชนา, สาคเรเยว อูมิโยฯ

๔๐๕.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๔๐๖.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๐๗.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’ฯ
๔๐๘.‘เอวํ พหุวิธํ ทุกฺขํ, สมฺปตฺตี จ พหุพฺพิธา;
วิสุทฺธิภาวํ สมฺปตฺตา, ลภามิ สพฺพสมฺปทาฯ

๔๐๙.‘ยา ททาติ สกตฺตานํ, ปุญฺญตฺถาย มเหสิโน;
สหายสมฺปทา โหนฺติ, นิพฺพานปทมสงฺขตํฯ

๔๑๐.“ปริกฺขีณํ อตีตญฺจ, ปจฺจุปฺปนฺนํ อนาคตํ;
สพฺพกมฺมํ มมํ ขีณํ, ปาเท วนฺทามิ จกฺขุม”ฯ

อิตฺถํ สุทํ ยโสธรา ภิกฺขุนี ภควโต สมฺมุขา อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยโสธราเถริยาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ยโสธราปมุขทสภิกฺขุนีสหสฺสอปทานํ

๔๑๑.“กปฺเป จ สตสหเสฺส, จตุโร จ อสงฺขิเย;
ทีปงฺกโร นาม ชิโน, อุปฺปชฺชิ โลกนายโกฯ

๔๑๒.“ทีปงฺกโร มหาวีโร, วิยากาสิ วินายโก;
สุเมธญฺจ สุมิตฺตญฺจ, สมานสุขทุกฺขตํฯ

๔๑๓.“สเทวกญฺจ ปสฺสนฺต, วิจรนฺต สเทวกํ;
เตสํ ปกิตฺตเน อเมฺห, อุปคมฺม สมาคมํฯ

๔๑๔.‘อมฺหํ สพฺพปติ โหหิ [สพฺพา ปตี โหนฺติ (ปี.)], อนาคตสมาคเม;
สพฺพาว ตุยฺหํ ภริยา, มนาปา ปิยวาทิกาฯ

๔๑๕.‘ทานํ สีลมยํ สพฺพํ, ภาวนา จ สุภาวิตา;
ทีฆรตฺตญฺจ โน [ทีฆรตฺตมิทํ (สฺยา. ก.)] สพฺพํ, ปริจฺจตฺตํ มหามุเนฯ

๔๑๖.“คนฺธํ วิเลปนํ มาลํ, ทีปญฺจ รตนามยํ;
ยํกิญฺจิ ปตฺถิตํ สพฺพํ, ปริจฺจตฺตํ มหามุนิฯ

๔๑๗.‘อญฺญํ วาปิ กตํ กมฺมํ, ปริโภคญฺจ มานุสํ;
ทีฆรตฺตญฺหิ โน สพฺพํ, ปริจฺจตฺตํ มหามุนิฯ

๔๑๘.‘อเนกชาติสํสารํ, พหุํ ปุญฺญมฺปิ โน กตํ;
อิสฺสรมนุโภตฺวาน, สํสริตฺวา ภวาภเวฯ

๔๑๙.‘ปจฺฉิเม ภเว สมฺปตฺต, สกฺยปุตฺตนิเวสเน;
นานากุลูปปนฺนาโย, อจฺฉรา กามวณฺณินีฯ

๔๒๐. “ลาภเคฺคน ยสํ ปตฺตา, ปูชิตา สพฺพสกฺกตา;
ลาภิโย อนฺนปานานํ, สทา สมฺมานิตา มยํฯ

๔๒๑. “อคารํ ปชหิตฺวาน, ปพฺพชิมฺหนคาริยํ;
อฑฺฒมาเส อสมฺปตฺเต, สพฺพา ปตฺตามฺห นิพฺพุตึฯ

๔๒๒. “ลาภิโย อนฺนปานานํ, วตฺถเสนาสนานิ จ;
อุเปนฺติ ปจฺจยา สเพฺพ, สทา สกฺกตปูชิตาฯ

๔๒๓. “กิเลสา ฌาปิตา อมฺหํ…เป.... วิหราม อนาสวาฯ
๔๒๔. “สฺวาคตํ วต โน อาสิ…เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ ยโสธราปมุขานิ ทสภิกฺขุนีสหสฺสานิ ภควโต สมฺมุขา อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยโสธราปมุขทสภิกฺขุนีสหสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ยโสธราปมุขอฏฺฐารสภิกฺขุนีสหสฺสอปทานํ

๔๒๖. “อฏฺฐารสสหสฺสานิ , ภิกฺขุนี สกฺยสมฺภวา;
ยโสธราปมุขานิ, สมฺพุทฺธํ อุปสงฺกมุํฯ

๔๒๗. “อฏฺฐารสสหสฺสานิ, สพฺพา โหนฺติ มหิทฺธิกา;
วนฺทนฺตี มุนิโน ปาเท, อาโรเจนฺติ ยถาพลํฯ

๔๒๘. “ชาติ ขีณา ชรา พฺยาธิ, มรณญฺจ มหามุนิ;
อนาสวํ ปทํ สนฺตํ, อมตํ ยาม นายกฯ

๔๒๙. “ขลิตเญฺจ ปุเร อตฺถิ, สพฺพาสมฺปิ มหามุนิ;
อปราธมชานนฺตี, ขม อมฺหํ วินายกฯ

๔๓๐. ““อิทฺธิญฺจาปิ นิทเสฺสถ, มม สาสนการิกา;
ปริสานญฺจ สพฺพาสํ, กงฺขํ ฉินฺทถ ยาวตาฯ

๔๓๑. ““ยโสธรา มหาวีร, มนาปา ปิยทสฺสนา;
สพฺพา ตุยฺหํ มหาวีร, อคารสฺมึ ปชาปติฯ

๔๓๒. ““ถีนํ สตสหสฺสานํ, นวุตีนํ ฉทฺตฺตริ;
อคาเร เต มยํ วีร, ปาโมกฺขา สพฺพา อิสฺสราฯ

๔๓๓. ““รูปาจารคุณูเปตา, โยพฺพนฏฺฐา ปิยํวทา;
สพฺพา โน อปจายนฺติ, เทวตา วิย มานุสาฯ

๔๓๔. ““อฏฺฐารสสหสฺสานิ, สพฺพา สากิยสมฺภวา;
ยโสธราสหสฺสานิ, ปาโมกฺขา อิสฺสรา ตทาฯ

๔๓๕. ““กามธาตุมติกฺกมฺม , สณฺฐิตา รูปธาตุยา;

รูเปน สทิสา นตฺถิ, สหสฺสานํ มหามุนิฯ

๔๓๖. ‘‘สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, อิทฺธึ ทสฺเสสุ สตฺถุโน;
เนกา นานาวิธาการา, มหาอิทฺธีปิ ทสฺสยุํฯ

๔๓๗. ‘‘จกฺกวาฬสมํ กายํ, สีสํ อุตฺตรโต กุรุ;
อุโภ ปกฺขา ทุเว ทีปา, ชมฺพุทีปํ สรีรโตฯ

๔๓๘. ‘‘ทกฺขิณญฺจ สรํ ปิญฺฉํ, นานาสาขา ตุ ปตฺตกา;
จนฺทญฺจ สูริยญฺจกฺขิ, เมรุปพฺพตโต สิขํฯ

๔๓๙. ‘‘จกฺกวาฬคิรึ ตุณฺฑํ, ชมฺพุรุกฺขํ สมูลกํ;
พีชมานา อุปาคนฺตฺวา, วนฺทนฺตี โลกนายกํฯ

๔๔๐. ‘‘หตฺถิวณฺณํ ตเถวสฺสํ, ปพฺพตํ ชลธึ ตถา;
จนฺทญฺจ สูริยํ เมรุํ, สกฺกวณฺณญฺจ ทสฺสยุํฯ

๔๔๑. ‘‘ยโสธรา มยํ วีร, ปาเท วนฺทาม จกฺขุม;
ตว จิรปภาเวน, นิปฺผนฺนา นรนายกฯ

๔๔๒. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหม, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหม มหามุเนฯ

๔๔๓. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานาม, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๔๔๔. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ อมฺหํ มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๔๔๕. ‘‘ปุพฺพานํ โลกนาถานํ, สงฺคมํ โน นิทสฺสิตํ;
อธิการา พหู อมฺหํ, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๔๔๖. ‘‘ยํ อมฺหํ ปูริตํ กมฺมํ, กุสลํ สรเส มุเน;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, ปุญฺญานุปจิตานิ โนฯ

๔๔๗. ‘‘อภพฺพฏฺฐาเน วเชฺชตฺวา, วารยิมฺห อนาจรํ;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, จตฺตานิ ชีวิตานิ โน [สญฺจตฺตํ ชีวิตมฺปิ โน (สฺยา.)]ฯ

๔๔๘. ‘‘เนกโกฏิสหสฺสานิ , ภริยตฺถายทาสิ โน;
น ตตฺถ วิมนา โหม, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๔๔๙. ‘‘เนกโกฏิสหสฺสานิ, อุปการายทาสิ โน;
น ตตฺถ วิมนา โหม, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๔๕๐. ‘‘เนกโกฏิสหสฺสานิ, โภชนตฺถายทาสิ โน;
น ตตฺถ วิมนา โหม, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๔๕๑.“เนกโกฏิสหสฺสานิ , ชีวิตานิ จชิมฺหเส [จชิมฺห โน (ปี. ก.)];
ภยโมกฺขํ กริสฺสาม, ชีวิตานิ จชิมฺหเสฯ

๔๕๒.“องฺคคเต อลงฺกาเร, วเตฺถ นานาวิเธ พหู;
อิตฺถิภเณฺฑ น คูหาม, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๔๕๓.“ธนธญฺญปริจฺจาคํ , คามานิ นิคมานิ จ;
เขตฺตํ ปุตฺตา จ ธีตา จ, ปริจฺจตฺตา มหามุเนฯ

๔๕๔.“หตฺถี อสฺสา ควา จาปิ, ทาสิโย ปริจาริกา;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, ปริจฺจตฺตํ อสงฺขิยํฯ

๔๕๕.“ยํ อเมฺห ปฏิมเนฺตสิ, ทานํ ทสฺสาม ยาจเก;
วิมนํ โน น ปสฺสาม, ททโต ทานมุตฺตมํฯ

๔๕๖.“นานาวิธํ พหุํ ทุกฺขํ, สํสาเร จ พหุพฺพิเธ;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, อนุภุตฺตํ อสงฺขิยํฯ

๔๕๗.“สุขปฺปตฺตานุโมทาม, น จ ทุเกฺขสุ ทุมฺมนา;
สพฺพตฺถ ตุลิตา โหม, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๔๕๘.“อนุมเคฺคน สมฺพุโทฺธ, ยํ ธมฺมํ อภินีหริ;
อนุโภตฺวา สุขํ ทุกฺขํ, ปโตฺต โพธิํ มหามุเนฯ

๔๕๙.“พฺรหฺมเทวญฺจ สมฺพุทฺธํ, โคตมํ โลกนายกํ;
อเญฺญสํ โลกนาถานํ, สงฺคมํ เตหิ โน พหูฯ

๔๖๐.“อธิการํ พหุํ อเมฺห, ตุยฺหตฺถาย มหามุเน;
คเวสโต พุทฺธธมฺมํ, มยํ เต ปริจาริกาฯ

๔๖๑.“กเปฺป จ สตสหเสฺส, จตุโร จ อสงฺขิเย;
ทีปงฺกโร มหาวีโร, อุปฺปชฺชิ โลกนายโกฯ

๔๖๒.“ปจฺจนฺตเทสวิสเย, นิมเนฺตตฺวา ตถาคตํ;
ตสฺส อาคมนํ มคฺคํ, โสเธนฺติ ตุฏฺฐมานสาฯ

๔๖๓.“เตน กาเลน โส อาสิ, สุเมโธ นาม พฺราหฺมโณ;
มคฺคญฺจ ปฏิยาเทสิ, อายโต สพฺพทสฺสิโนฯ

๔๖๔.“เตน กาเลน อหุมฺห, สพฺพา พฺราหฺมณสมฺภวา;
ถลูทชานิ ปุปฺผานิ, อาหริมฺห สมาคมํฯ

๔๖๕.“ตสฺมิํ โส สมเย พุโทฺธ, ทีปงฺกโร มหายโส;
วิยากาสิ มหาวีโร, อิสิมุคฺคตมานสํฯ

๔๖๖.“จลตี รวตี ปุถวี, สงฺกมฺปติ สเทวเก;
ตสฺส กมฺมํ ปกิเตฺตเนฺต, อิสิมุคฺคตมานสํฯ

๔๖๗. ‘‘เทวกญฺญา มนุสฺสา จ, มยญฺจาปิ สเทวกา;
นานาปูชนียํ ภณฺฑํ, ปูชยิตฺวาน ปตฺถยุํฯ

๔๖๘. ‘‘เตสํ พุโทฺธ วิยากาสิ, โชติทีป สนามโก;
อชฺช เย ปตฺถิตา อตฺถิ, เต ภวิสฺสนฺติ สมฺมุขาฯ

๔๖๙. ‘‘อปริเมยฺย อิโต กปฺเป, ยํ โน พุโทฺธ วิยากริ;
ตํ วาจมนุโมเทนฺตา, เอวํการี อหุมฺห โนฯ

๔๗๐. ‘‘ตสฺส กมฺมสฺส สุกตสฺส, ตสฺส จิตฺตํ ปสาทยุํ;
เทวมานุสิกํ โยนึ, อนุโภตฺวา อสงฺขิยํฯ

๔๗๑. ‘‘สุขทุเกฺขนุโภตฺวาน , เทเวสุ มานุเสสุ จ;
ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, ชาตามฺห สากิเย กุเลฯ

๔๗๒. ‘‘รูปวตี โภควตี, ยสสีลวตี ตโต;
สพฺพงฺคสมฺปทา โหม, กุเลสุ อภิสกฺกตาฯ

๔๗๓. ‘‘ลาภํ สิโลกํ สกฺการํ, โลกธมฺมสมาคมํ;
จิตฺตญฺจ ทุกฺขิตํ นตฺถิ, วสาม อกุโตภยาฯ

๔๗๔. ‘‘วุตฺตเญฺหตํ ภควตา, รโญฺญ อเนฺตปุเร ตทา;
ขตฺติยานํ ปุเร วีร [ตาสํ (สฺยา.)], อุปการญฺจ นิทฺทิสิฯ

๔๗๕. ‘‘อุปการา จ ยา นารี, ยา จ นารี สุเข ทุเข;
อตฺถกฺขายี จ ยา นารี, ยา จ นารีนุกมฺปิกาฯ

๔๗๖. ‘‘ธมฺมํ จเร สุจริตํ, น นํ ทุจฺจริตํ จเร;
ธมฺมจารี สุขํ เสติ, อสฺมิํ โลเก ปรมฺหิ จฯ

๔๗๗. ‘‘อคารํ วิชหิตฺวาน, ปพฺพชิมฺหนคาริยํ;
อฑฺฒมาเส อสมฺปเตฺต, จตุสจฺจํ ผุสิมฺห โนฯ

๔๗๘. ‘‘จีวรํ ปิณฺฑปาตญฺจ, ปจฺจยํ สยนาสนํ;
อุปเนนฺติ พหู อเมฺห, สาครเสฺสว อูมิโยฯ

๔๗๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา อมฺหํ [มยฺหํ (สฺยา.), อมฺหากํ (ก.)], ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาคีว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหราม อนาสวาฯ

๔๘๐. ‘‘สฺวาคตํ วต โน อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๔๘๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’ฯ

๔๘๒. ‘‘เอวํ พหุวิธํ ทุกฺขํ, สมฺปตฺตี จ พหุพฺพิธา;
วิสุทฺธภาวํ สมฺปตฺตา, ลภาม สพฺพสมฺปทาฯ

๔๘๓. ‘‘ยา ททนฺติ สกตฺตานํ, ปุญฺญตฺถาย มเหสิโน;
สหายสมฺปทา โหนฺติ, นิพฺพานปทมสงฺขตํฯ

๔๘๔. ‘‘ปริกฺขีณํ อตีตญฺจ, ปจฺจุปฺปนฺนํ อนาคตํ;
สพฺพกมฺมมฺปิ โน ขีณํ, ปาเท วนฺทาม จกฺขุมฯ

๔๘๕. ‘‘นิพฺพานาย วทนฺตีนํ, กึ โว วกฺขาม อุตฺตริ;
สนฺตสงฺขตโทสญฺหิ, ปโปฺปถ [สนฺตสงฺขตโทโส โย, ปโชฺชตํ (สฺยา. ปี. ก.)] อมตํ ปทํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ ยโสธราปมุขานิ อฏฺฐารสภิกฺขุนีสหสฺสานิ ภควโต สมฺมุขา อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยโสธราปมุขอฏฺฐารสภิกฺขุนีสหสฺสาปทานํ ทสมํฯ

กุณฺฑลเกสีวโคฺค ตติโยฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กุณฺฑลา โคตมี เจว, ธมฺมทินฺนา จ สกุลา;
วรนนฺทา จ โสณา จ, กาปิลานี ยโสธราฯ

ทสสหสฺสภิกฺขุนี, อฏฺฐารสสหสฺสกา;
คาถาสตานิ จตฺตาริ, ฉ จ สตฺตติเมว จ [อฏฺฐสตฺตติเมว จ (สฺยา.)]ฯ

๔. ขตฺติยาวโคฺค

๑. ยสวตีปมุขอฏฺฐารสภิกฺขุนีสหสฺสอปทานํ

๑. “ภวา สเพฺพ ปริกฺขีณา, ภวา สนฺติ วิโมจิตา;
สพฺพาสวา จ โน นตฺถิ, อาโรเจม มหามุเนฯ

๒. “ปุริมํ กุสลํ กมฺมํ [ปริกมฺมญฺจ กุสลํ (สฺยา.)], ยํ กิญฺจิ สาธุปตฺถิตํ;
ปริโภคมยํ ทินฺนํ, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๓. “พุทฺธปเจฺจกพุทฺธานํ, สาวกานญฺจ ปตฺถิตํ [พุทฺธานํ สาวกานญฺจ (สี. ก.)];
ปริโภคมยํ ทินฺนํ, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๔. “อุจฺจนีจมยํ กมฺมํ, ภิกฺขูนํ สาธุปตฺถิตํ;
อุจฺจากุลปริกมฺมํ, กตเมตํ มหามุเน [กตเมฺหหิ มหามุเน (สฺยา. ปี.)]ฯ

๕. “เตเนว สุกฺกมูเลน, โจทิตา กมฺมสมฺปทา;
มานุสิกมติกฺกนฺตา, ชายึสุ ขตฺติเย กุเลฯ

๖. “อุปฺปเตฺต จ กเต กเมฺม, ชาติยา วาปิ เอกโต;
ปจฺฉิเม เอกโต ชาตา, ขตฺติยา กุลสมฺภวาฯ

๗. “รูปวตี โภควตี, ลาภสกฺการปูชิตา;
อเนฺตปุเร มหาวีร, เทวานํ วิย นนฺทเนฯ

๘. “นิพฺพินฺทิตฺวา อคารเมฺหา, ปพฺพชิมฺหนคาริยํ;
กติปาหํ อุปาทาย, สพฺพา ปตฺตามฺห นิพฺพุติํฯ

๙. “จีวรํ ปิณฺฑปาตญฺจ, ปจฺจยํ สยนาสนํ;
อุปเนนฺติ พหู อเมฺห, สทา สกฺกตปูชิตาฯ

๑๐. “กิเลสา ฌาปิตา อมฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาคีว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหราม อนาสวาฯ

๑๑. “สฺวาคตํ วต โน อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ ยสวตีปมุขานิ ขตฺติยกญฺญาภิกฺขุนิโย อฏฺฐารสสหสฺสานิ ภควโต สมฺมุขา อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยสวตีปมุขอฏฺฐารสภิกฺขุนีสหสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. จตุราสีติภิกฺขุนีสหสฺสอปทานํ

๑๓. “จุลฺลาสีติสหสฺสานิ , พฺราหฺมญฺญกุลสมฺภวา [พฺราหฺมณกุลสมฺภวา (สฺยา. ก.)];
สุขุมาลหตฺถปาทา, ปุเร ตุยฺหํ มหามุเนฯ

๑๔. “เวสฺสสุทฺทกุเล ชาตา, เทวา นาคา จ กินฺนรา;
จาตุทฺทีปา พหู กญฺญา, ปุเร ตุยฺหํ มหามุเนฯ

๑๕. “กาจิ ปพฺพชิตา อตฺถิ, สพฺพทสฺสาวิโน [สจฺจทสฺสาวิโน (สี. ปี.)] หู;
เทวา จ กินฺนรา นาคา, ผุสิสฺสนฺติ อนาคเตฯ

๑๖. “อนุโภตฺวา ยสํ สพฺพํ, ปตฺวาน สพฺพสมฺปทา;
ตุมฺหํ [ตฺวยิ (สี. ปี.)] ปสาทํ ปฏิลทฺธา, พุชฺฌิสฺสนฺติ อนาคเตฯ

๑๗. “อเมฺห พฺราหฺมณธีตา ตุ, พฺราหฺมญฺญกุลสมฺภวา;
เปกฺขโต โน [ลกฺขณา จ (สฺยา.)] มหาวีร, ปาเท วนฺทาม จกฺขุมฯ

๑๘. “อุปหตา ภวา สเพฺพ, มูลตณฺหา สมูหตา;
สมุจฺฉินฺนา อนุสยา, ปุญฺญสงฺขารทาลิตาฯ

๑๙. “สมาธิโคจรา สพฺพา, สมาปตฺติวสี กตา;
ฌาเนน ธมฺมรติยา, วิหริสฺสาม โน สทาฯ

๒๐. “ภวเนตฺติ อวิชฺชา จ, สงฺขาราปิ จ เขปิตา;
สุทุทฺทสํ ปทํ คนฺตฺวา, อนุชานาถ [อนุชานิมฺห (สฺยา. ปี. ก.)] นายกฯ

๒๑. “อุปการา มมํ ตุเมฺห, ทีฆรตฺตํ กตาวิโน;
จตุนฺนํ สํสยํ เฉตฺวา, สพฺพา คจฺฉนฺตุ นิพฺพุตึฯ

๒๒. “วนฺทิตฺวา มุนิโน ปาเท, กตฺวา อิทฺธิวิกุพฺพนํ;
กาจิ ทเสฺสนฺติ อาโลกํ, อนฺธการมถาปราฯ

๒๓. “ทเสฺสนฺติ จนฺทสูริเย, สาครญฺจ สมจฺฉกํ;
สิเนรุํ ปริภณฺฑญฺจ, ทเสฺสนฺติ ปาริฉตฺตกํฯ

๒๔. “ตาวตึสญฺจ ภวนํ, ยามํ ทเสฺสนฺติ อิทฺธิยา;
ตุสิตํ นิมฺมิเต เทเว, วสวตฺตี มหิสฺสเรฯ

๒๕. “พฺรหฺมาโน กาจิ ทเสฺสนฺติ, จงฺกมญฺจ มหารหํ;
พฺรหฺมวณฺณญฺจ มาเปตฺวา, ธมฺมํ เทเสนฺติ สุญฺญตํฯ

๒๖. “นานาวิกุพฺพนํ กตฺวา, อิทฺธึ ทสฺสิย สตฺถุโน;
ทสฺสยึสุ พลํ สพฺพา, ปาเท วนฺทึสุ สตฺถุโนฯ

๒๗. “อิทฺธีสุ จ วสี โหม, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหม มหามุเนฯ

๒๘. “ปุเพฺพนิวาสํ ชานาม, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๒๙. “อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ อมฺหํ มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๓๐. “ปุพฺพานํ โลกนาถานํ, สงฺคมํ โน นิทสฺสิตํ;
อธิการํ พหุํ อมฺหํ, ตุยฺหตฺถาย มหามุเนฯ

๓๑. “ยํ อเมฺหหิ กตํ กมฺมํ, กุสลํ สร ตํ มุเน;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, ปุญฺญานุปจิตานิ โนฯ

๓๒. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ปทุมุตฺตโร มหามุนิ;
ปุรํ หํสวตี นาม, สมฺพุทฺธสฺส กุลาสยํฯ

๓๓. “ทฺวาเรน หํสวติยา, คงฺคา สนฺทติ สพฺพทา;
อุพฺพฬฺหา นทิยา ภิกฺขู, คมนํ น ลภนฺติ เตฯ

๓๔. “ทิวสํ เทฺว ตโย เจว, สตฺตาหํ มาสิกํ ตโต;
จตุมาสมฺปิ สมฺปุณฺณํ, คมนํ น ลภนฺติ เตฯ

๓๕. “ตทา อหุ สตฺตสาโร, ชฏิโล นาม รฏฺฐิโก;
โอรุเทฺธ [โอรตีเร (สฺยา.)] ภิกฺขโว ทิสฺวา, เสตุํ คงฺคาย การยิฯ

๓๖. “ตทา สตสหเสฺสหิ, เสตุํ คงฺคาย การยิ;
สงฺฆสฺส โอริเม ตีเร, วิหารญฺจ อการยิฯ

๓๗. “อิตฺถิโย ปุริสา เจว, อุจฺจนีจกุลานิ จ;
ตสฺส เสตุํ วิหารญฺจ [เตสุ เสตุวิหาเรสุ (สี.), ตสฺส เสตุ วิหาเร จ (ปี.)], สมภาคํ อกํสุ เตฯ

๓๘. “อเมฺห อเญฺญ จ มานุชา, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาทา, นคเร ชนปเทสุ จฯ

๓๙. “อิตฺถี ปุมา กุมารา จ, พหู เจว กุมาริกา;
เสตุโน จ วิหารสฺส, วาลุกา อากิริํสุ เตฯ

๔๐. “วีถึ สมฺมชฺชนํ กตฺวา, กทลีปุณฺณฆเฏ ธเช;
ธูปํ จุณฺณญฺจ มาลญฺจ, การํ กตฺวาน สตฺถุโนฯ

๔๑. “เสตุวิหาเร กาเรตฺวา, นิมเนฺตตฺวา วินายกํ;
มหาทานํ ททิตฺวาน, สโมฺพธึ อภิปตฺถยิํฯ

๔๒. “ปทุมุตฺตโร มหาวีโร, ตารโก สพฺพปาณินํ;
อนุโมทนียํกาสิ, ชฏิลสฺส มหามุนิ [กตฺวา, วิยากาสิ มหามุนิ (สฺยา.)]ฯ

๔๓. “‘สตสหสฺสาติกฺกเนฺต, กโปฺป เหสฺสติ ภทฺทโก;
ภวาภเวนุโภตฺวาน, ปาปุณิสฺสติ โพธิยํฯ

๔๔. “‘กาจิ หตฺถปริกมฺมํ, กตาวี นรนาริโย;

อนาคตมฺหิ อทฺธาเน, สพฺพา เหสฺสนฺติ สมฺมุขา’ฯ

๔๕. “เตน กมฺมวิปาเกน, เจตนาปณิธีหิ จ;
อุปฺปนฺนา เทวภวนํ, ตุยฺหํ ตา ปริจาริกาฯ

๔๖. “ทิพฺพสุขํ อสงฺขิยํ, มานุสญฺจ อสงฺขิยํ;
ตุยฺหํ เต ปริจาเรม, สํสริมฺห ภวาภเวฯ

๔๗. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, สุกตํ กมฺมสมฺปทํ;
สุขุมาลี มนุสฺสานํ, อโถ เทวปุเร วเรฯ

๔๘. “รูปโภคยเส เจว, อโถ กิตฺติญฺจ สกฺกตํ [กิตฺติสุขํ ปิยํ (สฺยา.)];
ลภาม สตตํ สพฺพํ, สุกตํ กมฺมสมฺปทํฯ

๔๙. “ปจฺฉิเม ภเว สมฺปตฺเต, ชาตามฺห พฺราหฺมเณ กุเล;
สุขุมาลหตฺถปาทา, สกฺยปุตฺตนิเวสเนฯ

๕๐. “สพฺพกาลมฺปิ ปถวึ, น ปสฺสาม น ลงฺกตํ;
จิกฺขลฺลภูมิมสุจึ [จิกฺขลฺลํ ภูมึ คมนํ (สฺยา.)], น ปสฺสาม มหามุเนฯ

๕๑. “อคารํ วสเนฺต อเมฺห, สกฺการํ สพฺพกาลิกํ;
อุปเนนฺติ สทา สพฺพํ, ปุพฺพกมฺมผเลน โน [ปุพฺพกมฺมผลํ ตโต (สี. ปี.)]ฯ

๕๒. “อคารํ ปชหิตฺวาน, ปพฺพชิตฺวานคาริยํ;
สํสารปถนิตฺถิณฺณา, วีตราคา ภวามเส [นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโว (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๕๓. “จีวรํ ปิณฺฑปาตญฺจ, ปจฺจยํ สยนาสนํ;
อุปเนนฺติ สทา อเมฺห, สหสฺสานิ ตโต ตโตฯ

๕๔. “กิเลสา ฌาปิตา อมฺหํ…เป.… วิหราม อนาสวาฯ
๕๕. “สฺวาคตํ วต โน อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ จตฺราสีติพฺราหฺมณกญฺญาภิกฺขุนีสหสฺสานิ ภควโต สมฺมุขา อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จตฺราสีติภิกฺขุนีสหสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. อุปฺปลทายิกาเถรีอปทานํ

๕๗. “นคเร อรุณวติยา, อรุโณ นาม ขตฺติโย;
ตสฺส รโญฺญ อหุํ ภริยา, เอกชฺฌํ จารยามหํฯ

๕๘. “รโหคตา นิสีทิตฺวา, เอวํ จิเนฺตสหํ ตทา;
‘กุสลํ เม กตํ นตฺถิ, อาทาย คมิยํ มมฯ

๕๙. ““มหาภิตาปํ กฏุกํ, โฆรรูปํ สุทารุณํ;
นิรยํ นูน คจฺฉามิ, เอตฺถ เม นตฺถิ สํสโย’ฯ

๖๐. ‘‘เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, ปหํเสตฺวาน มานสํ;
ราชานํ อุปคนฺตฺวาน, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๖๑. ‘‘‘อิตฺถี นาม มยํ เทว, ปุริสานิตฺตรา อหุ [ปุริสานุคตา สทา (สี.), ปุริสา น ภวาม โน (สฺยา.), ปุริสานํ ภรา มยํ (ปี.)];
เอกํ เม สมณํ เทหิ, โภชยิสฺสามิ ขตฺติย’ฯ

๖๒. ‘‘อทาสิ เม ตทา ราชา, สมณํ ภาวิตินฺทฺริยํ;
ตสฺส ปตฺตํ คเหตฺวาน, ปรมนฺเนน ปูรยึฯ

๖๓. ‘‘ปูเรตฺวา ปรมํ อนฺนํ, สห สุคนฺธเลปนํ;
มหาเจเลน ฉาทิตฺวา, อทาสึ ตุฏฺฐมานสาฯ

๖๔. ‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๖๕. ‘‘สหสฺสเทวราชูนํ, มเหสิตฺตมการยึ;
สหสฺสจกฺกวตฺตีนํ, มเหสิตฺตมการยึฯ

๖๖. ‘‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
นานาวิธํ พหุํ อญฺญํ, ตสฺส กมฺมผลํ ตโตฯ

๖๗. ‘‘อุปฺปลสฺเสว เม วณฺณํ, อภิรูปา สุทสฺสนา;
อิตฺถิสพฺพงฺคสมฺปนฺนา, อภิชาตา ชุตินฺธราฯ

๖๘. ‘‘ปจฺฉิเม ภเว สมฺปตฺเต, อชายึ สากิเย กุเล;
นารีสหสฺสปาโมกฺขา, สุโทฺธทนสุตสฺสหํฯ

๖๙. ‘‘นิพฺพินฺทิตฺวา อคาเรหํ, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
สตฺตมีรตฺติสมฺปตฺตา [สตฺตมิรตฺติมปตฺตา (สี. สฺยา. ปี.)], จตุสจฺจมปาปุณึฯ

๗๐. ‘‘จีวรํ ปิณฺฑปาตญฺจ, ปจฺจยํ สยนาสนํ;
ปริเมตุํ น สโกฺกมิ, ปิณฺฑปาตสฺสิทํ ผลํฯ

๗๑. ‘‘ยํ มยฺหํ ปูริตํ กมฺมํ, กุสลํ สรเส มุนิ;
ตุยฺหตฺถาย มหาวีร, ปริจตฺตํ พหุํ มยาฯ

๗๒. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปิณฺฑปาตสฺสิทํ ผลํฯ

๗๓. ‘‘เทฺว คติโย ปชานามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
อญฺญํ คตึ น ชานามิ, ปิณฺฑปาตสฺสิทํ ผลํฯ

๗๔. ‘‘อุเจฺจ กุเล ปชายามิ, มหาสาเล [ตโย สาล (ก.)] มหทฺธเน;
อเญฺญ กุเล น ชายามิ, ปิณฺฑปาตสฺสิทํ ผลํฯ

๗๕. ‘‘ภวาภเว สํสริตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิตา;

อมนาปํ น ปสฺสามิ, โสมนสฺสกตํ ผลํฯ

๗๖. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุเนฯ

๗๗. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๗๘. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ มม มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๗๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๘๐. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๘๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อุปฺปลทายิกา ภิกฺขุนี ภควโต สมฺมุขา อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปฺปลทายิกาเถริยาปทานํ ตติยํฯ

๔. สิงฺคาลมาตุเถรีอปทานํ

๘๒. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อิโต สตสหสฺสมฺหิ, กปฺเป อุปฺปชฺชิ นายโกฯ

๘๓. ‘‘ตทาหํ หํสวติยํ, ชาตามจฺจกุเล อหุํ;
นานารตนปโชฺชเต, อิทฺเธ ผีเต มหทฺธเนฯ

๘๔. ‘‘ปิตุนา สห คนฺตฺวาน, มหาชนปุรกฺขตา;
ธมฺมํ พุทฺธสฺส สุตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๘๕. ‘‘ปพฺพชิตฺวาน กาเยน, ปาปกมฺมํ วิวชฺชยึ;
วจีทุจฺจริตํ หิตฺวา, อาชีวํ ปริโสธยึฯ

๘๖. ‘‘พุเทฺธ ปสนฺนา ธเมฺม จ, สเงฺฆ จ ติพฺพคารวา;
สทฺธมฺมสฺสวเน ยุตฺตา, พุทฺธทสฺสนลาลสา [พุทฺธทสฺสนสาลยา (สฺยา.)]ฯ

๘๗. ‘‘อคฺคํ สทฺธาธิมุตฺตานํ, อโสฺสสึ ภิกฺขุนึ ตทา;
ตํ ฐานํ ปตฺถยิตฺวาน, ติโสฺส สิกฺขา อปูรยึฯ

๘๘. ‘‘ตโต มํ สุคโต อาห, กรุณานุคตาสโย;
‘ยสฺส สทฺธา ตถาคเต, อจลา สุปฺปติฏฺฐิตา;
สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ, อริยกนฺตํ ปสํสิตํฯ

๘๙. ‘‘‘สเงฺฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ, อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ;
อทลิโทฺทติ ตํ อาหุ, อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํฯ

๙๐. ‘‘‘ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ, ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ;

อนุยุเญฺชถ เมธาวี, สรํ พุทฺธาน [พุทฺธานุสาสนํ (สี.), พุทฺธานํ สาสนํ (สฺยา.)] สาสนํ’ฯ

๙๑. ‘‘ตํ สุตฺวาหํ ปมุทิตา, อปุจฺฉึ ปณิธึ มม;
ตทา อโนโม อมิโต, พฺยากริตฺถ วินายโก;
‘พุเทฺธ ปสนฺนา กลฺยาณี, ลจฺฉเส ตํ สุปตฺถิตํฯ

๙๒. ‘‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๙๓. ‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาทา, โอรสา ธมฺมนิมฺมิตา;
สิงฺคาลกสฺส [สิคาลกสฺส (สี. ปี.)] มาตาติ, เหสฺสติ สตฺถุ สาวิกา’ฯ

๙๔. ‘‘ตํ สุตฺวา มุทิตา หุตฺวา, ยาวชีวํ ตทา ชินํ;
เมตฺตจิตฺตา ปริจรึ, ปฏิปตฺตีหิ นายกํฯ

๙๕. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๙๖. ‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, คิริพฺพชปุรุตฺตเม;
ชาตา เสฏฺฐิกุเล ผีเต, มหารตนสญฺจเยฯ

๙๗. ‘‘ปุโตฺต สิงฺคาลโก นาม, มมาสิ วิปเถ รโต;
ทิฏฺฐิคหนปกฺขนฺโท, ทิสาปูชนตปฺปโรฯ

๙๘. ‘‘นานาทิสา นมสฺสนฺตํ [นมสฺสติ (สฺยา.)], ปิณฺฑาย นครํ วชํ;
ตํ ทิสฺวา โอวที พุโทฺธ, มเคฺค ฐตฺวา วินายโกฯ

๙๙. ‘‘ตสฺส เทสยโต ธมฺมํ, ปนาโท วิมฺหโย อหุ;
เทฺวโกฏินรนารีนํ, ธมฺมาภิสมโย อหุฯ

๑๐๐. ‘‘ตทาหํ ปริสํ คนฺตฺวา, สุตฺวา สุคตภาสิตํ;
โสตาปตฺติผลํ ปตฺตา, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๑๐๑. ‘‘น จิเรเนว กาเลน, พุทฺธทสฺสนลาลสา;
อนุสฺสตึ ตํ ภาเวตฺวา, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๐๒. ‘‘ทสฺสนตฺถาย พุทฺธสฺส, สพฺพทา จ วชามหํ;
อติตฺตาเยว ปสฺสามิ, รูปํ นยนนนฺทนํฯ

๑๐๓. ‘‘สพฺพปารมิสมฺภูตํ, ลกฺขีนิลยนํ วรํ;
รูปํ สพฺพสุภากิณฺณํ, อติตฺตา วิหรามหํฯ

๑๐๔. ‘‘ชิโน ตสฺมึ คุเณ ตุโฏฺฐ, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํ;
สิงฺคาลกสฺส ยา มาตา, อคฺคา สทฺธาธิมุตฺติกา [สํฆวิมุตฺติกา (ปี.), มมาธิมุตฺติกา (ก.)]ฯ

๑๐๕. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุนิฯ

๑๐๖. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๐๗. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ มม มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๑๐๘. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๐๙. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๑๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ สิงฺคาลมาตา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สิงฺคาลมาตุเถริยาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. สุกฺกาเถรีอปทานํ

๑๑๑. ‘‘เอกนวุติโต กปฺป, วิปสฺสี นาม นายโก;
อุปฺปชฺชิ จารุทสฺสโน, สพฺพธมฺมวิปสฺสโกฯ

๑๑๒. ‘‘ตทาหํ พนฺธุมติยํ, ชาตา อญฺญตเร กุเล;
ธมฺมํ สุตฺวาน มุนิโน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๑๑๓. ‘‘พหุสฺสุตา ธมฺมธรา, ปฏิภานวตี ตถา;
วิจิตฺตกถิกา จาปิ, ชินสาสนการิกาฯ

๑๑๔. ‘‘ตทา ธมฺมกถํ กตฺวา, หิตาย ชนตํ พหุํ [ชนตาย หิตํ พหุํ (สี.) … สทา (สฺยา.), หิตาย ชนสํสรึ (ปี.)];
ตโต จุตาหํ ตุสิตํ, อุปปนฺนา ยสสฺสินีฯ

๑๑๕. ‘‘เอกตึเส อิโต กปฺป, สิขี วิย สิขี ชิโน;
ตปนฺโต ยสสา โลเก [โลกํ (สฺยา. ปี.)], อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๑๑๖. ‘‘ตทาปิ ปพฺพชิตฺวาน, พุทฺธสาสนโกวิทา;
โชเตตฺวา ชินวากฺยานิ, ตโตปิ ติทิวํ คตาฯ

๑๑๗. ‘‘เอกตึเสว กปฺปมฺหิ, เวสฺสภู นาม นายโก;
อุปฺปชฺชิตฺถ มหาญาณี, ตทาปิ จ ตเถวหํฯ

๑๑๘. ‘‘ปพฺพชิตฺวา ธมฺมธรา, โชตยึ ชินสาสนํ;
คนฺตฺวา มรุปุรํ รมฺมํ, อนุโภสึ มหาสุขํฯ

๑๑๙. ‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺป, กกุสนฺโธ ชินุตฺตโม;
อุปฺปชฺชิ นรสรโณ [นรสทฺทูโล (สี. สฺยา. ปี.)], ตทาปิ จ ตเถวหํฯ

๑๒๐. ‘‘ปพฺพชิตฺวา มุนิมตํ, โชตยิตฺวา ยถายุกํ;

ตโต จุตาหํ ติทิวํ, อคํ สภวนํ ยถาฯ

๑๒๑. ‘‘อิมสฺมึเยว กปฺปมฺหิ, โกณาคมนนายโก;
อุปฺปชฺชิ โลกสรโณ, อรโณ อมตงฺคโต [วทตํ วโร, สพฺพสตฺตานมุตฺตโม (สฺยา.)]ฯ

๑๒๒. ‘‘ตทาปิ ปพฺพชิตฺวาน, สาสเน ตสฺส ตาทิโน;
พหุสฺสุตา ธมฺมธรา, โชตยึ ชินสาสนํฯ

๑๒๓. ‘‘อิมสฺมึเยว กปฺปมฺหิ, กสฺสโป มุนิมุตฺตโม;
อุปฺปชฺชิ โลกสรโณ, อรโณ มรณนฺตคูฯ

๑๒๔. ‘‘ตสฺสาปิ นรวีรสฺส, ปพฺพชิตฺวาน สาสเน;
ปริยาปุฏสทฺธมฺมา, ปริปุจฺฉาวิสารทาฯ

๑๒๕. ‘‘สุสีลา ลชฺชินี เจว, ตีสุ สิกฺขาสุ โกวิทา;
พหุํ ธมฺมกถํ กตฺวา, ยาวชีวํ มหามุเนฯ

๑๒๖. ‘‘เตน กมฺมวิปาเกน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๒๗. ‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, คิริพฺพชปุรุตฺตเม;
ชาตา เสฏฺฐิกุเล ผีเต, มหารตนสญฺจเยฯ

๑๒๘. ‘‘ยทา ภิกฺขุสหเสฺสน, ปริวุโต โลกนายโก;
อุปาคมิ ราชคหํ, สหสฺสเกฺขน วณฺณิโตฯ

๑๒๙. ‘‘ทนฺโต ทเนฺตหิ สห ปุราณชฏิเลหิ, วิปฺปมุโตฺต วิปฺปมุเตฺตหิ;
สิงฺคีนิกฺขสวโณฺณ, ราชคหํ ปาวิสิ ภควา’ฯ

๑๓๐. ‘‘ทิสฺวา พุทฺธานุภาวํ ตํ, สุตฺวาว คุณสญฺจยํ;
พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ปูชยึ ตํ ยถาพลํฯ

๑๓๑. ‘‘อปเรน จ กาเลน, ธมฺมทินฺนาย สนฺติเก;
อคารา นิกฺขมิตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๑๓๒. ‘‘เกเสสุ ฉิชฺชมาเนสุ, กิเลเส ฌาปยึ อหํ;
อุคฺคหึ สาสนํ สพฺพํ, ปพฺพชิตฺวาจิเรนหํฯ

๑๓๓. ‘‘ตโต ธมฺมมเทเสสึ, มหาชนสมาคเม;
ธเมฺม เทสิยมานมฺหิ, ธมฺมาภิสมโย อหุฯ

๑๓๔. ‘‘เนกปาณสหสฺสานํ, ตํ วิทิตฺวาติวิมฺหิโต;
อภิปฺปสโนฺน เม ยโกฺข, ภมิตฺวาน คิริพฺพชํฯ

๑๓๕. ‘‘กึ เม กตา ราชคเห มนุสฺสา, มธุํ ปีตาว อจฺฉเร;
เย สุกฺกํ น อุปาสนฺติ, เทเสนฺตึ อมตํ ปทํฯ

๑๓๖. “ตญฺจ อปฺปฏิวานิยํ, อเสจนกโมชวํ;
ปิวนฺติ มเญฺญ สปฺปญฺญา, วลาหกมิวทฺธคูฯ

๑๓๗. “อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุเนฯ

๑๓๘. “ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๓๙. “อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ , ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ มม มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๑๔๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๔๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ สุกฺกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุกฺกาเถริยาปทานํ ปญฺจมํฯ

ปญฺจมํ ภาณวารํฯ

๖. อภิรูปนนฺทาเถรีอปทานํ

๑๔๓. “เอกนวุติโต กเปฺป, วิปสฺสี นาม นายโก;
อุปฺปชฺชิ จารุทสฺสโน, สพฺพธเมฺมสุ จกฺขุมาฯ

๑๔๔. “ตทาหํ พนฺธุมติยํ, อิเทฺธ ผีเต มหากุเล;
ชาตา สุรูปา ทยิตา, ปูชนียา ชนสฺส จฯ

๑๔๕. “อุปคนฺตฺวา มหาวีรํ, วิปสฺสึ โลกนายกํ;
ธมฺมํ สุณิตฺวา สรณํ, อุเปสึ นรนายกํฯ

๑๔๖. “สีเลสุ สํวุตา หุตฺวา, นิพฺพุเต จ นรุตฺตเม;
ธาตุถูปสฺส อุปริ, โสณฺณจฺฉตฺตมปูชยึฯ

๑๔๗. “มุตฺตจาคา สีลวตี, ยาวชีวํ ตโต จุตา;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสูปคา อหํฯ

๑๔๘. “ตทา ทสหิ ฐาเนหิ, อธิโภตฺวาน เสสเก [อธิโภตฺวา อเสสโต (สฺยา.)];
รูปสเทฺทหิ คเนฺธหิ, รเสหิ ผุสเนหิ จฯ

๑๔๙. “อายุนาปิ จ วเณฺณน, สุเขน ยสสาปิ จ;
ตเถวาธิปเตเยฺยน, อธิคยฺห วิโรจหํฯ

๑๕๐. “ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาตาหํ กปิลวฺหเย;
ธีตา เขมกสกฺกสฺส, นนฺทา นามาติ วิสฺสุตาฯ

๑๕๑. ‘‘อภิรูปสมฺปทมฺปิ [อภิรุปํ อุปปทํ (สี.), อภิรุปํ อุปฺปาทํ (ปี.)], อหุ เม กนฺติสูจกํ;
ยทาหํ โยพฺพนปฺปตฺตา, รูปลาวญฺญภูสิตาฯ

๑๕๒. ‘‘ตทา [ตทา มมตฺถํ (สี.), อิธ มมเตฺต (สฺยา. ก.)] มเตฺถ สกฺยานํ, วิวาโท สุมหา อหุ;
ปพฺพาเชสิ ตโต ตาโต, มา สกฺยา วินสฺสึสุติฯ

๑๕๓. ‘‘ปพฺพชิตฺวา ตถาคตํ, รูปเทสฺสึ นรุตฺตมํ;
สุตฺวาน โนปคจฺฉามิ, มม รูเปน คพฺพิตาฯ

๑๕๔. ‘‘โอวาทมฺปิ น คจฺฉามิ, พุทฺธทสฺสนภีรุตา;
ตทา ชิโน อุปาเยน, อุปเนตฺวา สสนฺติกํฯ

๑๕๕. ‘‘ติสฺสิตฺถิโย [ติโสฺส ถีโย (สี. ปี.)] นิทเสฺสสิ, อิทฺธิยา มคฺคโกวิโท;
อจฺฉรารูปสทิสํ, ตรุณึ ชริตํ [ชริกํ (สฺยา. ก.)] มตํฯ

๑๕๖. ‘‘ตาโย ทิสฺวา สุสํวิคฺคา, วิรตฺตาเส กเฬวเร;
อฏฺฐาสึ ภวนิพฺพินฺทา, ตทา มํ อาห นายโกฯ

๑๕๗. ‘‘อาตุรํ อสุจึ ปูตึ, ปสฺส นเนฺท สมุสฺสยํ;
อุคฺฆรนฺตํ ปคฺฆรนฺตํ, พาลานํ อภินนฺทิตํฯ

๑๕๘. ‘‘อสุภาย จิตฺตํ ภาเวหิ, เอกคฺคํ สุสมาหิตํ;
ยถา อิทํ ตถา เอตํ, ยถา เอตํ ตถา อิทํฯ

๑๕๙. ‘‘เอวเมตํ อเวกฺขนฺตี, รตฺตินฺทิวมตนฺทิตา;
ตโต สกาย ปญฺญาย, อภินิพฺพิชฺฌ วจฺฉสิ’ฯ

๑๖๐. ‘‘ตสฺสา เม อปฺปมตฺตาย, วิจรนฺติยา [วิจรนฺตฺวาธ (สี.), วิจินนฺตีธ (สฺยา. ปี.)] โยนิโส;
ยถาภูตํ อยํ กาโย, ทิโฏฺฐ สนฺตรพาหิโรฯ

๑๖๑. ‘‘อถ นิพฺพินฺทหํ กาเย, อชฺฌตฺตญฺจ วิรชฺชหํ;
อปฺปมตฺตา วิสํยุตฺตา, อุปสนฺตามฺหิ นิพฺพุตาฯ

๑๖๒. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุเนฯ

๑๖๓. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา , นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๖๔. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ มม มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๑๖๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๖๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อภิรูปนนฺทา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อภิรูปนนฺทาเถริยาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อฑฺฒกาสิเถรีอปทานํ

๑๖๘. ‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺเป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคเตฺตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๑๖๙. ‘‘ตทาหํ ปพฺพชิตฺวาน, ตสฺส พุทฺธสฺส สาสเน;
สํวุตา ปาติโมกฺขมฺหิ, อินฺทฺริเยสุ จ ปญฺจสุฯ

๑๗๐. ‘‘มตฺตญฺญุนี จ อสเน, ยุตฺตา ชาคริเยปิ จ;
วสนฺตี ยุตฺตโยคาหํ, ภิกฺขุนึ วิคตาสวํฯ

๑๗๑. ‘‘อโกฺกสึ ทุฏฺฐจิตฺตาหํ, คณิเกติ ภณึ ตทา;
เตน ปาเปน กเมฺมน, นิรยมฺหิ อปจฺจิสํฯ

๑๗๒. ‘‘เตน กมฺมาวเสเสน, อชายึ คณิกากุเล;
พหุโสว ปราธีนา, ปจฺฉิมาย จ ชาติยํฯ

๑๗๓. ‘‘กาสีสุ เสฏฺฐิกุลชา, พฺรหฺมจารีพเลนหํ;
อจฺฉรา วิย เทเวสุ, อโหสึ รูปสมฺปทาฯ

๑๗๔. ‘‘ทิสฺวาน ทสฺสนียํ มํ, คิริพฺพชปุรุตฺตเม;
คณิกเตฺต นิเวเสสุํ, อโกฺกสนพเลน เมฯ

๑๗๕. ‘‘สาหํ สุตฺวาน สทฺธมฺมํ, พุทฺธเสฏฺเฐน เทสิตํ;
ปุพฺพวาสนสมฺปนฺนา, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๑๗๖. ‘‘ตทูปสมฺปทตฺถาย, คจฺฉนฺตี ชินสนฺติกํ;
มเคฺค ธุเตฺต ฐิเต สุตฺวา, ลภึ ทูโตปสมฺปทํฯ

๑๗๗. ‘‘สพฺพกมฺมํ ปริกฺขีณํ, ปุญฺญํ ปาปํ ตเถว จ;
สพฺพสํสารมุตฺติณฺณา, คณิกตฺตญฺจ เขปิตํฯ

๑๗๘. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุเนฯ

๑๗๙. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๘๐. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ มม มหาวีร, อุปฺปนฺนํ ตว สนฺติเกฯ

๑๘๑. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๑๘๒. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๘๓.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อฑฺฒกาสิ ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อฑฺฒกาสิเถริยาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ปุณฺณิกาเถรีอปทานํ

๑๘๔.‘‘วิปสฺสิโน ภควโต, สิขิโน เวสฺสภุสฺส จ;
กกุสนฺธสฺส มุนิโน, โกณาคมนตาทิโนฯ

๑๘๕.‘‘กสฺสปสฺส จ พุทฺธสฺส, ปพฺพชิตฺวาน สาสเน;
ภิกฺขุนี สีลสมฺปนฺนา, นิปกา สํวุตินฺทฺริยาฯ

๑๘๖.‘‘พหุสฺสุตา ธมฺมธรา, ธมฺมตฺถปฏิปุจฺฉิกา;
อุคฺคเหตา จ ธมฺมานํ, โสตา ปยิรุปาสิตาฯ

๑๘๗.‘‘เทเสนฺตี ชนมชฺฌหํ, อโหสึ ชินสาสเน;
พาหุสจฺเจน เตนาหํ, เปสลา อติมญฺญิสํฯ

๑๘๘.‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, สาวตฺถิยํ ปุรุตฺตเม;
อนาถปิณฺฑิโน เคเห, ชาตาหํ กุมฺภทาสิยาฯ

๑๘๙.‘‘คตา อุทกหาริยํ, โสตฺถิยํ ทิชมทฺทสํ;
สีตฏฺฏํ โตยมชฺฌมฺหิ, ตํ ทิสฺวา อิทมพฺรวึฯ

๑๙๐.‘‘‘อุทหารี อหํ สีเต, สทา อุทกโมตรึ;
อยฺยานํ ทณฺฑภยภีตา, วาจาโทสภยฏฺฏิตา [วาจาโรสภยฏฺฏิตา (สฺยา.)]ฯ

๑๙๑.‘‘‘กสฺส พฺราหฺมณ ตฺวํ ภีโต, สทา อุทกโมตริ;
เวธมาเนหิ คตฺเตหิ, สีตํ เวทยเส ภุสํ’ฯ

๑๙๒.‘‘ชานนฺตี วต มํ โภติ, ปุณฺณิเก ปริปุจฺฉสิ;
กโรนฺตํ กุสลํ กมฺมํ, รุนฺธนฺตํ [นิทฺธนฺตํ (สี. ปี.), นุทนฺตํ (สฺยา.)] กตปาปกํฯ

๑๙๓.‘‘‘โย เจ วุฑฺโฒ ทหโร วา, ปาปกมฺมํ ปกุพฺพติ;
ทกาภิสิญฺจนา โสปิ [โภติ (สี. ก.) เถรีคา. ๒๓๙], ปาปกมฺมา ปมุจฺจติ’ฯ

๑๙๔.‘‘อุตฺตรนฺตสฺส อกฺขาสึ, ธมฺมตฺถสํหิตํ ปทํ;
ตญฺจ สุตฺวา ส สํวิโคฺค [สุสํวิโคฺค (สฺยา.)], ปพฺพชิตฺวารหา อหุฯ

๑๙๕.‘‘ปูเรนฺตี อูนกสตํ, ชาตา ทาสิกุเล ยโต;
ตโต ปุณฺณาติ นามํ เม, ภุชิสฺสํ มํ อกํสุ เตฯ

๑๙๖.‘‘เสฏฺฐึ ตโตนุชาเนตฺวา [ตโต อนุโมเทตฺวา (สี. สฺยา.), ตโต อนุมาเนตฺวา (ปี.)],
ปพฺพชึ อนคาริยํ;
น จิเรเนว กาเลน, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๙๗.“อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุเนฯ

๑๙๘.“ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๙๙.“อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ เม วิมลํ สุทฺธํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส วาหสาฯ

๒๐๐.“ภาวนาย มหาปญฺญา, สุเตเนว สุตาวินี;
มาเนน นีจกุลชา, น หิ กมฺมํ วินสฺสติ [ปนสฺสติ (สฺยา.)]ฯ

๒๐๑.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๒๐๒.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๐๓.“ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ ปุณฺณิกา ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุณฺณิกาเถริยาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. อมฺพปาลิเถรีอปทานํ

๒๐๔.“โย รํสิผุสิตาเวโฬ, ผุสฺโส นาม มหามุนิ;
ตสฺสาหํ ภคินี อาสึ, อชายึ ขตฺติเย กุเลฯ

๒๐๕.“ตสฺส ธมฺมํ สุณิตฺวาหํ, วิปฺปสนฺเนน เจตสา;
มหาทานํ ททิตฺวาน, ปตฺถยึ รูปสมฺปทํฯ

๒๐๖.“เอกตึเส อิโต กปฺเป, สิขี โลกคฺคนายโก;
อุปฺปนฺโน โลกปโชฺชโต, ติโลกสรโณ ชิโนฯ

๒๐๗.“ตทารุณปุเร รเมฺม, พฺราหฺมณญฺญกุลสมฺภวา;
วิมุตฺตจิตฺตํ กุปิตา, ภิกฺขุนึ อภิสาปยึฯ

๒๐๘.“เวสิกาว อนาจารา, ชินสาสนทูสิกา;
เอวํ อโกฺกสยิตฺวาน, เตน ปาเปน กมฺมุนาฯ

๒๐๙.“ทารุณํ นิรยํ คนฺตฺวา, มหาทุกฺขสมปฺปิตา;
ตโต จุตา มนุเสฺสสุ, อุปปนฺนา ตปสฺสินีฯ

๒๑๐.“ทสชาติสหสฺสานิ, คณิกตฺตมการยึ;
ตมฺหา ปาปา น มุจฺจิสฺสํ, ภุตฺวา ทุฏฺฐวิสํ ยถาฯ

๒๑๑.“พฺรหฺมจริยมเสวิสฺสํ [พฺรหฺมเวสมเสวิสฺสํ (สฺยา.), พฺรหฺมเจรมเสวิสฺสํ (ปี.)],
กสฺสเป ชินสาสเน;
เตน กมฺมวิปาเกน, อชายึ ติทเส ปุเรฯ

๒๑๒.“ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, อโหสึ โอปปาติกา;

อมฺพสาขนฺตเร ชาตา, อมฺพปาลีติ เตนหํฯ

๒๑๓. ‘‘ปริวุตา ปาณโกฏีหิ, ปพฺพชึ ชินสาสเน;
ปตฺตาหํ อจลํ ฐานํ, ธีตา พุทฺธสฺส โอรสาฯ

๒๑๔. ‘‘อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, โสตธาตุวิสุทฺธิยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุเนฯ

๒๑๕. ‘‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๒๑๖. ‘‘อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ เม วิมลํ สุทฺธํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส วาหสาฯ

๒๑๗. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสวาฯ
๒๑๘. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๑๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อมฺพปาลิ ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

อมฺพปาลิเถริยาปทานํ นวมํฯ

๑๐. เปสลาเถรีอปทานํ

๒๒๐. ‘‘อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺเป, พฺรหฺมพนฺธุ มหายโส;
กสฺสโป นาม โคตฺเตน, อุปฺปชฺชิ วทตํ วโรฯ

๒๒๑. ‘‘สาวตฺถิยํ ปุเร วเร, อุปาสกกุเล อหํ;
ปสูตา ตํ [นํ (สฺยา.)] ชินวรํ, ทิสฺวา สุตฺวา จ เทสนํฯ

๒๒๒. ‘‘ตํ วีรํ สรณํ คนฺตฺวา, สีลานิ จ สมาทิยึ;
กทาจิ โส มหาวีโร, มหาชนสมาคเมฯ

๒๒๓. ‘‘อตฺตโน อภิสโมฺพธึ, ปกาเสสิ นราสโภ;
อนนุสฺสุตธเมฺมสุ, ปุเพฺพ ทุกฺขาทิเกสุ จฯ

๒๒๔. ‘‘จกฺขุ ญาณญฺจ ปญฺญา จ, วิชฺชาโลโก จ อาสิ เม;
ตํ สุตฺวา อุคฺคเหตฺวาน, ปริปุจฺฉิญฺจ ภิกฺขโวฯ

๒๒๕. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๒๒๖. ‘‘ปจฺฉิเม จ ภเว ทานิ, ชาตา เสฏฺฐิมหากุเล;
อุเปจฺจ พุทฺธํ สทฺธมฺมํ, สุตฺวา สจฺจูปสํหิตํฯ

๒๒๗. ‘‘ปพฺพชิตฺวาจิเรเนว, สจฺจตฺถานิ [สพฺพตฺถานิ (สฺยา. ก.)] วิจินฺตยํ;

เขเปตฺวา อาสเว สพฺเพ, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๒๒๘.“อิทฺธีสุ จ วสี โหมิ, ทิพฺพาย โสตธาตุยา;
เจโตปริยญาณสฺส, วสี โหมิ มหามุเนฯ

๒๒๙.“ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
สพฺพาสวปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๒๓๐.“อตฺถธมฺมนิรุตฺตีสุ, ปฏิภาเน ตเถว จ;
ญาณํ เม วิมลํ สุทฺธํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส วาหสาฯ

๒๓๑.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาคีว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสวาฯ

๒๓๒.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๓๓.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ เปสลา [เสลา (สฺยา. ปี.)] ภิกฺขุนี อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เปสลาเถริยาปทานํ ทสมํฯ

ขตฺติยาวโคฺค จตุโตฺถฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ขตฺติยา พฺราหฺมณี เจว, ตถา อุปฺปลทายิกา;
สิงฺคาลมาตา สุกฺกา จ, อภิรูปา อฑฺฒกาสิกาฯ

ปุณฺณา จ อมฺพปาลี จ, เปสลาติ จ ตา ทส;
คาถาโย ทฺวิสตาเนตฺถ, ทฺวิจตฺตาลีส จุตฺตริฯ

อถ วคฺคุทฺทานํ –

สุเมธา เอกูโปสถา, กุณฺฑลเกสี ขตฺติยา;
สหสฺสํ ติสตา คาถา, สตฺตตาลีส ปิณฺฑิตาฯ

สห อุทฺทานคาถาหิ, คณิตาโย วิภาวิภิ;
สหสฺสํ ติสตํ คาถา, สตฺตปญฺญาสเมว จาติฯ

เถริกาปทานํ สมตฺตํฯ

อปทานปาฬิ สมตฺตาฯ